VIRGIL

Alvis și destinul

DUDA

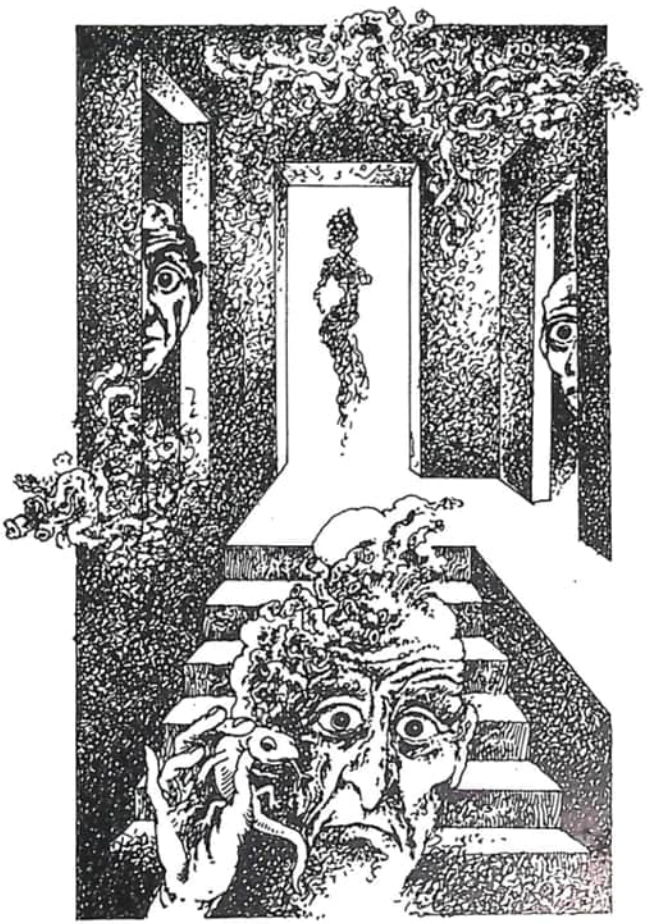

EDITURA
FUNDAȚIEI
CULTURALE
ROMÂNE

colecția
EXCELSIOR

VIRGIL DUDA • ALVIS ŞI DESTINUL

Coperta de NICOLAE CORNELIU

Redactor: CORNELIU POPESCU

I S B N 973-9132-64-4

VIRGIL DUDA

ALVIS ŞI DESTINUL

roman

EDITURA FUNDAŢIEI CULTURALE ROMÂNE, 1993

EDITURA FUNDAŢIEI CULTURALE ROMÂNE

Aleea Alexandru nr. 38
Sector 1, Bucureşti 71273
ROMÂNIA

Tel. 679.65.43; 633.11.62.

1

Cu faţa spre noptiera de metal, vopsită în alb, pe care se afla tăbliţa cu numele său „adevărat", adică actual, Alvis medita — şi nu era întîia oară — la senzaţia de înstrăinare de sine însuşi, de inaderenţă la propriul destin. Adesea i se părea că trăieşte experienţe care nu-i aparţin în totalitate, nu-l reprezintă în ceea ce el însuşi consideră a fi esenţa trecerii sale, atît de neînsemnate, prin lume. Dar acum, pur şi simplu i se părea că fusese depus în patul altuia, ori că infirmiera aşezase din greşeală, dintr-o neînţelegere, acea micuţă firmă la căpătîiul său.

Zîmbi amuzat, în ciuda situaţiei deosebit de grave în care, îl asiguraseră medicii, se afla. El nu avea impresia că primejdia de a se pierde e atît de accentuată, iar distanţarea faţă de numele din acte venea parcă să-i confirme, liniştindu-l, sentimentul interior, adică nerostit, pe care nu voia să-l opună diagnosticului oficial. El era Alvis, celălalt se numea Haim Weiss, iar suprapunerea celor două identităţi era doar parţială.

Era un fel de a nu privi lucrurile drept în faţă („aşa cum sînt, bune sau rele") ce-l caracteriza de obicei şi în mare măsură (dar nu alarmantă, nu maladivă, după opinia sa) şi care constituia unica-i armă de apărare împotriva asalturilor exterioare, uneori insuportabile, ce-i fuseseră rezervate. Înscrise în codul genetic? În „Cartea vieţii", în înţelesul mistic al expresiei? În conexiunea între istorie şi

sinuoasa linie ce o parcurge fiecare din noi, între cele două, ştiute, puncte, care-l delimitează de ceilalţi într-o măsură mult-mult mai accentuată decît bietul nume, dat sau ales?

Pe cît îi repugna „filozofia de două parale", prostia cu ambiţii de adîncime metafizică, pe-atît îl atrăgea dorinţa de a pricepe — şi a discuta cu alţii despre — rostul trecerii noastre pe pămînt. Pentru majoritatea oamenilor, între cele două atitudini „meditative" nu era vreo deosebire vizibilă, pentru el diferenţa era hotărîtoare. Decisivă, pînă la punctul în care... trăieşti sau nu. Pentru că pînă şi asta depinde, în cazul unora (al său) de voinţa de a continua ori de a renunţa.

Întins în pat, fără dreptul (consimţise la interdicţie) de a se ridica măcar în capul oaselor („Timp de şaptezeci şi două de ore", precizase, încurajator, medicul, „nu e o veşnicie", adăugase, ironic-profesional), Alvis (da, Alvis) putea să-şi privească evoluţia (scepticii o numesc involuţie), beneficiind de un răgaz şi de o seninătate parcă dinadins — de EL — oferite. Era dator să se gîndească la tot şi îi făcea şi plăcere. Avea aptitudine pentru asemenea, pretenţios numite, plonjări în timp (şi spaţiu), aşa cum alţii au talent la pictură.

Citise undeva că în viaţa fiecăruia există un „moment de frîngere" care-l marchează pentru totdeauna. De obicei în tinereţe, uneori în copilărie. Apoi, cotituri, mai mari sau mai mici, răsturnări chiar, înscriindu-se toate în linia acelei rupturi dintîi, desfăşurîndu-se sub semnul ei. Nu totdeauna eşti conştient de „moment". Şi — excepţiile sînt rare — e nevoie de timp şi inteligenţă pentru a stabili fenomenul. Sigur, apoi, că te poţi înşela în apreciere, luînd ceva drept altceva. Dezmeticindu-te ulterior. Sau nu. Trăind deci de-a pururi sub steaua erorii. Ori fără a-i acorda nici o însemnătate. De fapt, oricum, mai mult decît la „cunoaşte-te pe tine însuţi", depistarea acelei răscruci nu este utilă, iar majoritatea nu ştiu, nu vor, nu sînt în stare să se ocupe de asemenea treabă puţin profitabilă.

În cazul său (un surîs îi luminä iarăşi chipul), momentul de

ruptură în sens figurat se produsese prin intermediul unei rupturi la propriu. Un noroc! obişnuia el să glumească. Să-ţi vezi destinul, să-l citeşti într-o radiografie a unui aşezământ chirurgical! Cîţi se pot lăuda cu asta?

I-ar fi plăcut să înveţe, dar, în anii aceia de după primul război mondial (fenomen extins, de fapt, în toate timpurile), părinţii săi nu avuseseră (ori nu găsiseră cu cale să investească) bani pentru a-l da la şcoli. În straturile evreimii sud-est europene, asta „nu era nici o nenorocire". „Poporul Cărţii" trecea printr-o eclipsă istorică, „heiderul" (învăţarea buchiilor ebraice) şi pragul liceului erau de-ajuns. Se supusese acestei situaţii, fără a se împotrivi, a încerca s-o răpună, considerînd şi că nu are, în afara unei brume de inteligenţă speculativă, nici o înzestrare specială pentru profesiunile înalt intelectuale. Iar ca să fie un oarecare, mediocru ins din „inteligheţia" socială, socotea că nu merită să-şi încordeze energia interioară. Nu era de altfel prea înzestrat nici la capitolul încordărilor. Al voinţei de a răzbi cu orice preţ. De a ieşi din rînduri, de a te afirma în faţa altora, în ciuda altora, şi-apoi a-ţi consuma în singurătate nemulţumirile profunde, amărăciunea dezacordului între ce eşti şi ce te pretinzi.

Prietenii săi gîndeau ca şi el, astfel încît nici grupul social nu-l stimulase. Pe scurt, n-avea regrete în privinţa aceasta. Resimţise desigur, de la un moment încolo, o nemulţumire în raport cu viaţa care prea îl consuma în efortul strictei supravieţuiri materiale. Dar, cine ştie (dentist, avocat, profesor de liceu, ce putea ajunge evreul din clasele de jos) dacă altminteri s-ar fi putut consacra, cu mai multă uşurinţă, patimii lecturii, de care se simţise cuprins ceva mai încolo. Căci nu de cărţi care să-i dezvolte cunoştinţele profesionale într-un domeniu anume, restrîns, era dornic. Poate rabin i-ar fi stat bine. Dar nu aşa, cu o droaie de copii, o nevastă arţăgoasă, slujind un Dumnezeu instituţionalizat.

Băiat de prăvălie la o „manufactură én gros", mare magazin şi

depozit de pînzeturi (precum un personaj balzacian), aparţinînd fraţilor Grimm (aşa livresc se numeau), urcase într-o dimineaţă să spele de praf uriaşa firmă şi alunecase cu scară cu tot. Putea să nu se mai ridice.

O scară solidă, din stejar dublat cu bare metalice, bine înfiptă în dalele trotuarului care, acolo, pe banii proprietarilor şi nu ai bietei primării, fuseseră fixate în beton şi nu se mişcau ori fărămiţau ca în alte locuri. Cînd partea de sus a scării începuse să alunece pe suprafaţa firmei, masivă şi aspectuoasă, vopsită cu uleiuri de calitate, el avusese o clipă de nedumerire, neînţelegînd din ce pricină se dezechilibrase. Dar îşi revenise imediat şi — tînăr, subţiratec, agil — se proptise cu amîndouă mîinile de marginea laterală a cadrului ce înconjura firma, precum rama unui tablou. Ar fi putut rămîne agăţat acolo cîteva secunde şi ar fi fost salvat. La urma urmei, la ce înălţime — nici trei metri — se afla? Avusese ideea nefericită de a nu-şi desprinde tălpile de treapta scării: instinctul te îndeamnă să păstrezi ceva sigur sub picioare!

Continuîndu-şi alunecarea în arc, scara cea grea se izbise de cadrul firmei, smulgîndu-l. Şi antrenînd trupul băiatului în căderea ei vertiginoasă şi implacabilă. Crezuse că s-a ales doar cu spaima, căci, în afara palmelor zdrelite, de nicăieri nu curgea sînge. Braţele şi picioarele erau tefere. Se fracturaseră însă două vertebre, tocmai acelea care susţineau gîtul, aşa că timp îndelungat un horn de gips gros înconjurase locul. Împiedicat să lase vreo clipă bărbia în piept — nu ştiuse cît de necesar, cîte stări de spirit exprimă gestul acesta, atît de des repetat — căpătase o înfăţişare semeaţă, în contrast cu privirea de adolescent timid. Neavînd încotro, trebuind să rămînă el însuşi, dobîndise de-atunci, în compensaţie, obiceiul de a alipi pleoapele ori de a mîji ochii, cu mult mai des decît s-ar fi cuvenit. Aproape un tic nervos.

Ani îndelungaţi i se întîmplase apoi să se oprească în mijlocul străzii unde se afla depozitul, cercetînd locul de unde alunecase şi

linia în formă de arc care adîncise pentru totdeauna tabla montată sub acoperişul povîrnit. Nu cu furia răzbunării neputincioase. Cu fluturarea unui surîs mirat, ce se adresa parcă rînduielilor lumii. Cu o dorinţă discretă de a pricepe ceva din nepătrunsul destinului. De a-şi ghici, dacă se poate spune aşa, viitorul.

Deşi nu existau pe vremea aceea reglementări legale ale accidentului de muncă ori contracte cu drepturi sindicale, fiecare slujbaş fiind dator să se păzească pe sine însuşi, să aibă grijă de a nu păţi vreun pocinog, stăpînii se dovediseră oameni de suflet. Sigur, le-ar fi displăcut o cercetare judecătorească, fie şi una care să-i exonereze pe drept de orice răspundere. Nici gînd să-l lase pe drumuri, cum se temuse familia lui la un moment dat.

Cîtă vreme avusese gîtul imobilizat, îl trimiseseră cu facturi, mostre şi note de plată pe la furnizori şi clienţi, în locul unui pensionar ce făcuse înainte această treabă, dar nu mai avea putere să alerge toată ziua şi, pe lîngă asta, era cam ramolit, făcea destule încurcături. Dar şi după ce îi scoseseră gipsul, dezvelind gîtul alb, subţire şi parcă temător, era de la sine înţeles că nu mai putea să lucreze la manevrarea uriaşelor baloturi de textile, adică la treaba pentru care fusese anume angajat, la încărcarea şi descărcarea mărfurilor.

O fragilitate (fusese anterior atribuită vîrstei) ce nu părea că va dispărea o dată cu maturitatea.

Spre norocul său — poate de aceea considerase mereu că orice nenorocire, oricît de cumplită, e bine s-o priveşti cu un anume simţ al relativităţii, să nu-ţi laşi sufletul întunecat de ea, căci „tot nu ajută la nimic", această atitudine devenind şi rămînînd forma unui optimism „nejustificat", adică neînţeles de alţii — fiul unuia dintre stăpîni, un tînăr cu aplomb şi cu un rost însemnat în mersul afacerilor, căpătase o simpatie deosebită pentru el. Ca într-o nuvelă italienească modernă, de astă dată. Ani şi ani după aceea, acest Tully fusese nu doar protectorul, dar şi cel mai bun prieten al său. Un

prieten în adevăratul înţeles al cuvîntului, cum Alvis nu avusese şi cum puţini pe această lume se pot lăuda că au întîlnit. Este de presupus că în absenţa accidentului stupid care-l scoase din rînduri — propulsîndu-l, oarecum artificial (căci nu era un erou), în centrul atenţiei — interesul nu s-ar fi ivit şi apropierea, decisivă pentru o viaţă de om, nu s-ar fi produs.

Cînd, după război, citise *Moartea lui Ivan Ilici*, publicată de Editura Cartea Rusă, Alvis nu se putuse împiedica să constate asemănarea de destin cu personajul lui Tolstoi. Dacă pentru judecătorul Golovin, căderea de pe scară anunţase începutul sfîrşitului tragic — aşa se întîmplă cînd eşti bătrîn — pentru el, un adolescent, se constituise într-o cotitură (cum altfel s-o numeşti?) fericită. O deosebire şi un argument în sprijinul atitudinii sale încrezătoare, în ciuda nenorocirilor deloc puţine şi deloc mărunte ce se tot abătuseră asupră-i. Argument! Un optimism cu care, de fapt, se întîmplă sau nu să fi înzestrat ori să-l dobîndeşti.

În mecanismul negoţului de pînzeturi „pe picior mare", tot mai complicat prin creşterea averii şi prin complexitatea, crescîndă şi ea, a relaţiilor dominate de cerere şi ofertă, rolul şi poziţia lui Tully dobîndeau tot mai multă greutate. Nimic nu se hotăra fără consultarea, acordul, nemijlocita participare a acestui tînăr care abia isprăvise — afirmîndu-se şi acolo cu prestanţă — serviciul militar.

Un bărbat frumos, cu trăsături nobile şi energice.

Şi păr buclat, des, negru, dar şi privire ageră, pătrunzătoare, inteligentă! îi spunea Alvis cu tandreţe ironică, atunci cînd relaţiile lor amicale ajunseseră să îngăduie asemenea subtilă şi caldă persiflare.

La care se adaugă neapărat un suflet tandru şi simţitor! prelua Tully, pe acelaşi ton parodic, caracterizarea.

O comunicare, prin rafinament de limbaj, ce rămînea impenetrabilă — precum destinul însuşi — celor din mediul în care vieţuiau.

Naftali, pe numele său din acte, ba chiar Naftuli, cum îl striga bunică-sa, mama celor doi proprietari, tînărul supradotat optase, din proprie inițiativă, pentru diminutivul ușor exotic, accentuîndu-l și transformîndu-l într-un global Tulio Grin (scris uneori Green), atunci cînd semna — căci avea și autentica vocație a scrisului — poeme și studii în revistele intelectualității evreiești. „Grimm are darul de a te face ridicol, de a stîrni batjocura publică, înainte de a ți se citi primul vers!"

2

Bolnavul din patul alăturat începu să respire anevoie și să geamă abia auzit. Fusese adus pe targă îndată după vizita medicală de dimineață. „David Ben Haruș", scria pe tăbliță, un trup descărnat, o figură suptă, ochii foarte adînciți în orbite. Nebărbierit de vreo două zile, avea obrajii acoperiți de niște țepi care nu albiseră. Datorită lipsei de carne flască — de grăsime nici pomeneală, piele și os! — a ochilor mici, negri, neobișnuit de strălucitori, niște luminițe arzînd în fundul unor văgăuni, dar mai ales a mișcărilor sigure și energice, lipsite de urma oricărui tremur, era greu să-ți dai seama cîți ani are, dacă e îmbătrînit înainte de vreme ori e un moșneag bine conservat.

Nici pomeneală să adreseze un salut, oricît de fugar, lui Alvis, să spună în general vreo vorbă, cum e obiceiul, de mulțumire celor care-l transportaseră, ori să emită un reproș, o pretenție, cum iarăși e obiceiul, în legătură cu locul și condițiile internării. Mai mult: deși nu protestase cînd cei doi infirmieri îl mutaseră de pe targă în pat și nu înlesnise dificila operațiune printr-un gest de participare, un semn că nu e chiar atît de nevolnic, îndată ce oamenii în alb dispăruseră, se așeză în capul oaselor, cu picioarele desculțe atîrnînd pe podea și se apucă să cotrobăie prin sacul de pînză kaki, ce-i fusese

lăsat alături, scoţînd de-acolo — Alvis îl urmărise cu uimire — tot felul de ustensile pentru bărbierit, inclusiv o garnitură de sticluţe cu dopuri argintii, pe care le deschise pe rînd — erau cosmetice de felurite culori, cu mirosuri ascuţite — şi le aranjă pe noptieră cu multă pedanterie. (Lui Alvis i se interzisese cu desăvîrşire să se ridice, iar noul venit primise, evident, aceleaşi instrucţiuni.) După care îşi aşeză, strîmbînd din nas, perna, bătînd-o îndelung, ca şi cum forma ei bleagă l-ar fi nemulţumit grozav, se întinse în pat, adunînd picioarele turceşte, într-o poziţie destul de incomodă şi oftă adînc.

Mai mult de două ore rămase aşa, neclintit, cu ochii pironiţi în tavanul care nu avea nici un accesoriu care să merite atenţie, nici măcar o banală lampă.

În cel de-al treilea pat al salonului, lîngă fereastră, un ins foarte bătrîn murmura nedesluşit şi fără contenire, tremurînd convulsiv, ca şi cum l-ar fi cuprins frigurile. Stătea răsucit cu spatele spre cameră, parcă interesat doar de pomul cu frunziş bogat ce se înălţa dincolo de fereastră. Astfel îl găsise Alvis în după-amiaza precedentă, cînd el însuşi fusese internat, la fel — învelit cu o pătură subţire, ce tresălta ritmic, fără să-i alunece de pe trup, ai fi zis că e vîrît în ea, ca într-un sac — rămăsese întreaga noapte, nici treaz, nici adormit, fără să i se administreze vreun tratament cît de cît.

Puţin după ce se ocupase patul din mijloc, veniră la căpătîiul bătrînului de lîngă fereastră doi tineri ce păreau să-i fie mai curînd nepoţi decît copii. Femeia ţinea în braţe o cratiţă, plină cu supă aburindă, evident adusă de-acasă. Ea se aşeză pe marginea patului şi, lăcrimînd abundent, se apucă să-l hrănească pe bolnav, în vreme ce bărbatul îi ţinea, cu grijă, capul ridicat de pe pernă. Fără să deschidă ochii, fără să-şi întrerupă tremurul, bătrînul înghiţea cu lăcomie, îndată ce simţea mîncarea fierbinte apropiindu-se de buzele sale. Spre uimirea lui Alvis, care frunzărea o revistă ilustrată, procedura alimentării nu se încheie decît după ce întreg conţinutul cratiţei fu golit. Tînăra depuse lingura pe fundul vasului — un

zgomot ce răsună asurzitor în liniştea deplină a încăperii — apoi izbucni în hohote spasmodice de plîns, în vreme ce bărbatul îl aşează pe bolnav în poziţia culcat cu faţa spre fereastră. Apoi perechea părăsi salonul, luîndu-şi călduros bun-rămas de la ceilalţi doi pacienţi, dorindu-le multă sănătate. Nişte tineri extrem de plăcuţi şi politicoşi.

După o altă oră, în fine, bătrînul se linişti, căzînd într-un somn foarte adînc. Abia atunci, aproape imediat, cel din mijloc începu să se foiască, umblă iar prin sacul de pînză, scoase de astă dată trei chifle proaspete, trei ouă tari, trei triunghiuri de brînză topită, în poleială, apoi piper, cuţit, farfurie de plastic.

Orîndui cu aceeaşi pedanterie toate acestea pe noptiera dintre patul său şi acela al lui Alvis, eliberînd-o în acest scop de garnitura cosmetică, după care se adresă colegului de cameră:

— Hai să mîncăm. Mi s-a făcut foame.

Alvis clătină din cap în semn de refuz politicos. De la internare nu înghiţise decît ceva ceai îndulcit cu zaharină, sorbindu-l din ceaşcă prin intermediul unui furtun, aşa cum îl povăţuise sora medicală, pentru a nu ridica — nici măcar un minut — capul de pe pernă. Nici nu-i era foame. Ar fi vrut să-i intre în voie taciturnului babilonian (după nume, după înfăţişare, părea să provină din Irak), gustînd formal şi mestecînd înghiţitura la nesfîrşit. Dar simţea că n-are putere. Adăugă acelui refuz un zîmbet cald, cît se poate de cald şi de comunicativ. Celălalt, fără poftă, fără plictiseală, îşi consumă proviziile, apoi se ridică iar, porni spre chiuvetă, îşi umplu o ceaşcă cu apă şi o goli dintr-o sorbitură.

— Ce liniştit e! spuse Alvis, arătînd spre spinarea de lîngă fereastră. Poate îşi revine.

— A murit! îl informă sec celălalt, apucîndu-se să cureţe un măr cu coajă galbenă. Nu puteam să mănînc, făcea prea mult zgomot! explică după un timp, justificîndu-se.

Dar nu părea supărat că fusese obligat la această amînare. Alvis

simţi că i se răsucesc maţele. Noroc că nu acceptase, din acel exces de politeţe care-i jucase atîtea feste, să guste şi deci nu avea ce să vomite.

— Întotdeauna m-am mirat cît e de simplu să mori! spuse el, cînd îşi mai reveni, spre a păstra subţirea punte de comunicare cu irakianul cu care avea să împartă noaptea care urma, fără să simtă alături, adică, o prezenţă atît de străină.

Pe drept ori pe nedrept, sinceritatea simplă şi tăria de caracter a negriciosului cu faţa suptă, care acum îşi curăţa tacticos al doilea măr, îl impresionase în bine.

— Da, murim, ce atîta fandoseală!

— N-am voie să stau nemîncat! se apucă să explice omul. Ştiu că pe mulţi îi dezgustă să facă asta lîngă un cadavru, nici eu n-aş fi vrut-o, dar, decît să mi se facă rău... Te-am înţeles, te înţeleg!

Alvis se dovedi incapabil să reacţioneze la aceste semne tîrzii de bunăvoinţă. Privi către spinarea bătrînului parcă adormit.

— Nu-ţi fă griji, în curînd vor veni să-l ia! îl asigură celălalt. Aşa e legea spitalului: două-trei ore trebuie să-l lase pe loc. După aia, se prezintă şi... Dacă te deranjează, îl putem acoperi cu cearşaful! se oferi. Acuşi îl scoate.

Ceea ce se şi întîmplă, fără nici o ceremonie, la timpul cuvenit. Vecinul său de pat se dovedise un om experimentat.

— Cu cîtă lăcomie înghiţea, cu nici un sfert de oră înainte de a-şi da duhul!

— Aşa este! consimţi tuciuriul. Ţi se face o foame cumplită!

Vîrî în gură ultima bucată de măr, şterse cu grijă cuţitul, se ridică să ducă resturile la coşul de gunoi, apoi se lungi în pat şi spuse:

— Acum o să aţipesc. Sînt foarte obosit! N-am închis ochii toată noaptea. Gîndurile!...

Şi începu să sforăie. „Oare se duce şi ăsta?" se întrebă Alvis, dar nu atît de alarmat cum îşi închipuia el însuşi că se cuvine.

3

Cînd se aduse masa de prînz, irakianul se trezi cu uşurinţă. Dar indispus. Refuză fiertura de legume, întrebă dacă n-au altceva, apoi începu să boscorodească:

— Dincolo mîncarea era mult mai bună. Demult n-am mai mîncat aşa bine ca acolo. Doctorii erau cam neglijenţi, dar, încolo, nimic de reproşat. Şi curat, foarte curat. Acela da, spital. Spune că primesc subvenţii mari, tot ce se poate, dar...

De la muţenia desăvîrşită, uite, trecea — după o gustare lîngă un cadavru şi un somn în plină zi — la o locvacitate teribilă. Vorbea şi tot vorbea.

— Şi, deodată, să mă aducă aici! „Trebuie să te transportăm la alt spital şi încă de urgenţă. Chiar acum, mi-a zis doctorul, un grăsan cu faţa ca o roşie coaptă şi cu nişte rame rotunde şi negre la ochelari şi cu capul ras, chiar acum telefonez la garaj. Nu te speria, stai liniştit, am să trimit pe cineva să-ţi strîngă lucrurile". Şi am să rămîn acolo definitiv? I-am întrebat, căci nu mă deranja să mă plimbe puţin cu maşina. Maşinile astea noi au staţii speciale de reanimare, direct la bord, cu instalaţie de oxigen independentă, ceva foarte sofisticat. Uite ca astea, din colţ. Pic-pic, pic-pic, îţi vîră direct în venă tot felul de chestii, care vor ei. Înţelegi la ce mă refer. Dar ştii cum le spune? Sirenele sînt prea puternice, ai impresia că a izbucnit războiul. Ţi se face frică. Nu rîde. Eu eram sănătos, n-aveam nimic, dar parcă îmi îngheţa sudoarea pe spinare. E drept că nu ştiam de ce mă mută şi nici unde mă duce. Cînd l-am întrebat „rămîn definitiv acolo?", s-a făcut că nu aude şi a devenit încă şi mai roşu. Nu-mi închipuiam că poate să fie şi mai roşu. Mi-am dat seama după aceea: credea că vreau să ştiu dacă voi muri aici, ori o să mă întorc la ei să continui

tratamentul. Ce mîncare dădeau acolo şi ce mizerie îţi oferă aici! În fiecare zi, numai fripturi de viţel în sînge, uite-aşa de groase, şi salate şi dulciuri şi tot ce vrei, la discreţie, cît cereai atîta îţi punea în farfurie. Pricepeam eu de ce fac ei asta. Înţelegeam ce e în capul lor, doar nu sînt prost, dar ce-mi păsa, mă simţeam bine, făceam tratamentul şi mă plimbam prin parc. Plăcut, oameni veseli, mulţi tineri, seara cîntau, pe lîngă asta mereu era cîte un program artistic, băuturi răcoritoare, gustări, dacă eram altă fire precis mă îngrăşam, dar aşa am fost o viaţă întreagă, pot să înghit şi un om, nimic nu se lipeşte de mine. Şi să ajung aici, să-mi dea ei nu ştiu ce legume fără sare, fără nici un gust! Spital aici, spital acolo, însă doctorii de-aici, nimic de zis, mult mai atenţi, imediat se interesează ce şi cum. Nu pierzi nici o clipă cu formalităţile, dincolo era o birocraţie întreagă, completau în fiecare zi cîte trei formulare, tot felul de comisii, mereu apărea cineva din străinătate, cu traducător, n-am răspuns la atîtea întrebări de cînd sînt şi am depus ceva declaraţii la viaţa mea. Am avut probleme cu impozitele, toată lumea are, dar ale mele au fost mari, mari. În fine, l-am liniştit pe doctor: pentru haine, de-aia vreau să ştiu cît stau acolo. „Se va aranja! mi-a zis el, revenind la culoarea obişnuită. S-ar putea să te ţină mult sau puţin, nu ştiu, de ei depinde, dar în principiu, în principiu a subliniat el, te întorci la noi şi continui tratamentul prescris pînă la sfîrşit". A luat fişa: „Ai de făcut treizeci de şedinţe şi ai făcut nouă. Foarte bine! Restul le faci cînd te întorci. Nu e nici o legătură, aşa a spus, între una şi alta". M-am liniştit. Pentru că de fapt nu era chestie de haine. Altceva voiam să ştiu. Nu m-au primit uşor acolo. Că nu sînt paturi libere şi sînt cazuri mai grave, mai urgente, oameni tineri, mame, chiar copii, nu se intră în ordinea înscrierii, că nu e la circ, aşa a strigat directorul administrativ, aici nu e circ! Şi, pe lîngă asta, e scump de tot, ficcare zi costă ochii din cap. Eu, i-am spus, am cotizat o viaţă întreagă, şi n-am fost

bolnav pînă acum, n-aţi cheltuit nimic cu mine, aşa că poate să coste şi un milion pe zi, nu mă interesează. E dreptul meu. „Chiar un milion nu costă, a glumit el, dar cîteva zeci de mii de dolari, fiindcă e un tratament nou, doar trei aparate ca ăsta există în toată lumea".

Alvis se săturase de cascada acestei pălăvrăgeli, destul de greu de desluşit, pentru că omul nu vorbea doar repezit, înghiţind silabe, suprapunînd cuvinte, dar se exprima destul de incorect, amestecînd tot felul de vorbe necunoscute, probabil din limba lui maternă. Peste asta, avea un accent oriental puternic şi neplăcut. Iar, colac peste pupăză, îi lipseau dinţii din faţă — mai bine i-ar fi făcut un tratament pentru asta, vreo implantare — şi totul suna molfăit, de parcă ar fi mestecat fără întrerupere un covrig uscat. Dar, decît să domnească tăcerea dinainte...

Avea, în schimb, o politeţe înnăscută. Carol simţea, ghicea de fapt, că omul era un taciturn de felul lui, povestirea revărsată fiind un semn de încredere şi de simpatie în şi faţă de ascultător. O psihologie, la urma urmei, greu de apreciat de către un european. Iar el, în calitate de confident, nu manifesta interesul scontat, ori asta, nu era exclus, îl nemulţumea pe babilonian! De aceea, după o pauză de cîteva clipe, Alvis îl întrebă:

— Dar ce fel de tratament era? Şi ce fel de spital? M-ai făcut curios.

Intuiţia nu-l înşelase. Babilonianul întoarse către el ochii strălucitori (mai înainte privise în gol, ţinînd sub cap palmele mari, umflate, bătătorite) şi clipi într-un fel inimitabil, ce dovedea că aştepta acest interes, contase pe exprimarea curiozităţii. Ceea ce nu însemna, deloc, că se grăbi să răspundă. Dimpotrivă, deschise o altă, amplă, parantează:

— Eu, cum să zic?! Sînt şofer de camion de meserie. Asta am făcut o viaţă întreagă. Acuma, în ultimii ani, aveam cîteva trailere pe piaţă, transportam mărfuri, în special din port de la Haifa, nu mai

răsuccam volanul, dar, să ştii, mai bine mă simţeam înainte. Fără griji pe cap, fără impozite, fără să umblu după clienţi. Totul e pînă primeşti creditul de la bancă. Nimic nu e de ochi frumoşi, ei îşi urmăresc interesul, dar şi în dragoste tot aşa este, o femeie are interesul să te ia pe tine şi nu pe Moşe ori pe Igal, chit că ei sînt mai arătoşi, dar ea se gîndeşte la copii, la viitor, la nenorociri şi te-alege să fii omul ei, chiar dacă se cheamă, bărbaţii sînt proşti şi fuduli, că tu ai ales şi femeia doar s-a supus. Merge ca cu un pas în urma ta pe stradă, dar, dacă e deşteaptă, merge acasă cu un pas înainte. Din punctul ăsta de vedere, Dumnezeu m-a binecuvîntat. Am o nevastă, ai s-o vezi, acuşi apare, sîntem de treizeci şi opt de ani împreună.

Carol avu o tresărire: şi el tot de treizeci şi opt de ani era căsătorit.

— Mulţi ani înainte! îi ură.

— Mulţumesc! Îţi doresc la fel şi ţie, o femeie căreia nu i-am putut reproşa nici negrul sub unghie. Îţi spun asta, nu ca s-o laud ori ca să mă mîndresc, în definitiv nu e ceva care să te intereseze. Ţi-am spus despre ea că este aşa cum este, nici eu nu sînt fier rău, mă vezi şi ţi-am povestit, dar băiatul, Dumnezeu să mă ierte, e un blestem, numai necazuri mi-a făcut din prima clipă şi pînă acum. Nu mi-a lăsat o clipă de linişte, din cauza lui m-am îmbolnăvit şi mă plimbă dintr-un spital într-altul şi tot restul. Degeaba! Degeaba am încercat cu el pe felurite căi. Cu sfatul, cu bătaia, cu promisiunile, nimic nu ajută. Un ticălos. Dacă un tată ajunge să spună asta despre singurul lui fecior, poţi să-l crezi. Nu ştiu cum îl rabdă pămîntul!

Se opri brusc, cu privirea iarăşi fixată în tavan. „Era vorba că-mi spui de la ce spital ai fost adus!" se gîndi să-i amintească Alvis. Dar era limpede că paranteza, energic deschisă, încă nu se încheiase şi, probabil, răspunsul însuşi avea să aibă, cel puţin, aceleaşi proporţii. N-avea rost să scormonească în jăratecul unei noi confesiuni a acestui „taciturn de felul său".

Foarte curînd după ce protejatului său i se scosese gipsul, Tully ceru şi obţinu permisiunea ca Alvis — Carol se numea el, deci, în registrul de stare civilă al primărici tîrgului din Moldova unde se născuse, unde continua să trăiască — să devină adjunctul (însoţitorul) său. Cine să se opună? Tully avea situaţia şi statura de şef al afacerilor, nu însă şi dorinţa de a-şi asuma răspunderea formală a acestei poziţii. El prefera să rămînă funcţionar, să fie plătit procentual. În primul rînd, pentru că astfel îşi păstra deplina independenţă şi deci: a) nu se lăsa implicat în mărunţişurile administrative, în relaţiile cu subalterni, agenţi de schimb, clienţi, controlori, concurenţi etc.; b) nu se preocupa de mersul afacerii în ansamblul ei, de posibilul faliment, de investiţiile (inevitabile) în domenii conexe, de frecuşurile (inevitabile) între fraţii coproprietari, pe scurt, era la adăpost de orice risc financiar sau moral, pe care comerţul îl implică; c) se putea retrage oricînd, cu un preaviz minim, acordînd, în compensaţie, dreptul patronilor „de drept" să-l înlocuiască din funcţie, dacă s-ar fi ivit altcineva mai priceput şi mai eficient. (Altfel spus, meritul său putea fi pus la îndoială, iar inerţia presupusă de raporturile de familie şi de implicarea totală să nu funcţioneze, nici măcar să nu poată fi invocată. Iar în al doilea rînd, pentru că (astfel se deschide un capitol important, chiar decisiv, din biografia spirituală a lui Carol însuşi, în calitatea sa de protejat şi emul) nu accepta în ruptul capului, tot din principiu, statutul social de exploatator al muncii altora. Nu era nici patron, nici „fiul de bani gata" al unei familii înstărite, ci un lucrător, retribuit după munca depusă. Clar, categoric. Se înţelege de la sine că prerogativele de care se bucura şi condiţiile pe care cu uşurinţă le putea impune erau de natură să pună fermitatea opţiunii sale sub semnul întrebării. Şi chiar o puneau.

Dar militantismul socialist ori social-democrat (intrăm tiptil în miezul problemei, căci Tully nu era doar un egalitarist meditativ) are în structura sa o latură de hobby (pe care stalinismul se încăpăţînează şi reuşeşte s-o anuleze, ceea ce, dacă priveşti lucrurile fără încrîncenare — poţi? — este de înţeles la un seminarist gruzin, care şi-a pus înzestrarea haiducească în serviciul cauzei). Şi dacă marele Engels putea foarte bine să fie industriaş englez şi să-şi înfrîngă, întorcînd-o pe dos, condiţia burgheză, inclusiv concubinajul cu menajera (o formă de revoltă împotriva contractului de căsătorie, bazat pe interese materiale), cu-atît mai mult comis-voiajorului Grimm Naftali, cu aspectul său de dandy, căruia îi place să petreacă bine şi cu preocupările de intens iubitor al artelor, i se putea trece cu vederea mărunta contradicţie. Aproape invizibilă, la drept vorbind.

Pentru Carol (şi nu din „oportunism"), Tully era un exemplu de dăruire. Să tragi mîţa de coadă şi să protestezi împotriva celor cu avere — cazul său — i se părea la îndemînă, firesc. Dar să fii atît de bine ancorat în „relaţiile de producţie capitaliste", să te pricepi să faci bani, şi-apoi să dăruieşti, fără regret, cu bucurie, cîştigurile pentru organizarea unui club de lectură dintr-un orăşel din Moldova, unde tineretul să se cultive şi să discute, extrăgîndu-se din meschinăria şi obtuzitatea cotidiană, specifice mediului, iată ceva cu-adevărat nobil şi emoţionant.

Carol-Alvis se putea considera (şi el avea această capacitate înnăscută, organică, de a simţi uneori astfel, nu era un morocănos, ştia să se bucure — dar şi să se întristeze — cu vibraţie interioară, de clipele vieţii, de întîmplările ei) un om norocos. Fără acea nenorocire — accidentul care-l smulsese din rîndul oamenilor — foarte probabil că Tully nu s-ar fi apropiat de el (nu-i acordase, mai înainte, nici o atenţie), iar fără prietenia acestuia, identificarea cu sine însuşi, prin ambiţia de a fi „diferit" de unii şi „asemănător" altora, la fel de probabil, nu s-ar fi produs. Ori ar fi fost deturnată pe cine ştie care

din căile minore, nesemnificative, alc însingurării sterile, dispreţuitoare, stupid-insolente.

În prima parte a noii sale existenţe, se bucurase doar de suprafeţele schimbării. Să nu mai zaci, din zori şi pînă-n seară, într-un depozit îmbîcsit de praf şi mirosind puternic a vopsele chimice, constatînd cu întristare (alţii se mîndreau) că ai deprins să deosebeşti, foarte uşor, nu doar diftina de molton şi de barchet, dar feluritele sortimente de pînză tare şi celelalte furnituri, doar cu ajutorul simţului tactil, cu ochii închişi sau pe întuneric, după consistenţă şi dimensiuni, dar şi să detectezi, ca un ciine de vînătoare, provenienţa şi data fabricaţiei (să deguşti stofe în loc de vinuri), apoi să rostogoleşti baloturi, să le descarci, stivuieşti, măsori, apoi să mături podelele şi să stropeşti trotuarele, iar, în chip de desert, să primeşti spre confruntare un vraf de note de comandă şi altul, echivalent, de facturi, distrîndu-te să recunoşti semnăturile contabililor din serviciile de vînzări ale fabricilor! A fi smuls din treburile astea însemna deja „o lumină"!

Să călătoreşti împreună cu Tully, dar şi de unul singur, prin oraşele (cu nume auzite doar la lecţia de geografie) din toate provinciile României reîntregite, să zăboveşti prin gări şi hoteluri, să închiriezi trăsuri sau automobile de piaţă, să cunoşti oameni, să tratezi cu comercianţi versaţi şi chiţibuşari, să mănînci prin crîşme cu taraf, prin hanuri modeste, la restaurante cu portari în fireturi, ori pe banca dintr-o sală de aşteptare a unei halte, să te încurci, mai în glumă, mai în serios, cu cîte o necunoscută nurlie şi, după toate astea, să aduci acasă un cîştig aproape dublu decît cel dinainte, asta era mai mult decît „o lumină", era o minunată răsturnare a vieţii, ceva tineresc, atrăgător, viu.

Şi-apoi, în anume seri, mai ales la sfîrşit de săptămînă, cînd alţii îşi înghit cu greu căscatul plictisit, întinzîndu-se la cîte o imbecilizantă partidă de table ori de biliard, în cel mai bun caz răsădind

flori sau făcînd schimb de porumbei călători (bune şi astea, fiecare în parte, dacă nu reprezintă unica, monotonă, formă de distracţie, distracţia ca scop al vieţii, ca răscumpărare a unei existenţe de muncă abrutizantă şi de certuri familiale), să te întîlneşti cu tineri inteligenţi şi spirituali, pentru a dezbate un roman de Knut Hamsun ori Mihail Sadoveanu, la un simpozion — cu prestigioşi invitaţi din Bucureşti — dedicat raportului dintre istorie şi religie, la o lectură prelungită din Eminescu ori Heine, ameţit de fum şi de farmecul şi tăria argumentelor, adesea pînă-n zori, să organizezi vizite la cluburi similare din Roman ori Sibiu, iată ceva care nu mai este nici „lumină", nici „răsturnare", iată ceva ce dă sens şi orizont unei vieţi, o face să ţi se pară, în clipele severe, cînd ochii ţi se închid de oboseală, dar somnul încă nu te-a cuprins, că merită să fie trăită. Senzaţia, aproape palpabilă, că nu te-ai născut degeaba, că nu aparţii acelor cohorte de milioane de inşi care duc o existenţă larvară şi doar fac umbră pămîntului, da, aşa da!

Să admiri, să te pasionezi, să înveţi. Mai ales să înveţi. Să ai sentimentul că, de la o lună la alta, cunoştinţele se extind şi înţelegerea lucrurilor se adînceşte şi să nu uiţi — pentru raportare sufletească — modestia aproape umilă, demnitatea supusă a familiei în care te-ai născut, a generaţiilor care te-au precedat, evreimea nevoiaşă şi mizeră, bigotă şi temătoare, mediul căruia de drept îi aparţii, în care-ţi sînt înfipte rădăcinile, asta îţi poate da o stare de ameţeală şi de fericire.

Dar sentimentul triumfului lăuntric, acel „a nu-ţi mai încăpea în piele", străduindu-te totuşi din răsputeri să rămîi la comportamentul firesc şi relaxat, îl încercase de-abia în clipa desprinderii de sub tutela binefăcătorului său, descoperind domenii de interes uman la care Tully — poetul, eseistul — nu avea acces, ori le considera (pe nedrept!) neglijabile.

5

Clubul socialist, finanţat de buclatul comis-voiajor, dar şi din cotizaţiile mereu mai numeroase şi mai substanţiale ale membrilor (veneau acum intelectuali de profesie, domnişoare elegante, meseriaşi cu ochelari groşi, funcţionari pedanţi, lucrători din ateliere, purtînd gulerele scrobite de duminică) îşi achiziţionase un sediu permanent. Închiriase locuinţa unui croitor sărăcit (plecat calfă la un patron din Galaţi) situată într-o curte interioară, la un etaj cu scară de lemn şi balcon înverzit de ploi, în spatele sinagogii „Poalei Ţedec", numită şi „Şistărăr şil". Alăturarea aceasta involuntară, dar nu pînă la capăt desprinsă de jocul destinului, între cele două tendinţe (şi lumi) opuse, totuşi atît de evreieşti, într-un sens, amîndouă, această juxtapunere a baricadelor nu putea să nu creeze o anumită tensiune, chiar dacă nu se putea vorbi de o confruntare de idei ori de vreo ostilitate propriu-zisă.

La cele cîteva sărbători tradiţionale, tineretul dădea semnalul retragerii strategice, suspendînd întrunirile. La Bîrlad, căci aşa se numea orăşelul, se profesa un ateism ferm, dar nu agresiv. În perioadele dintre sărbători, în raporturile dintre cele două tabere funcţiona persiflarea, uneori chiar o întrecere serioasă de întrebări şi răspunsuri înţelepte. De fapt, fiecare tabără îşi vedea de treburile (şi necazurile) ei.

Alvis avusese şăgălnicia de a propune (mai întîi lui Tully, în timpul uneia din călătoriile de afaceri) camarazilor săi să adauge la tezaurul cultural din care se înfruptau cu atîta încîntare (să nu lase deoparte, adică, nejustificat), cea mai celebră dintre cărţile de literatură şi istorie ale lumii.

— Nu merge, nu-mi sună bine! replicase plictisit fermecătorul părinte spiritual al lui Carol.

— De ce? Numai fiindcă ei, acolo, alături, fonfăie pe nas cîte un fragment din crestomaţia alcătuită cu anume intenţie, falsificatoare zic eu, fraze din care de altfel nu înţeleg o iotă? Nu mă simt în stare să pătrund pe un teritoriu necunoscut, continuase el cu severitate, şi care aparţine altora, să răstorn argumentele lor de specialişti scolastici. E ca şi cum m-aş recunoaşte dinainte învins!

— Să încercăm. Eu zic că merită. E o carte pe care vreau s-o cunosc şi un teritoriu pe care vreau să-l domin. Aşa puţin cum o cunoaştem, tot ne dăm seama că e o carte superbă. S-o ocolim doar din pricina unor prejudecăţi?

— N-am chef. Se vor simţi jigniţi, vor recurge la represalii. Şi de ce numai Biblia, de ce nu şi cărţile înţelepciunii indiene sau chineze? Doar ca să apăsăm caracterul naţionalist al cercului, căci aşa este privit de mulţi din afară, care ne reproşează prea desele apeluri la literatura idiş. Ne ajung Şalom Alehem şi ceilalţi, ne ajung cărturarii evrei de pretutindeni. Prin intermediul lor, de fapt, Cartea şi comentariile ei ne ajung oricum sub ochi, ba încă mult mai inteligent filtrate decît ar izbuti nişte ageamii ca noi!

Orgolios, Carol nu era. Nici încăpăţînat. Doar bucuros că discordia intelectuală dădea pentru prima oară tîrcoale prea suspectei identităţi de opinii dintre elev şi maestru!

Se nimerise ca Avrumolă (ginerele rabinului care oficia la „Poalei Ţedec", el însuşi absolvent al studiilor teologice, asistîndu-l deocamdată pe socru în calitate de cantor şi pregătindu-se să-i ia curînd locul) să fie o figură deosebit de simpatică, un tînăr blînd şi frumos ca un înger, unul dintre acei inşi, foarte puţini, despre care te întrebi ce rost, ce profesie şi-ar găsi în lume, dacă n-ar fi fost inventată aceea, rabinică, pe care o îmbrăţişase. Un slujitor, născut nu atît pentru credinţă, cît pentru a servi un loc de reculegere, în care să te poţi ascunde de hărmălaia cotidiană, un loc de care mulţi, foarte mulţi, simt nevoia. Departe de aspectul viclean şi hrăpăreţ, leneş şi slugarnic, al multora dintre profesioniştii tagmei sale, ce reuşiseră

să ajungă în vîrful ierarhiei, Avrumolă părea exclus din capul locului de la competiţia afirmării sociale, a luptei pentru îmbogăţire şi, evident, de la tendinţele bigotismului, ale oricărui fel de fanatism autentic sau prefăcut. Ochii săi albaştri vădeau o bunătate, o slăbiciune altfel spus, ce te făcea să te înfiori, gîndindu-te la destinul său, chiar şi după ce se pusese la adăpost prin opţiunea făcută. „Are s-o păţească, n-o să se termine bine cu el!" gîndea, aproape involuntar, văzîndu-l.

Pe acest ins (şi nu pe socrul îmbătrînit în administraţie) îl abordă Carol, în idiş, interesîndu-se amical, dacă, după părerea lui, intenţia pe care i-o comunicase lui Tully era reprobabilă.

— O carte minunată, doar că fiecare o priveşte din alt unghi de vedere!

— Ce prostie! declară surprins-admirativ celălalt. Pentru frumuseţe sînt destule alte scrieri pe lume. De ce să tulburi tocmai liniştea Cărţii Sfinte?! Nu văd rostul.

Argumentele nu erau, dacă te gîndeai bine, foarte diferite de acelea ale lui Tully. Ceea ce întări convingerea tinerească a autodidactului.

— Dacă te rog să-mi împrumuţi textul complet şi interpretările, nu Sederul enoriaşilor tăi, te superi, mă refuzi?

— Nu m-a învăţat nimeni să refuz asemenea dorinţă. Eu cred că, dimpotrivă, după ce ai să citeşti mai mult, ai să începi să crezi în Dumnezeu ori ai să te întorci la credinţă, dacă ai avut-o vreodată! Te joci cu focul! îl avertiză, glumind. Dar problema e alta: cunoşti ebraica? Dacă vrei, pot să te ajut!

— Nu, mulţumesc, îmi ajung cărţile. Mă descurc eu. Sînt dicţionare. Pot confrunta şi cu traducerea lui Gala Galaction.

— Te vîri printre preoţi! constată Avrumolă.

— Trebuie să te faci frate cu dracul pînă treci puntea, aşa spune proverbul! îi răspunse iritat Carol, repede supărat pe sine însuşi pentru că devenise agresiv faţă de acest băieţandru de vîrsta lui, care

ştiuse să-şi păstreze calmul şi bunăvoinţa. Iartă-mă! mormăi el stingherit, ruşinat, luînd-o din loc.

Peste cîteva zile era în posesia „materialului documentar". Dacă nu i-ar fi fost ruşine de Avram, dar şi de Tully, ar fi renunţat la ideea pe care, altminteri, o considera deja lipsită de interes: prin ce banalitate găsise el să iasă din rînduri, să-şi afirme independenţa de gîndire!

Treptat, cheful îi reveni. Pericolul de a ajunge să creadă în Dumnezeu nu părea să-l pîndească. Încît se apucă de studiu, ca de oricare ştiinţă, convins, pe măsură ce farmecul textului ajungea pînă la el şi bucuria cunoaşterii îl invada, că e preferabil să păstreze secret întregul demers.

De acest episod era legată cea mai frumoasă perioadă din viaţa lui.

6

Se apucase cu patimă să înveţe ebraica, împins de dorinţa unei demonstraţii totale, ceva pentru care ai optat, dar şi la care ai fost constrîns, într-un amestec cu neputinţă de lămurit. Avusese îndrăzneala să trimită o scrisoare acelei înalte autorităţi literar-moral-religioase, care era scriitorul, umanistul şi profesorul de teologie Gala Galaction şi primise un răspuns, poate cam ceremonios — era în firea aceluia — dar apt să-i susţină, să-i potenţeze chiar, convingerea că nu greşeşte. Avea la dispoziţie timpul călătoriilor de unul singur — prin locuri ce îi stîrniseră la început curiozitatea, dar acum îi păreau monotone (binele nu mai era acelaşi bine, căci răul anterior îşi mai estompase contururile) — încît noua preocupare putea să-i mobilizeze atenţia şi puterea de concentrare. Dar şi bucuria pură a descoperirilor şi asociaţiilor intelectuale. Se afla departe nu numai de casa părintească — unde preocuparea sa ar fi stîrnit mirare — dar

şi de nordul şi sudul respectivei demonstraţii. Da, nordul şi sudul, adică de Tully şi de tînărul rabin. Ferit aşadar de orice atitudine bagatelizatoare faţă de efortul său.

Şi, dacă se poate spune aşa, într-un asemenea domeniu şi în asemenea condiţii, reuşise. Dacă Tully habar n-avea de evoluţia situaţiei, lui Avrumolă, căruia îi cerea mereu cărţi şi explicaţii, chestiunea îi era perfect cunoscută. După nivelul întrebărilor şi aspectul formulărilor, tînărul rabin uşor putea urmări treptele urcate. Nu era o toană de adolescent, repede înlocuită de alta mai nostimă, ci o experienţă durabilă, aproape stranie în simplitatea ei şi aproape fascinantă pentru acela căruia îi era dat să fie implicat în ea.

În preajma Pesahului, Avrumolă, structural incapabil de gînduri ascunse, îi adresă, sub privirea lui albastră, o rugăminte care, abia rostită, îi vîrî pe amîndoi în încurcătură. Socrul său se îmbolnăvise, aşa încît el, Avrumolă, (asemeni unui actor care îşi învinge tracul şi inexperienţa) trebuia să joace rolul principal, în locul titularului, indisponibil pentru o reprezentaţie ce nu putea fi amînată. Vrea Carol să preia partitura cantorului? Comitetul de efori (numiţi „gobă") recomandase soluţia înlocuirii, împuternicindu-l pe tînărul rabin să-şi aleagă asistentul pe care îl crede nimerit. Se alocase şi o sumă pentru plata acestei munci. Gîndindu-se bine, sfătuindu-se şi cu socrul, ajunsese la concluzia că „pentru el, Avrumolă", Carol este însoţitorul cel mai nimerit.

— Mai întîi pentru că eşti mai tînăr decît mine, ceea ce îmi dă siguranţă şi, pe deasupra, fiind oarecum elevul meu, ştiu exact ce să-ţi cer, unde mă pot bizui pe tine şi unde nu. Pe lîngă asta, n-am de întîmpinat opoziţia şi mofturile unui moşneag plin de sine şi demodat. Şi încult, cum sînt, o spun cu mîhnire, toţi ceilalţi. Eşti singurul priceput şi de încredere. Dacă eşti de acord, le pot comunica patronilor!

— Mai întîi că n-am voce şi-apoi nu e exclus să mă apuce rîsul!

Nu, nu se cuvine. M-aş simţi foarte ruşinat acolo, în faţa altarului, simţind în spinare privirile unor oameni care cred că eu cred. Şi ce vor spune tovarăşii mei de la club?

— Voce ai, la asta mă pricep. Oricum, voce mai bună decît a mea! îl asigură acel ins incapabil să mintă. Pentru celelalte, eu zic să te mai gîndeşti peste noapte şi să-mi răspunzi mîine. Avem nevoie de un fel de repetiţie, deşi — figura i se umbri — nu e vorba de un spectacol. Prezenţa ta ar înviora publicul. E o muncă la fel de onorabilă ca şi altele, iar familia ta s-ar simţi mîndră. Iar enoriaşilor le plac, ţi-o spun din experienţă, predicatorii tineri, pentru că asta le îngăduie să mormăie dezaprobator. E cea mai mare plăcere a lor! spuse cu năduf. În privinţa colegilor tăi şi a propriei convingeri... nu mă duce mintea. Iar de rîs, ai să vezi, nu-ţi vine deloc, tocmai pentru că înţelegi textul, iar severitatea pasajelor face să-ţi îngheţe rîsul. Dacă totuşi se întîmplă, nu e o nenorocire. Au mai fost cazuri. Religia noastră, în ciuda unor aparenţe, e aptă să-şi asume asemenea riscuri!

Eforii nu se opuseră, aşa cum nădăjduise Carol. Iar în el însuşi, nimic nu se împotrivea atracţiei exercitate de acest joc, imposibil de presupus cu un an în urmă. Cînd îl consultă pe Tully, propriul său răspuns afirmativ la propunerea tînărului rabin era decis.

— Ştiam că la asta se va ajunge! spuse Tully, izbucnind în hohote de rîs. Nu bănuiam însă că se va petrece aşa repede. Te invidiez şi pentru ceea ce ai învăţat, ca un fel de dulce inutilitate, dar şi pentru curajul de a te confrunta cu religia din însăşi interiorul ei. E o ocazie şi pentru mine să particip la spectacol şi să-i fac astfel o bucurie maică-mi. I-o datorez demult. Ei nu-i pasă din ce pricini intri în templu, totul e să fii înăuntru. Chiar mut ca un peşte, chiar ostil. Am şi eu, nu doar tu, un rol de jucat. Odată şi-odată trebuia să urcăm pe scenă. Şi să ne străduim să interpretăm cu talent partiturile ce ne revin, în faţa unui public a cărui minte colectivă, chiar asta era de demonstrat, demult nu mai reacţionează!

— Dar ce vor spune ceilalţi?

— Vom dezbate chestiunea cu prima ocazie. Dar nu înainte de a te vedea la amvon, ci după aceea. Spre deosebire de ei, avem avantajul că sîntem capabili să ne înfierbîntăm. Spiritul trebuie biciuit, altfel adoarme. Picoteşte. Dacă noi am fi pus la cale chestia, cred că m-aş fi împotrivit, nu pot să explic prea bine de ce. Dar dacă sîntem solicitaţi...

Consumarea acestei experienţe i-a lăsat lui Carol un gust amar. S-a jurat să n-o mai repete. Deşi fusese o reuşită. Atît exterioară, cît şi interioară, în special pentru că n-a determinat întreruperea studiului, ci reluarea lui cu fervoare. La sărbătorile de iarnă, ar fi fost capabil să-şi asume chiar partitura principală. N-a mai fost solicitat. Dar după stagiul militar şi după căsătorie, i se întîmpla adesea s-o facă, un ceas ori două, din proprie iniţiativă. În sărăcia tot mai apăsătoare, după eşecul răsunător şi definitiv de a-şi înjgheba un magazin propriu, de a înceta să mai fie slugă, de a deveni — într-un sens — propriul stăpîn (spre deosebire de Tully, pe el situaţia de exploatat nu-l încînta), posibilitatea de a urca la amvon, într-un loc în care ceilalţi nu aveau acces, era un moment în care simţea gustul demnităţii interioare şi a celei sociale. O stare de independenţă. De bună dispoziţie şi relaxare. În îmbîcseala lumînărilor fumegînde, mirosului de transpiraţie acră şi a prafului ridicat de pe sulurile caligrafiate, el inspira, paradoxal, o gură de aer proaspăt.

7

Se supăraseră, spre uimirea sa, doi inşi pe care nu-i „avusese în vedere". Primul era profesorul de ebraică de la şcoala Comunităţii, domnul Gheţl. Figură ponosită, aspect parcă şi mai ponosit, ochelari cu lentile şi rame groase, nas înfundat ori picurător, Gheţl era „insul ridicol" prin definiţie. Batjocorit fără cruţare şi oarecum fără jus-

tificare („pe nedrept") de către elevi, desconsiderat de concetăţeni (pe drept), profesorul nu mai ridicase vreo obiecţie, vreun protest, de decenii. Visul său părea să fie acela de a trece neobservat, de a fi lăsat să se îndrepte în pace spre mormînt.

Şi, Doamne, ce se mai înfuriase, ce explozie produsese, asemeni unei bombe cu efect întîrziat! Lăsa impresia că fusese lovit cu leuca în cap, accident mecanic în urma căruia se alesese nu doar cu simpla rană a unei idei fixe, dar şi cu o modificare structurală, o răsturnare a caracterului. Nu vorbea cu vreun coleg, părinte, simplu enoriaş, fără a-şi exprima indignarea, nu avea alte contacte cu autorităţile confensionale decît acelea în care să adreseze plîngeri furioase. Cînd trecea pe lîngă Carol, scuipa dezgustat.

Nu se poate spune că nu avea dreptate. Dacă tot se acceptase ideea solicitării unui laic pentru acea treabă religioasă, nu era firesc să fie solicitat singurul ins care avea autorizarea necesară, era „specialist"? Dacă i se contesta calificarea şi orice autodidact pricăjit şi obraznic era considerat mai priceput decît el, mai îndreptăţit să..., atunci de ce nu era dat afară şi de la şcoală? Şi terminată toată povestea! El, Gheţl, avea chiar o specializare suplimentară şi decisivă, învăţase un an „chestia asta" (nu se înţelegea prea bine dacă se referă la seminarul teologic sau la conservatorul de muzică), încît faptul că i-a fost preferat un mucos de pe stradă era de-a dreptul strigător la cer. Pe lîngă asta, el n-ar fi îndrăznit să ceară bani, să accepte plată pentru o muncă onorifică, pentru o „cinste" şi o îndatorire civică. Cînd el era bolnav, oare nu-l solicita pe Avrumolă să-l înlocuiască la şcoală? I-ar fi trecut lui prin minte să se adreseze altcuiva, să dea educaţia elevilor pe mîinile unui nepriceput? Ce ar fi zis atunci oamenii?

Era supărat foc atît pe bătrînul rabin, cît şi pe ginerele acestuia. De Carol nu mai vorbim, dar şi pe fraţii Grimm, care îl tolerează pe neruşinat, pe consiliul de efori, pe preşedintele comunităţii, pe toţi. Să te adresezi unuia care batjocoreşte religia cu orice prilej? Oricine,

absolut oricine ar fi fost mai potrivit. Chiar şi unul care nu desluşca literele. Orice om cinstit.

Cel de al doilea supărat era însuşi bătrînul tată al lui Carol. În adevăr „bătrînul". Îi murise nevasta nu demult şi, cum se zice, de la o zi la alta, dintr-un bărbat în putere, energic, dominator, ajunsese o umbră, un moşneag scofîlcit, cu barbă albă de profet, cu glas stins. De altfel, avea să se ducă şi el foarte curînd. Obiecţia sa la aventura fiului mijlociu şi preferat era unică, dar fermă, nelăsînd loc contra argumentelor: cine nu crede în Dumnezeu, n-are dreptul să-l slujească. De ce să fim mîniaţi pe farisei, cîtă vreme noi înşine săvîrşim păcatul? Fiul, extrem de stingherit, chiar îndurerat, îi rugă pe cei de la sinagogă să primească înapoi suma pe care i-o plătiseră şi care, pentru el, era dovada, tocmai, a absenţei angajării spirituale. Zadarnic. „Acum e prea tîrziu şi oricum esenţa lucrurilor nu se schimbă!"

Preferinţa pentru Carol putea fi considerată, la un asemenea bătrîn, o dovadă de slăbiciune în sensul rău al cuvîntului. (Poate că „a avea o slăbiciune" pentru cineva nu are, decît în sens romantic, o accepţie pozitivă.) Lui Avram Weiss îi displăcuseră, din capul locului şi pînă sunase ceasul închiderii ochilor, toţi cei trei băieţi ai săi. De fete, două la număr, primele în ordinea vîrstei, nu era propriu-zis nemulţumit (omenirea, în ansamblul ei, i se părea nereuşită) şi pentru că ele, cum se întîmplă de obicei, îi semănau, dar mai ales fiindcă de la asemenea fiinţe nu poţi avea prea mari pretenţii.

Fiii, iarăşi cum se întîmplă, erau din stirpea mamei lor, chit că, fiind destul de (foarte?) deosebiţi între ei, ilustrau cîte una, specială, dintre „slăbiciunile" femeii patriarhului. La nevastă, Avram n-avea obiecţii. Ca fiinţă subordonată prin firea lucrurilor, ea îndeplinea toate condiţiile cuvenite: supusă, de nici nu concepea că ar putea ieşi din cuvîntul lui, ori că ar exista pe lume opinii mai demne de luare aminte decît ale soţului, harnică, devotată, chiar inteligentă, sensibilă, iubitoare de copii şi imparţială în relaţiile cu ei, bucurîndu-se de respect social, plăcută la înfăţişare.

Băieţii erau, spre a simplifica, molîi. Înainte de a nuanţa, trebuie observat că, de fapt, aprecierea tatălui nu era îndreptăţită. Ea căpăta miez şi justificare prin raportare subiectivă la fibra dură, la firea superenergetică şi activă pînă-n pînzele albe, aberant dominatoare, irascibilă, acră, a tatălui. Un ins astfel croit, încît considera orice defect omenesc (cu excepţia excesului de bărbăţie găunoasă, de care el nu suferea) drept inadmisibil şi orice surîs, orice ezitare, forme de imbecilitate. Nu merită insistat asupra opiniei sale despre fiecare fiu, luat în parte, urmînd a privi defectele şi calităţile lor dintr-o perspectivă ceva mai puţin părtinitoare, mai senină, iar cînd e posibil, fără a lungi vorba, în curgerea unora dintre întîmplările care le-au marcat, lor, însă şi tatălui, şi celor din jur, drumurile.

8

Absorbit, după moartea soţiei, de apropierea proprici dispariţii, bătrînul ar fi vrut să-i ştie pe copii într-o albie săpată acceptabil. Nu grozavă, acea albie, căci prea era „cu picioarele pe pămînt", spre a visa (chiar accepta) cai verzi pe pereţi, dar să nu-i vadă în aşa măsură în bătaia vîntului. Avere n-avea. Din munca unei vieţi întregi nu se alesese decît cu zestrea decentă pentru măritişul fiicelor, pentru înmormîntarea lui şi a nevestei, cu o casă şi o ogradă înlesnite, dar care, la o împărţeală prin testament, nu putea să însemne mare lucru.

Dar nici să lase treaba în voia ei şi să moară neîmpăcat nu era cu putinţă, în cazul acestui încăpăţînat pînă la ultima suflare, rege modest, deloc dispus să ducă în pămînt umilinţa înfrîngerii, a îngenunchierii fără luptă în faţa destinului. Puse la cale vînzarea casei bătrîneşti, rezervîndu-şi o odăiţă în casa fiicei dintîi, o casă bogată, datorită excelentelor afaceri ale ginerelui acelua, care devenise importantul proprietar al unui depozit de vinuri. Nu obţinuse bani de-ajuns pentru o afacere destinată unor inşi — trei — cu puţină

inițiativă. Dacă el, bătrînul, nu agonisise prea mult, așa dezlănțuit în muncă, apoi... Pădurar în codrul Similei, ani și ani, staroste al pădurarilor apoi — bizare profesiuni pentru un evreu, dar potrivite, așa puțin bănoase, pentru nodurosul Avram, teluric prin excelență — iar în final administrator cu puteri depline al fabricii de cherestea, aparținînd aceluiași proprietar de codru des, cîștigase atît ca să-și întrețină familia și să pună mai nimic deoparte.

El știa ce e aia o afacere. Mai era nevoie de bani.

Fiica mai mare, cea mai asemănătoare (așa sînt basmele?) bătrînului, deși veselă, vorbăreață cum nu se mai poate, pe deasupra și bună la suflet, în felul ei repezit și castrator, la suflet, săritoare la necaz, mai cu seamă al rubedeniilor, oricît de îndepărtate, căci avea dezvoltat simțul familiei, Surica, așadar, simți cum nu se poate mai exact povara de pe sufletul bătrînului preocupat de moarte. Cu un simț al maternității devreme dezvoltat, luase sub aripa-i de cloșcă tripleta frățiorilor și nu-și trădase cu totul rolul nicicînd. Își convinse soțul să le ofere fraților un împrumut cu dobîndă simbolică, adăugase în secret mai tot ce reușise să adune în basmaua proprie, îl implicase în operațiuni și pe celălalt cumnat, coproprietarul, deloc sărac, al unui magazin de fierărie și unelte agricole, un ins pe care altminteri îl disprețuia și-l bruftuluia pentru bețivăneala-i fără clintire (dar nu din acelea care te-aduce la sapă de lemn), puse întreaga strînsură peste banii proveniți din vînzarea casei și, da, acum se chema că exista un capital.

Nici băieții nu rămăseseră cu mîinile încrucișate. Cel mare, Mișu, avea la păstrare banii de zestre, Carol se însurase, luînd și el o anume dotă, cum era obiceiul timpului, prislea, cel mai întreprinzător (încă nu făcuse armata, mari pretenții n-aveai de la el), obținuse, cu giruri de la niște veri, un frumușel împrumut bancar de la o corporație din București.

Se putea purcede la treabă. Definirea profilului pe care să-l aibă magazinul nu luă atît de multă vreme cît s-ar bănui, ținînd seama de

amestecul de branşe din care proveneau investitorii şi consilierii lor.

Mişu şi Ziser, ultimul mohican, funcţionau, primul ca vînzător-şef, celălalt comis voiajor-adjunct, la un depozit én-gros de încălţăminte, care făcea afaceri bune. Proprietarul le oferea pe credit — impuls decisiv — marfa pentru „lansare". Cei doi erau mulţumiţi de meserie, un comerţ relativ înfloritor. Lui Carol nu-i rămînea decît să treacă pîrleazul înrudirii profesionale. Devenea, Doamne, cît îşi dorise, patron, ba încă alături de fraţi, nu de străini. Ah, dacă prietenul Tully ar fi gîndit altfel! Ca pentru a adăuga o ultimă încurajare aptă să umfle şi mai mult pînzele speranţei, Tully se oferi să intre acţionar, punîndu-şi la bătaie economiile, un gest unanim socotit — inclusiv de bătrînul pădurar, om refractar superlativelor — ca admirabil. Mai mult, Tully se oferi ca, la „o adică", prinzînd un moment favorabil, să mobilizeze şi fonduri ale firmei unde Carol slujea. Prietenul la nevoie se cunoaşte. Evreii ştiu să se ajute între ei. Văzut fără exaltare, viitorul părea conturat, iar bătrînul tată se putea retrage din lume cu o îngrijorare mult-mult diminuată.

Se închirie un local frumos, se ridicară rafturi din scîndură nouă. Unii superstiţioşi socotiră că nu e semn bun, parte din lemn trebuie să fie patinat de un comerţ deja pornit. Fiul fostului proprietar al codrului Similei dăruise cheresteaua. Un tînăr cu caş la gură. Un reprezentant al unei generaţii care batjocorea vechile prostii şi nu credea decît în prostiile noi.

Aici, în adevăr, totul mirosea a nou. Înainte de toate, tinereţea şi forma de proprietate „frăţească" (O altă modalitate, specifică, evreo-negustorească-provincială, a „comunelor" iniţiate de socialiştii utopici? Carol, atunci, n-ar fi recunoscut-o în ruptul capului! Iar apoi, pur şi simplu, nu-şi mai amintea ce gîndise.). Vopselele coloraseră, într-un vag fumuriu, rafturile şi tejghelele, calapoadele pentru cizme şi vitrinele cochete. Firma — litere albe, strălucitoare, pe fond albăstrui — precum şi ştampila înmuiată în cerneală violetă (textul acesteia fiind reprodus pe toate hîrtiile de afaceri, de la

bonuri pînă la facturi, comandate la o tipografie locală) erau, în fine, însemnele cele mai pregnant-balzaciene ale sufletului contemporan.

Să insistăm o clipă asupra „formei", după ce am trecut în revistă conţinutul. Numele sau denumirea afacerii nu fusese uşor de adoptat. Aci, părerile erau destul de împărţite între înşişi coproprietarii. La acest, poate nesemnificativ, capitol, chestia se împiedicase. Ziser era, categoric, pentru „Au bon marché". Mişu voia (visa) ceva solid, tradiţional, care să sune precum numele unei fabrici de pantofi: „Căputa", „Creola", „Cămila". Acela care mai ştia de glumă, Carol, voia să iasă în întîmpinarea ironiilor previzibile; ceva de genul „La trei iezi" sau „Fiii pădurarului". Un acord, pe bază de argumente, nu era posibil. Pentru a pune capăt prelungitei şi oţioasei tocmeli, un vecin propusese să se umple o pălărie cu bileţele — pe care să fie înscrise toate opţiunile, plus sugestii venite din afară, multe fiind necunoscute iniţiatorilor — şi să se tragă la sorţi. Ce iese, iese şi rămîne, punînd definitiv capăt confruntărilor.

Aşa se ivise — pe ştampilă, pe firmă, pe boniere — „La balon", cu subtitlul „Încălţăminte de comandă şi de ocazie. Articole de lux. Pantofi pentru femei şi bărbaţi. Firmă în nume colectiv." Opţiunea destinului — nu se ştia cui aparţine ideea — descreţi frunţile tuturor, aduse un surîs de uşurare.

Un balon de săpun, un balon, umflat şi purtat de vînt, un balon de gumă, care se sparge la primul bobîrnac, asta se dovedi, vai şi vai, întreaga afacere, cu atîta dificultate şi cu asemenea speranţe (deşarte) pusă pe picioare. Nişte picioruşe mai fragile decît şi-ar fi imaginat cel mai sumbru şi mai pesimist şi mai rău intenţionat prezicător. După ce magazinul se inaugură, avînd pe rafturi marfa de lansare, tînărul Ziser plecă la Galaţi — şi de acolo la Bucureşti — pentru comenzile serioase, masive, de lungă durată, pe bază de aconto şi plăţi eşalonate. Luă cu el o parte din capital, solicită prin telefon fonduri suplimentare, apoi împrumuturi bancare garantate

şi... dispăru fără urmă. Un frate care nu ezită să distrugă, poate pentru totdeauna, nădejdile şi viaţa fraţilor săi.

Cauza? Ar fi de înşirat explicaţii fără sfîrşit. Slăbiciunea de caracter, ticăloşia, micimea de suflet a unui individ. Lipsa oricărui simţ al răspunderii, a sentimentului de familie, altminteri — se zice — atît de dezvoltat la evrei. Dorinţa unei îmbogăţiri rapide, pe cont propriu, călcînd peste cadavre cu uşurinţa cu care treci pragul unei case. Poate crezuse, ca un pasionat al jocurilor de noroc, că se va întoarce acasă cu o avere şi va fi purtat în triumf, de braţe recunoscătoare de-a pururi. Spuneau unii că se îndrăgostise — orbit de pasiunea tinereţii — de o focoasă roşcată cu pielea albă, căreia îi sacrificase bruma de conştiinţă, fie temîndu-se că altfel o pierde („vine altul şi o ridică"), fie voind s-o facă praf, punîndu-i la picioare averea furată şi cinstea terfelită. Dar poate că tocmai cu acest gînd, al sfruntatei minciuni, se prinsese în jocul afacerii, ştiind dinainte cum are de gînd să-i pună capăt, iar frumoasa roşcată — unii spuneau că e o fetişcană de bine — constituise doar un pretext, întîmplător sau ba.

Noroc că bătrînul se prăpădise. Dumnezeu îl ferise de cea mai cumplită mîhnire a unui părinte, însoţită fie de un atac de cord, o comoţie paraplegică, fie de impulsivitatea, uşor de întrevăzut la un om al pădurii, unui omor nemilos. Rămăseseră cei doi fraţi mai mari, înnegriţi de bestialitatea ghinionului şi de un faliment ce te acoperă de ruşine, precum şi sora cea mare, Surica, pentru a plînge pînă la deznădejde ceea ce îi fusese dat să trăiască. Ar fi plîns poate pînă ce i-ar fi secat ochii, dacă un binevoitor n-ar fi propus urmărirea penală pentru înşelăciune. Surica avea vocaţia tragediei şi a justiţiei iminente, dar se opri din bocet la perspectiva unei rezolvări poliţieneşti, cu puşcării încă şi mai umilitoare, mai greu de suportat, decît dispreţul şi dezgustul frăţesc. Reuşi să-l potolească pe Mişu, singurul doritor să-l vadă pe netrebnic îndărătul gratiilor. Se apropia războiul, configurînd pentru naţia ovreiască în întregul ei nenorociri

mai adînci şi mai cumplite decît dramele individuale. Ura dintre fraţii de sînge se stinse în ceaţă. Unic rezultat pozitiv: o apropiere între Carol şi Mişu, produsă de suferinţa comună, o apropiere greu de presupus, date fiind firile destul de diferite între ele ale celor doi, pe care doar „balonul" îi unise.

9

O agitaţie frenetică, greu de presupus (şi ea) cu o clipă înainte, cuprinse salonul. Uşile batante (destul de rebele, căci erau prevăzute cu arcuri extrem de puternice) ale salonului erau ţinute cu amîndouă mîinile de nişte femei necunoscute, ca şi cum o veritabilă furtună ar fi ameninţat să le smulgă de la locul lor. Peste cîteva clipe, manevrat cu grijă de doi „civili", fu introdusă în încăpere o targă instalată pe un căruţ din metal nichelat şi extrem de aspectuos. Pe urmele acestei mini-ambulanţe, o mulţime de gură-cască dădu năvală, parcă bătută de valuri, o mulţime ce nu avea priviri pentru bolnavii aflaţi înăuntru, de parcă întregul cortegiu zgomotos ar fi pătruns într-o piaţă pustie. De altfel, în mod destul de ciudat pentru o secţie de urgenţă, nici un „halat alb", nu-şi făcuse apariţia.

Întins în pat, dar cu spinarea sprijinită de perna umflată, Carol tocmai aţipise, aşa că, deschizînd nedumerit ochii, avu impresia participării la un spectacol care începuse cu cîteva clipe înaintea intrării sale, un spectacol la a cărui ridicare de cortină nu asistase. Frecîndu-şi pleoapele, rămînînd „instalat în fotoliul său", se străduia să priceapă, concomitent, ce anume se petrecea, dar şi cum (şi cînd) debutase povestea.

În fine, ordinea se restabili; sora de caritate şi infirmiera din schimbul de după amiază (personalul era restrîns la minimum în acea zi de sfîrşit de săptămînă şi la acea oră de vizitare a bolnavilor) reuşiră să-şi impună autoritatea, curăţind, ascmeni unor poliţişti de

circulație, locul accidentului și grăbindu-se să dea rănitului primul ajutor. Abia așa izbuti Alvis să vadă chipul celui întins pe targa mobilă și, totodată, să obțină datele unei ipoteze privind fața nevăzută a întîmplării.

Un bărbat relativ tînăr — de vreo patruzeci de ani — și cu aspect robust era personajul principal al dramei. Lungit pe targă în acea poziție impunătoare ce poate fi remarcată, vai, doar la cei aflați pe catafalc, contrasta prin veșminte cu ținuta solemnă a insului dus la îngropăciune. Purta cămașă în culori vesele, cu mîneci scurte, chiar și acelea cochet răsucite, blugi cu buzunărele, ținte și fermoare, precum și sandale romane, încălțate direct pe labele goale.

Chipul era palid, cu sîngele fugit din obraji, dar cu urmele desenului ce caracterizează figurile pline de energie. Trăsăturile îi erau schimonosite, la intervale scurte, de semnele unei dureri extrem de puternice, pe care bolnavul — pradă unui eveniment, încă neconsumat în întregime, atac de cord — se străduia s-o domine și, cum se observă uneori în asemenea cazuri, s-o domolească prin puterea voinței. Dacă făceai abstracție de vizibila încleștare cu suferința, în faza ei cea mai acută (un soi de confruntare directă cu moartea, o stare pe care Alvis se obișnuise s-o pună între paranteze de cînd era internat), îți atrăgeau pe dată atenția o mustăcioară blondă, frumos răsucită și niște șuvițe, la fel de deschise la culoare, năclăite într-un amestec de briantină și sudoare, fixate cu deosebită grijă pe țeasta masivă, străjuită de tîmple puternic conturate.

Pentru a completa tabloul, un frumos, chiar epatant, buchet de trandafiri roz-pal era depus lîngă tîmpla omului, ca o jumătate de aureolă, încoronînd fruntea bombată. Pornind de la acest detaliu scenografic, ajutat și de frînturile epice fără întîrziere împărtășite de infirmieră celor doi bolnavi din salon — cei mai îndreptățiți, nu-i așa, să capete informații despre noul coleg — anecdotica bizară, întristătoare, a întîmplării se lămuri cu totul satisfăcător. Se înțelese

că era un vizitator care suferise un traumatism instantaneu. Venise la maică-sa, internată cu infarct, undeva la etajul superior şi, ajuns în capul scărilor, neliniştită de iminenta confruntare, inima lui se răzvrătise, refuzînd să-şi mai îndeplinească rolul de centru vital. Un noroc în tot acest ghinion cumplit, căci, survenit într-un loc izolat şi la o oră nepotrivită, cel puţin astfel credea infirmiera, poate că omul ar fi fost pierdut. Electrocardiograma făcută peste cîteva clipe arăta o leziune de proporţii.

După intervenţia echipei medicale de reanimare (un proces recuperator la care Alvis asista cu aceiaşi emoţie ca şi prima oară), omul adresă un surîs jenat „de scuză" celor prezenţi. Îşi declină numele şi prenumele — Hugo Vainer — cu o politeţe surîzătoare. Un european, ai fi zis, după înfăţişare şi comportament. Dar nu. Era născut şi crescut la Buenos Aires, de unde abia venise de nici două luni. Fără ajutorul infirmierei, ea însăşi o latino-americană, nici n-ar fi reuşit să se facă înţeles. Maică-sa era însă, în limbajul local, o veterană; de aproape douăzeci de ani în Ţara Sfîntă.

— Doamne, numai să nu afle bătrîna! spuse Hugo în şoaptă, privind rugător spre cei cărora le împărtăşise secretul. Ar fi cumplit pentru ea!

De emoţie, lui Carol îi dădură lacrimile. Irakianul, în schimb, părea insensibil la asemenea mofturi sau fineţuri ale susceptibilităţii latine şi asista impasibil la desfăşurarea actului dramatic.

Hugo fu transferat de pe targă în pat, trupul său gras dobîndi ca veşmînt pijamaua albastră a spitalului, chiar şi florile îşi găsiră loc într-o glastră din sticlă groasă. Trebuia luată de urgenţă legătura cu fratele lui Hugo, la Natania, pentru ca acesta să vină în grabă. Era singurul capabil, prin prezenţă şi zîmbet liniştitor, să alunge neliniştea din sufletul mamei. Zis şi făcut. Hugo fu conectat la instalaţia de „picurat viaţă" şi, curînd, datorită frămîntării şi sedativelor, adormi buştean.

10

Cineva ciocăni cu timiditate în uşă. Irakianul, refractar în continuare la indicaţia obligativităţii de a rămîne în pat, se ridică, inspectă din priviri încăperea, instală paravanul de cearşafuri albe care să-l izoleze pe proaspătul pacient (Hugo sforăia cu nădejde), apoi se duse să deschidă. Prinzînd din zbor mesajul discreţiei, Alvis însuşi îl rugă pe babilonian să tragă şi cearşaful care ascundea patul său. Acesta execută rugămintea, surîzînd recunoscător.

Dar izolarea nu era decît parţială. Pe la cele două capete ale paravanului, spectatorul avea acces la o bună parte din vizită. N-ai ce face. Într-un salon de spital, ca şi în vorbitorul unei închisori, martorii nu pot fi excluşi, privirile şi urechile străine fac parte din decor.

Intră mai întîi bătrîna soţie, o (fireşte) negricioasă cu basma roşie, cercei de aur şi neg mare pe gît, legănîndu-se pe picioarele groase, apoi nepoţeii, gălăgioşi. Aceştia se repeziră să se caţere pe patul bunicului, care-i sărută îndelung pe fiecare, în vreme ce femeia rămase deoparte, cu mîinile încrucişate pe burtă. Exact ca într-un film arăbesc. Apoi bătrîna se aşeză pe colţul unui scaun îndepărtat, participînd la reuniune prin intermediul unei priviri atente şi expresive, ca şi prin unele înclinări legănate, ce aveau aspect şi funcţie de comentariu pantomimic. Unul dintre copii, un băieţel de vreo şase ani, răsfăţîndu-se în rolul de nepot preferat, pălăvrăgi neîntrerupt şi neplăcut, tot vîrînd sub nasul irakianului un avion-jucărie, ale cărui roţi zbîrnîiau enervant şi nu voiau să stea la locul lor.

Peste un sfert de oră, se ivi un cuplu sfios, temător, care, din uşă, luînd act de prezenţa vizitatorilor din salon, fu gata să bată în retragere. Cei doi rămaseră totuşi lîngă uşă, pînă cînd bătrîna îşi adună nepoţii — aceştia se potoliseră brusc, intrînd într-o stare de

aşteptare năucă — şi dispăru, cu ei cu tot, din încăpere, după ce mai întîi făcu o plecăciune adîncă în faţa soţului. Nu formulă însă vreun gest de recunoaştere ori de salut către — acum martorul putea fi sigur că nu se înşală — unicul ei fiu şi nevasta (ori iubita) acestuia. Nici fiul nu-i adresă vreo privire, nici nu păru să ia act de plecarea ei şi a copiilor, aşteptînd în tăcere eliberarea scenei.

Din acea clipă, pieseta deveni cu totul de neînţeles pentru singurul ei spectator. Era un dialog (tînăra femeie tăcea — şi ea — rămînînd neclintită, în picioare, lîngă uşă, într-o postură inevitabil umilă, asemeni unui element de decor capabil să respire), mai mult şoptit, într-o limbă din care nici măcar o singură silabă nu putea fi desluşită. Pe lîngă asta, feţele actorilor erau cvasi-imobile: nici unul nu se înfuria, pentru a îngădui o apreciere privind amploarea confruntării. În fine, partitura fiului era cu totul disproporţionată ca întindere în raport cu aceea a partenerului, aceasta din urmă fiind alcătuită preponderent din mormăituri nemodulate.

În aceste condiţii vitrege, întemeindu-se pe materialul documentar oferit de ampla naraţiune explicativă a tatălui şi pe experienţa de spectator al filmelor mute, Carol îşi făcu o imagine relativă despre rostul vizitei: fiul venise să ceară bani, probabil cu împrumut, fără să se simtă înjosit de acest demers, în faţa femeii pe care nu numai că o adusese acolo, să asiste, dar şi spre care arătase de cîteva ori. Era bolnavă, rămăsese gravidă, avea poate copii ce trebuiau întreţinuţi? Încerca fiul să-l convingă pe bătrîn — un element care în adevăr ar fi cîntărit greu — că e vorba de nişte nepoţi nelegitimi, dar autentici, totuşi, moştenitori în linie directă?

Sigur era că acestui om venit să cerşească nu-i păsa de imaginea sa morală în ochii nimănui de pe această lume, poate nici de şansele sale în faţa lui Dumnezeu. Dar bătrînul, cel puţin la suprafaţă, nu părea doborît, la confruntarea directă cu obiectul înfrîngerii paterne, un „obiect" aflat în plină desfăşurare activ-decrepită.

Femeia arăta destul de elegantă, căci costumul ei din stofă

foarte fină părea ca nou. Bărbatul era îmbrăcat ca locatarul unui azil de noapte.

O stare de oboseală îl cuprinse pe Carol, datorită participării prea intense la acest spectacol care, de fapt, nu-l interesa şi de care se preocupa dintr-o inconştientă dorinţă de a învinge plictiseala izolării şi de a se agăţa de întîmplările exterioare, spre a uita sau diminua tensiunea lăuntrică. O oboseală în primul rînd fizică. Din cauza cearşafurilor trase pe jumătate, trebuia să se răsucească mereu, fie cu toată partea de sus a trupului, fie mişcîndu-şi doar ceafa (un punct sensibil şi dureros pentru el, în ciuda multor decenii scurse de la căderea de pe scară, a unor înţepături ce se acutizau atunci cînd era imobilizat), toate astea pe o pernă cu aer, destul de inflexibilă şi prea umflată.

Îi obosiseră ochii şi urechile, din pricina încordării; la vîrsta şi în starea lui, fiecare porţiune a corpului, luată în parte, reacţiona uneori ca un organism de sine stătător. Începuse să-l doară, senzaţia cea mai percutantă şi mai îngrijorătoare în această perioadă, muşchiul inimii. O suferinţă obiectivă, care se exprima însă adesea ca o maladie a psihicului, poate chiar a sufletului. Adică dădea semne de tulburare funcţională din cauze legate de (ne)omenescul întîmplărilor din jur.

Umilinţa stăpînită a vizitatorului, silinţa sa de a smulge ceva ce tatăl se încăpăţîna să-i refuze, crisparea bine învăluită a femeii de lîngă uşă, figura placid-ostilă şi ameninţător-politicoasă cu care bătrîna părăsise încăperea, agitaţia stupidă a copiilor, dar mai cu seamă duduitul interior al bătrînului, care voia să domine situaţia şi s-o dirijeze într-o direcţie zadarnică şi numai de el ştiută — întregul complex al acestei relaţii familiale — îl epuizaseră pe Carol.

Nu putea să alunge impresia, deloc ştiinţifică, potrivit căreia „inima este sediul sentimentelor", de vreme ce în salon cu el se aflau două victime certe ale maladiilor afectivităţii. Desigur, pe un fond de... Dar ce boală nu se instalează şi se dezvoltă „pe un fond" subţiat,

nu atinge, cu precădere, fibrele uzate sau congenital fragile ale ființei? Pînă și o banală gripă, după cum se spune, atacă întotdeauna „terenul slab". Dar la el, Carol — nu putea să nu se întrebe, respirînd cu dificultatea specifică tulburărilor coronariene — suferința nu se declanșase, tot pe un fond de slăbiciune a ființei, de epuizare înregistrată într-o zi anume, exclusiv din cauze care-i bruscaseră inima, tot în calitatea ei de sediu al sentimentelor, lovind în cutia de rezonanță a acesteia cu un ciocan al amintirii dureroase, o amintire pe care o socotise pierdută, dar care năvălise brusc în prezentul imediat, acutizînd o suferință veche și aducînd vasele sangvine din pieptul său în faza unei pre-explozii?! De ce altceva chemase mașina salvării alaltăieri seara, decît de teama de a petrece, singur în casă, o noapte întreagă, așa, cu o inimă care-l încolțise și-i dădea senzația că îi va bloca respirația pentru totdeauna?!

11

Carierele de piatră de la Turcoaia, acolo, în zona care aparținea după război Bulgarici, alcătuiseră punctul cel mai de jos (sub nivelul mării) al existenței sale. Acolo, sănătatea lui nu doar se șubrezise, dar întreaga ființă, fizică și psihică, părea la un pas de frîngere. Deși fusese atît de tînăr atunci, aproape un copil. Deși, pe de altă parte, oameni mai vîrstnici și mai bolnavi, rezistaseră bine, unii chiar mulțumiți că nu ajunseseră în Transnistria sau la Auschwitz.

La început, la ei în Moldova, munca obligatorie a celor siliți să poarte „steaua galbenă" se desfășurase exclusiv la curățarea zăpezii. Nu era nici acolo ușor. Venea seara, de la „detașament", foarte obosit. Sigur, pe vremea aceea îi lipsea elementul de comparație al lucrului la spart, transportat și depozitat piatră pentru șosele și terasamente de căi ferate. Dacă ar fi avut acel criteriu, zăpada i-ar fi părut în adevăr floare la ureche. Te duceai seara să te culci acasă în

patul tău, norma era socotită în ore şi nu în cantităţi, încît fiecare lucra cît putea. Mai corect spus, normă exista şi acolo, dar puteai nimeri, ori te aranjai să nimereşti, peste o zonă viscolită, unde crivăţul făcuse o bună parte din treabă în locul tău. Paza şi controlul erau asigurate de poliţie sau de jandarmi, adică oameni din oraş, pe care îi cunoşteau, cu unii erau vecini ori cunoştinţe, mai puteai duce un plocon la soacrele sau ibovnicele lor, iar un certificat medical pentru o zi-două se putea obţine cu uşurinţă, deoarece nu existau, de regulă, comandanţi cîinoşi.

De altfel, dacă se gîndea bine, în toată perioada războiului îl păscuse şi un mare ghinion personal. Altfel, întreaga desfăşurare a lucrurilor — inclusiv perioada de la Turcoaia — ar fi avut altă înfăţişare. Tot bolile îi dăduseră de furcă şi atunci. Altminteri, s-ar fi obişnuit, ar fi suportat ca toţi ceilalţi, mă rog, majoritatea. La zăpadă, fusese, ca de obicei şi cum îi era firea adevărată, structura lui de om, dintre cei care înseninau frunţile altora, îşi încurajau tovarăşii posomorîţi ori împovăraţi de griji şi necazuri, cum se spune „susţineau moralul" altora.

Deteriorarea sănătăţii pornise într-un fel banal şi neaşteptat în acelaşi timp, deşi monotonia şi surpriza par a se exclude una pe cealaltă. Un guturai rebel şi prelungit, pe care nu se gîndise ori nu i se îngăduise să-l trateze, se transformase într-o sinuzită păcătoasă de care nu mai scăpase pînă în ziua de azi, care-l chinuia în răstimpuri.

Migrene cumplite şi o epuizare adîncă, de neînţeles la o asemenea boală „locală", cum e considerată, iar, pe deasupra, nervii pe care ţi-i face, prin senzaţia că se ţine scai de tine, nu poţi scăpa de ea şi te izbeşte, ca naiba, tocmai cînd ţi-e lumea mai dragă. Nu doar o boală locală, dar şi „acută", care „în restul timpului" te lasă în pace, avînd un caracter cronic paradoxal şi inevitabil. Te trezeşti într-o bună zi cu ea pe cap şi gata, te-ai pricopsit pînă la mormînt.

De la o vreme, se iviseră durerile în coşul pieptului: „un

început" de anghină pectorală. Una o adusese după sine pe cealaltă.

Luase anghina de coarne din capul locului şi bine făcuse. Experienţa cu sinuzita îi fusese de folos. Dar, aici, destinul îi jucase renghiuri. Destinul: ne-am obişnuit să numim aşa nişte cauze uneori mai curînd sociale, decît cosmice. În cazul său, destinul purta numele doctorului Zadik şi numele a vreo trei ofiţeri care se succedaseră la comanda Cercului militar teritorial al judeţului Tutova. Medicul recomanda scutiri temporare de muncă pentru tratament, comandantul aproba şi transmitea ordinul unde se cuvine.

Cînd se îmbolnăvise de inimă, alergase la doctor. Dacă s-ar fi putut odihni şi obloji o săptămînă sau două, probabil şi-ar fi revenit. Oricum, boala n-ar fi evoluat cu asemenea repeziciune, devenind ireversibilă. Dar medicul, un ins mult prea sigur de sine pentru a mai fi şi receptiv sau pentru a se lăsa convins că greşeşte, îl amînase.

— Vino altădată, pe luna asta am depăşit deja numărul de certificate la care avem dreptul.

La începutul lunii următoare — Carol se simţea tot mai rău şi era tot mai speriat — nici nu-l mai consultase.

— Ai răbdare, toate la timpul lor, lasă că am eu grijă! Noul comandant e un tip foarte suspicios, încă nu i-am găsit cheia potrivită (făcuse semnul limpede că se referă la un aranjament bănesc, acea cheie care, în adevăr, la Porţile Orientului, deschide toate broaştele), deja ne-a refuzat de cîteva ori. A ameninţat că o să ne reclame şi la Bucureşti, la Comisariatul naţional. Sînt obligat să gîndesc la ansamblul situaţiei, nu numai ca specialist, dar şi ca preşedinte al Comunităţii evreilor din judeţ. Sînt anumite punţi de comunicare cu autorităţile, sper că înţelegi cum se pune problema, pe care, dacă apucăm să le tăiem, de exemplu printr-o reclamaţie pentru abuzuri, atunci nici Dumnezeu din cer nu ne mai salvează. Am o listă de oameni care trebuie ajutaţi, uite, te înscriu şi pe dumneata, dar îngăduie-mi un răgaz, e vorba de binele general. Şi pentru asta

uneori, de voie — de nevoie, sacrificăm un individ sau altul. Eşti tînăr, eşti robust, ai să reziştl!

Vai, această diplomaţie demagogică! Poate că n-ar fi greşit să considerăm — iar traiectoria ulterioară a destinului, avatarurile existenţei lui Alvis, erau de natură să confirme această opinie — că majoritatea relelor pe care le suportăm provin de la principiul fals al binelui colectiv, văzut „în mare", de dragul căruia individul trebuie sacrificat, pentru ca specia să reziste.

Mai întîi, că însăşi cumularea de către aceeaşi persoană, cazul doctorului Zadik, a unei funcţii sociale al cărei rost este s-o controleze pe cealaltă (doctorul ar fi trebuit să fie subordonatul preşedintelui Comunităţii, chit că unul era numit şi celălalt ales), adică eliminarea unei trepte de control administrativ, a unui cap care să judece peste capul celui dinainte, este întotdeauna o nenorocire. Aşa apar pe lume tiranii, de la cei mărunţi pînă la aceia care distrug popoare. Aşa dispare democraţia. Căci democraţia nu este neapărat o trăsătură a Puterii, ea trebuie să se manifeste şi în rîndurile Opoziţiei, ba chiar şi printre deţinuţii unui lagăr. Acţionînd exclusiv de capul lui, doctorul acelui orăşel moldovean devenise un asupritor şi o primejdie pentru cei în serviciul cărora ar fi trebuit să se afle.

Peste toate, ori poate doar în continuarea abuzului formal, doctorul se deprinsese să primească el însuşi cadouri şi recompense. Tot manevrînd, în scopuri de binefacere, borcanul cu miere pretins de Autoritate, nu rezistase tentaţiei de a-şi linge el însuşi degetele. Asta explică de ce ajunsese în boxa criminalilor de război — da, un evreu, n-a fost singurul — şi primise nişte ani de ocnă. Deşi, acest lucru merită subliniat pentru a se pricepe complexitatea situaţiei, era un ins integru, cu un simţ al onoarei ieşit din comun. Pentru a nu nuanţa prea mult, să spunem că răspunzătoare pentru alunecarea sa în mocirla corupţiei era doar credinţa lui în valoarea ierarhiei întemeiată pe avere. Cei bogaţi erau mai valoroşi pentru Comunitate (ei dădeau bani pentru azilul de bătrîni şi pentru leagănul de copii

orfani, erau autorii operelor de binefacere, mergînd de la alcătuirea unei dote pentru o mireasă sărmană şi pînă la obţinerea sumei pentru un tratament medical prea costisitor pentru punga unui pacient nevoiaş), prin urmare ei trebuiau scutiţi de munca obligatorie — pe baza certificatelor medicale de complezenţă, contrasemnate, tot pentru bani, de comandamentul militar — şi „lăsaţi la vatră" pentru a-şi rotunji în continuare averile, puse apoi, parţial, în slujba binelui obştesc. Binele, o noţiune întotdeauna dificil de cernut prin sita normală!

Carol nu primise permisie medicală, iar boala se agravase. Bolile, mai corect spus. Sinuzita devenise cumplită după venirea iernii, tulburările respiratorii decompensaseră funcţiile inimii, diminuînd teribil rezistenţa la efort, durerile în ceafă, consecinţă a fracturii din prima tinereţe, se accentuaseră şi ele din cauza frigului şi muncii grele. Din cauza lor şi a lipsei unui remediu cît de cît, o depresiune nervoasă, manifestată uneori prin apatie, alteori prin furie neputincioasă, se cronicizase.

Iar munca la cariera de piatră era, în sine, foarte grea, mai ales pentru inşi subalimentaţi, deznădăjduiţi şi nedeprinşi cu tîrnăcopul. Un metru cub de stîncă, spartă şi mărunţită, apoi cărată în roabă şi stivuită de partea cealaltă a şoselei, asta reprezenta norma zilnică „pe cap de evreu". Cîţi jidani erau număraţi la apelul de dimineaţă, atîtea stive trebuiau să apară pe înserat. O contabilitate simplă ca bună ziua. Pînă ce mormanul nu era încheiat, nu se suna stingerea, nimeni nu intra în bordeiele improvizate şi în magaziile unei gări dezafectate, acolo unde se aflau aşa-numitele dormitoare.

Această situaţie „de fapt" obliga la o solidaritate, de care oricum indivizii care împărtăşesc o soartă ciinească şi comună, evreii în special, nu sînt lipsiţi. Rare erau zilele cînd Carol izbutea, de unul singur, să-şi sape groapa de mormînt şi s-o transforme în povîrniş. Îl ajutau ceilalţi. Fratele Mişu. Prietenul Tully. Un vlăjgan, pe nume Şaie, care înfuleca şi muncea ca un uriaş, dublu cît alţii, un taciturn

ursuz, cu mişcări dezordonate. Cel mai emoţionant era desigur Tully; fragil şi încercănat, voios şi demn, irascibil şi dezgustat, era un model de prieten. Cine ştie dacă, în absenţa sa, Carol n-ar fi recurs la un gest disperat, căci adesea rezistenţa-i cobora sub pragul de jos. Tully ar fi avut bani să se pună la adăpost. Dar el, împreună cu un fabricant de frînghii şi cu un angrosist de cereale, socotea că demnitatea nu-i îngăduie asemenea subterfugiu. Nu se plîngea, îi încuraja pe alţii, avea o comportare ce dădea un suport major convingerilor socialiste care-l animaseră mereu. Se spunea chiar că are legături cu mişcarea ilegală, dar putea să fie doar o impresie, căci nimic obiectiv nu trăda un comportament ce i-ar fi putut atrage o condamnare la moarte, potrivit legilor de război.

Uneori, vai, chiar opiniile lui Tully, prea logice, îl iritau pe Alvis. De altfel, aceste opinii erau asemănătoare cu ale — şi serveau falsa bunăvoinţă a — temnicerilor:

— Norocul nostru (vostru) că nu sîntem (sînteţi) pe front, în linia întîi, ori într-un lagăr de exterminare!

Căci Alvis, adesea, era în aşa măsură la capătul puterilor, încît ar fi preferat să fie în oricare din aceste alte locuri. Nici o explicaţie nu poate fi mai clară şi mai categorică decît această preferinţă! La ce să mai răscolim şi să amănunţim amintirile?!

12

Îl învălui dintr-odată sugestia — pe cît de suavă, pe atît de surprinzătoare — a unei întîmplări ce i se încrustase în memorie. De o vreme însă parcă dispăruse; acum, parcă, izbucnise, pregnantă şi neaşteptată.

Era în Gara de Nord. O zi de mare înghesuială, poate ajun de sărbătoare, poate sfîrşit de săptămînă, poate şi una şi alta. În aşteptarea ceasului cînd trenul său avea să fie tras la peron, se aşezase pe

colțul unei bănci, avînd alături uriașele valize, se sprijinise de spătar cît mai comod, privind surîzător spectacolul mulțimii agitate. Moment de destindere și de uitare de sine. Probabil trecuseră cîteva lungi momente pînă să remarce, tresărind și silindu-se să nu lase a i se observa tresărirea, faptul că era fixat de o privire intensă, de ventuză. O femeie. Poate că era de fapt o privire în adîncurile propriei ființe. Se simți stînjenit, roși, asemeni unui adolescent. Brusc, întreaga mișcare și tot zgomotul din jur se estompară (situație tipică unei „cristalizări", cum ar numi-o Stendhal). Privi și el, mai întîi cu coada ochiului, cum îl îndemna instinctul, către „partenera" pe care i-o azvîrlise destinul. Cu aerul, deocamdată, că n-a băgat nimic de seamă. Poate nici nu era o necunoscută, cum i se păruse la început.

Ba, sigur, era. O doamnă ce parcă picase dintr-un roman de Dostoievski, o făptură încărcată de o pasionalitate conținută, în vîrstă de vreo patruzeci de ani (ceea ce, pentru el, însemna aproape o bătrînă), cu ochi negri și focoși, îmbrăcată cu extremă eleganță nepăsătoare. Fața suptă, ce părea încă și mai îngustă, din pricina tîmplelor foarte bombate și a ochilor adînciți în orbite, pleoapele umflate și rețeaua de încrețituri, umbrite de cearcănele vinețiii, îi dădeau acel aer de femeie arsă de pasiuni. O imagine răsturnată însă de buzele proaspete, roșii, pline și de gîtul gingaș, ca de fecioară. Iar el — își amintea perfect — se trezise surîzînd fără voie din pricină că deformația profesională (cu care îl blagoslovise firma „La balon") îl făcuse că întîrzie „cercetarea" pe botinele gălbui, demodate și ele, cu turcatcă înaltă, toc ascuțit, șireturi asortate, ce izbeau cel mai puternic vederea. Femeia continua să-l cerceteze atît de direct — nici gînd să se ferească, pentru că a fost descoperită — încît, după o ezitare, hotărî să-și înșurubeze privirea nedumerit orgolioasă în privirea care-l decupase din mulțime.

De multe ori după aceea încercase să restabilească împrejurările acelei „înșurubări" a privirilor. Fără a reuși niciodată pînă

la capăt. Deşi Liubiţa, aşa se numea doamna, îl ajuta cu toată bunăvoinţa, deşi pe ea misterul nu părea s-o frămînte. „Poate că m-a atras, mi-a plăcut ceva, aşa bănuiesc, dar de amintit cu precizie..." Iar la insistenţele lui: „Nu am obiceiul să mă uit după bărbaţi, după cum prea bine ştii. Dimpotrivă, dacă se întîmplă să-mi placă vreunul, prima reacţie este aceea de a ascunde, asta mi se pare a fi, slăbiciunea, de a nu lăsa să se ghicească o impresie care îmi pare lipsită de importanţă şi m-ar supăra ca un necunoscut să se agaţe de ea!". „Probabil o simplă căutătură în gol, dar de ce atunci, în loc să te fereşti cînd te-ai simţit, fără posibilitate de tăgadă, descoperită, ai surîs mulţumită?". „Asta e invenţia ta. A orgoliului masculin. Nici n-am surîs, nici nu-mi ardea de zîmbete în ziua aceea!". „Dar cînd am intrat în vorbă, hai să zic: înşelat de ambiguitatea feminină, fiindcă discutăm, oarecum în general, cum de nu te-ai mirat măcar?". „De ce să mă mir ca proasta? Mulţi încearcă să intre în vorbă. Un obicei urît, cu care te deprinzi de la un moment încolo". „Hai să fim serioşi. Mai ştiu şi eu să deosebesc albul de negru!". „Erai simpatic şi inofensiv."

Cu Liubiţa, în braţele ei, descoperise o plinătate a iubirii, nici senzualitate simplă, nici sentiment pur, nici măcar ambele amestecate.

Liubiţa era o sîrboaică din Banat, cu un păr ca spicul, în ciuda ochilor negri, strălucitori. Cu o vocaţie a voluptăţii fine, cu o pasionalitate delicată, n-ar fi greşit spus: luminoasă, reuşise să creeze un spaţiu („spaţiu" e termenul cel mai potrivit) dedicat iubirii lor, un loc ocrotit şi sigur, un amplu cort de mătase groasă.

Patul în care trupul ei plin, frumos, se răstignea, pentru a se dărui îmbrăţişării, devenea brusc un baldachin cu perdele de muselină, un loc al splendoarei şi răsfăţului, nu doar al deplinei satisfaceri a poftelor, toate de sus pînă jos. Priceperea unică a Liubiţei era să adune în făptura ei ansamblul dorinţelor, nu doar să le ghicească, dar să le şi împlinească, aproape toate, cu graţie, naturaleţe şi

uşurinţă, în aşa fel încît restul femeilor lumii deveneau, într-un sens, inutile. Ştia nu doar să se ofere întreagă, dar şi să ofere tot ce imaginaţia unui bărbat îşi poate dori, în feluritc fantasme şi întruchipări.

Alvis socotise că urcă o treaptă a vîrstei în care imaginea femeii se schimbă, se gîndise că s-a nimerit să dea peste femeia apţă să sublinieze această modificare, pe scurt avusese impresia că de la acel prag, odată cunoscut, nu va mai accepta să coboare. Pe dracu! Trebuiseră să se adune ani şi experienţe pentru ca lucrurile să se decanteze, iar judecata să se clarifice. Asta nu ţi se oferă de două ori în viaţă, mai corect spus, nu ţi se îngăduie. Cu toate astea, nu îi trecuse prin minte că, gata, punctul acela imposibil de re-atins a fost depăşit. Poate pentru că avea despre iubire imaginea literară a unui foc chinuitor. Nu aşa, sub falduri mai curînd domestice, îşi imaginase marea iubire, punctul culminant al unei vieţi. Dar acum, dacă se gîndea bine, numai astfel putea să arate (în cazul său?) sentimentul de plinătate. Demonicul cotidian, intensitatea destinsă, timpul deloc grăbit, văpaia din şemineul salonului. Dorinţa cea mai înfocată, scăldîndu-se în apele seninătăţii.

Putea spune, de exemplu, că la cîteva luni după despărţire, într-un moment greu de fixat, aparţinînd însă în mod sigur perioadei în care înţelesese că întoarcerea Liubiţei nu mai e posibilă, simţise o acută durere în inimă — ceva foarte deosebit de un simptom clinic — urmată de cîteva zile de moleşeală, ca şi cum adîncurile fiinţei ar fi dorit să-i dea de veste ceea ce mintea încă nu putea cuprinde şi n-a fost în stare să conceapă şi să accepte foarte mulţi ani de-atunci încolo. Poate că abia atunci, murind, iubirea îşi manifestase caracteristica dezlănţuită, aspectul maladiv, amprenta unicităţii. Ei da, îşi spusese, a fost prima dragoste! De altfel, omeneşte judecînd — în materia asta nu pot fi invocate scuze — este posibil, nu doar în absenţa termenului de comparaţie celui mai potrivit, dar mai ales în

lipsa unei revelații, a unei dezvăluiri teribile, ea însăși fără precedent, să trăiești, în mod autentic, superlativul existențial ?!

Ani și ani, înfocatele mîngîieri îi umpluseră visele cu evantaiul unor gesturi, alipiri, trecătoare atingeri, care păreau să fie apanajul ei exclusiv. De altfel, Liubița nu doar acaparase viitorul, dar șterse și trecutul, reducîndu-l la niște linii mai searbede decît fuseseră în realitate.

I se întîmpla, din nevoia aprigă de a umple golul lăsat de trupul ei, să înșire cu atenție pe firul memoriei voluntare desfășurarea-etalon a unei întîlniri cu ea, de la prima pînă la ultima respirație. O vedea dinaintea ochilor dezbrăcîndu-se, dar abia se apleca să-și răsucească spre podea, cu moliciune, milă de ea însăși, sfială, ciorapii de mătase, că o și simțea — cînd ajunsese, pe unde? — îmbrățișîndu-l pe la spate, lipindu-și sfîrcurile de vîrful omoplaților săi, iar pubisul de adîncitura feselor, foindu-se abia simțit pentru a ajunge, prin învăluire, să-și plimbe degetele pe dunga ce-i desena sexul. Sărutîndu-l totodată pe ceafă, subliniind de fapt ușor cu buzele zona sensibilă de la rădăcina firelor de păr. Împingînd în răstimpuri rotulele în adîncurile genunchilor lui. Senzațiile plăcerii veneau din atîtea puncte deodată, înfiorîndu-l, încît această primă atingere îl decupa nu numai din aerul încăperii, dar și din conturul propriului trup. Uita de el, chiar și de ea. Își amintea cu bucurie de amîndoi, cînd simțea gura voluptuoasă lipită de a sa și trupul turnat în trupul său, într-o încercare de a-l înșuruba în învelișurile moi ale ființei, cum procedase cîndva, în adolescență, o fetișcană de tot nepricepută.

De-aici, de la acest început, întotdeauna același, al unei „ședințe de iubire" (un interval de „tratament", așa cum alții se consacră unor exerciții de yoga și de meditație transcendentală), urma o infinitate de variante, în care miezul îmbrățișării era ales (găsit) cu o fantezie infinită, încît la drept vorbind putea să jure, nu numai că nici una din

aceste minuni ale petrecerii (şi petrecerii timpului) nu era aidoma alteia deja cunoscute, dar şi că nu exista vreo posibilitate teoretică să semene cu vreuna aflată în perspectivă, parcă deja promisă pe cînd cea de-acum încă îşi urma cursul. Pînă să-ţi bucuri simţurile, trebuia să admiri fantezia gîndirii (căci — e greşit aşa? — toate iniţiativele erau rodul evident al minţii şi voinţei, dar în aşa măsură adaptate imperativelor clipei, încît această preconcepţie trecea ca şi neobservată), iar pînă la asta, n-aveai cum să nu te laşi copleşit de fineţea şi fervoarea mişcării „pe vîrful nervilor", prin care decizia era adusă la îndeplinire. Această „natură slavă", deloc molatecă, mai curînd vajnică, avea o structură şi un comportament de preoteasă a patimii? Era o devotată a voluptăţii fizice? Mai curînd nu! Dar suprafeţele acţiunii ei rămîneau totuşi la fel de îmbătătoare, ca şi cum ea ar fi fost, exclusiv, o „stea" a plăcerii.

Răsfăţul lui Carol era cu-atît mai copleşitor, cu cît toată bucuria care-l învăluia era rezultatul iubirii, orice urmă de interes, fie el şi de simplă satisfacţie carnală, neputînd fi luat în seamă. Cînd buzele ei, cu pielea uşor aspră, căci unsorile şi fardurile savante n-o preocupau, îşi începeau drumurile lungi şi intersectate, zăbovind în cîte un punct erogen, pînă ce bărbatul se rostogolea ameţit în prăpastie, tremurînd de friguri, ei bine, n-aveai cum ghici unde se va opri arsura, în ce poziţie „clasică" se vor alipi buzele lor. Căci era a naibii de multă ştiinţă a îmbrăţişărilor în experienţa acestei femei şi puţine or fi fost secretele, aşa-numit tehnice, la care imaginaţia ei să nu aibă acces. Din tot ce auzise şi rîvnise el să încerce, fie să guste, căci erau licori prea de tot intense, fie să se scalde la nesfîrşit în ele, deoarece însoţinarea nervilor le caracteriza, cele mai numeroase fuseseră înregistrate pe retină, iar restul pîndeau, parcă ascunse într-o perspectivă sigură, deloc îndepărtată.

13

Cu puţin înainte de sfîrşitul războiului, munca obligatorie a fost, se spunea, suspendată. De fapt, detaşamentul fusese desfiinţat, îndată ce frontul se apropiase de Turcoaia. Acum, acasă, într-un fel de semi-vacanţă, erau convocaţi pe rînd, ca ostatici, pentru cazul că bombardamentul inamic ar fi atins anumite puncte strategice, considerîndu-se oarecum de la sine înţeles (nimeni nu-şi dădea osteneala s-o declare) că evreii furnizează informaţii şi semnalizează unde se află acele obiective. Dacă acestea din urmă erau distruse, ostaticii urmau să fie lichidaţi. Din fericire, exploziile aeriene se produceau cam la întîmplare, încît „seriile" de ostatici pierduseră senzaţia că viaţa le este în pericol.

Perspectiva încheierii iminente a războiului produse şi o schimbare neaşteptată în cadrul familial. Ziser, mezinul, răsări din străfundurile bucureştene unde viaţa îl cantonase, îşi prezentă patetic scuze şi ceru să fie iertat într-un mod — puţin spus — imperativ.

— Am fost tînăr şi prost, m-a luat valul, am greşit faţă de voi toţi într-un mod inadmisibil, mereu mi-a fost ruşine şi am suferit, trebuie să mă absolviţi, altminteri mă sinucid şi rămîne pe drumuri un copil nevinovat!

Venise din capitală, foarte elegant şi răspîndind dacă nu o dîră de bunăstare şi confort material, mirosmele unei colonii care îţi izbea nările. De la gară, închiriase o trăsură — cea mai scumpă — şi pornise într-un turneu non-stop, începînd de la Surica, sora cea mai mare şi mai dezlănţuită împotrivă-i, trecînd pe la cei doi fraţi direct înşelaţi şi încheind, spectaculos şi triumfal, printr-o prosternare la mormintele părinţilor. Încheiată această — aptă să trezească mari suspiciuni şi suferinţi cicatrizate — expediţie sentimentală, mersè la rabinul şef Şaichiolă şi la preşedintele Comunităţii evreilor (doc-

torul fusese înlocuit) pentru a le cere să patroneze o întîlnire a plenului familiei, în care să fie îmbrăţişat ceremonios şi reprimit asemeni celebrului fiu risipitor. Anunţă că la acea ceremonie urmează să participe soţia şi fetiţa sa, care vor sosi cu trenul de mîine (nu voise să le folosească drept argument!) şi nu uită să adune corporaţia de cerşetori ai tîrgului, spre a le împărţi o pomană regească.

Dar, după cîteva clipe de răvăşeală şi derută, pe măsură ce amintirile reînviau, chestiunea graţierii se dovedi mult mai complicată decît şi-o închipuise inculpatul. Mişu, în special, se dovedi intratabil, precum diplomaţii de carieră la isprăvirea unui conflict sîngeros. Nu cerea (nu-i ajungea) o capitulare fără condiţii. Pretindea, în preliminariile oricărei discuţii de fond, o explicaţie amănunţită, fără umbre şi ocolişuri, precum şi repararea integrală a pagubelor produse, cu dobînzile legale cuvenite şi ţinînd seama de devalorizările succesive ale monedei naţionale, respectiv, numirea unei comisii recunoscută de ambele părţi, care să cerceteze fără părtinire şi să decidă. Ziser oferi în schimbul acestor pretenţii o rugăminte de iertare în genunchi. Nu! Rugămintea respectivă să fie formulată în faţa unui for de bătrîni înţelepţi şi într-un local public. Nu! Vinovatul să suporte şi cheltuielile unei mese oficiale la care să fie invitaţi notabilii şi să se alcătuiască un înscris semnat şi parafat. Nu şi nu!

Tînărul, chel acum ca-n palmă, trecu la insistenţe şi ameninţări suplimentare, uitînd chestia cu sinuciderea. De fapt, nu se înţelegea de ce ţine morţiş la acoperirea ruşinii trecute cu vălul iertării prezente: nu cumva urmărea un scop ascuns, iar dacă da, nu era de datoria lor să împiedice această nouă evaziune a unui ins care nu-şi demonstrase în nici un fel buna credinţă şi corectitudinea? După o discuţie între patru ochi cu Mişu, Surica (banii fuseseră avansaţi în majoritate de soţul ei, iar bărbatul era ţinut de o parte), la început compătimitoare şi înclinată spre bună înţelegere între fraţi (uite,

chiar marele război e pe cale să se termine!), reveni hotărîtă să nu primească scuzele... nici măcar în condiţiile deja formulate. Aşa ceva numai Dumnezeu are dreptul să ierte, nu în mîna oamenilor se află buretele! Dar pînă şi crimele de omor sînt prescrise, iar aici nu e vorba decît de nişte nenorociţi de bani!

Carol se trezi în situaţia singurei verigi slabe (normale) a lanţului. Exact ce nu i se potrivea. Presiunile se exercitau cu egală forţă din ambele direcţii. El încercă să scape printr-un argument procedural: dacă părţile nu acceptă un arbitraj, nu există altă cale de a le obliga să se împace şi deci dezbaterea e inutilă. Întreaga chestiune trebuie amînată pentru timpuri mai puţin tulburi, momentul izbăvirii încă n-a sosit.

— Dar mîine vin nevasta şi fetiţa! ţipa locuitorul capitalei.

— Nici nu vrem să le cunoaştem! declarau în cor cei de pe baricada împotrivirii.

Ziser nu era omul care să se dea bătut; confruntările îi încordau voinţa şi îi sporeau stăruinţa. Altul în locul său s-ar fi grăbit spre telefon spre a-şi anunţa consoarta să rămînă frumuşel la Bucureşti. Dar mezinul nostru se duse la nenorocitul de Palat al telefoanelor din localitate, solicită numărul locuinţei sale din cartierul Vitan, o ceru servitoarei pe coniţa, însă anume spre a-i comunica precipitarea lucrurilor în sensul surprinzător de favorabil. O rugă aşadar să nu mai amîne plecarea pentru mîine, ci să vină chiar astă seară, iar dacă are probleme cu biletul să se adreseze în numele lui unui şef Rădulescu de la biroul de voiaj pentru „wagon lits" de pe Calea Victoriei.

Într-un oraş de provincie, toate acestea se află, o ştim de la clasici, imediat. Dacă adăugăm şi faptul că de la Telefoane, el se îndreptă, în birja închiriată cu ziua, spre hotelul Traian, unica instituţie de acest gen printre hanurile ţărăneşti ale tîrgului, la care reţinu pentru seară, făcînd unele presiuni şi plătind bacşişurile cuvenite, singurul apartament existent la etaj, unde e mai puţin praf şi mai multă linişte decît la parter — un apartament care în alte

locuri şi timpuri e considerat suită prezidenţială — se înţelege foarte uşor că ştirea nu întîrzie să ajungă la urechile celor interesaţi. Carol izbucni într-un rîs sănătos, ca ori de cîte ori constata înfăţişarea bizară a întîmplărilor şi varietatea teribilă de comportamente în interiorul unei colectivităţi — familia — de inşi care au (dar parcă n-au) primit aceeaşi educaţie. Mişu anunţă în cercul de amici şi cunoştinţe că asemenea neruşinare nu face decît să-l îndîrjească. Surica lăcrimă, nu numai pentru că avea dovada că frăţiorul, fie vorba între noi, preferat, n-a risipit banii, dar le-a dat o întrebuinţare bună, i-a investit poate în afaceri rentabile, cum se iveşte ocazia în timpul războiului chiar pentru nepăstuiţii de jidovi. La cererea lui Mişu, care o vizitase degrabă, ea îşi anunţă însă nestrămutarea şi intransigenţa.

Ambele acestea se topiră la ivirea în tîrg a doamnei cu domnişoara şi căţeluşul. Orice rezistenţă are o limită. Soţia lui Ziser era o roşcată superbă, o evreică de lux şi de export, manierată şi fermecătoare, cu o naturaleţe şi un şarm incontestabile. Fetiţa păstra în mare măsură aceste avantaje psiho-fizice, dar le (Surica avea curajul să spună lucrurilor pe nume) strica printr-un năsuc cam gros, cu care numai pădurarul din Codrul Similei fusese înzestrat. Cum ar fi reacţionat bătrînul, trecut în neființă, dacă ar fi putut legăna pe genunchi o nepoţică atît de minunată care pe deasupra vorbea cu inimitabilul accent bucureştean?

Spre a bate fierul cît era cald, în stilul său de mare şmecher, şeful celor două roşcate nu le coborî din trăsură la hotelul Traian, ci în faţa casei în care locuia Surica. Mişu rămase izolat în turnul dîrzeniei sale neclintite. Ca unică posibilitate de a-şi exprima furia nu-i rămase decît să-l ameninţe pe Carol că, dacă se va alătura şi el clanului reîntregit, se supără şi pe el pentru totdeauna. Ce nu ştia Mişu — dincolo de forţa mîniilor sale, era un naiv — este că Surica nu insistase ca fraţii căuzaşi să participe la întrunire, dar nici măcar nu se gîndise să-i invite. Evenimentele — de aceea se numesc astfel —

o copleşiseră, făcînd-o să uite tot şi pe toţi. Lui Carol îi fu deci uşor să nu încalce interdicţia. Nici nu-l atrăgeau bocetele împăcării şi, în general, simţul unităţii familiale nu era la el prea dezvoltat. Într-o oază de pasionalităţi se simţea „diferit", un străin. Rămase lîngă Mişu, ascultînd resemnat tunetele acestuia.

14

Fire atît de neutră cum se socotea — ori tocmai de aceea, căci toate trăsăturile au reversul lor ascuns — se nimeri ca tocmai în inima lui să se înfigă colţii aprigei dureri sentimentale. În timpul lungilor absenţe datorate detaşamentului de muncă obligatorie, de cîte ori se întorcea acasă îl aştepta măcar o scrisoare de la Liubiţa. Legătura lor se dovedise rezistentă la încercările despărţirii, dîndu-i femeii o mărturisită senzaţie de linişte şi încredere. Din pricina diferenţei de vîrstă şi a prea apăsatului accent pe care (datorită ei?) îl puseseră pe latura erotică a întîlnirilor (dar, Doamne, se vedeau atît de rar!), ea considera că are motive să se bucure că imposibilitatea atingerilor fizice nu afectase, nici gînd să stingă, bucuria de a şti că aparţin în întregime unul altuia. Datorită aceleiaşi deosebiri de vîrstă, la care se adăuga, nerostită, poate nici gîndită pînă la capăt, deosebirea de naţionalitate (şi religie), nu se gîndiseră la şi nu discutaseră despre căsătorie. Dar perspectiva despărţirii le era cu totul necunoscută, căci îşi dădeau seama că o iubire ca a lor e irepetabilă. Într-un sens, imposibilitatea de a se îmbrăţişa îi apropiase sentimental. Dorinţa însăşi crescuse în greutate relativă. Continuaseră să se iubească în asemenea condiţii dificile, asta însemna, în profunzimea lucrurilor, că aveau să se iubească întotdeauna.

Pentru ca, după terminarea războiului, tocmai atunci, fibra, prea tare supusă tensiunii, să plesnească. E drept că, din punctul lor de vedere, lucrurile încă nu reveniseră la normal. Lipsit acum

vremelnic de profesiunea care-i îngăduia să călătorească prin țară și să-și organizeze programul oarecum după capul său (firma „lui Tully" fusese românizată în timpul mareșalului Antonescu, iar operațiile repunerii în funcțiune erau de durată), încă n-o întîlnea pe Liubița în ritmul care devenise „al lor". Dar în totalitate, din august pînă la începutul lui decembrie, fuseseră împreună mai multe zile decît în aceeași perioadă a unui an normal. Trăiseră chiar laolaltă o întreagă săptămînă, ceea ce nu se întîmplase niciciînd înainte. Așa că... totul fusese surprinzător și derutant.

Cînd, prima oară, Liubița îl anunțase că nu va fi acasă la data cînd el putea să vină, Carol nu dăduse aproape deloc însemnătate chestiunii. La a doua încercare ratată, căzuse pe gînduri, iar la a treia, își dăduse seama că totul, în chip neverosimil, s-a isprăvit. Concluzia, în termenii ei conceptuali, nu-l zdruncinase. Un soi de „la urma urmei, toate au un sfîrșit pe lumea aceasta, chiar și cele care par a dura veșnic" făcuse să-i fluture în minte nu mai mult decît un surîs amar și nedumerit.

Apoi se îmbolnăvise. Dureri prelungite de inimă, nopți nedormite, pierderea șirului gîndurilor; cu cît se opunea mai tare neplăcutei constatări, cu atît suferința devenea mai acută și mai evidentă. Se îndrăgostise ca de altul, încetase doar să-l dorească, fără vreo intervenție din afară, cine știe ce temeri o copleșiseră, ori... Primi cîteva scrisori atît de îndurerate și evazive, încît toate aceste presupuneri păreau neîntemeiate. Apoi îl anunță că-l așteaptă. Porni către Timișoara total răvășit. Ea îi spuse că trebuie să plece în Serbia pentru cîteva luni, că mama i se îmbolnăvise grav și sora ei din Novi Sad are copii mici, prin urmare etc. Dar se va rezolva.

Din toate întîlnirile lor de dragoste, aceasta din urmă a fost cea mai năvalnică și mai sfîșietoare. În ciuda asigurărilor repetate că e vorba de o despărțire cu totul temporară — punînd răul înainte: nu mai mult de două luni; dar ca speră că la sfîrșitul lui ianuarie, vor sărbători împreună ziua ei de naștere — frumusețea chinuitoare și

dezlănțuită a acelei zile conținea totuși semnele indiscutabile ale sfîrșitului. Desigur că la această impresie de zenit contribuiau și elemente din afara conținutului intrinsec al îmbrățișărilor. Toate convulsiile, cele rostite și cele nerostite, care precedaseră, atît în perioada de după război, cît și înainte, din însuși momentul schimbării ritmului pe care dragostea și-l fixase de la bun început, acest întreg trecut de frămîntare atîrna extrem de greu în balanța senzației că „asta a fost".

Se adăuga un aspect ceremonios, pe care Carol nu-l înregistrase pînă atunci sau căruia, dacă existase, nu-i dăduse niciciînd însemnătate. Liubița era coafată proaspăt și cu o tunsoare nouă, care-i stătea foarte bine, dar o făcea să pară oarecum străină (sau înstrăinată, dacă se acceptă posibilitatea ca un „ce" exterior să influențeze în mare măsură o determinare interioară, o atitudine intimă). Își făcuse manichiura și pedichiura chiar în dimineața aceea, în drumul spre gara unde îl așteptase, iar sensibilitatea epidermică a atingerilor îi transmiteau bărbatului, în flux continuu, impulsuri venind de la pielițele abia tăiate (deosebirea dintre a mușca dintr-un fruct smuls din pom și unul deja decojit). Mirosul specific părului uscat cu mijloace mecanice, acela al ojei și demachiantului, afluxul de săpun în exces și de parfumuri, toate transmiteau pregătirile de curînd făcute pentru un prilej deosebit. Se înțelege că apropiata plecare la o mamă pe care nu o văzuse de cîțiva ani puteau justifica acest ansamblu exterior, ba chiar și starea de încordare prin care oricine trece înainte de a porni la un drum lung, peste graniță. Dar cînd ești tu însuți încordat, starea identică a celuilalt are darul să capete un profil de excepție, să scînteieze altfel.

Însă cele mai semnificative alarme, acelea care te zdruncină prin intensitate, veneau din profunzimile minții și trupului ei. Gesturile căpătaseră o forță a deciziei opusă de-a dreptul moliciunilor întîrziate ce stăruiau în raporturile lor fizice și psihice, așa cum se constituiseră în timp și cum îi erau lui cunoscute. Un rămas-bun era

rostit împotriva cuvintelor, transmis într-un mod tulburător, pentru a sublinia acel „altfel decît oricînd".

Mîngîierile căutau parcă să evite linia cunoscută, chiar desenul plăcerilor verificate. Se apucă să-i sugă sevele virilității, dar cu asemenea stăruință și poate încrîncenare, ca și cum ar fi insistat să-i cresteze centrele bucuriei senzuale. Înlănțui o experiență de acest fel, oricum șocantă, de una asemănătoare, prelungind operația pînă cînd un fior de spaimă îl străbătu în măduva spinării, iar instinctul de conservare, laolaltă cu un soi de neliniște genetică, îl determină să evite cleștele buzelor ei. La fiecare alipire, femeia adăuga o dungă nouă, neobservată pînă atunci. Era dragostea ultimă, aceea care își cheltuiește toate resursele, pînă atunci păstrate într-o rezervă involuntară. Sigur, sigur, asta putea să însemne: să nu mă uiți, e mult pînă la viitoarea îmbrățișare, vreau ca amintirile acestor clipe să te însoțească multă vreme și nici o altă femeie să nu izbutească să mi se substituie. Ba chiar: nu încerca să omiți, să-ți ascunzi ție însuți, că o dragoste ca a noastră nu se întîlnește de două ori în viață și că există un prag al comunicării inteligibile peste care nu se poate trece într-o relație de iubire, ea însăși fatal limitată de condiția noastră de muritori.

15

Spre norocul său, dezvăluiri dintre cele mai pasionante, aparținînd cu totul altor zone ale existenței, îl așteptau. Prima din ele, spre bucuria lui, provenea din direcția, multă vreme amorțită, a preocupărilor politice. Într-o seară de toamnă, Tully îl invită să ia masa în oraș, împreună cu alți doi prieteni, pe care i-ar fi făcut plăcere, spusese zîmbind, să-i cunoască și Carol. Se întîlniră la o bodegă de cartier, cîndva celebru restaurant cu grădină, pe nume „Cerbul de aur", undeva în apropiere de gară.

La ora aceea, localul era destul de animat, în special datorită prezenţei hamalilor de la antrepozite şi a celor din echipele de manevră de la triaj. Cînd urcă treptele şi se opri în faţa uşii larg deschise, prin care ieşea în valuri fumul de ţigară în amestec cu fumul provenind de la grătarul pe care se frigeau nişte cîrnăciori cu miros de cimbru şi carne de oaie, Carol văzu că toate mesele sînt ocupate şi la nici una din ele nu se află prietenul său. Cînd să se răsucească şi să dispară din prag, alergă şi-l prinse de umăr un bărbat pe care la început, pentru că nu se aştepta să-l vadă acolo şi cu atît mai puţin să-l întîmpine în numele lui Tully, nu-l recunoscu. Se scutură, ca şi cum omul îl confundase, punînd în acest gest de semi-refuz o undă de nemulţumire la adresa localului ales pentru întîlnire.

Mesagerul era Emil Şvarţ, un bărbat spre patruzeci de ani, scund şi rotofei, cu părul negru, foarte ondulat şi strălucitor, care se remarcase în detaşamentul de muncă obligatorie doar prin aceea că nu-şi păstrase doar buna dispoziţie, ci îşi conservase perfect starea fizică, performanţă care, în acele condiţii, nu izbutise nimănui. Mai cu seamă că nu era deprins, nici el, cu tîrnăcopul şi roaba, ocupîndu-se (şi acum) cu nu se ştie ce intermedieri confuze şi administrînd, pe lîngă asta, o bibliotecă de împrumut, moştenită de la taică-său şi ţinută de el la zi. Pe baza unui abonament lunar a cărui neînsemnată contravaloare era echivalentul unui volum într-o colecţie ieftină, Carol însuşi frecventase ani şi ani respectiva, foarte comodă, instituţie de cultură „pentru popor", fără a apela nicicînd la îndrumările proprietarului cărţilor. Acest grăsuliu şters era prietenul (unul din ei) la care se referise Tully?!

Ca într-un film franţuzesc din timpul Ocupaţiei şi Rezistenţei, Carol fu condus către o odăiţă, deloc pretenţioasă, de la etaj, un soi de mansardă, unde se afla Tully, împreună cu doi „de tot" necunoscuţi, adică vizibil ne-localnici. Dacă aceştia din urmă, ca şi Şvarţ dealtfel, n-ar fi distonat, prin înfăţişare şi vestimentaţie de clienţii bodegii, Tully ar fi arătat la parter precum un dandy avînd încă

buzunarul plin. Spre a spulbera nedumerirea lui Carol, Şvarţ făcu prezentările, continuîndu-şi astfel funcţiile de maestru de ceremonii şi intermediar (nu cu asta se ocupase o viaţă întreagă?) între situaţie, decor şi personaje. Pentru că era un film despre (noua) Ocupaţie, cea sovietică, el îi recomandă pe cei doi „tovarăşul" Sas şi „tovarăşul" Zainea.

Se intră direct în ordinea de zi, renunţîndu-se la ciocniri de pahare şi urări de noroc, la cîrnăciori şi halbe, ceea ce îi făcu, în fine, bună impresie noului venit. Iniţiativa acestui tip de conversaţie fără ocolişuri îi aparţinea lui Tully, care, pe un ton relativ oficial, neobişnuit la el, îi propuse lui Carol să adere la comunişti, un partid de care desigur auzise şi ai cărui reprezentanţi autorizaţi erau, asemeni unui juriu masonic, cei patru tovarăşi. Cu această ocazie se dezvăluiră amănunte despre identitatea celor doi necunoscuţi: Zainea fusese pînă de curînd maistru la fabrica de postavuri din Buhuşi, un orăşel din vecinătate ce trăia aproape exclusiv din industria textilă, iar Sas (se scria probabil Szasz) venea din Odorheiul Secuiesc, unde lucrase ca electrician. Elemente muncitoreşti, cum se spunea încă de atunci în limbajul sobru, ţeapăn al acelor activişti începători.

Fără să aştepte reacţia de confirmare a lui Carol, renunţînd la aerul de prieten protector pe care-l afişa de obicei de faţă cu străinii (iarăşi spre încîntarea candidatului), Tully îl prezentă pe oaspete tot ca pe „un element de nădejde". Făcînd o paranteză, pentru care îşi ceru scuze celorlalţi, fostul reprezentant al firmei Grimm îi explică lui Carol că poate n-ar fi trebuit să grăbească procedura oficială, aşteptînd o iniţiativă care, sublinie, oricum n-ar fi întîrziat prea mult, date fiind convingerile socialiste din tinereţea lor comună, precum şi împrejurările politice prin care trecea ţara şi în care partidul lor era neîndoielnic singura grupare solidă şi mai ales necompromisă. Dar auzise (Carol chiar nu aflase? se interesă el, mirat şi bucuros) că fratele său mai mare, Mişu, fusese recrutat de social-democraţi, o formaţiune frăţească, evident, care avea însă defectul (curînd va ieşi

la iveală, precum untdelemnul la suprafaţa apei) de a pluti în mlaştina urît mirositoare a concepţiilor mic-burgheze atît de periculoase, în ciuda aspectului lor nevinovat, aşa cum Carol prea bine ştie.

— Tovarăşul Şvarţ de la resortul organizatoric este de acord să-ţi dea o recomandare.

— Din toată inima! declară acela şi Carol, aşa se întîmplă adesea, roşi de plăcere, chit că n-avea motive.

Treaba părea rezolvată. Se comandară cîrnaţi şi vin. Filmul franţuzesc, în adaptarea-i balcanică, îşi urma firul narativ. Pe alt ton decît acela solemn dinainte, se evocă perioada detaşamentului de la Turcoaia, subliniindu-se că (lui Carol nici nu-i trecuse prin minte, ha-ha, regulile conspirativităţii sînt sfinte, mai ales că pentru nimic puteai primi pedeapsa cu moartea) încă de atunci Tully şi Şvarţ (tovarăşul Emil, sublinie vorbitorul cu tandreţe) cotizaseră la „Ajutorul Roşu", care aduna bani tocmai pentru ilegaliştii arestaţi şi familiile acestora.

— Au cotizat atunci şi fraţii Grimm şi uite că acum le prinde foarte bine, spuse el, adăugînd ironic: Răsplata jertfei patriotice!

— Aşa se explică faptul că noi am fost printre primii care ne-am angajat în munca de salvare a acestei ţări. Priveşte în jur, este inimaginabil ce se petrece. Ai fi zis că, după dictatura lui Antonescu, oamenii vor veghea cu ochii în patru — vor fi vigilenţi, explicase pentru iniţiaţi — dar nimănui nu-i intră în cap de bună voie lecţiile Istoriei, de aceea, oricît de neplăcut ar fi, e nevoie să le reaminteşti mai energic, poate chiar suspendînd, spre binele naţiunii, legile slabe ale democraţiei!

Cei doi venetici (în raport cu tîrgul lor, firește) aprobară cu gura plină de cîrnaţi, fără a se înţelege dacă ei cotizaseră la fondurile comuniste în timpul ori înaintea războiului, ori dacă fuseseră la puşcărie. Dar şi el, Carol, era în aceeaşi oală, aşa că mai bine era să nu se intereseze de acest subiect. E drept că, pe măsură ce conversaţia se însufleţea, atrăgătoare amănunte de culise ieşeau la iveală şi

reintrau în zona umbroasă. Se dovedi că maistrul postăvar era acum şeful resortului de propagandă şi agitaţie la judeţeana Tutova, iar secuiul conducea resortul de cadre, prin urmare ei, nu-i aşa, trebuiau să aibă merite deosebite, spre deosebire de aspirantul comis-voiajor. „Şeful meu" îl numea Tully pe Zainea, iar acesta îi răspundea cu tovarăşul adjunct.

Pentru a nu lungi lucrurile, trebuie spus că adeziunea lui Carol era ca şi depusă, pentru că lui îi plăceau aceşti oameni, în special Tully (care, uite, se gîndise în mod special la el, nu-i trecuse prin minte să-l dea, cu poate justificată superioritate, uitării, deşi se ferise, ştiindu-l suferind probabil, să-l implice acolo la detaşament), iar argumentul cu intrarea lui Mişu la social-democraţi atîrna greu în luarea deciziei. Mişu nu-l consultase, nu-l invitase la o decizie în comun, poate pentru că era supărat de slăbiciunea demonstrată de el în cazul mezinului risipitor. Dar nici n-ar fi putut să se alăture lui Mişu, în mlaştina aceea mic-burgheză şi era cum nu se poate mai încîntat că Istoria va zdrobi concepţiile greşite (cărora li se alăturase fratele cel încăpăţînat), sub tăvălugul nemilos al dreptăţii şi adevărului.

16

Dar Carol tot nu avea încă de lucru şi trăia din împrumuturi, umilitoare în esenţă, primite de la soţul Suricăi, un om foarte de treabă, care i le înmîna, atrăgîndu-i atenţia că nu trebuie să-şi facă griji. Poate că l-ar fi ascultat — aflase că vizita lui Ziser nu fusese deloc dezinteresată, fiul risipitor solicitînd, de pe alte poziţii, un (alt) sprijin financiar — dacă firea lui excesiv de cinstită l-ar fi lăsat să doarmă liniştit nopţile.

În răstimpuri, precum un actor pensionat, căruia i se oferă din cînd în cînd cîte un rolişor pe care nu-l vrea nimeni, mai mult de milă,

ca să-i dea impresia că încă mai e luat în seamă, Carol primea oferta de a prelua sau preda nişte marfă. Se înviora pe dată, se „încălzea", ca şi cum aceste treburi sporadice ar fi anunţat un reviriment real, o ieşire din criza economică (generală sau individuală). Adesea aceste comenzi s-ar fi cuvenit, conform regulilor vechi ale meseriei, refuzate, din pricină că erau mult prea prost plătite ori frizau ilegalitatea. Dar e greu să-ţi păstrezi demnitatea şi principiile cînd eşti atît de sărac.

De la un telal din hală obţinu promisiunea unor călătorii la Iaşi, pentru tot felul de chilipiruri, printre care şi aceea de a achiziţiona garderoba unui circ care dăduse faliment. Dacă te gîndeai bine, costumele de catifea în culori fistichii sau acelea de pînză transparentă, prevăzute cu fireturi şi broderii, cu lampaşuri roşii sau şnururi de mătase, cu greu puteau găsi clienţi în lumpen-proletariatul orăşelului şi printre ţăranii din comunele învecinate, ce veneau de obicei să răvăşească prin lăzile cu haine vechi. Dar fostul circar le lichida atît de ieftin încît, vorba cuiva, chiar pentru nasturi, petice ori ceaprazărie tot merita să investeşti. Las' că nici nebunii, farsorii, cabotinii nu lipseau din masa pestriţă a cumpărătorilor potenţiali! Pe lîngă asta, telalul socotise că-şi va majora substanţial sortimentul şi va da o strălucire înşelătoare rafturilor sale înţesate cu zdrenţe cenuşii. Treaba lui.

Cum pentru transport era nevoie de un cufăr adecvat, cineva îi sugeră lui Carol să-l ceară cu împrumut de la un angrosist de mărunţişuri (nu e o contradicţie în termeni). Impozantul negustor, pe nume Iosif Cantor, îi spuse, rîzînd sănătos, că din întîmplare, încăpătorul recipient rămăsese la Iaşi, la soacră-sa. Un veritabil noroc, să nu trebuiască să-l care pînă la destinaţie, ci doar să-l aducă plin acasă, dacă se va înţelege la preţ cu vînzătorul. Servitorii zeului Mercur sînt foarte sensibili la surîsul norocului, văd întotdeauna semnul binefăcător trimis de destin.

Cum cunoştea destul de bine Iaşii, Carol îşi notă adresa respec-

tivă, primi chiar şi un bilet de recomandare şi urcă în tren, caz unic, precum o cucoană, doar cu o servietă, conţinînd o pijama şi periuţa de dinţi, precum şi cu brîul din pînză de in, unde păstrează banii, de teama hoţilor, orice comis-voiajor. Soacra lui Iuju (diminutivul lui Iosif) locuia pe malul Bahluiului, pe partea dreaptă în sensul de curs al rîului, în locul numit Podul Roşu, unde era construită o trecere din cărămidă aparentă. Traversînd un teren viran, ajunse la o casă destul de mare, avînd curte şi acareturi, destul de izolată de restul cartierului. Dincolo de gardul cam putred, se întindea maidanul, pe care erau depozitate reziduurile unei fabrici de uleiuri vegetale, un morman, cît un deal, de blocuri aglomerate de coji de floarea-soarelui, ce fusese programat iniţial să umple un mal prăvălit al apei de unde fabrica se şi alimenta cu lichid tehnologic. Un miros înţepător, însă plăcut, înconjura casa căutată şi Carol îl absorbi cu plăcere. În pustietatea aceea domnea şi o linişte încîntătoare, subliniată de ronrăitul monoton şi înfundat al valţurilor fabricii.

Din păcate, la bătăile repetate în poartă, în afară de doi dulăi legaţi cu lanţuri de cuşca masivă, nu reacţionă nimeni. Tînărul îşi cam pierduse răbdarea, nici timp de pierdut nu avea şi îl apucaseră regretele pentru „norocul" pe care mizase. Nici un vecin de la care să obţină o informaţie. Se iviră nişte copii, întorşi de la scăldat, află că fiica gazdei, deci o cumnată a lui Cantor, poate fi găsită la fabrică, unde are slujbă. Acolo îl îndrumară spre contabilitate şi, da, o domnişoară cam înţepată, dar nu lipsită de farmec, îl asigură că poate primi cufărul, îndată ce ea va obţine aprobarea administratorului de a lipsi o jumătate de oră.

Pe drum, fata se interesă de sora ei, pe care Carol nu o cunoştea decît din vedere. În general, conversaţia îi păru tînărului cam nesărată, poate şi fiindcă irosise vremea, iar circarul putea să plece deja la circiumă. Nu era o nenorocire, însă... Cînd intrară în casă — dulăii se comportară la vederea stăpînei precum nişte căţeluşi de rasă — pe musafir îl izbi prezenţa unui masiv dulap-bibliotecă. Volumele,

majoritatea în idiş, se constituiră într-un fel de parolă între conspiratori.

— Sînt ale dumneavoastră?

— Numai cele româneşti, ălelalte sînt ale fratelui meu, Mişu.

— Am şi eu un frate Mişu!

— Al meu e încăpăţînat ca un catîr!

— Al meu la fel!

Politicos, Carol ceru permisiunea să treacă s-o mai viziteze. Fata îl ajută să ducă cufărul pînă la pod, unde putea fi găsită o trăsură, îşi luară bun rămas cu sentimentul că se vor revedea — undele de simpatie curgeau în ambele sensuri — şi seara, în tren, cuprins de suspiciuni tardive, Carol se întrebă dacă nu căzuse cumva în capcana unui sofisticat aranjament de căsătorie. Greu de desfăcut iţele în acest caz. Dar, dacă se dovedea totuşi că... nu era o nenorocire „Vederile" puse la cale de peţitoare de profesie nu fuseseră nicicînd pe gustul său, deloc, iar dacă relaţia cu Liubiţa era fum, poate că n-ar fi o nenorocire să se gîndească şi la ceea ce, doar cu o zi înainte, nu-i trecuse prin minte. Evitase să se vîre în jug, dar...

17

Căsătoria cu Bella, în ciuda aspectului pripit — în preajma Crăciunului, atît cununia civilă cît şi, la dorinţa miresei, cea religioasă, se desfăşurară cu oarecare, ţinînd seama de vremurile grele, fast — exprima convingerea adîncă a tînărului că găsise femeia potrivită pentru „o cursă lungă". El nu regreta (în sens pozitiv şi în sens negativ, iubirea cu Liubiţa influenţase luarea importantei decizii) absenţa dragostei la prima vedere, dimpotrivă, acel anti-fluid din clipa dintîi i se părea un semn încurajator. Ceea ce debutează prea rapid şi pătimaş, riscă să se încheie la fel, iar suferinţa despărţirii

de „femeia vieţii" îl învăţase să preţuiască înţelepciunea matură a circumspecţiei, chiar suspiciunii inteligente, în relaţiile de durată.

Nu era o căsătorie din interes ori de convenienţă, chiar deloc, ci una chibzuită. Cu o fiinţă pe care n-o cunoştea poate îndeajuns, dar despre care intuise categoric că i se potriveşte, la nivelul straturilor celor mai adînci ale comunicării. Greu de susţinut (imposibil?) că dacă Liubiţa fusese o amantă ideală, o iubită a arderilor, ea ar fi fost o la fel de potrivită soţie pentru el, o făptură pentru care curgerea anilor şi creşterea copiilor — Carol nu putea să vadă, în absenţa acestora, o căsnicie durabilă, ăsta era, într-un sens, un tribut dat nesuferitului spirit mic-burghez; desigur, nu singurul, ci unicul de care era conştient şi împotriva căruia nu catadicsea să lupte — ar fi fost un mod corespunzător de înaintare spre moarte.

De notat că aspectul material, legat de întemeierea noii familii, cum se obişnuia în vremurile acelea, mai ales la evrei, nu fusese neglijat. Fără să ocupe însă, nici pomeneală de aşa ceva, dată fiind calitatea morală şi intelectuală a viitorilor soţi, intrarea din faţă a construcţiei. Doamna Eliza Cantor, sora miresei, împreună cu Surica, o pereche extrem de izbutită şi de adecvată, îşi asumase dificila şi importanta misiune. În sens diplomatic, căci averea pusă în dezbatere era neglijabilă, chiar la nivelul acestor oameni săraci, cele două doamne îşi făcură datoria în mod admirabil, ţinînd seama în egală măsură şi de caracterul „special" al mirilor, cît şi de regulile severe ale tradiţiei. Puţinul care trebuise administrat fusese socotit admirabil. Căci e uşor de croit o haină cînd ai la dispoziţie un balot de stofă şi e o veritabilă artă să te descurci, în manevrarea cretei şi foarfecilor, cînd materialul e puţin şi preţios, iar o eroare cît de mică se poate răzbuna. Cu atît mai de apreciat este meritul celor două surori (pe lîngă alte dificultăţi, trebuiau să se poarte una cu alta ca două surori în perspectivă, adică să privească prezentul cu ochii viitorului; unde mai pui că se plăcuseră de la prima ochire, îşi apreciaseră reciproc calităţile, fapt ce nu uşura — cum s-ar crede —

complicata procedură), cu cît nu apelaseră la sfatul ori prezenţa nici unui fel de consilieri, fie el chiar proprii lor soţi, în definitiv stăpînii averilor de la care se rupeau nişte bucăţi pentru a alcătui un cheag minim pentru familia care se năştea. Poate mai corect ar fi să se spună că nu seaca diplomaţie dictase soluţiile, cît autentica dragoste fraternă.

Cu această ocazie, dovadă că nici o idee nu se pierde în neant, se puse piatra de temelie a magazinului „La balon". Zestrea propriu-zisă a Bellei, adunată în special din cîştigurile ei de funcţionară la fabrica de ulei „Moldova", laolaltă cu suma (măricică, proporţional) oferită drept cadou de nuntă de generosul cumnat Cantor (foarte mulţumit să se înrudească, din sinceră preţuire, cu tînărul Carol, pe care-l poreclise cu tandreţe Carol al treilea, în continuarea, ironică, a numelui regilor României), laolaltă cu donaţia, în reluare, făcută de Surica (pentru a compensa, acum, după împăcarea cu Ziser şi „acoperirea" noilor pretenţii financiare ale mezinului, o croare „de tinereţe" a întregii familii), completată — surprinzătoare sînt căile destinului! — la egalitate, cu echivalentul tripartit, de contribuţia unui viitor asociat la afacere, un domn Bercovici, alcătuiră capitalul de pornire al unui magazin cochet, care nu avea să vîndă doar pantofi, ci şi haine, noi sau vechi.

Carol era în al nouălea cer social. Fără vreo concesie matrimonială, fără măcar să pună condiţii categorice, dar umilitoare, prin simpla potrivire a norocului (încrederea în hazard făcea parte din puţinele lui superstiţii), ajunsese să-şi vadă împlinite proiectele. Iar asta acum, după război şi nu „în timpuri normale", ba încă după ce, recunoştea cinstit, trăsese binişor mîţa de coadă, pierzînd speranţa că va găsi măcar o slujbă din care să se întreţină decent.

Foarte interesantă se dovedi şi reacţia lui Tully. Carol se temuse că situaţia sa, deja acceptată, de simpatizant şi, în perspectivă imediată, de aderent la comunişti, era incompatibilă cu calitatea, agonisită după o viaţă de speranţe destrămate, de negustor. De patron

particular, de fapt, căci asociatul său Bercovici pretinsese — în temeiul unei explicaţii destul de confuze, privind unele neînţelegeri pe care le-ar fi avut cu Fiscul, din care se alesese cu o duşmănie personală cu inspectorul financiar şef — să figureze în actele oficiale ale prăvăliei ca vînzător. Aşa fiind, deoarece pretenţia sa fusese acceptată, se chema că, formal, Carol exploata muncă salariată. Sub acest aspect, situaţia era destul de confuză şi de neliniştitoare. Bercovici ceruse ca înţelegerea reală să fie autentificată în deplin secret de către rabinul Şaichiolă, care se bucura de încredere totală şi prestigiu neştirbit. A cădea de acord în faţa acestuia, chiar fără a semna în catastifele lui la fel de secrete, era nu doar pe de-a întregul valabil, adică obligatoriu, dar şi ascuns de legiuirile publice precum, în principiu, spovedania la urechea unui duhovnic. Altfel spus, Carol nu se putea prevala de acordul respectiv, nici măcar pentru a-l convinge pe Tully că, totuşi, „nu exploatează muncă salariată, nu obţine profituri şi nu se îmbogăţeşte pe spinarea bietului Bercovici", un ins, altminteri, atît de bine hrănit, de rubicond, dar şi de sigur de sine încît nu putea fi luat drept, vorba lui Marx, „sclav plătit cu luna", deşi exista o foaie simbolică de salarizare.

Sigur că o aluzie privind adevărul-adevărat se putea strecura cu inima uşoară. Dar aluziile, făcutul cu ochiul, nu se „cos la dosar". Ori partidul de la care ei se revendicau lucra, deja, aproape exclusiv, pe bază de dosare personale, după principiul brevetat de Rusia lui Stalin. Pentru a pune capac chestiunii, convingerea lui Carol era că Bercovici primise banii pentru a intra în afacere de la socrul său, un afacerist basarabean lipsit de Dumnezeu, care-l învăţase, ori condiţionase zestrea deghizată, de obligaţia de a nu-l vedea pe ginere proprietar înregistrat oficial, deoarece foarte curînd, după modelul pe care îl aplicau sovieticii, „fraţii mai mari", se considera că, vechi principiu filozofic, studiat de Carol încă în tinereţea socialistă (parcă Rousseau o scrisese) „proprietatea e furt".

Cum să faci parte din partidul proletarilor, unde se cînta la

fiecare şedinţă *Internaţionala*, cu textul ei incendiar şi limpede („Să fiarbă-n inimi răzvrătirea, să-nceapă al lumii vechi apus"), cînd tu însuţi ai acum grija de a aduna avere, înşelîndu-i pe clienţi, oameni săraci, iar peste toate aduni osînză din sudoarea unui biet Bercovici?

Dar Tully se dovedi un om la fel de luminat şi de lipsit de prejudecăţi prosteşti, cum fusese mereu (perspectiva ajungerii la putere a partidului din care făcea parte nu-l determinaseră să renunţe la bunul simţ). Mai mult decît atît, el reuşi să-i convingă şi pe camarazii săi, unii deja mai catolici decît Papa, că lucrurile trebuie privite nuanţat, de la caz la caz. Pentru Carol, negustoria nu numai că nu avea să fie un mijloc de îmbogăţire, ci o posibilitate de a introduce în zonele comerţului — fără schimbul de mărfuri, o societate modernă nu poate fi concepută — un spirit nou, care să influenţeze şi pe unii dintre cei puşi anterior exclusiv pe căpătuială, nepăsători la nevoile şi sărăcia clientului de rînd.

Comerciantul este dator să fie un meşteşugar al intermedierilor: în schimbul muncii sale, aceea de a găsi o marfă şi de a o pune la dispoziţia celui care are nevoie de ea, într-un mod civilizat şi eficient, el va obţine, ca recompensă, un mic procent din cost, asemeni vînzătorului unor bilete de loterie, plătind totodată impozite la buget, pentru şcoli şi spitale publice, fiind un membru util şi cinstit al unei colectivităţi, întemeiate pe diviziunea treburilor sociale. Altminteri, privind îngust lucrurile, n-ar trebui să existe printre comunişti nici medici ori avocaţi, care se pot îmbogăţi pe spinarea pacienţilor sau scoţîndu-i basma curată pe borfaşi, nici un soi de liber-profesionişti, ci doar exploataţii cu salariu. Eroare.

Pe deasupra, pentru noul aderent, micul negoţ pe cont propriu fusese chiar visul eliberării de sub tirania capitalistă, chit că proprietarul afacerii „én gros" fusese chiar tatăl lui Tully. Afaceriştii de amploare trebuiau să dispară, asta da, fireşte în timp şi nu de la o zi la alta, iar locul lor să-l ia cooperativele specializate. Moşierul sau bancherul n-aveau ce căuta alături de victimele lor, dacă o lume nouă

avea să se clădească, o societate dreaptă, aşa cum o proiectase însuşi Eminescu, iar înaintea lui, revoluţionarii de la 1848.

În loc să întîrzie procedura primirii lui Carol în partid din pricina consecinţelor căsătoriei acestuia din urmă, Tully o grăbi. Aşa se explică faptul că, o dată cu integrarea în rîndurile „roşilor" (culoarea sîngelui vărsat pentru revoluţia bolşevică a lui Lenin, care era stindardul şi ideologul necontestat al viitorului măreţ al oamenilor de pretutindeni), Carol primi două misiuni doar aparent divergente. Prima: să fie reprezentantul comunist în organizaţia numită prescurtat U.S.I.C. (Uniunea sindicatelor de industriaşi şi comercianţi), iar a doua: să se ocupe de activitatea agitatorică şi de propagandă în cadrele „celulei" (din care se compunea fagurele) sale. Cele cîteva cartiere nevoiaşe, afiliate la „celula" respectivă, nu aveau alt ins mai cultivat (autodidact cum era), mai capabil să explice altora tactica şi strategia luptei politice, în care partidul era angajat, să trezească toate conştiinţele, să răspundă nedumeririlor, să atragă noi aderenţi, să pregătească terenul pentru alegerile parlamentare, pentru victoria decisivă a „Soarelui", semnul desenat, sub care trebuiau adunate voturile oamenilor de bine.

Tînărul se achită deopotrivă de ambele misiuni, cu ardoare şi simţ al dăruirii pentru un ideal, care altora le părea destul de confuz şi discutabil. Iar asta, firește, cu preţul unor tăcute renunţări personale, care-l determinau să pună pe al doilea plan atît viaţa nouă sa familii, cît şi bunul mers al prăvălioarei. Dacă în ultima treabă, Bercovici izbutea să-l înlocuiască satisfăcător (socrul „cu nas politic" îl informase că asociatul nu din lenevie lasă povara pe umerii săi şi că, dimpotrivă, acţionează pentru ca firma comună să aibă tot sprijinul autorităţilor, în ale căror nuclee comuniştii ocupau locuri tot mai importante, la pîrghii esenţiale), tînăra nevastă, deja gravidă şi irascibilă, plîngea adesea pentru că era singură într-un oraş străin şi tot aştepta reîntoarcerea iubitului de la nesfîrşitul şir de „şedinţe". Bărbatul era bun, serios, nu se îmbăta, dar neglijenţele sale semănau

totuşi a nepăsare şi iresponsabilitate. Discuţii dintre cele mai neplăcute marcau întoarcerea lui Carol din obositoarele sale expediţii politice. Unde mai pui că şi atunci cînd pleca din oraş în calitate de comis-voiajor al „Balonului", mai mereu avea şi o sarcină din partea partidului, la Iaşi, la Galaţi, la Bucureşti.

Pînă la descoperirea acelei iubiri adînci, indestructibile — alta decît atracţia, decît sentimentul corespondenţei spirituale, decît convingerea bunei alegeri a partenerului — o iritare reciprocă, greu de definit, măcina relaţiile dintre soţi. Ca majoritatea bărbaţilor care şi-au găsit, de fapt, veritabila femeie pentru o viaţă, tînărul Carol era chinuit de o revoltă şi de o resemnare, declanşate de legătura cu aspect definitiv în care se angajase. Bella — sau Beluţa, cum îi spuneau ai ei — era o făptură admirabilă în toate privinţele, lipsită de oricare din defectele care-l speriau pe soţ. Era o fiinţă consistentă, adică structurată, fără acel gol, dublat de absenţa conturului ferm, care făceau din femeile cunoscute nişte forme imposibil de definit, capabile să fie umplute, tocmai pentru că erau exterior instabile, cu orice fel de conţinut imaginabil. Nişte goluri, hăuri de fapt, mozaic de bine şi rău.

Ea avea, dacă se poate spune aşa, un singur defect din punctul lui de vedere: nu era Liubiţa, nu-i dădea certitudinea unei pasiuni dezlănţuite. În mintea lui o sinteză, între cele două femei ale vieţii sale, era posibilă. Firesc, vinovate de acest gînd erau iluziile credinţe ale tinereţii. Decurgea de aici o imposibilitate a opţiunii, iar din ea, revolta şi resemnarea deja pomenite. Sigur, sigur că da (contrazicînd prejudecata că pe temeiul patimii atotputernice, nu se poate întemeia căsătoria, o legătură de lungă durată, tocmai pentru că arderile aprinse sînt fatalmente iuţi, consumă rapid combustibilul şi implică ruperi vertiginoase), o nevastă ca Liubiţa nu era de neconceput. Dar nu pentru acea viaţă densă, de verigi strînse, fără care firea lui Carol, în profunzimile ei, n-ar fi rezistat. Ca nevastă, lăsînd deoparte dificultăţile aparente, sîrboaica matură şi focoasă i-ar fi

inspirat curînd alt fel de revoltă şi alt fel de resemnare. Probabil mult mai greu de suportat. Dar urma lăsată de femeia pe care atît de teribil o iubise (nu doar o dorise) era, precum fiinţa care-l inspirase, ca o făclie aprinsă.

18

După alegerile parlamentare din '46, trucate fără ruşine şi cîştigate fără drept de apel de comunişti, în calitatea lor de reprezentanţi ai puterii sovietice de ocupaţie şi pe temeiul împărţirii zonelor de influenţă între marile puteri, pe baza acordurilor de la Ialta sau pe baza schimburilor de priviri şi de interese geo-politice, situaţia lui Carol se schimbă în mod semnificativ, ducînd nemulţumirea reciprocă a soţilor pe o treaptă şi mai înaltă. Adevărul e că pentru Bella, dimensiunea politică a existenţei era inexistentă (Din acest punct de vedere, nici Liubiţa n-ar fi fost altfel, doar că ea ar fi fost mai abil surîzătoare în nepăsarea-i avizat-experimentată). Apreciind meritele şi devotamentul tînărului activist şi promovînd falsul clocot al existenţei sociale, partidul îi încredinţă misiuni noi. De la o zi la alta, Carol primi însărcinarea să lucreze la un buletin al Direcţiei de propagandă, tipărit la Galaţi, de Regionala Dunărea de Jos. Broşura, de dimensiunile unei publicaţii de buzunar, se numea „Carnetul agitatorului" şi apărea lunar. Carol era copleşit de cinstea făcută, de încrederea care i se arătase. Cărticica aceasta fusese cartea de căpătîi a muncii sale, iar deodată el devenea unul din redactorii ei, oameni către care, pînă de curînd, privise cu asemenea admiraţie...

Ar fi trebuit să se mute în oraşul de reşedinţă al regionalei şi, evident, să renunţe la orice activitate comercială. Nici nu mai avea timp, nici chef pentru... fleacuri. Visul de a deveni un proprietar al muncii sale fusese năruit de visul mult mai ambiţios, înălţător pînă la ameţeală, de a fi un locotenent marcant al unei mari armate, a

cărei ideologie era, nici mai mult nici mai puţin decît cucerirea, prin forţa cuvîntului pe care şi el era chemat să-l slujească, lumii întregi. Dar Beluţa, o mic-burgheză tipică, era total insensibilă la aceste valori care lui îi tăiau respiraţia. Nu voia să plece împreună cu el, nu voia să închidă magazinul. Certurile dintre ei atinseră pragul divorţului. Pînă la urmă, cu acea resemnare şi revoltă, Carol consimţi ca ea să devină casieriţa „Balonului", să conducă afacerea împreună cu Bercovici, să rămînă la Bîrlad, iar el să vină la fiecare sfîrşit de săptămînă acasă. Trebuie spus că refuzul propriei soţii era o dovadă de înfrîngere a noului propagandist politic, un semnal al incapacităţii de convingere. Pe lîngă asta, în mai puţin de o lună ea urma să nască, iar Carol nu era omul care s-o lase tocmai acum.

Urcînd în rîndurile ideologilor de profesie, Carol socoti că numele său evreiesc nu e potrivit pentru a semna articole, reportaje şi interviuri despre România şi români, de aceea se sfătui cu Tully şi adoptă pseudonimul: Al. Visu, în loc de Carol Vais. Tovarăşii îl numeau Alvis.

Dar abia se apucă de treabă, cu pasiune şi dorinţa de a învăţa (chit că nimeni de-acolo nu era gazetar, cu toţii fuseseră „cooptaţi" din diverse domenii de activitate, majoritatea fiind meseriaşi, pentru care însăşi manevrarea condeiului era neobişnuită, constituind un efort deosebit, care le umplea tîmplele de transpiraţie) că instituţia regională de propagandă trebui să sufere o prefacere de proporţii. Considerînd că, prin preluarea puterii la nivel naţional, adică impunerea partidului ca principală, dacă nu unică, forţă de guvernare a ţării, întreaga perioadă romantic-revoluţionară trebuia abandonată, şi cum această formaţiune politică se sprijinea mai cu seamă pe pilonii cuvintelor, propovăduind o nouă religie, pe pămînt şi nu în ceruri, fatidicul Comitet Central hotărî că vechea agitaţie „de la om la om" va fi înlocuită cu un activism la nivelul maselor largi.

Într-o bună zi, redactorul şef, un fost farmacist pe nume Bucureanu, strînse colectivul de ziarişti, corectori, tipografi şi ad-

ministratori, informîndu-i că, de mîine, *Carnetul agitatorului* devine *Buletinul activistului*, schimbîndu-şi în esenţă formula şi rosturile.

Începu o activitate organizatorică şi teoretică febrilă, de zi şi de noapte. E drept, exista un instructor, trimis de la centru, un fost ofiţer în divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu", care avea pregătire de comisar politic în Armata Roşie. Acesta ştia cam tot ce trebuie făcut, însă obsesia consumului propriu de idei, laolaltă cu adoptarea unui anumit specific local, făcea dezbaterile pe cît de inutile, pe atît de nesfîrşite. Totul trebuia regîndit, de la frazele prefabricate pînă la caracterul literelor tiparului. Broşura nu se mai adresa unui grup restrîns de propagandişti incandescenţi, ci întregului activ de partid, din toate sectoarele, la toate nivelele.

Această perioadă a constituit pentru Alvis, ca şi pentru toţi colegii săi, un veritabil „Atelier de foc" (după numele unui celebru roman sovietic semnat de Boris Polevoi), în care personalitatea lor s-a forjat într-un chip nou („Aşa s-a călit oţelul", alt titlu al literaturii formative), transformîndu-i pe toţi în ostaşi ai armatei, care să aplice în viaţă ideile creatoare ale comunismului.

Rubrica de „întrebări şi răspunsuri", care conţinea înainte explicaţii la cele mai naive şi mai năstruşnice nedumeriri, de genul „e posibil ca toţi indivizii să fie egali?", ori: „cum să devenim mai buni, mai drepţi?", ori: „de ce lupta e singura cale spre izbîndă?", un soi de catehism cu iz bisericesc, din arsenalul misticii şi al moralei creştine, era acum umflată de probleme autentice şi grave, de te şi prindea frica: „pe ce principii se întemeiază ritmurile înalte ale producţiei şi creşterea productivităţii?", sau: „cum să devină organizaţia de partid un centru vital al acţiunii sociale?", sau: „care sînt metodele moderne ale creşterii intensive a bazei furajere?" etc.

Dacă înainte bunul simţ şi cîteva cărţi de marxism popularizat constituiau o documentare suficientă pentru redactori, acum se alcătuiau colective complexe de specialişti, care asudau săptămîni de-a rîndul pentru a găsi soluţiile considerate „optime". Trei ani grei

au trecut, în asemenea „ardere", ca o singură clipă. Între tînărul şi sclipitorul Carol Weiss de altădată şi actualul tovarăş Alexandru Visu, de la „Regională", se întindea un hău. Cel de al doilea n-avea cum să nu se simtă jenat de cel dintîi, iar acesta din urmă privea spre urmaşul său, ca un copil de ţiţă spre bărbatul matur şi responsabil, care nu îşi închipuia că va izbuti să ajungă vreodată.

19

Bercovici preluase toată greutatea prăvăliei şi izbutise să facă din „Balon" o firmă relativ înfloritoare. Relativ, pentru că, în vreme ce Alvis ostenea pentru a pune bazele unei societăţi de tip nou, colegii săi de la Administraţia Financiară se străduiau, cu bune rezultate, să distrugă, rînd pe rînd, elementele de sprijin ale unei lumi al cărui ceas, după părerea lor, sunase. Asupra bietului magazin de articole de ocazie (şi a confraţilor săi, mai mari sau mai mici) se abătuse noian de impozite şi taxe, de inspecţii şi verificări, de şicane simple ori sofisticate. De unul singur — căci Bella era de fapt o funcţionară de execuţie, iar întreaga iniţiativă aparţinea celui care figura drept vînzător mărunt, invers aşadar decît arătau actele oficiale — Bercovici reuşea să înfrunte furtuna devastatoare. Mai corect spus, n-o înfrunta, căci asta ar presupune o încleştare, o luptă directă, ci ocolea capcanele, se strecura printre oprelişti, subtraversa baricadele.

Cum de acceptase Bercovici să renunţe la serviciile de comisvoiajor ale asociatului (patronului!) său, la orice participare efectivă a lui Carol la adoptarea unor decizii riscante şi la transpunerea lor practică, uneori teribil de dificilă, asta e greu de explicat. Poate că de frică. Teamă de un individ care făcea acum parte din categoria opresorilor, a autorităţilor abuzive, necruţătoare şi adesea corupte. Căci dreptatea... nicăieri, cum se spune. Pentru a da o aparenţă

acceptabilă unei situaţii inadmisibile, Bercovici pretinsese, pentru munca lui dublă, atît jumătate din veniturile efective, cît şi un salariu propriu-zis. Pentru bună regulă. Tot din teamă, pare-se, ceruse ca Bella, restabilită după naştere, să efectueze şi operaţiunile contabile, ţinînd seama de experienţa ei de funcţionară, pentru ca astfel, avînd un control din interiorul însuşi al firmei, să nu i se poată reproşa nici o ilegalitate flagrantă. Teamă, dar pînă la un anumit prag; pînă la ivirea, probabil în cuprinsul unor nopţi de insomnie, a unei frici încă şi mai mari decît aceea inspirată de asociatul său fictiv.

Trebuie spus că Bercovici era un om inteligent şi cinstit. Scund şi rotofei, avînd ochelari cu lentile groase şi început de chelie, era un ins cu vocaţie de comerciant, aşa cum alţii au vocaţie de pianişti. Pe această lume, el altceva nu voia şi nu putea să fie. Dar pe baza indicaţiilor basarabeanului care-l ghida din punct de vedere al perspectivelor (acela era, în termeni moderni, un practician al sovietologiei, un kremlinolog empiric!), ca şi în temeiul propriului fler, Bercovici simţea că în România pre- (ori post-) revoluţionară, micul negoţ avea zilele numărate. Bercovici ştia asta mai bine decît Carol însuşi, deşi acesta era situat în miezul lucrurilor, într-o poziţie privilegiată de profet.

Într-o bună zi, profitînd de o vizită a lui Carol (toată lumea îi spunea la Bîrlad „tovarăşul Alvis", ori, cu ironie, „Alt vis"), el îl rugă pe musafir — asta devenise Carol în dugheana pe a cărui firmă figura ca proprietar unic — îl invită la o discuţie „între bărbaţi" sau „între patru ochi", în îngustul spaţiu, despărţit de o perdea de pînză, dintre locul de vînzare şi depozitul improvizat (E o şmecherie negustorească aproape inocentă existenţa unui astfel de depozit din care clientului i se aduce şi oferă altceva decît vede oricine pe rafturi). Se nimerise să fie în magazin şi nevasta lui Bercovici, o namilă de femeie plăcută, cu părul împletit în cozi, ca o ţărancă. În acest fel, ochelaristul scăpase de impoliteţea de a o exclude de la conversaţie numai pe Bella.

— Aşa nu se mai poate! spuse Bercovici destul de conspirativ. Dacă nu găsim un chiţibuş, dumneata ai s-o păţeşti pînă la urmă. La un moment dat vei fi chemat şi pus să alegi. Totuşi, activist şi patron nu merg deloc bine împreună. N-ar fi de mirare să nici nu mai ai răgazul să optezi. Adică să te dea afară de la gazetă cu un, iartă-mă, şut în fund. Nu exagerez. Să le-o luăm înainte, să fim cu un minut mai deştepţi decît sectorul de cadre, pentru că în realitate chiar sîntem mai inteligenţi, chit că ei au puterea în mînă. Să nu mi-o iei în nume de rău că mă bag unde nu-mi fierbe oala, dar, în ciuda aparenţelor actuale, cred că ei nu-i iubesc pe jidani. Mulţi sînt legionari vopsiţi în roşu, pentru că asta e culoarea la modă. Uite, însuşi tovarăşul Savin, şeful judeţenei, mie îmi pare suspect. Mulţi susţin... Dar să mă opresc aici. Cum să prevenim necazurile, ce zici?

— Ştiu că dumneata nu vrei să preiei afacerea în mod oficial, aşa că...

— Dar dacă ar prelua-o cucoana Bella?!

— Nu e deloc potrivită pentru aşa ceva. Eu, mă ghidez după reminiscenţe, simt şi singur că sînt două mişcări contradictorii în mintea mea, dar cred că există un talent de comerciant. Nu oricine se pricepe, iar cine n-are stofă, mai bine să nu se bage. Dacă dumneata crezi că a sunat ceasul din urmă, să ne încredem în instinct şi să tragem obloanele.

Bercovici oftă şi rămase pe gînduri.

— Nu intenţionam să-ţi spun, nu eşti omul potrivit pentru asemenea confidenţe, dar dacă n-am încotro... Propun să mai împingem căruţa cîtăva vreme. Ne-am hotărît, cu nevastă-mea, să plecăm în Palestina. Nu pot să devin patron, acum, în al doisprezecelea ceas, mi-e teamă să nu fac vreo eroare şi să fiu oprit la graniţă pînă se lămureşte, poate chiar băgat la zdup pentru evaziune, pentru speculă, ăştia îţi pot aranja orice, dacă-şi pun mintea cu tine, dar să mă apuc de altceva nu mai am vreme şi nici nu e cazul. Vreau ca dumneata şi cu Dumnezeu să-mi fiţi stăpînii din urmă, cît o să mai

stau pe meleagurile astea, la sfîrşit să-mi dai o dovadă că n-am nici o datorie faţă de firmă şi să ne despărţim sănătoşi, lunînd-o fiecare pe drumul său. Poate, pînă atunci, ne duce mintea la altă variantă, poate se iveşte un stăpîn nou. Uită tot, dar tot, ce ţi-am zis!

— Ascultă, iartă-mă că mă amestec, dar ce cauţi dumneata acolo în pustiu? Nu-ţi ajunge cît ai săpat la piatră în detaşamentul de muncă, vrei s-o iei de la capăt?

— Mi-e frică, domnu Carol, de-aia plec, mi-e frică să mai stau aici. Să nu te superi, dar ştii cum e cînd te cuprinde frica! Mă scol uneori din somn, leoarcă de transpiraţie. Plec pentru copii, măcar ei să nu mai ştie ce-i aia să n-ai şi tu o ţară a ta. Acolo, bine-rău, se cheamă că...

— Crezi că ai să mai faci afaceri?

— O să fac şi eu ce-o vrea Cel de sus! De El nu mi-e frică.

— Dar acolo sînt chibuţuri, un fel de colhozuri, se trăieşte în comun. Mai curînd eu ar trebui să plec, fiindcă-mi place viaţa în colectiv! Glumesc. Eu cred că aici e ţara mea, unde-mi sînt îngropaţi părinţii, tata a avut Virtutea Militară în războiul ălălalt, mie, tocmai, nu-mi mai e frică de nimeni şi cred că timpurile astea noi înseamnă sfîrşitul naţionalismelor şovine. Omenirea a plătit destul de scump, chiar şi cei care întîmplător s-au înhăitat cu legionarii, acum regretă, n-au trecut la noi din oportunism, iar ura nu-şi mai are rostul, gata!

— Să dea Domnul să fie aşa cum spui! Nu te contrazic, n-am argumente.

Aşa a fost să fie, fiecare lucru cu destinul său şi cu timpul în care îi e dat să înceapă şi să termine ce are de făcut. Bercovici a primit aprobarea, cine avea nevoie de un pîrlit de vînzător, iar o săptămînă după plecarea lui, „Balonul" s-a spart, a plesnit, iar Alvis şi-a găsit liniştea, s-a împăcat cu el însuşi, rămînînd doar activist de profesie. Din tot comerţul şi din visul său de independenţă materială s-a ales praful. Marfa a fost vîndută în stoc, toate datoriile plătite, banii împrumutaţi au fost restituiţi, trecutul a acoperit tinereţea. Iarăşi,

aşa a fost să fie, plecarea lui Bercovici a însemnat sfîrşitul tinereţii, dar şi al unei întregi epoci, plină de zbucium, nestructurată, dar relativ liniştită, în ciuda aparenţelor. Răul, nenorocirile abia aveau să înceapă.

Ele s-au anunţat (declanşat) printr-o criză teribilă de sinuzită, cum nu mai avusese Alvis de pe vremea cînd fusese doar Carol. Crezuse că a scăpat de boala asta, că manifestările ei erau legate de anume împrejurări ale vieţii exterioare şi că, odată ce renunţase la vagabondaj — în forma voiajelor comerciale şi a spartului de piatră la detaşament, în vifor şi zloată — dispăruseră pentru totdeauna împrejurările favorizante ale maladiei. În mod curios, dacă se poate spune aşa, inflamarea sinusurilor deschisese larg porţile maturităţii, prin reluarea unei caracteristici esenţiale a epocii de tinereţe, o „ruptură prin reluare".

Durerile erau atît de puternice şi de permanente, ziua şi noaptea, încît adesea simţea că a ajuns la capătul rezistenţei şi nu mai are altă soluţie de supravieţuire decît să se dea cu capul de pereţi, poate în felul acesta răul insuportabil se va potoli şi îi va îngădui un răgaz. Medicamentele, tratamentele de orice fel, de la instilaţii la badijonări — dar ce nu încercase? — păreau o neputincioasă apă de ploaie, curgînd leneş şi inutil peste un acoperiş ciuruit. La slujbă nu se mai putea concentra, să lucreze şi să participe la dezbateri, dar nici acasă nu-şi găsea liniştea, parcă pereţii şi aşternutul l-ar fi scos din fire încă şi mai rău decît orice.

Fără nici o legătură cu suferinţa venită din trup, dar îmbinîndu-se nu se poate mai strîns cu iritaţia sîcîitoare produsă de cronicizarea bolii, serviciul de propagandă al regionalei Dunărea de Jos se reorganiză după principiul teritorial al judeţelor, iar publicaţia pe care o scoteau se desfiinţă.

Tovarăşul Şpangă, de la sectorul cadre şi organizatoric, care-l invitase la judeţeana din Bîrlad, spre a-l informa despre decizia luată în cazul său, avu o comportare plină de elan şi exuberanţă, dîndu-i

la început doar a înțelege, apoi, cînd observă că se întunecase la față, spunîndu-i răspicat că este vorba de o promovare, că acum partidul îi acordă o încredere sporită.

— Dar mie îmi plăcea să răspîndesc în mase cuvîntul și politica noastră, se apără Alvis, iar, pe de altă parte, în ochii oamenilor se consideră o pedeapsă, un fel de a ți se sugera că nu ești potrivit pentru munca pentru care ai fost selectat și pregătit!

— N-aș vrea să înțeleg din asta și să fiu nevoit să transmit eșaloanelor superioare, se supără Șpangă, că eziți în fața misiunii de răspundere ce ți se încredințează, dovedind o slăbiciune de caracter și de convingere specifice mediului neproletar în care te-ai născut și te-ai format, adică spiritul mic burghez al șederii la un adăpost călduț, al imobilismului, care să te ferească de riscurile cu care visează să se confrunte un luptător!

— Dar nu e vorba de asta, ci despre faptul că nici nu mă pricep, nici nu mi se potrivește noua muncă!

— Ăsta nu e un argument. La început ți-a fost străină și munca de propagandist. Am dreptate? Vei învăța din mers. Nu uita că ți se încredințează un post de conducere, într-un sector nou, în curs de constituire, ceea ce e o dovadă de încredere deosebită, atît în aptitudinile tale de a lucra cu oamenii, cît și în acelea de economist, capabil să aducă beneficii materiale și să contribuie astfel la bunăstarea generală a societății pe care o edificăm pe pămîntul românesc, cît și la fericirea individuală a fiecărui individ care va lucra în subordinea ta. Este?

Avalanșa de fraze, din acelea la confecționarea și impunerea cărora Alvis însuși trudise, reuși să-și facă efectul. Cu durere ascunsă, el își luă angajamentul, față de tovarășul Șpangă și, prin el, față de aparatul din care făcea parte și al cărui reprezentant autorizat era — căci nu persoana, ci funcția decidea hotărîrile sale — să se străduiască din răsputeri spre a nu înșela partidul al cărui ostaș devotat jurase să fie.

Aşa începu el să lucreze — era în adevăr o „funcţie de conducere" — ca vicepreşedinte executiv (preşedintele era onorific) al unei cooperative „de consum", denumită „Victoria". Nu era încă obiceiul să se scrie pe o firmă, simplu, „Carne", „Peşte" sau „Pîine", deoarece majoritatea magazinelor erau încă particulare şi aveau denumiri „fistichii", avînd înscrise de obicei pe firme numele sau porecla patronului, de exemplu: „La Costică", „La Borcan", ori cine ce ştie ce altă aiureală, ca peste tot în lumea largă, unde „Victoria" nu fusese încă obţinută. Cooperativa de consum era de fapt o prăvălie generală, cu mărfuri greu de găsit, în special alimente de bază, dar şi cîteva unelte şi articole de îmbrăcăminte, de care piaţa începea să ducă lipsă. Ca o vestitoare a uriaşei birocraţii ce avea să cuprindă în gheare întregul sistem de tip sovietic, cooperativa avea, în locul unui singur patron (un exploatator) un „aparat": consiliu de conducere — Carol era singurul „activ", un fel de director, restul membrilor fiind invitaţi doar la şedinţe — contabil, casier central, şef de aprovizionare etc. Un patronat colectiv, nu doar mai numeros decît orice magazin normal, dar inutil, pentru că era greoi şi întreţinea zeci de catastife cu inventare, referate, aprobări, programe şi rapoarte de activitate. Un individ se ocupa în exclusivitate de „evidenţa membrilor", ţinînd registre, eliberînd carnete, consemnînd primirea cotizaţiilor, tot ce presupune o proprietate (fals) colectivă, cu adunări generale, dări de seamă periodice şi bilanţuri anuale. Toată această „suprastructură" apăsa aberant peste o biată prăvălioară cu te miri ce şi mai nimic. Magazinul ţinea o altă evidenţă severă a „drepturilor" fiecărei familii înscrise la acest „for" de combatere a foametei şi mizeriei: un chil de halva pe lună, trei scrumbii afumate şi nişte măsline pe trimestru, un pardesiu (model unic, în trei culori urîte) la doi ani, o lopată, o greblă şi cîteva cuie (de sicriu) odată pentru totdeauna.

Carol muncea din zori şi pînă în noapte la aprovizionarea şi desfacerea „raţională", cu un devotament şi o cinste exemplare,

împărţind nu doar telemea, dar şi simţ al dreptăţii şi echităţii sociale. Un administrator luminat al sărăciei lucii. Un apostol al împărţirii egale a minimului necesar existenţei. Consumatorii, membri ai cooperativei, nu se mai numeau clienţi, spre a nu fi confundaţi probabil cu aceia „jefuiţi" de negustorime. Pe firmă şi în acte era înscrisă deviza „Unul pentru toţi, toţi pentru unul", acest principiu despre care se spunea că trebuie să guverneze fericirea viitoare, eliminînd de-a pururi (Alvis era dintre cei care credeau cu tărie în acest vis imposibil) individualismul şi propovăduind dăruirea reciprocă. La o sumară judecată istorică pare lesne şi derizoriu să combaţi groaznica înşelăciune, minciuna teribilă şi periculoasă pe care se întemeiau dezastrele viitorului, dar atunci, la început, naivitatea, inconştienţa şi spaima erau atît de mari, încît justificau tot ce pare azi inacceptabil şi de neînţeles. Lumea făcea acolo primii paşi nesiguri spre rostogolirea în ceea ce s-a numit marasmul colectivist.

Lui Carol, mulţi concetăţeni, mai ales aceia care voiau să-i cîştige bunăvoinţa, îi spuneau „tovarăşul Al. Visu", aşa cum semnase la ziar. Pînă la urmă, spre a nu provoca o ruptură între persoana publică şi aceea privată, trecut şi prezent, pentru a unifica şi simplifica situaţia, dar şi din orgoliul de a intra în istoria locală sub cea mai avantajoasă pentru el (şi pentru sistemul care-l promovase) ipostază, renunţă la numele vechi şi primi aprobarea de a figura şi la biroul populaţiei sub numele cel nou. Nu mergea pînă acolo cu nebunia falsificării încît să se supere dacă era numit Carol sau domnul Vais (alţii se întunecau la faţă în asemenea cazuri), nu corecta eroarea, dar el, pe el însuşi, se considera nu doar ca avînd un nume nou, ci ca fiind un „om nou", al unei „lumi noi". Nu e de plîns, dar nici de rîs, e de constatat şi de consemnat cu nedumerire relativ supravegheată şi cu un bărbătesc sentiment al istoriei tragice şi penibile, pe care acest ins a traversat-o într-un chip reprezentativ, în numele unui nesfîrşit şir de indivizi pe care vremurile nu i-au cruţat.

20

După un timp, la capătul unei şedinţe prelungite noaptea tîrziu, sub prezidenţa unui „tovarăş de la centru" (una din acele figuri anonime, pe care-i uiţi în clipa cînd au dispărut, de parcă ar avea o existenţă provizorie, un paşaport oarecare din partea diavolului), tovarăşul Al. Visu a fost eliberat, desigur că printr-un vot aşa-zis secret şi pentru motive inavuabile, din funcţia de conducere pe care o deţinuse. O noapte dureroasă de tristeţe şi întrebări lăuntrice destul de chinuitoare. De ce pierduse „încrederea forurilor"? Ce perspective îi erau rezervate? Ce consecinţe practice va avea „înlăturarea"?

Fusese trecut la raft, dar, cum nu prea se pricepea la împachetat brînză, revenise în realitate, cu sufletul înnegurat, la poziţia de ajutor de vînzător, cu care pornise în viaţă, cu vreun deceniu în urmă, la fraţii Grimm. Vai, Tully nu mai exista! Curînd n-avea să mai existe deloc; şi nu doar ca simbol al unei necunoscute, abia întrezărite în vis, speranţe de răsucire fericită a destinului. Se îmbolnăvise de tuberculoză.

Înainte de a se interna „definitiv" la sanatoriul pentru activişti de la Otopeni şi-apoi la cel de boli de plămîni de la Moroieni — pentru o ultimă şi puţin folositoare operaţie — fusese în tratament la Bîrnova, lîngă Iaşi, de unde venea acasă aproape la fiecare sfîrşit de săptămînă. În perioada aceea, pe jumătate pentru că primise anterior această sarcină de partid, pe jumătate pentru că puţine alte subiecte de conversaţie îl pasionau, tot relua în faţa lui Alvis disputa privind unificarea dintre comunişti şi social-democraţi. Acesta era un subiect la ordinea zilei; clasa muncitoare, socoteau cei mai mulţi, trebuie să aibă un partid unic, puternic, să nu-şi risipească forţele, să acţioneze ca un monolit pe scena politică a ţării. În privinţa

accasta, tezele leninismului erau mai mult decît categorice. Dar se mai găsceau unii, care fie prin ignorarea acestor învăţături de bază ale doctrinei, fie din simplă şi condamnabilă încăpăţînare, personală sau de grup, se opuneau, cu fel de fel de argumente, acestei evidenţe, potrivit căreia numai „unirea face puterea".

La un seminar de pregătire a cadrelor în vederea aducerii la îndeplinire a acestei misiuni istorice, Tully se înfruntase de la tribună cu Mişu, fratele lui Carol, fiecare din ei reprezentînd nu doar cîte unul din cele două partide „frăţeşti", dar şi cele două teze opuse aflate în joc. Pentru şi contra, da şi nu, cu argumente contradictorii, cu violente contraziceri, într-o liberă (şi adesea foarte naivă) confruntare de opinii. Alvis făcea cîteodată haz (de necaz) în legătură cu această luptă principială de idei, pe baza celebrei anecdote privind pe cei doi evreiaşi care se înflăcărează discutînd despre „de partea cui e dreptatea" în războiul ruso-japonez. Speriată de amploarea pe care o ia înflăcărarea spiritelor, nevasta unuia dintre combatanţi se simte datoare să intervină speriat-ameninţătoare:

— Moişe, e treaba lor, pe tine te rog să nu te amesteci!

Iată că istoria se repeta, iar Mişu al său îşi asumase acum rolul de a se împotrivi mersului înainte al lumii.

Persiflantului Tully, din păcate, într-o măsură şi din cauza bolii, care îl făcea deosebit de irascibil, de astă dată nu-i mai ardea de glumă. El se înverşuna să expună şi să combată argumentat opiniile pe care le expusese la simpozionul respectiv social-democratul din tabăra lui Titel Petrescu (După numele liderului român, a cărui tabără se împotrivea, inconştientă faţă de consecinţe, proiectatei — deja aprobate — unificări, în ciuda faptului că tabăra în întregime fusese considerată de experţi drept „vîndută intereselor capitalismului autohton", „o agentură a burgheziei" şi „duşmană jurată a forţei de şoc a proletariatului român"). Respectiv, Mişu.

Ei bine, Mişu considera că în ţara noastră proletariatul era numericeşte scăzut, datorită insuficientei dezvoltări a industriei

naţionale, asta pe de o parte, iar pe de altă parte clasa muncitoare se bucura deocamdată de o influenţă redusă în sînul maselor populare, deoarece partidele ei reprezentative — cele două a căror unificare era în adevăr necesară, dar numai după ce condiţiile vor fi coapte — nu izbutiseră să se impună ideologic şi practic pe scena politică a României, dominată, în perioada premergătoare dictaturii fasciste, de către liberali şi ţărănişti. Din punctul de vedere al perspectivei, Mişu şi ai săi nu împărtăşeau platforma teoretică a comuniştilor, pe care aceştia în chip evident voiau s-o impună ca program comun. Aici erau foarte multe puncte inadmisibile.

Străduindu-se să relateze obiectiv tezele adversarului, Tully se înroşea de mînie personală contra fratelui lui Alvis, pe care îl prezenta drept „încăpăţînat ca un catîr" şi „prost ca o cizmă". Alvis n-avea, firește, nimic împotriva acestor severe caracterizări, dimpotrivă le adăuga argumente de sprijin numai de el cunoscute în calitatea de frate mai mic, care suferise din copilărie şi pînă în perioada detaşamentului de muncă, unde prezumtivii proprietari ai „Balonului" (în forma sa iniţială) lucraseră cot la cot.

Iată de exemplu, povestea Carol, că prin '912, vara, Moişe spărsese din neatenţie oglinda şifonierului din salon. Deşi avea pe atunci o vîrstă a responsabilităţii, el nu dăduse nici o însemnătate faptului, întreaga săptămînă, pînă vineri la prînz, cînd se ştia că bătrînul pădurar din Codrul Similei se întoarce acasă spre a petrece sabatul în mijlocul familiei şi a rezolva noianul de probleme ce se adunaseră în lipsa lui. Printre preocupările şi îndeletnicirile sale de bază, în acele momente, era şi aceea de a asculta un raport privind boroboaţele săvîrşite de progenitură. Pe măsură ce faptele erau expuse de soţie, care ţinea un răboj complet, Bătrînul, cu centironul pregătit, chema la ordine pe vinovat şi, fără a cere sau asculta scuze şi explicaţii, îi aplica o corecţie corespunzătoare, numărînd cu voce înaltă numărul de lovituri, acoperind astfel răcnetele biciuitului. Alte mijloace de tortură — vergi, ghioage, linii — nu existau.

Loviturile curgeau în ritm egal peste fundul dezgolit, sîngerările şi învineţeala nu erau luate în seamă. Pedepsele, dincolo de caracterul lor violent, erau corect proporţionate şi nu te puteai plînge de o aplicare samavolnică pentru fleacuri. Făcîndu-şi corect socotelile, Moişe apreciase că pentru afacerea oglinzii îl aştepta o corecţie dintre cele mai severe pe care le cunoscuse justiţia familială şi decise să apeleze la un mijloc extrem, dar adecvat, de a se sustrage de astă dată dreptăţii părinteşti. Dar fără a o înfrunta direct! sublinia Alvis. În stilul pe care îl folosea şi în prezent, la dezbaterea despre unirea comuniştilor cu social-democraţii, apelase la un truc procedural, care să evite fondul chestiunii. Desigur, ca şi acum, ştia că nu are şanse de reuşită la o confruntare directă cu judecătorul suprem — adică fără drept de apel — care atunci era tatăl, iar în prezent era Istoria. Pe cînd trăsura părintească ridica nori de praf, apropiindu-se de casă, el o luase la goană, bocind preventiv şi se ascunsese bine. Trimis de mamă, care nu voia să adauge raportului şi acest delict, de teamă că pădurarul va depăşi limita admisă, distrugîndu-l fizic pe învinuit, Carolică plecase în căutarea fugarului şi îl găsise ascuns într-o groapă de sub podul de piatră al pîrîului Bîrlad.

— Spune-le, îl somă Mişu, că vreau să mă sinucid şi mă arunc în apă, dacă tata se apropie de locul ăsta!

Bebeluşul de frăţior plecă în grabă cu acest mesaj, de neînţeles pentru el, căci încă nu aflase că viaţa este o valoare de care te poţi lipsi prin propriе voinţă. Dar mama se sperie.

— Spune-i că am să-l rog pe tata să nu-i dea decît trei curele!

— Ori deloc, ori mă arunc în apă!

Fiind în plină vară, pîrîul era aproape secat, dar, în ochii speriatei mame, ameninţarea funcţiona cu forţă:

— Am să-i spun lui tata că a atins oglinda din greşeală! transmise ea.

— Nu!

— Oglinda e totuşi spartă! se apără biata femeie.

Zadarnic. În fine, lăsînd toate treburile deoparte, plecă şi ca în căutarea lui Mişu. Cînd o văzu apropiindu-se, Mişu îi strigă bebeluşului: „Trădătorule!", apoi o luă la goană, căci ameninţarea era falsă. Neavînd încotro, bătrîna promise că va lua asupra ei întreaga răspundere. Mişu o puse să se jure pe viaţa lui că aşa va proceda şi îi atrase atenţia că, în caz de încălcare a jurămîntului, se va spînzura de primul pom cu o frînghie groasă. Ce mai tura-vura: scăpase neatins. Ăsta era Mişu!

Pe Tully, întîmplarea îl distrase, convingîndu-l totodată de comportamentul structural defectuos (din născare) al preopinentului său de azi.

21

Deşi prevenit asupra iminenţei ei, moartea lui Tully avusese un efect năucitor asupra lui Alvis. El se simţi dintr-odată lipsit de un scut, la adăpostul căruia de mulţi ani se obişnuise să trăiască şi să gîndească. Poate că fiecărui om i se întîmplă la fel: să descopere la un moment dat, de obicei prin intermediul unui prieten mai vîrstnic şi mai dotat pentru lupta cu existenţa dură, că este protejat, trăieşte la adăpost. Dar şi dacă n-ar fi vorba de un adevăr general valabil, dacă numai lui Carol i s-ar fi întîmplat aşa, pentru el lucrurile ar fi arătat la fel. De cînd frumosul şi puternicul Naftali Grimm îl luase sub aripa sa, Alvis socotise că „de-atunci încolo" — pînă la sfîrşitul lumii — acesta va rămîne îngerul său păzitor. Un fel de avangardă a propriei încleştări cu destinul. Cineva care dă piept înaintea ta cu toate încercările, încasează în plin şi pe neaşteptate tot ce ţi-e hărăzit — indiferent dacă iese înfrînt ori ba — fără să trăiască în locul tău, dar prevenindu-te asupra a ceea ce urmează, încît să poţi lua oarecum unele măsuri de precauţie care se impun.

Simţea că, de-acum încolo, stavila aceea liniştitoare, răgazul, dintre el şi răul din lume, dispăruse. Era vorba, în acelaşi timp, de o senzaţie difuză, dar şi de chestiuni foarte concrete. Dacă, de pildă, în cîmpul profesional, Tully încetase demult să mai servească drept pavăza care-i fusese în prima tinereţe, în calitatea de activist de partid — cum se considera, chiar şi acum — dispariţia prietenului său, care ghidase, cu autoritatea sa de ilegalist, garantase chiar, prin cuvîntul său, primirea în rîndurile comuniştilor (o opţiune pe care o socotea esenţială şi de care era mîndru), parcă îşi pierduse pivotul. Cine să-l (mai) apere?

Mulţi, cunoscîndu-i gîndurile, s-ar fi mirat, nepricepînd de cine şi de ce trebuia el să se teamă. Nu devenise el însuşi, aderînd la celulă, un luptător independent şi neînfricat? Mai mult decît pavăza partidului în ansamblul său, a puternicului detaşament de tovarăşi care-l inclusese, a forţei colective — ar fi considerat o voce obiectivă — nu avea nevoie. Mai ales că era un partid politic ce deţinea aproape în întregime puterea în stat. Iată, nu demult fuseseră lichidate mişcările sioniste, deoarece se considerase că ele reprezintă intolerabile atitudini naţionaliste care, dacă avuseseră drept să activeze îndată după Holocaust, în atmosfera de spaimă şi derută a evreilor, cu mentalitatea lor de ţinte ale agresiunii rasiale şi de victime ale vînătorii de vinovaţi fără vină, nu mai erau acum (atunci) decît mişcări antipatriotice, dezbinatoare, fluturînd stindardul unei „patrii strămoşeşti", la fel de iluzorie precum orice fel de utopie.

După cum o dovedise în cazul lui Bercovici, Alvis (cu vederile lui liberale, opuse oricărui mijloc de constrîngere) avea o atitudine detaşată, dar comprehensivă, faţă de cei care tentau experienţa plecării în Palestina, manifestînd chiar — altă expresie a inteligenţei sale — mai multă simpatie pentru cei care acţionau din convingere,

în virtutea unui crez, decît pentru turma care-i urma din instinct, neştiind prea bine de ce o face, fie din frica de viitor, fie în speranţa unei vieţi pe care comuniştii ameninţau s-o distrugă.

Dar, pentru că de aici am pornit, Carol se simţea cu totul străin de dorinţele lor şi preferase să se ascundă mereu îndărătul atitudinii de condamnare practicate de Tully, nu fără o anume patimă demolatoare, împotriva doctrinei sioniste, indiferent de nuanţele ei. Cînd activiştii acestor organizaţii, în special cei socotiţi mai de dreapta, fuseseră prigoniţi, unii chiar arestaţi, Tully participase cu un soi de voluptate la urmăriri şi vindicte. Pe unii dintre ei îi considera farisei, pe alţii fanatici, pe toţi periculoşi pentru aplicarea politicii pe care el o slujea. Socotind nedreaptă sau excesivă asemenea răzbunare, Alvis îl folosea pe protectorul său ca stavilă între alb şi negru. Pentru a da doar un singur exemplu, moartea lui Tully îl lăsa nemijlocit faţă în faţă cu sioniştii; nu-i era la îndemînă. Dacă acum ar fi trebuit să discute acest subiect cu Bercovici, Carol simţea că nu şi-ar mai fi putut îngădui aerul nepăsător de dinainte.

În mod paradoxal, ceea ce îl nemulţumea şi îl irita în special era faptul că împotriva evreilor care voiau să plece în Palestina erau asmuţiţi tot evrei, adică aceia care nu voiau să plece acolo. Precum în perioada detaşamentelor de muncă obligatorie, părea că românii nu vor să se amestece, să se „mînjească", apelînd acum nu la Comunitatea evreilor şi la colaboraţionişti de toată mîna, ci la aşa-numitul Comitet Democrat Evreiesc, din care erau recrutaţi luptătorii împotriva plecării din România. Paradoxal, pentru că, desigur, nu l-ar fi încîntat ca românii înşişi să facă această treabă „murdară". Chestiunea era al naibii de complicată şi, în mod democratic, fiecare ar fi trebuit lăsat să-şi afirme şi apere concepţiile lui, ca într-o veritabilă confruntare politică de idei.

22

În orăşelul lor, responsabil să combată „naţionalismul sionist" fusese desemnat (el însuşi se oferise să o facă) un anume Herman Iancu, de profesiune magazioner — şi asta fusese considerată o „sarcină de răspundere patriotică" — la cooperativa de consum „Victoria" pe care o conducea Carol. Un ins grosolan şi urît acest Herman, o fiinţă neplăcută din toate punctele de vedere, care voia să lase impresia că el reprezintă cinstea personificată (de aceea i se încredinţase administrarea alimentelor deficitare şi a altor produse de bază, controlate de guvern, pentru că, lipsind de pe piaţă, erau obiect de speculă), recurgînd însă la abuzuri în lanţ, cu un aer de „eminenţă cenuşie", ce nu se potrivea deloc cu situaţia de semianalfabet şi cu profesiunea de şmecher băiat de prăvălie. Mereu roşu la faţă, transpirînd de efortul intelectual de a manevra facturi şi note de livrare, dar şi de misiunea de politician în domeniul aprovizionării publice, el decidea, în liniştea depozitului, de cîtă brînză şi de cîte scrumbii putea să beneficieze fiecare familie, dar şi care era lista persoanelor „din aparatul de partid" şi din alte foruri, pentru care se puteau elibera cantităţi suplimentare, după rangul fiecăruia.

După ce, în timpul zilei, îşi consuma energia administrativă în asemenea „cîntăriri", la propriu şi la figurat, seara se ducea la judeţeană, pentru a primi însărcinări organizatorice. Herman avea structură de arivist mărunt şi o lipsă de scrupule structurală, care-l făceau apt pentru misiunile cele mai „dificile", de care toţi ceilalţi se fereau ori de la care se dădeau în lături scîrbiţi. Lupta împotriva sionismului? De ce nu! Mai ales că tot n-avea habar de respectiva ideologie. Dacă i se spusese că e primejdioasă, însuşi tovarăşul Stalin gîndea astfel, se oferise s-o combată prin toate mijloacele. Dacă i s-ar fi spus că e utilă, ar fi apărat-o cu ghearele şi cu dinţii...

În faza inițială, misiunea lui se rezumase în a arunca pietre în geamurile sediilor dușmănoase, românești sau evreiești deopotrivă, apoi, cînd se dăduse consemnul lichidării fizice a mișcărilor respective, Herman Iancu primise un pistol, pe care îl arăta cu fală camarazilor — avînd revolver, putea dirija astfel chiar produsele din magazie — regretînd că nu i se acordase și dreptul de a trage în „elemente ale opoziției", ci doar de a se apăra, în cazul cînd sabotorii și speculanții l-ar fi atacat, pe el sau pe unul dintre conducători. În fine, cînd primise ordin, asediase, împreună cu alții, localurile organizațiilor sioniste, proferînd amenințări și strigînd lozinci mobilizatoare.

Cîteva zile după acest episod al luptelor fratricide, Herman putea fi văzut în uniformă de ofițer de securitate, cu petlițe albastre. În temeiul celor cîteva clase primare cu greu absolvite, fusese înaintat direct la gradul de locotenent major. Cum, în timpul legilor rasiale antonesciene, nu efectuase serviciul militar în termen, iar instrucția de front primită acum era mai mult decît sumară, pășea, în ambițioasele cizme, ca în niște papuci tîrșiți, iar epoleții cu trei steluțe îi atîrnau pe umerii povîrniți. Nu distona firește prin ținuta marțială față de restul colegilor din noul aparat de represiune. Nu erau militari de carieră, ci proletari și revoluționari, disprețuiau deci fățoșenia exterioară și codul manierelor distincției ofițerești.

Herman avea de altfel alte griji: curînd, ecoul nemiloaselor lovituri pe care învățase să le aplice ajunse să înspăimînte județul. Bastonul lui de anchetator era dintre cele mai prestigioase, iar dosarele înaintate de el la tribunalul militar, unde se judecau infracțiunile împotriva dușmanilor puterii populare, deveniseră celebre prin nepăsarea față de normele juridice elementare. „Așa m-a învățat partidul!" replica el acelora care uitau să se înfricoșeze ori nu pricepuseră încotro bate vîntul. Specialitatea principală a cercetărilor sale de apărător al cuceririlor revoluției era, desigur, combaterea sioniștilor de tot felul. Sadismul aplicat celor deținuți în

celulele fostei chesturi, numai pentru că îndrăzneau să se considere nevinovaţi, îi aduse curînd lui Herman Iancu avansarea excepţională la gradul de căpitan. Dacă aşa mergea treaba, îşi închipuia probabil ticălosul, curînd se va putea lăuda la Bucureşti cu epoleţii aurii de general, avînd dreptul să renunţe la cizmele care-l strîngeau şi să poarte pantaloni drepţi cu vipuşcă roşie, cum văzuse cîndva la o paradă.

Pe Carol nu numai că îl privea de sus, dar obişnuia să răspundă posomorît glumelor şi ironiilor acestuia, cu o duşmănie pe care poziţia politică a lui Alvis ar fi trebuit să i-o interzică. Drept este că şi Carol cam depăşea măsura, neştiind să aprecieze cît de cumplită putea fi răzbunarea semianalfabetului cu grad în ierarhia oricum nemiloasei Securităţi.

— Ai grijă de grefier, să respecte regulile gramaticale! Nu poţi să ajungi colonel, dacă nu ştii măcar literele! îl sfătuia batjocoritor Carol, socotindu-se cu inocenţă la adăpost de biciuşca anchetatorului improvizat.

— De gramatică se ocupă profesorii de liceu, care sînt apolitici! răspundea încruntat Herman, mîngîind ameninţător tocul revolverului.

Furia lui Alvis împotriva acestui parvenit odios, dar în aceeaşi măsură şi o anumită indiferenţă melancolică privind posibila răzbunare a lui Moş Teacă — căci Herman era simbolul militarului fanfaron al noilor instituţii comuniste — proveneau, ambele, dintr-o întîmplare care-i legase „indestructibil" într-o vreme cînd nici unul nu bănuia încotro se vor îndrepta vieţile lor. Dezgustaţi de această amintire, deşi din motive opuse, căutau amîndoi s-o uite, în orice caz nu o pomeneau vreodată, chit că „legătura" plutea în aer tot mai insistent.

Iată ce se petrecuse: pe vremea începuturilor sale politice, pe cînd era agitator la o celulă comunistă de cartier, Carol îl întîlnise într-o seară pe Iancu Herman, pe atunci simplu vînzător la o băcănie,

fără vreo perspectivă în domeniul „carierei armelor". Un oarecare pîrlit de civil, tînăr, tot roşu la faţă, mereu transpirat, fluturînd un surîs umil-prostesc drept unic semn psihologic distinctiv. Cum racolarea candidaţilor pentru intrarea în partid devenise la Carol un soi de obicei-obsesie, îl oprise şi pe Herman, vorbind de una — de alta, după care se trezise întrebîndu-l de ce nu intră şi el în rîndurile detaşamentului organizat al clasei muncitoare. Adevărul este că, pentru un simplu ostaş al partidului, vorbirea incorectă şi rudimentară a băcanului nu i se părea lui Carol o piedică, dimpotrivă; majoritatea proletarilor abia ştiau să se iscălească, tocmai pentru că exploatatorii îi ţinuseră în bezna neştiinţei de carte, căci învăţătura le-ar fi îngăduit, nu-i aşa, să-şi cunoască drepturile sociale şi să înceapă să lupte pentru apărarea lor.

— Eşti un băiat sărac, dintr-o familie cu mulţi copii, ţi-ai cîştigat din fragedă pruncie pîinea zilnică prin sudoarea propriei frunţi, n-ai înşelat şi n-ai minţit pentru a agonisi avere, nu-ţi lipseşte decît o autentică demnitate proletară, o veritabilă conştiinţă de clasă, pentru a veni alături de noi, nu doar la şedinţe, ci în activitatea de zi cu zi, pentru făurirea unei societăţi visate dintotdeauna! îi explicase, folosind aceleaşi vorbe bătătorite pe care aproape inconştient le adresa tuturor celor pe care spera să-i cîştige de partea cauzei.

Iancu Herman ascultase povestioara luptei revoluţionare (în forma ei atît de domestică), zîmbind politicos-tîmp, puţin gîdilat în amorul propriu de faptul că un om atît de respectat în urbe îi adresase cuvîntul. Apoi salutase, îndepărtîndu-se fără să spună nici o vorbă. În privinţa acestui subiect, altceva nu mai fusese rostit între ei, nici atunci, nici mai tîrziu.

Dar, privind retrospectiv, se putea considera că Herman suferise prima tentativă de recrutare (în rîndurile unui partid care avea să-i aducă atîtea satisfacţii şi puteri sociale) din partea lui Carol, că el era prin urmare „naşul" său politic. Iar Carol, în temeiul aceleiaşi întîmplări, se simţea răspunzător de opţiunea pe care celălalt o

făcuse în cele din urmă, chiar dacă după oarecare întîrziere. Potrivit unei formule la modă atunci, el, Carol, azvîrlise sămînța pe ogorul pe care, hrănit de trezirea conștiinței de clasă, încolțise adeziunea lui Herman la steagul roșu al partidului.

Chiar dacă în vremea cînd lucraseră împreună la cooperativa de consum „Victoria" nici unul nu pomenise vreodată episodul „iluminării", amîndoi îl păstraseră ca pe o taină nerostită. O taină ce avea să capete greutate foarte curînd și într-un mod cu totul neașteptat pentru cei doi protagoniști ai unei conversații de seară (mai curînd un monolog), în aparență atît de lipsită de interes și semnificație.

23

Însăși procedura interogatoriului exercita asupra lui o anume apăsare sufletească. Suia cu dificultate, parcă înfrîngînd un refuz adînc al ființei, treptele care duceau la etajul întîi al fostei școli de administrație, unde se afla acum sediul regional al Securității Statului. Pornea spre stînga, trecînd ca printr-un purgatoriu prin șirul de uși proaspăt vopsite, într-un maro-roșcat extrem de urîcios, ciocănea la ușa cabinetului de anchetă numărul șase (care-i amintea de nuvela lui Cehov, *Salonul nr. 6*, citită și ea, ca și *Moartea lui Ivan Ilici* de Tolstoi, în Editura Cartea Rusă) și, în așteptarea răspunsului întotdeauna țipat — ca și cum în această clădire vorbirea la intensitatea obișnuită ar fi fost abolită prin ucaz — îl cuprindea o greață insuportabilă. Își aduna puterile și încerca să învingă rapid senzația de vomă, care evident îi crispa trăsăturile chipului, pentru ca, la intrarea în încăpere, să înfățișeze o mutră senină și nepăsătoare. Asta din pricină că primul impuls al anchetatorului era să-l cîntărească din ochi, încercînd să decidă, după starea „clientului", cum să-și formuleze întrebările și încotro să îndrepte săgețile acelei zile.

Prezența secretarei-grefiere constituia de asemeni un element de adîncă neplăcere, pentru că femeia avea un aspect de zgripțuroaică, parcă anume aleasă, nu doar ca să se „armonizeze" cu interiorul (întregii clădiri), dar și cu munca specifică depusă acolo, întru umilirea și nedreptățirea anchetaților pentru delicte politice.

Însă cel mai cumplit îl umilea și îl chinuia (nu doar acolo, ci în permanență, pe oriunde umbla ziua întreagă, ori cînd încerca să se odihnească ori să uite ce i se întîmplă, dar mai ales în timpul nopții, fie în insomniile tot mai prelungi, fie în coșmarurile scurte și tăioase, asemeni unor cuțite) obligația aceea, imposibil de ocolit, de a răspunde conștiincios, cu seriozitate, chiar meticulos, la șirul de întrebări mitraliate (cu intenție), care mai de care mai prostească, scrîșnită și lipsită de sens din punctul lui de vedere. Căci era dispus să accepte că, din punctul de vedere al tînărului ofițer, toată plasa interogatoriului avea un rost, urmărea să discearnă sau numai să impună un soi de logică a faptelor care i se reproșau, nu scornite de mintea celui care-l ancheta, ci aparținînd unui plan de reprimări și teroare al instituției sinistre, în ansamblul ei.

Adică simțea cum pe calea acelui chestionar, înceta să mai fie el însuși, devenind un soi de prototip al Vinovatului, al Păcătosului, care trebuie să dea seamă de toate relele săvîrșite pe acest pămînt, de cînd e omul om, supus greșelii.

Drept este că persoana anchetatorului nu era expresia cea mai adecvată ipostazei de tartor nemilos al respectivelor păcate. Nu era un Porfiri Petrovici, din *Crimă și pedeapsă* de Dostoievski, ci un fel de găgăuță, ce încă nu începuse să se bărbierească normal, un proaspăt absolvent al Facultății de Drept din Iași, după cum îi informase cu mîndrie, probabil spre a nu fi confundat cu majoritatea confraților săi, indivizi fără studii (măcar medii) de specialitate. Calitatea lui de Om al Legii nu-l scutea însă să citească, după o listă greu descifrabilă, întrebări alcătuite de alții, ca și cum ar fi spus o poezie fără valoare artistică, ar fi recitat-o fără talentul de a o

memoriza măcar, aşa cum i se cerea. Din cînd în cînd, intona „versurile" cu o modulaţie ameninţătoare, ori dimpotrivă mieroasă, foarte adesea în dezacord cu conţinutul propriu-zis. Iar secretara-grefieră îi rîdea în nas, observînd cît de inabil este, aproape avertizîndu-l, spre groaza lui neascunsă, că îl va reclama şefilor, căci zgripţuroaica avea ambiţia de a arăta că nu e acolo pe post de simplu scrib, ci îndeplineşte, chei, o altă misiune, mult mai importantă.

Dar ce i se reproşa „concret", pentru ce fusese tîrît acolo, cu brutalitate, de către cei pe care îi considera tovarăşii săi, nu duşmani, şi în a căror judecată finală continua, adunîndu-şi puterile răbdării, să-şi păstreze încrederea?! Adevărul este că, la început, pur şi simplu nu pricepuse, într-atît de forţată, de cusută cu aţă albă i se păruse că sună chestiunea în gura tînărului anchetator. Mai mult, o parte din timp crezuse, senin, că a fost invitat ca martor şi numai excesul de fals profesionalism al juristului determinase transformarea în acuzat.

După ce se lămurise că nu aşa stau lucrurile şi că „dosarul" său se referă la o culpă (după părerea lui era o greşeală, poate doar o „eroare de orientare", cum suna în limbajul de lemn, ce-şi întindea tot mai mult devoratoarele capcane peste vorbirea firească de fiecare zi), în jurul căreia, cu o încetineală şi cu o meticulozitate prosteacă, se tot răsuceau întrebările şi cererile de declaraţii scrise, amănunţite, pe care le pretindea investigatorul, Alvis şi dăduse neîntîrziat seama că fusese „turnat" de un răuvoitor, din dorinţa de a se răzbuna (pentru ce, Dumnezeule?) ori de a-l înlătura din funcţie şi a-i ocupa locul. Dar cînd îl întrebă, pe tînărul cu epoleţi cu steluţe în cinci colţuri, cine anume formulase reclamaţia şi dacă n-ar fi posibil s-o citească şi el, pentru a se lămuri mai bine ce i se reproşează, acela izbucni într-un rîs îngheţat.

— Dumneata nu pricepi că astea sînt secrete de stat?!

— Credeam că numai secretele militare şi afacerile de spionaj

ori de trădare de patrie... se bîlbîi Carol, înroşindu-se, ca un şcolar care se apără de învinuirea că a copiat la lecţie.

— Rezultă din acte că ai lucrat o vreme în domeniul ideologic, al presei de partid! declară anchetatorul, sincer surprins de asemenea naivitate sau prefăcătorie neruşinată. Dumneata nu ştii ce înseamnă sabotaj, subminarea economiei naţionale, încercarea de răsturnare a noii orînduiri sociale, treburile astea cu care ne ocupăm noi aici? Păi, altfel, demult putrezeai în celulă. Şi-aşa ar fi trebuit să te arestăm, pentru buna desfăşurare a anchetei şi pentru ca să nu falsifici documentele ori să influenţezi martorii, dar n-am obţinut aprobarea de la secretarul de partid pentru problemele economice. Nici o grijă, de la o zi la alta, intri frumos la răcoare! Doar nu crezi că ne jucăm de-a şoarecele şi pisica?!

A doua zi, poate fără legătură cu aceste explicaţii (deşi e greu de acceptat o astfel de versiune), Alvis fu destituit din funcţia de conducere şi trecut, spre teribila lui umilinţă, ca ajutor de vînzător. Umilinţa provenea în special din împrejurarea că acum întreaga chestiune fuses dată în vileag, adusă la cunoştinţa întregului oraş. Umilinţei i se adăugă frica, deoarece din decizia adoptată se putea înţelege cu claritate că nu era vorba de o croare, cum crezuse, dar că în adevăr îl pîndea puşcăria, ca pe un borfaş dovedit, ba chiar lagărul de deţinuţi politici. Nu era deloc glumă. Hotărî, împins de deznădejde, să iasă din expectativă şi să se apere cu ghearele şi cu dinţii, împotriva acuzaţiilor ce i se aduceau, trecînd peste aparenţa neînsemnată pe care aceste învinuiri le aveau în ochii lui.

— Vreau să discut cu tovarăşul Iancu Herman! ceru el. Dînsul a lucrat la noi în cooperativă şi va înţelege mai uşor ce anume s-a petrecut.

— Cu domnul căpitan Iancu! îl corectă tînărul. Dumneata nu mai ai dreptul să foloseşti cuvîntul tovarăş. Cîtă vreme eşti sub anchetă, asta e regula. Dacă vei fi absolvit de răspundere, ţi se va

ridica această interdicție. S-a înțeles? Repetă corect cererea, dacă în adevăr o mențiii!

Alvis era gata să explodeze.

— Deocamdată sînt membru al partidului și sînt dator, potrivit statutului, să folosesc termenul de tovarăș. Ori s-a modificat statutul? Ori am fost exclus sau suspendat din partid? se interesă el, stăpînindu-se din toate puterile.

— Te invit să nu-ți ici nasul la purtare! zbieră băiețandrul, ridicîndu-se amenințător și privind în direcția secretarei, spre a se asigura că gestul său categoric a fost recepționat și va fi transmis superiorilor. Voi raporta tovarășului colonel Pătan că îmi contești autoritatea și că soliciți ca dosarul să fie predat căpitanului Iancu. Luați act în scris de pretenția formulată de învinuit, tovarășă secretară! Să ne întoarcem la oile noastre. Deocamdată ești în jurisdicția mea.

Încă o pagină de intimidare psihologică fusese întoarsă. Tulburat de desfășurarea surprinzătoare a lucrurilor, Alvis se trezi întrebîndu-se dacă nu cumva Iancu Herman însuși îl vîrîse în încurcătură. El se pricepea în fapt la toate ițele privind aprovizionarea cooperativei, care făceau obiectul anchetei și, dacă memoria nu-l înșela, la timpul respectiv, fostul magazioner își exprimase îndoiala privind decizia (vai, minoră și de bun simț!) pe care o adoptase Carol. Era, mai mare rușinea s-o spui (dar cînd începe să domine groaza, rușinea încetează să mai joace vreun rol), vorba de un vagon cu putini de brînză, dirijat spre o cooperativă similară din Vaslui. Președintele din orașul învecinat îl rugase să dea, pentru orașul lor, acele alimente, deoarece lor, cine știe din ce motiv, uitaseră să le trimită nenorocita de telemea populară. „Să avem și noi ce repartiza populației!" spusese colegul, iar Carol apreciase că e just așa, adică „în acord cu linia partidului", care nu acceptă inechitățile și birocrația.

— N-avem calitatea să procedăm de capul nostru, observase

atunci Iancu Herman. Eu am întocmit deja actele de recepţie pentru ambele vagoane. Să nu dăm de bucluc.

— Îmi asum toată răspunderea! se răţoise autoritar Alvis.

Asta fusese tot. Nimic mai mult.

Încălcarea grosolană şi batjocorirea sfruntată a normelor planificării centralizate, abuzul în serviciu, nepăsarea crasă faţă de necesităţile de trai ale poporului muncitor! Toate aceste acuzaţii bombastice, pentru o iniţiativă comercială cărcia, într-o ţară dinafara kafkianului imperiu stalinist, un băcan de cartier nu i-ar fi dat aproape nici o atenţie, ar fi rămas poate (poate?!) vorbe goale, dacă nu s-ar fi ivit un „complice". Alvis nu-l cunoştea, habar n-avea de existenţa acestui ins, dar asta nu făcea decît să agraveze lucrurile din punctul de vedere al Securităţii, să dea faptului dimensiunea de „complot criminal". Deşi, în afară de ofiţeraşul acela şi de şefii care-l instruiseră şi îl dirijau ca pe o imbecilă păpuşă mecanică, orice jurist începător, dar şi orice om normal, ştie că nu poţi fi complice la săvîrşirea unei acţiuni decît în mod intenţionat, printr-un act de voinţă ori printr-o acceptare conştientă. Acest aşa-numit complice era un recepţioner de alimente din oraşul Vaslui, care constatase că, datorită întîrzierii vagonului prin triajele şi pe la rampele diferitelor gări de tranzit, o parte din telemea se stricase. Aşa vasăzică! Asta urmărise „grupul de bandiţi"? Vor afla ei pe pielea lor ce înseamnă mînia poporului şi cum sînt pedepsiţi „duşmanii care încearcă să se opună mersului înainte al istoriei şi să zădărnicească victoria totală şi definitivă a comunismului pe întreg globul pămîntesc"!

Încă o dată: pare aberant şi ridicol, mai ales dacă priveşti lucrurile din perspectiva a ceea ce s-a întîmplat la şaptezeci de ani după revoluţia rusă, cînd priveşti statuile de bronz şi marmură ale lui Lenin distruse şi aruncate la gunoi, dar datori sîntem să nu uităm că au fost (mai există, poate vor reveni) timpuri cînd, în unele ţări ale acestei lumi, nebunia avea înfăţişarea „dosarelor" distrugătoare de vieţi ale oamenilor simpli şi nevinovaţi. Trebuie să le cunoaştem

şi să nu le uităm, oricît de didactică şi deci antiliterară ar părea această subliniere. Linia lumii a deviat în acest scop al lui Hitler şi Stalin pe traiectorii pe care discreţia artistică a secolelor precedente nu le putea, vai, intui.

La această răscruce a descoperirii „complotului criminal", bietul Alvis fu încarcerat în beciurile Securităţii şi supus torturilor confruntării de zi şi de noapte cu necunoscutul său complice, obligat apoi să semneze recunoaşteri dintre cele mai mincinoase şi umilitoare, inclusiv aceea că acţionase din îndemnul şi în serviciul plătit al imperialiştilor americani şi englezi şi sionişti, aţîţători la noi războaie. La rădăcina acestor infracţiuni se afla (ce altceva?) spiritul mic-burghez în care fusese educat şi pe care degeaba încercase să-l ascundă şi să-l facă uitat prin înscrierea sa în partidul clasei muncitoare şi „strecurarea" în aparatul purităţii ideologice şi al principiilor neabătute ale socialismului ştiinţific. De ce murise prietenul Tully, înainte de a afla ticăloşiile pe care le pusese la cale împreună cu „acolitul" său?!

Şi iată-l intrat în arenă, abia acum, pe vajnicul căpitan Iancu Herman.

24

Cînd Alvis fusese introdus, prima oară, în cabinetul de anchetă al acestui sadic grosolan, fostul magazioner îl informă cu severitate încruntată că „preluarea dosarului" nu se datora dorinţei exprimate cîndva de Carol, ci trecerii într-o altă etapă de investigaţii, de care răspundea „direct" analfabetul cu cizme lustruite, etapă ce avea să fie cercetată de biroul „evrei" (denumirea oficială era „biroul probleme naţionale", dar, cum unguri sau nemţi nu erau la Bîrlad...) pe care (în mod foarte confidenţial îl informa) îl conducea el însuşi, Herman, în calitatea sa de luptător împotriva şovinismului sionist.

De dragul amintirilor comune (Îţi aminteşti, domnu Carol, de seara aceea cînd... Eh, tare mai eram naiv pe-atunci!), bastonul de cauciuc, pe care eminentul detectiv al crimelor contrarevoluţionare îl folosea de obicei pentru aflarea adevărului, rămînea închis în dulapul cu pereţi de sticlă din cabinetul de anchetă, alături de operele clasicilor marxism-leninismului. Convorbirile dintre călău şi victimă aveau astfel un caracter paşnic, vătuit. Scăpat de grija, prea măruntă pentru el, a vagonului cu brînză, chestiunea fiind deja „elucidată" în toate componentele ei duşmănoase, Iancu Herman, îşi îngăduia să se preocupe de „aspectele" mai fine şi mai subtile ale cazului, de ceea ce el numea „inevitabilele conexiuni". Oricît de amărît şi copleşit era, Alvis trebuia să recunoască, în sinea sa, faptul că bestia se... şlefuise. Regulile gramaticii cra prea tîrziu să şi le mai însuşească, dar dobîndise rafinamentul „dialecticii", adică priceperea de a scormoni în biografia indivizilor, spre a găsi acolo toate „rădăcinile" răului. Toate aveau un dedesubt, nimic nu era cu totul întîmplător, important era să nu-ţi lipsească priceperea de a scoate la lumină ţelc din adîncuri, spre a demonstra teza intenţiei duşmănoase, fie ea şi inconştientă, în virtutea căreia acţionase prezumtivul puşcăriaş din faţa ta. Să-l convingi pe însuşi nenorocitul de criminal, nu doar să-şi accepte vinovăţia (chiar dacă o respingea tot nu conta), dar să se minuneze el însuşi de „legitatea fenomenelor din natură şi societate", altfel spus de legătura dintre cauză şi efect.

Iată, mai întîi, modul în care acuzatul încercase să înşele vigilenţa sectorului de cadre, strecurîndu-se în rîndurile partidului, în pofida faptului elementar că rămase patron şi exploatator. Comerciantul este, nu-i aşa, prin însăşi funcţia sa socială, un intermediar inutil, care suge sîngele consumatorului, pe calea speculei, a beneficiului, pe care îl încasează fără a investi în marfă vîndută nici o muncă socialmente utilă. O lipitoare, o ventuză, totodată o excrescenţă dăunătoare pe trupul repartiţiei bunurilor după principiul socialist „fiecăruia după munca sa".

— N-are sens, domnu Carol, să ne furăm căciula, mai bine să ne privim cinstit în ochi şi să spunem că prezenţa dumitale printre comunişti a fost absolut inadmisibilă, o dovadă de slăbiciune, de orbire ideologică greu de conceput, de-ţi vine să te crucişti, să te freci la ochi, ca şi cum te-ai fi trezit dintr-un vis urît! Cine a trecut cu vederea o asemenea incompatibilitate flagrantă, una din două: ori era tîmpit, ori nu cunoştea cît negru sub unghie normele interne ale organizaţiei noastre revoluţionare. La început, îmi permit să cred, dumneata însuţi nu ţi-ai dat seama de gravitatea , de amploarea aberaţiei, dar, ulterior, în clipa cînd ai acceptat să lucrezi la o revistă de îndrumare, să-i înveţi pe alţii, cinstiţi şi devotaţi, cum trebuie să acţioneze pentru a distruge năpîrca exploatării omului de către om, ba, mai mult, ţi-ai luat un nume de împrumut, intenţia de a te ascunde a devenit neîndoielnică. Să nu-mi spui că n-ai avut conştiinţa clară a faptelor, căci nu te cred şi mă faci să-mi închipui că vrei să ne furăm căciula! Cum, adică, există obiceiul printre gazetari de a-şi alege un pseudonim, de a semna articolele altfel decît îi cheamă în actul de identitate? Ce-ai spus: că Stalin, tovarăşul Stalin şi genialul Lenin se numeau în realitate altfel?! Adică dumneata confunzi, sau vrei să mă determini pe mine să cred că nu ştii că una este un revoluţionar de profesie, care se ascunde de Ohrana ţaristă, şi cu totul altceva un negustoraş şmecher şi impertinent, strecurat în detaşamentul nostru de luptă?! Ai fost sărac, ai fost dus la muncă obligatorie? Nu contest. În ierarhia bogăţici, în adevăr, nu te-ai aflat pe o treaptă superioară. Dar eu mă refer acum la principiu, nu la cazuri izolate. Marxismul ne învaţă că existenţa determină conştiinţa şi nu invers, cum propăvăduiesc teoreticienii idealişti reacţionari, prin urmare un negustor ambulant nu se deosebeşte în esenţă de proprietarul unui concern. În aparenţă, el umblă în zdrenţe, dar ăsta e un aspect secundar al fenomenului, o latură superficială a unui proces istoric incluctabil, care este înfruntarea, pe viaţă şi pe moarte, între două concepţii despre lume, diametral opuse. Capitalismul

încearcă prin toate mijloacele să spargă unitatea de monolit a detaşamentului de avangardă al proletariatului, fisurînd cu şiretenie stînca care străjuieşte în furtună, nu se dă în lături de la cele mai insidioase şi perfide mijloace, pentru a distruge unitatea şi integritatea noastră, dar noi descoperim şi combatem cu dîrzenie aceste mîrşăvii mascate, demascăm chipul hidos al hidrei şi tăiem capul balaurului, precum arhanghelul Mihail, dacă mi se îngăduie acest bigotism expresiv şi lămuritor. Pe de o parte tejgheaua, sertarul cu bani nemunciţi, pe de altă parte bătaia cu pumnul în piept a activistului de partid! Nici aşa, prea e cusută cu aţă albă!

25

În răstimpul acestei anchete şi datorită metodelor cu care era ea condusă (probabil că şi din alte cauze, de exemplu din pricina rapidei şi neaşteptatei alunecări pe scara socială — teribil de asemănătoare cu acea cădere la propriu de pe scară din tinereţe — ori a suspiciunii cu care oamenii privesc orice ins aflat sub cercetare penală, oricît de neîntemeiate ar fi bănuielile şi oricît de onest individul respectiv), o cumplită depresiune psihică puse stăpînire pe Carol. Se simţea atît se vlăguit de această neurastenie — cum era numită boala pe vremea aceea — încît nu puţine erau momentele cînd îşi spunea că nu are nici măcar energia de a-şi pune capăt zilelor. Unor zile care aveau aspect şi gust de cenuşă, iar nici o rază de speranţă nu se întrezărea în întunericul compact ce alcătuia viitorul său.

Vrînd nevrînd, compara situaţia sa cu a altor deţinuţi, pe care îi văzuse în filme sau despre care citise, deprimat de constatarea că, uneori şi sub ştreangul spînzurătorii, aceia dădeau dovadă de o anume tărie, reacţionau la impulsurile exterioare şi chiar rămîneau activi sub aspectul comportamentului. Firesc, era în stare să-şi dea

seama că personajele de acest fel au, în literatură şi la cinematograf, tocmai rolul de a purta mesajul forţei de neînvins a caracterului uman, care şi în cele mai vitrege condiţii cu putinţă — acelea de puşcăriaş condamnat pe viaţă — luptă pînă la ultima picătură de vlagă pentru triumful nevinovăţiei lor.

Alteori însă ficţiunea literar-artistică îşi pierdea contururile şi atunci i se părea că adevărul respectiv fusese valabil în alte timpuri sau pentru nedreptăţi de cu totul altă natură (chiar dacă de dimensiuni mai mari: omoruri, tîlhării) decît cea care-l încolţise pe el.

Pînă şi plînsul care-l copleşea părea total diferit de lacrimile de umilinţă ori durere ale acelor inşi, căci era un plîns inexplicabil ruşinat, fără urmă de mîndrie şi încredere.

Cea mai deprimantă dintre comparaţii era aceea cu timpurile, atît de grele, ale detaşamentului de muncă obligatorie, inclusiv serile de epuizare fizică, atunci cînd, bolnav fără drept de concediu medical şi înspăimîntat de incapacitatea de a-şi face norma la cariera de piatră de la Tîrcoaia, nu atingea pragul de deznădejde din aceste săptămîni, cînd doar corvezi minore îi erau ordonate. Îmbătrînise?

— Dar să facem un pas şi mai departe, în urmă şi să vedem cum s-a ajuns la acea primire mai mult decît pripită în rîndurile partidului nostru. Acel boiernaş petrecăreţ, sătul de plictiseala ce domnea în bogata familie în care fusese crescut şi răsfăţat, domnul Tully, s-a gîndit să se afilieze la mişcarea socialistă, aflată în faşă, lipsită de o ideologie de clasă clară şi fermă. În vreme ce proletariatul autentic trăia în mizerie şi întuneric, grupul de tineri cu lavalieră şi pantofi de lac, înconjuraţi de domnişoare parfumate, organizau seri dansante, cu poezioare şi cîntecele, plîngînd cu lacrimi amare de crocodil suferinţele muncitorilor adevăraţi. Ei cochetau cu mişcarea revoluţionară, la drept vorbind erau cozile de topor ale burgheziei în ascensiune, strecurate anume printre noi, spre a ne spiona, dar şi pentru a împiedica, prin devierea instinctelor sănătoase, răsturnarea ordinei crude şi nedrepte. În acel mediu putred te-ai format dum-

neata, pentru ca apoi, în temeiul unei experienţe falsificatoare, să fii considerat un militant format. Un singur lucru îmi este de neînţeles în toată această ecuaţie şi te rog, dacă ai clarviziunea necesară, să mi-l explici. Dacă te duce mintea, dacă nu, lasă-te păgubaş din capul locului. Cum de a reuşit acest Tully să fie primit printre ilegalişti?! Aceştia erau oameni verificaţi, de o integritate morală perfectă, îşi riscau viaţa, tot respectul pentru ei. Şi-atunci? Agenţii Siguranţei Statului desigur mişunau pretutindeni, dar mă întreb dacă ei, ca profesionişti, ar fi ales drept informator un individ atît de suspect în ochii tovarăşilor, un fel de pisică cu clopoţei. Mă tot frămîntă acest aspect al chestiunii. În vreme ce tovarăşii cei mai experimentaţi, activul de bază, se aflau în odioasele penitenciare ale călăilor legionaro-antonescieni, ori ascunşi adînc în clandestinitate, avînd nume conspirative şi dormind noapte de noapte în alt adăpost, acest domnişor de bani gata stătea bine mersi la Turcoaia, sub numele său personal, primea pachete de la mămica, obţinea permisii pentru a merge în oraş, sorbea din ţigară şi aştepta să treacă războiul, pentru a veni la de-a gata, a ocupa înalte funcţii de răspundere şi a se împăuna cu merite din trecutul de luptă revoluţionară al partidului nostru. Ce explicaţie se poate da acestui fenomen bizar?!

Dacă la majoritatea celorlalte „conexiuni", în care se specializase Iancu Herman, şi pe care le debita cu suficienţă din fotoliul său de anchetator imposibil de contrazis, Carol se învăţase să tacă mîlc, de teamă de a nu-l înfuria şi a-l determina să pună mîna pe bastonul de cauciuc, de astă dată, cînd prietenul său cel mai bun, admirat cu o exaltare pe care dispariţia fizică, în plină tinereţe, a lui Tully, o transformase într-un fel de emoţie insuportabilă, era astfel bagatelizat, îşi pierdu pur şi simplu cumpătul, stăpînirea de sine. Desigur, se adunase în fiinţa lui prea multă umilinţă neexprimată, o deprimare adîncă şi neputincioasă, o supunere plină de clocot, dar ele ar fi continuat să-l lase fără replică — deşi atîtea se puteau rosti — dacă ticălosul n-ar fi avut proasta inspiraţie de a se lega de un

obiect sfînt, de o făptură neobişnuită, care, pe deasupra, avea avantajul oficial de a fi fost îngropat cu onoruri de partid unanim exprimate. Simţindu-se instinctiv şi dintr-o dată tare pe situaţie, cine ştie dacă nu şi cuprins de speranţa unei posibile răsturnări, datorită gafei evidente a ofiţerului de securitate, Alvis explodă într-o criză de mînie, în care se concentra tot dezgustul pe care nu îndrăznise să-l exprime atîta amar de vreme. Neîndoielnic, replica sa virulentă se constitui în marginile aceluiaşi limbaj de lemn în care fusese rostită şi nedreapta judecată postumă.

— Cum îndrăzneşti dumneata să judeci o conştiinţă atît de curată, de pură, un exemplu, nu doar pentru noi toţi, dar pentru generaţiile care ne vor urma, un destin de activist care luminează asemeni unui far în ceaţa trecutului? În loc să te înclini cu smerenie dinaintea acestui caracter de excepţie, demn de un monument, om care n-a ezitat să-şi asume primejdia pedepsei cu moartea, care-l ameninţa pentru atîtea din acţiunile sale de partid, căci n-a stat cu mîinile în sîn, cum susţii cu ignoranţă irresponsabilă, dumneata îţi îngădui fel de fel de reflecţii, mic-burgheze în esenţa lor, tipic contrarevoluţionare! Păi, atunci să te întreb cu şi, mai ales, să te întrebe cei în drept de la direcţia de cadre, unde şi cum îţi petreceai timpul, în vreme ce Tully şi tovarăşii săi se aflau pe baricade, ce fapte de eroism ai săvîrşit, căci doar ne cunoaştem, pentru ca să-ţi permiţi azi asemenea judecăţi, nefondate pe nici un argument istoric? Mai ales scaunul pe care stai, ca reprezentant al puterii populare, ar trebui să te împiedice a spune vorbe de acest fel, chiar dacă le gîndeşti, chiar dacă invidia măruntă şi individualistă te împinge să rîvneşti la meritele cîştigate cu sînge de nucleul acela de oameni sublimi! Te somez să retractezi şi cer cu tărie să se menţioneze în procesul verbal de anchetă că am protestat energic împotriva unor deformări, aşa le consider, cu toată răspunderea, ale profilului moral al aparatului de ilegalişti în ansamblul său!

Departe de a se speria şi a da înapoi, deoarece ştia el prea bine

că n-are motive de teamă, Iancu Herman izbucni într-un ris plin de voie bună. Fireşte, numai din întîmplare nu se înfuriase şi nu se repezise fie să-şi molesteze victima, fie să cheme paznicul de la uşa cabinetului, spre a cere scoaterea imediată din încăpere a neobrăzatului, căruia lesne — cine să-l controleze, cine să-l oprească? — i-ar fi putut pune în circă o nouă şi gravă învinuire, aceea de ofensă la adresa magistratului de instrucţie ori de tulburare, prin mijloace nepermise, a bunului mers al cercetării.

— Hai că nu-ţi lipseşte hazul şi îţi merge gura ca o morişcă. Am fost prea blînd, recunosc, aşa e firea mea, cînd am în faţă un individ pe care s-a nimerit să-l ştiu de pe vremea cînd nu era încă un duşman, un infractor. Consemnează, tovarăşa secretară, fă-i pe plac clientului, scrie în ce mod furibund şi-a ieşit din fire acuzatul, în ce măsură neruşinarea face cîrdăşie cu nesocotirea avuţiei naţionale, de care el şi-a bătut joc, crezînd că aici e sat fără ciini şi orice nemernic poate să-şi facă de cap după plac şi pofte, scrie toate acestea, pentru ca să rămînă un document doveditor, să nu se piardă bunătate de probă de la dosar! Uite cine şi-a găsit să apere puritatea ilegaliştilor, această lichea neruşinată, profitînd tocmai de slăbiciunea unora care, la un moment dat, i-au îngăduit să se strecoare printre noi şi să-şi închipuie că naivitatea ne caracterizează şi putem fi duşi de nas la infinit! Cu asta, basta! Uite, dacă n-ai nimic împotrivă, o să discutăm niţel şi despre criza mistică din tinereţea dumitale, cînd te-ai apucat de ţinut slujbe prin sinagogi, chit că se chema că-ţi încalci aşa-zisele convingeri socialiste! Nostim, nu? Am aci la dosar anumite informaţii, destul de amănunţite, despre acest episod, inclusiv despre lipsa de fermitate ideologică a idolului dumitale Tully, care n-a găsit cu cale să te oprească ori să te combată. Nu zic, am trecut mulţi prin asemenea slăbiciuni, căci religia e opiu pentru popor, cum ne învaţă tovarăşul Marx, dar depinde în ce stadiu al revoluţiei noastre s-au produs aceste fenomene de orbire, de spaimă în faţa Dumnezeului unic, cum i se spunea, dar mai ales ce consecinţe

a avut întunericul credinței asupra evoluției noastre. Căci nu se poate nega faptul că sîntem ceea ce am devenit, în sens filozofic. Este? Deci, într-o bună zi, ai cedat acelorași înclinații mic-burgheze și ți-ai îndreptat speranța în izbăvire către Atotputernicul, spre deosebire de marele nostru poet Eminescu. Încă înainte cu multe decenii, acesta a scris „eu nu cred nici în Iehova", etcetera, deoarece se știe că indiferent de denumirea dată de diverși popi, esența misticismului este aceeași, la fel de periculoasă. Te-ai dus tu la rabin sau a venit rabinul la dumneata să te ademenească, ia să vedem cum s-au întîmplat lucrurile? El a venit la dumneata. Perfect. Aici sînt unele contradicții în materialul documentar, respectiv unii care susțin așa ori invers, însă nu trebuie să ne surprindă faptul ori să învinuim martorii de eroare, deoarece a trecut timpul și timpul poate întuneca anumite amintiri, ținînd seama și de adevărul că nimeni nu bănuia atunci că țara noastră va merge pe calea socialismului biruitor, deci de faptul că aceste chestiuni vor căpăta o însemnătate decisivă și vor pune în lumină numeroase aspecte contemporane. Deci, a venit el. Tînărul Avram. Ce impresie ți-a făcut, ce argumente a invocat, însă, pe cît se poate, forțează-ți memoria, pentru a avea o oglindă cît mai clară, este în interesul anchetei și dovedește poate atitudinea de regret pe care eventual o încerci față de trecutul rușinos. Ori, te pomenești că rămîi mîndru de tot ce-ai înfăptuit, bun sau rău, lipsit adică de simțul autocritic, despre care se știe că este o armă pe calea despărțirii fiecăruia din noi de trecut. În cazul de față, te avertizez, „nu ne despărțim de trecut rîzînd", cum spune marxistul, deoarece treburile sînt extrem de serioase, mustrarea de conștiință fiind în asemenea cazuri cel mai bun sfetnic. Ce ai simțit cînd ai urcat la amvon? Spaima de necunoscutul în care erai atras, tristețea că prin fapta aceea nesăbuită contribui la creșterea întunericului din mințile enoriașilor fără educație ateistă, ori pur și simplu nimic?! E important, te invit să meditezi serios și cu simțul răspunderii înainte de a răspunde. Apropo, de ce ai ascuns acest amănunt revelator, atunci

cînd ai depus adeziunea la partid? Vrei să-ţi acord un răgaz de gîndire pînă mîine? Se poate. Regula anchetei este democratică, iar deţinutul politic are anumite drepturi inalienabile, pe care justiţia burgheză le-a încălcat cu neruşinare, cînd a fost vorba de prigonirea tovarăşilor noştri. Noi sîntem umani, chiar cu cine nu trebuie. Şi avem simţul datoriei împlinite abia atunci cînd vinovatul îşi înţelege tragedia şi se căieşte, chiar dacă pentru asta pierdem timp preţios. Ca să ne mai relaxăm puţin, căci asta are numai o legătură tangenţială cu preocupările privind persoana psihică a învinuitului, latura subiectivă a acţiunii sale contrarevoluţionare, să facem o scurtă trecere în revistă a procesului căsătoriei şi a dotei pe care ai primit-o şi cum ai investit sumele respective, ce interese materiale te-au mînat în acele momente cînd, la drept vorbind, gîndul cinstit trebuia să-ţi fie la sentimente, la dragoste, nu la interese meschine. Dar asta e ceva personal, care ar fi trebuit dezbătut la primirea ta în partid şi nu la o investigaţie a unei infracţiuni de sabotaj economic. Sferele celor două probleme nu se interferează, sînt independente în sens juridic. Dar, aşa, omeneşte...

26

Eliberarea din puşcărie s-a produs cu aceeaşi uşurinţă şi repeziciune ca şi internarea, iar Iancu Herman i-a prezentat-o, în cadrul lecturii oficiale a unui act judiciar, fără să-l anunţe pentru ce a fost chemat — pentru rămas bun! — la cabinetul de anchetă, fără bucurie sau satisfacţie, dar, în egală măsură, în absenţa oricărui regret că îl pierde de „client" sau îi pare rău că l-au arestat de pomană sau că asta înseamnă recunoaşterea nedreptăţii care i s-a făcut.

De altfel, pentru a elimina posibilitatea oricărei reclamaţii ori cereri de despăgubire, privind timpul pierdut în beciurile Securităţii (greşeli de justiţie pe care orice stat civilizat şi democratic consideră

de datoria lui să le suporte, chit că şi acolo, în sens moral, nimic nu se mai poate plăti pentru libertatea — cea mai preţioasă valoare umană — irosită), soluţia adoptată pentru întreruperea cercetării penale (Alvis n-avea să afle pînă la moarte care era cauza, explicaţia adevărată a acestei blîndeţi survenite brusc; pentru a spune lucrurilor pe nume, el nici n-a întrebat vreodată pe cineva despre asta, căci i-a fost frică să n-o păţească iar, numai pentru că nu-şi ţine gura) era justificată prin „considerente de oportunitate". Asta înseamnă, în cripticul limbaj al legii, că un nou context politic, schimbarea împrejurărilor exterioare generale, o altă atitudine a statului, determină să se renunţe la procedura urmăririi penale, fără ca nimeni să fie vinovat că ea a fost începută, căci la timpul acela învinuirea era formal justificată. Vorbe. Minciuni.

Aşa că Iancu Herman, fără formalităţi, fără surîsuri binevoitor-încurajatoare, îl aşează ca de obicei pe scaunul victimei şi făcu semn secretarei „să-i dea drumul", ca şi cum nimic special ori nou n-ar fi urmat. Femeia se apucă să citească monoton, cu plictiseală, o aşa numită „ordonanţă de încetare a procesului" pentru gravele infracţiuni ce i se reproşau lui Carol, tot bălmăjind ceva despre „inoportunitatea intervenită", iar în final spuse că dosarul va fi trimis unei instanţe obişnuite, pentru infracţiunea de neglijenţă în servici, iar lunile de arest preventiv scăzute („deduse") din perioada la care — evident, evident — va fi condamnat.

Important era, iar Alvis la început nu pricepuse, deci nu sărise în sus de fericire, că din clipa următoare era liber şi putea să plece, imediat şi neverosimil, acasă. Restul a fost o simplă formalitate birocratică. Pedeapsa dată prin sentinţă era absolut egală cu numărul zilelor deja petrecute în carceră, şase luni şi unsprezece zile, iar în plus — latura civilă, adică materială — era obligat să plătească, împreună cu acel complice necunoscut, costul mărfurilor deteriorate (brînza aruncată la gunoi) din vagonul care se plimbase de la un oraş la celălalt. În jurul lui Carol, toată lumea considera nu doar că

„avusese noroc", dar că era „pur şi simplu o minune". Dar el însuşi, asupra căruia se exercitaseră presiunile şi umilinţa, se simţea un om distrus, care nu găsea motive (sau putere interioară) pentru bucurie şi exaltare.

Privind lucrurile în adîncimea lor, se putea considera că treaba Securităţii fusese făcută, teroarea exercitată, iar existenţa individului traumatizată pentru totdeauna. Părea că numita Securitate îşi îndeplinise misiunea şi hotărîse, cu înţelepciune, să nu-şi mai irosească vremea, să facă loc în celulă pentru un nou ins, care trebuia îngrozit, să se poată ocupa de destrămarea altei familii, să îndrepte tăişul ameninţării către alt „domeniu de activitate socială". În acest sens, instituţia terorii nu-l scăpase pe Alvis din gheare, cu-atît mai puţin nu se considerase culpabilă de a-l fi distrus, doar că — precum pe un pion cîştigat la jocul de şah — îl îndepărtase cu dispreţ, ca inutil, de pe tabla de joc, continuînd să se îndrepte cu seninătate şi indiferenţă spre „victoria finală", respectiv spre construirea societăţii comuniste, în care dreptatea triumfă pe deplin, şi spre edificarea unui om nou. Carol îşi primise porţia.

Nu atît în perioada cînd zăcuse în puşcărie, cît fusese prea absorbit de propriul destin, prea preocupat de nenorocirea care-l lovise nemilos şi surprinzător, dominat de multiple nelinişti şi îngrozit de ce îl aşteaptă, dar după aceea, cînd, ajuns acasă, căzuse într-o stare de slăbiciune fizică şi nervoasă încă mai cumplite decît înainte, deoarece nu-l mai susţinea cîrja (bastonul) ameninţării directe, Alvis ajunsese să dea preţul cuvenit valorii familiei pe care şi-o constituise. Înainte, în vremurile bune... n-avusese timp pentru asta. Copilul şi nevasta se aflaseră lîngă el, cu toată încărcătura vitală pe care le conţin, le reflectă şi le răspîndesc asemenea fiinţe apropiate, cu acea căldură specifică, decisivă, fără ca el să le ia în seamă „la justa lor valoare", ci doar ca nişte anexe ale fiinţei sale, adaosuri inevitabile, relativ utile uneori, alteori chiar plăcute, adesea fără greutate afectivă deosebită.

Pentru ca acum, dintr-o dată, prezența lor să devină copleșitoare, iar importanța lor devisivă, aproape singurul rost al existenței. Băiețașul în special, gata să intre în prima clasă primară — timpul zburase — era un necunoscut atît de atrăgător, de necesar, încît privindu-l, ascultîndu-l, vorbindu-i, îmbibîndu-se de prezența și farmecul seriozității sale, de privirea-i pătrunzătoare, Alvis cu greu își stăpînea emoția și lacrimile. Punea această reacție întîrziată și excesivă pe seama lipsei sale actuale de preocupări sociale (trăia ca un convalescent) și pe seama prăbușirii psihice, datorită căreia de multe ori i se întîmpla să bocească din senin. Dar nu numai starea depresivă și nevoia redescoperirii unor sensuri ale vieții erau cauzele acestei singure bucurii autentice. Pur și simplu, parcă i se deschiseseră ochii și sufletul, devenise, prin expirarea traumei prin care trecuse, liber și apt să prețuiască adîncimile comunicării omenești. Nu se mai sătura, pe de altă parte, gîndind la nevastă, la norocul — acesta da, destin — care i-o scosese în cale, la îndemnul de a și-o alătura, la îndelungata vinovăție de a nu o fi apreciat cum se cuvine. Lăsîndu-se acum cotropit de gingășia ei, neîndrăznind s-o atingă ori s-o tulbure, cu-atît mai puțin să-i mărturisească noul și puternicul său sentiment de iubire — rușinea îl oprea — el era fascinat de iubirea cu care ea îl înconjura și se întreba, tremurînd, ce s-ar face fără această feminitate, care-i aparținea cu asemenea firesc al dăruirii și devotamentului, ca un lucru de la sine înțeles.

Dacă tot răul e spre bine (nu chiar tot!), atunci putea recunoaște nenorocirii care-l lovise meritul de a-i fi oferit prilejul, care și-ar fi păstrat probabil multă vreme corola închisă, de a nu se simți, cînd își privea ființa profundă, singur pe lume. Că Dumnezeu, a cărui existență n-o negase ori ironizase niciciînd, decît în forma instituționalizată a religiei de orice fel, îi stătea alături, prin intermediul femeii și copilului, ar fi poate impropriu spus, dar sigur este că acela îi hărăzise doi ostași din armata îngerilor săi. Celui care-l binecuvîntase astfel, toată recunoștința sa!

27

Spune Scott Fitzgerald despre unul din personajele sale, scriitor de profesie: „După ce veţi fi citit (textele sale), veţi fi obţinut certitudinea că nu erau capodopere, ci nişte povestiri destul de amuzante, puţin demodate acum, desigur capabile să te facă să petreci în mod agreabil o posomorîtă jumătate de oră în sala de aşteptare a unui dentist. Autorul făcea dovadă de inteligenţă, de talent, de siguranţă şi, probabil, de tinereţe... Nimic nu v-ar fi trezit decît o uşoară curiozitate pentru capriciile existenţei; nu rîsete repercutate în zonele cele mai profunde ale eului, nu sentimentul zădărniciei lucrurilor, nici viziunea tragică."

Acest mod serios de a privi lucrurile literare se aplică, dacă ne gîndim fără prejudecăţi, şi vieţii oamenilor. Şi acestea se împart după aceleaşi criterii. Unii trăiesc doar suprafeţele întîmplărilor ce le-au fost hărăzite. Alţii au capacitatea specială, uimitoare într-un sens, căci e mai rară decît se crede, de a parcurge în adîncime experienţele propriei existenţe, dar şi de a cerceta în acelaşi fel cam tot ceea ce văd în jur. Aşa se instalează în fiinţa lor acel hohot adînc (care doar din cînd în cînd urcă pînă la nivelul conştiinţei şi este înregistrat ca atare) stîrnit de avatarurile nimicniciei noastre trecătoare, acea impresie de zădărnicie a încordării în înfruntarea cu destinul, acel imposibil de ocolit fior tragic. De la o vreme, după ce prima tinereţe s-a dus, aceste reacţii, atitudini interioare, ajung să aparţină însăşi structurii lor, intră în alcătuirea fibrei umane. Aceşti inşi constituie conştiinţa vie şi eternă a lumii. Ei dobîndesc o trăsătură care îi împiedică — aşa cum pătrunzător observă scriitorul — să se demodeze. Carol aparţinea, în mod neîndoielnic, acestei categorii de indivizi.

După revenirea sa la viaţa de om liber, el acceptă cu supunere să trăiască fără nădejdi şi fără iluzii, altele decît cele legate de viitorul copilului, în temeiul copleşitorului interes pe care i-l inspira existenţa lăuntrică şi cea exterioară.

Era, chit că puţini observau, cu totul alt om. Îşi conservase, în linii mari, caracteristicile superficiale; dar gîndea şi simţea într-un mod esenţial diferit de cel dinainte.

Îşi căută de lucru şi nu izbuti să găsească altceva, mai bun şi mai potrivit, decît profesia de ambalator la centrul de difuzare al presei, al cărui şef era acum un fost coleg de la *Carnetul agitatorului*. Centraliza listele de abonamente la ziare, întocmite de diverse instituţii, pleca de cu noaptea la gară spre a prelua coletele expediate cu vagonul poştal, supraveghea încărcarea lor în camion, la oficiu le repartiza, făcea pachete noi, pe care le preda, cu semnătură, delegaţilor anume însărcinaţi în acest scop. O muncă de triere, dedicată exclusiv tipăriturilor cotidiene şi periodice. Desigur, în mare măsură, trata acele surse de ştiri şi de analize politice ori sociale ca pe nişte obiecte. Uneori n-avea nici răgazul, nici interesul necesar să răsfoiască gazetele, să afle ce anume conţin. Dar asta se întîmpla rar. De obicei curiozitatea era puternică şi, cum cîţiva delegaţi întîrziau, avea timp pentru a cerceta şi a se informa. Învăţase să-şi ascundă impresiile şi părerile, de teamă că munca aceea brută, asemănătoare cu a unui hamal şef, ar putea să-i fie interzisă ca avînd un caracter de răspundere ideologică. Ori, la asemenea cinste, deşi nu fusese exclus din partid, doar pentru că fusese condamnat de drept comun şi i se făcuse cazier penal, nu mai avea acces.

Anii treceau. Cum un singur salariu nu ajungea pentru întreţinerea familiei, hotărîră să-i caute o slujbă Bellei. În temeiul unei „relaţii", precum şi a experienţei dobîndite în tinereţe ca funcţionară la moara „Moldova", ea reuşi să se angajeze ca ajutor contabil la „Centrofarm", o întreprindere relativ nouă, care preluase administrarea farmaciilor trecute în proprietatea statului.

De altfel, acum totul fusese naţionalizat. Comerţul, despre industrie, chiar cea măruntă, nu mai vorbim, meşteşugurile de tot felul, cabinetele medicale şi birourile de avocaţi, pînă şi imobilele de locuit, multe extrem de modeste, aparţineau domeniului public, socialist. Întreaga economie şi viaţă socială mergeau rapid spre haos şi dictatură anarhică, dacă aceşti doi termeni pot fi alăturaţi. Pot fi. Dacă Alvis se obişnuise ori se resemnase cu această situaţie, considerînd că nu te poţi opune mersului inexorabil al Istoriei, cum se spunea, Bella, naivă şi neexperimentată, era uluită şi îngrozită de mersul lucrurilor. Şi, în familie, nu-şi ascundea impresiile dezastruoase.

Dacă reuşea să se adapteze totuşi, asta se datora, în mare măsură, unei colege de birou, Nina, o femeie frumoasă, fină şi cultivată, soţia unui fost farmacist foarte bogat, o fiinţă care distona vădit în mediul funcţionăresc în care se integrase, împinsă de aceleaşi nevoi materiale — nu lucrase niciciînd înainte, devotată în exclusivitate creşterii copiilor — tot cu ajutorul unei „relaţii" (acestea dominau cu prestanţă în „cea mai bună dintre lumi").

Cele două doamne ajunseseră să se înţeleagă de minune, tot lucrînd seară de seară „ore suplimentare" pentru alcătuirea nesfîrşitelor bilanţuri contabile, inventare periodice, comenzi şi facturi, cu care sistemul birocratic împăienjenise activităţi ce se desfăşuraseră înainte mult mai simplu şi mai eficace. Amîndouă se bucurau că pot beneficia, în acel mediu neplăcut şi ostil, de o colegă în înţelesul cel mai bun al cuvîntului, o prietenă şi o confidentă, cu care puteau discuta fără teamă, cu deplină încredere, chestiunile în care se simţeau implicate. Chiar la plecarea de la serviciu, mai ales în vreme de iarnă, cînd străzile erau întunecate, alunecoase, pline de troiene de zăpadă, se „conduceau" una pe alta, sporovăind asemeni unor camarade din celula unei puşcării, care, cum se spune, nu se pot despărţi nici după ce sînt puse în libertate.

Acestui dialog prelungit, mereu reluat, i se datorau anumite concluzii bine motivate, ce aveau să se reflecte foarte curînd în destinul familiilor lor, producînd consecinţe dintre cele mai dramatice. Multe dintre acele planuri coapte în secret pregăteau terenul pentru confruntări deschise.

Începură a se întîlni în taină şi în afara orelor de program, în casa bătrînei şi energicei mame a Ninei, sub pretextul unor „clăci" dedicate tricotatului de pulovere din lînă ţărănească, pentru soţi şi copii. Numai că acolo ele mai făceau ceva: învăţau ebraica, repetînd alfabetul deprins în copilărie, perfecţionîndu-se cu trudă în această limbă teribil de grea, desigur în perspectiva unei proiectate plecări definitive în Israel.

Intenţia lor, chiar dacă era conturată, ar fi rămas multă vreme în faza de „complot" teoretic, deoarece ambele doamne considerau că soluţia e deocamdată departe de aplicare. Chit că nemulţumiri, la cei doi soţi, existau cu duiumul. Cu copiii era însă mai complicat. Dar schiţa planului a fost deconspirată pe neaşteptate.

Într-una din seri, s-a ivit deodată în casa conspirativă Dolfişor, fiul Bellei şi al lui Carol. Întorcîndu-se de la o şedinţă, băiatul descoperi că a uitat cheile şi porni către casa unde ştia că o poate găsi pe maică-sa. Spre uluirea lui — dar se dezmeticise şi se lămurise rapid — în încăperea unde roboteau femeile se afla o tablă neagră, pe trepied, pe care erau scrise cu cretă cuvinte şi expresii în română şi ivrit. Mama Ninei — dar nu pentru că ar fi fost vorba de o boroboaţă — tocmai ştergea cu buretele urma delictului. Băiatul se înroşi de furie şi începu să gesticuleze furios, cerîndu-i maică-si să se ridice imediat şi să meargă acasă. Reacţia lui, la drept vorbind, depăşea cu mult însemnătatea şi dimensiunile trucului pe care-l demascase; nu însă şi a gravităţii pregătirilor care — aşa gîndea cu mintea lui copilărească — le vedea organizate fără ştirea şi voia sa,

a unei expediţii în iad, profitîndu-se de faptul că el era minor şi deci nu putea să se apere, adică să se sustragă de sub tutela mamei irresponsabile.

— Adună-ţi imediat lucrurile şi să plecăm! ţipă el, de pe pragul prăpastiei, în care avea impresia, imaginaţia îi era înfierbîntată, risca să se prăbuşească în clipa următoare.

Reacţia era disproporţionată şi din altă pricină. Cum se întîmplă adesea la vîrsta adolescenţei, Dolfi era îndrăgostit de buna prietenă a mamei sale, fără să-i pese că Nina, deşi mai tînără decît Bella, avea o fiică mai mare cu un an decît aspirantul la inima ei: soarta fetelor frumoase şi bogate de pe vremea bunicilor fusese să se căsătorească la nouăsprezece ani. Cu feminitatea ei autentic stranie, cu privirea încercănată şi cu mişcările molatec-provocatoare, era parcă făcută să stîrnească, acolo în mediul provincial închis, pasiunea interzisă, în toate privinţele, a tînărului activist.

Căci, vai, cercul încă nu era închis. Cum Carol nu fusese îndepărtat din partid după „procesul brînzei", cum trecutul său de tînăr socialist antebelic şi acela de ideolog din primii ani ai puterii populare inspira tîrgului încredere şi respect, se chema că „dosarul personal" (această sintagmă de bază a literaturii de demascare a ororilor stalinismului) al băiatului este curat ca lacrima. După ce, în ultimul an al şcolii elementare, Dolfi fusese comandant al unităţii de pionieri („Flutură-n vînt cravatele roşii,/ trec în marş pionierii voioşi/ tobele bat, trompetele sună/ toţi pionierii se adună."), el devenise de curînd secretar al secţiei de elevi a Uniunii Tineretului Muncitoresc. Să trădeze ca un laş organizaţia, să dezerteze, să fugă, din motive naţionaliste, într-o ţară care nu era a lui, direct în mocirla sionismului, această agentură a imperialismului anglo-american?! Mai bine moartea. Numai ideea îl umplea de oroare.

Dacă adăugăm la asta faptul că autorul moral al crimei („voinţa

care ordonă") era femeia visurilor sale, care-şi folosise farmecele în asemenea scopuri josnice, încercînd să-i ademenească mama lipsită de rezistenţă politică, uneltind pe ascuns, ei bine, se înţelege de ce Dolfi era gîtuit de mînie revoluţionară şi de dorinţa de a nu mai zăbovi nici o clipă în mrejele tentaculare. Cînd nefericita de Nina, presimţind, din instinctul solidarităţii materne, primejdia care o pîndea pe prietena ei, — încercă să potolească pe năvalnicul activist, oferindu-i o prăjitură de casă — lui Dolfi îi dădură lacrimile. Era prea mult.

Nici Alvis nu cunoştea demersurile lingvistice ale soţiei sale. Şi el ar fi fost surprins s-o găsească dinaintea tablei cu alef-bet. Fără a avea, a mai avea, după tot ce i se întîmplase, furiile deznădăjduite ale fiului, la gîndul că exista posibilitatea unei plecări din ţara în care se născuse, el era, în acelaşi timp, total opac la asemenea intenţii. Ele nu „intrau deloc în vederile sale", din bunul motiv că nu-şi vedea vreun rost în acea ţară îndepărtată, de care nici în tinereţe nu fusese atras. E drept că era acum şi aici total nesatisfăcut de ceea ce făcea, dar ideea unei schimbări de dragul schimbării, fără perspectiva reală a unei modificări de destin, nu putea să justifice, în opinia sa, o deplasare ce implica un efort fizic şi psihic de mari dimensiuni.

Dacă la Dolfi, considerentele ideologice primau, la tatăl său numai cele practice aveau însemnătate. Dar, cînd Carol află motivul furiei dezlănţuite a fiului său, rămase total descumpănit. O interogă pe nevastă-sa şi, în cele din urmă, constatînd că e mai curînd o neînţelegere decît o ruptură decisivă, hotărî să aplaneze conflictul, cu un surîs din acelea amare, pe care le deprinsese după ancheta la care îl supusese fostul subaltern, Iancu Herman.

— Nu vă agitaţi, acum plecările în Israel sînt suspendate! îi informă el, cu înţelepciune dezangajată. De cînd Stalin a descoperit „complotul bluzelor albe", gata, totul s-a sistat. Adio lunii de miere cu „agentura sionistă", din ordinul căreia medicii evrei au vrut să-l asasineze! De fapt — explică el, surîzînd cu subînţeles — Stalin e nemulţumit profund de faptul că Israel, ţara socialistă pe care o

sprijinea în toate felurile, de la diplomaţie pînă la armament, l-a trădat, alăturîndu-se celuilalt „lagăr". Veştile despre kibuţuri, un fel de colhozuri în plin deşert, şi despre puterea sindicatelor muncitoreşti, l-au înşelat o vreme. Avea acolo un partid comunist „pe linie", nu existau capitalişti. Acum, adio! Chiar dacă vrei să pleci, doamnă, n-ai unde! În plus, dacă depunem actele, ne dă pe toţi trei afară de peste tot şi ajungem muritori de foame. Asta în cel mai bun caz! încheie Alvis, dintr-o dată mohorît de amintirile care-l doborîseră.

— Dar, Doamne fereşte, n-am spus că vreau să plec! se apără femeia.

— Îmi pare rău, tată, dar aici e vorba de un principiu, nu de o conjunctură nefavorabilă. Şi dacă mîine se deschid larg porţile, crezi că, vorba lui Ludo, „vînd tot şi plec imediat"? Mă faci să rîd!

Dar, firește, nici nu zîmbi, dimpotrivă, se încruntă, muşcîndu-şi buzele.

Era, în privirea băiatului, o hotărîre de neclintit, sau, cum s-ar spune azi, o hotărîre „demnă de o cauză mai bună". Din această pricină, în casa lor, episodul alef-bet nici nu mai fu pomenit. El intră în uitare, precum năluca unei clipe de rătăcire, iar intenţia plecării pierdu chiar şi umbra de realitate pe care o avusese cîndva în sufletul Bellei. Lecţiile din casa soacrei farmacistului încetară, căci de dragul unui joc nu se putea risca, nu e o exagerare, posibila despărţire a fiului unic şi iubit de casa părintească, al cărei sens de existenţă şi lumină doar acest adolescent îl reprezenta. Deşi se temea de o ruptură traumatizantă pentru Dolfi, imprevizibilă şi previzibilă în acelaşi timp, în acea lume care lui nu-i mai inspira nici o încredere, Alvis, ca orice părinte, avea o încredere oarbă în soarta fiului său, convins că acestuia nu i se poate reproşa vreo „conexiune" din acelea cu care îl hăcuise pe el Iancu Herman, deoarece fiul nu era numai întruchiparea devotamentului pentru „cauză", dar era, pe deasupra, o valoare indiscutabilă, prin ştiinţa pe care, spre deosebire de tai-

că-său, o înmagazina. Societatea nu se va putea lipsi de unul din oamenii ei de mare valoare şi de o cinste desăvîrşită. Doamne, la atîta (orbire) îi folosise experienţa prin care trecuse! Dovadă şi că el însuşi mai spera, subconştient, într-o reevaluare a „dosarului" său, dar mai ales dovadă că încrederea lui într-o anume dreptate nu-i dispăruse dintr-un colţ al minţii. Puterea automistificării este uriaşă, prost trebuie socotit cel care o bagatelizează. Cu orbiri de acestea, majoritatea oamenilor se duc în mormînt, orice, dar orice, li s-ar întîmpla.

28

Curînd avea să urmeze episodul „devierii de dreapta", o molimă stalinistă care bîntuia prin toate partidele comuniste ale Estului, inclusiv prin cotloanele cele mai neînsemnate ale întregului „aparat", pus în slujba cadavrului în putrefacţie numit „revoluţia proletară, mereu vigilentă şi întotdeauna necruţătoare cu duşmanii poporului".

Cînd se pregătiră, în starea de „efervescenţă" specifică, „materialele necesare exemplelor de demascare, cerute de Sus, tînărul activist al secţiei de elevi, care era fiul lui Alvis, luă parte la toate discuţiile de zi şi de noapte care precedaseră neuitatele şedinţe de pedepsire exemplară a celor care, nenorociţii, se „abătuseră de la linie".

Pentru fiecare caz în parte, se organiza o întreagă piesetă judiciară, cu inculpat, martori, probe preconstituite şi sancţiune gata drămuită, încît treaba să meargă ca unsă, fără poticniri şi pierdere de vreme. O veritabilă strategie era pusă în funcţie, întru nenorocirea cîtorva indivizi şi terorizarea tuturor. Dolfi avea misiunea să „asigure" cuvenita aplicare a liniei partidului la liceul teoretic unde învăţa şi de care „răspundea".

Doi repetenţi şi un fecior de chiabur nedeclarat erau piesele de

rezistenţă ale spectacolului ce i se încredinţase tînărului regizor improvizat. El puse tot zelul la bătaie pentru ca, în sectorul său, să nu existe ezitări (astea erau cele mai grave) sau „fraternizări cu inamicul", adică refuzuri de a vota sancţiunile hotărîte dinainte ori măcar abţineri de la vot, care stricau „procesul verbal al şedinţei", lipsindu-l de unanimitatea obligatorie. Fireşte, aceste „dezorientări" erau imediat şi aspru biciuite, dar ele rămîneau ca nişte „pete", iar simpla lor înregistrare însemna că... Mde!

Dezlănţuit, Dolfi se agita grozav pentru că tovarăşul din eşalonul superior, aflat de faţă, să nu aibă ce „transmite" (ca necorespunzător) în mersul şedinţei respective. În adevăr, cei trei „banditi" fură excluşi în unanimitate, iar Dolfişor strălucea de satisfacţie şi de mîndrie că osteneala nu-i fusese zadarnică. Dar lucrurile luară o întorsătură neaşteptată, tocmai cînd tînărul se credea ajuns la mal şi, în perspectiva intonării *Internaţionalei*, i se dădu cuvîntul, pentru „a pune concluziile" omului trimis de centru.

Acesta venise cu surpriza în buzunar, căci nu toate secretele organizatorice erau de nasul şi de nivelul elevului prea devotat cauzei, iar piesetei demascatoare i se pregătise în taină un final, care s-o facă a suna „absolut firesc".

— Vom discuta acum şi cazul tovarăşului Weiss Dolfi, instructorul dumneavoastră, spuse la un moment dat „cureaua de legătură". Asta pentru ca să înţelegeţi că nimeni nu e la adăpost de critică, principala armă de perfecţionare a activităţii noastre. Desigur, critica dimpreună cu autocritica — şi privi spre uluitul tînăr, cu o anume semnificaţie, adică: trebuie să-ţi asumi culpa — aşa cum ne învaţă clasicii!

Omul scoase o hîrtie din buzunarul de la piept al vestonului, pentru a da mai multă autoritate gestului său, care surprinsese întreaga adunare.

— Iată, tovarăşi, unde poate să ducă înfumurarea, culcarea pe laurii succeselor facile, chiar la unii dintre activiştii noştri de bază,

proveniţi din familii sănătoase, cu un tată vechi membru de partid, dacă nu se respectă în detaliu normele moralei comuniste. Nu fac nici un secret din faptul că ne-am gîndit să-i aplicăm sancţiunea votului de blam cu avertisment, pentru a nu-l exclude imediat şi a-i da posibilitatea să mediteze la erorile sale şi să ia cuvenitele măsuri de îndreptare. De bună seamă, pînă la expirarea termenului statutar şi retragerea sancţiunii, tovarăşul Dolfi pierde calitatea de instructor şi trece la munca de jos. Dar să expunem mai întîi faptele, căci ele sînt cele care grăiesc cu putere, faptele şi practica sînt criteriul adevărului!

„Faptele" erau însă doar un amestec de întîmplare pitorească (pe jumătate uitată, mai mult comică şi nesemnificativă) cu frazeologie demagogică de cea mai joasă calitate. Relatarea beneficia de un stil de mahala, dar era rostită cu solemnitate. „Revizionistul de dreapta" asculta năucit, de parcă ar fi căzut pradă unui coşmar, iar tot ceea ce, pînă la vîrsta sa crudă, devenise sens al vieţii, se prăbuşea pe dinăuntrul fiinţei sale, asemeni unui castel de cărţi de joc.

Ar fi suportat cu tărie şi stoicism orice reproş politic, într-atît era de devotat „cauzei", cu condiţia să aibă o formă acceptabilă şi oarecare consistenţă. Dar aşa...

— La sfîrşitul lunii iulie, în cuprinsul vacanţei de vară, considerînd că o dată cu şcoala poate agăţa în cui toate îndatoririle statutare, inclusiv crezurile noastre comuniste cele mai sfinte, cum ar fi ateismul, tovarăşi, tovarăşul Weiss, uitînd înaltele îndatoriri care-i revin în calitate de instructor al comitetului raional al organizaţiei unice a tineretului muncitoresc şi că toţi ochii sînt pe el, ca să vadă ce face, unii din dorinţa de a-l lua de exemplu, deşi erau puţini de acest fel în acel loc rău famat, iar alţii, dimpotrivă, pentru a se bucura de greşelile cadrelor noastre, pe care ei le vînează, a participat la o nuntă cu preot, în comuna Perieni, unde se mărita sora unui coleg de-al său de clasă şi unde fusese invitat. De ajuns ar fi fost însuşi acest fapt nud, care nu se încadrează cu poziţia politică

a unui activist, nici măcar a unui simplu posesor al carnetului roşu. Trebuia să refuze să meargă. Politicos, dar ferm, tovarăşi. Nu merg pînă acolo să susţin că ar fi putut încerca, luînd-o cu binişorul, să determine aceşti tineri fără orientare, fără studii, că Dumnezeu nu există, tovarăşi, este o invenţie care nu are ce căuta atunci cînd doi oameni se iubesc şi vor să alcătuiască o familie unită. Bine, s-a dus. Bine, a tăcut. S-ar fi ales astăzi, în faţa colectivului, cu o mustrare severă. Dar nu s-a mulţumit cu greşelile acumulate. Le-a pus capac, oferindu-se să cînte la acordeon la această petrecere bisericească. A terfelit, de dragul unor nuntaşi beţi, onoarea, şi-a băut cinstea şi căciula, cum sună zicala populară. N-a dovedit nici cît negru sub unghie că are o educaţie partinică, imposibil de pus în aceeaşi oală cu acţiunea iresponsabilă, la care s-a dedat. Asemenea procedeu şi asemenea comportament, noi nu-l putem trece cu vederea, într-un moment în care întregul partid, inclusiv organizaţia revoluţionară de tineret, stă strîns unită în jurul Comitetului Central, acţionînd, cu întreaga forţă şi solidaritate contra celor care încalcă în mod neruşinat linia politică de bază, încercînd, dar fără succes, indiferent de unde provin ordinele pe care ei le primesc, de la ce grup duşmănos, să ne împingă în prăpastia haosului şi să facă jocul, chiar inconştient, al lagărului capitalist, să distrugă cuceririle şi aşa mai departe. Să cînţi la hora unde popa dănţuieşte, prevalîndu-te că eşti musafir şi nu poţi să refuzi, este un act foarte grav. Adică, întreb şi eu prosteşte, ce s-ar fi întîmplat dacă nu era de acord să le cînte în strună? L-ar fi omorît? Nu rîdeţi, că nu e nimic de rîs. Devierea de pe linia dreaptă îmbracă forme foarte diferite între ele, care au însă un numitor comun. Pun în primejdie monolitul, ne lasă cu pieptul gol în faţa adversarilor noştri interni şi externi. Cer ca adunarea să înfiereze cu toată mînia acest caz, să se desolidarizeze făţiş şi să ia atitudine. Dar mai înainte, vreau eu să pun acestui tovarăş cîteva chestiuni fundamentale în faţă: unu, dacă este revoluţionar în orice moment sau numai cu pauze, iar cînd nu-i convine, poate agăţa

fermitatea în cui. Doi, ce anume gînduri i-au trecut prin cap în acele momente, în toată acea zi de duminică, de cînd s-a suit în autobuz pentru a ajunge în comuna Perieni şi trei, oare a crezut vreo clipă că actul său ne va rămîne necunoscut, ori a sperat că nu este o incompatibilitate între una şi alta. Rog să răspundă pe rînd şi clar, după care vor lua cuvîntul şi alţi tovarăşi la punctul întrebări, după care va urma punctul dezbateri şi abia la urmă, cum prevăd instrucţiunile, punerea la vot a sancţiunii şi punctul diverse.

29

Dar Dolfi nu semăna cu tatăl, adică nu avea firea resemnat-înţeleaptă a acestuia, în faţa răului care se năpusteşte asupră-i. O moştenise mai curînd pe maică-sa, cu fibra-i aprigă şi punctul de vedere practic faţă de viaţă. El nu accepta să fie prada uşoară ce i se sugerase de către „veriga de legătură", deci se răzvrăti, luîndu-se la trîntă cu întrebările retorice ce i se adresaseră, ba chiar inventînd noi şi înverşunate confruntări, care-l puseră în mare încurcătură pe firavul emisar.

Drept care acela — treaba trebuia dusă la bun sfîrşit — propuse o pauză. În temeiul faptului că prezida şedinţa, telefonă celui care-l trimise, îl puse la curent cu „faptele" noi care interveniseră şi reveni încîntat, cu o nouă mutare în plic, ca la şah, de fapt cu un nou final aprobat. Nu mai supuse discuţiei „chiţibuşurile avocăţeşti", respectiv noianul de răspunsuri şi „provocări" ale peştişorului care nu voise să stea în farfuria în care urma să fie tăiat, explică doar că, dată fiind atitudinea adoptată, se impune o nouă sancţiune, anume excluderea, o puse la vot şi, cum toată lumea se bucură de necazul altuia, mai ales că era vorba de unul care săpase cu mare rîvnă gropile unor la fel de nevinovaţi, obţinu frumoasa unanimitate.

— Tovarăşul este rugat să depună carnetul roşu de membru pe masa prezidiului şi să părăsească adunarea!

Dolfi, dezarmat, dar decis să lupte pînă la capăt pentru a recuceri drepturile încălcate, nu se puse pe boceală. Ajuns acasă, clocotind de indignare inutilă, se apucă să-i relateze tatălui abuzul (aşa credea el) comis, explicînd cu de-a amănuntul tot ce-l nemulţumea. Alvis îl asculta cu plăcere, bucuros că, în naivitatea sa, băiatul nu depusese armele.

— Mai întîi că eu, ca evreu, n-aveam cum să dau dovadă de misticism creştin, mergînd la o nuntă cu preot. M-am dus ca să păstrez legătura cu tovarăşii mei din organizaţie, să fiu alături de ei la bine şi la rău, iar dacă am pus mîna pe acordeon, fără să ştiu să cînt, asta am făcut-o ca să dovedesc că nu umblu cu nasul pe sus, ştiu de glumă şi am iniţiativă. Nu era să stau ca un popîndău. Am dansat cu mireasa, am ciocnit cu naşii, că aşa e democratic. Nu cred că printr-o moralizare grosolană trebuia să le stric cheful oamenilor şi nici preotul nu mi-a făcut o impresie proastă, oamenii trebuie judecaţi de la caz la caz, ăsta de la nunta surorii lui Nuţu era, prin simpla sa comportare, un model de neurmat, s-a şi îmbătat criţă şi-apoi puteai să juri că n-are nici în clin, nici în mînecă cu Dumnezeu. Trebuie să te orientezi! Dacă am avea mai mulţi ca el, ateismul ar birui şi lupta noastră n-ar întîmpina împotrivire. Nuţu face parte din biroul organizaţiei, taică-su e preşedintele cooperativei din sat, cred că m-am orientat corect! Las'că le vin eu de hac la toţi proştii ăştia. O să vină ei să mă roage. Bine că nu s-a legat de dosarul tău, dimpotrivă a zis că trebuie să te iau ca exemplu. Un tip foarte superficial, slab pregătit ideologiceşte, încît nu mi-e greu să-l dau peste cap!

Alvis oftă.

— O să te exmatriculeze şi din şcoală! spuse el, după ce îi trecu încîntarea dintîi.

Ceea ce se şi întîmplă. Cei trei excluşi anterior, „opera lui

Dolfi", rămaseră elevi, doar el, ca pildă de nesupunere inadmisibilă, trebui, spre învăţătura de minte colectivă, să părăsească liceul şi să se angajeze ucenic. La noua uzină de rulmenţi, ce tocmai se înălţa în urbe, o fabrică inclusă în procesul de industrializare rapidă, ce avea să fie numită apoi „forjată".

Băiatul porni o luptă aprigă, cu toate „nivelele" birocraţiei organizatorice de partid şi de stat, pentru a fi reintegrat ca elev şi activist „nepătat". În paralel, însă, lucra din răsputeri şi se evidenţia în profesiunea de frezor, ca bază a reprimirii sale „în rînduri". Dar la o privire retrospectivă — şi nu numai, dacă te gîndeşti bine — se dovedi că integrarea sa în mediul uzinei era profitabilă, atît în sens moral, cît şi profesional, pe cînd încleştarea depusă pentru a reveni acolo de unde fusese azvîrlit era nu doar zadarnică, simplă umilinţă care-i consuma nervii, dar şi un mod de a se înfunda în mocirla unui şir de „sarcini" dintre cele mai stupide.

Uzina de rulmenţi adunase în atelierele, birourile, magaziile, acareturile culturale (club, bibliotecă, formaţie de dansuri şi celelalte), dar chiar şi la cantină, la magazinul special, la construirea blocurilor de locuit şi a căminelor, la liceul seral, pînă şi în conducere, tot soiul de indivizi, veniţi din diferite provincii ale ţării, de obicei inşi ieşiţi din comun, goniţi din locurile de baştină pentru greşeli nu foarte deosebite de aceea (ne)săvîrşită de Dolfi, oameni de calitate aşadar, precum şi, la grămadă, lichele, şmecheri, afacerişti, infractori autentici, trimişi la reeducare, bătăuşi şi elemente asociale în sensul clasic al cuvîntului, o adunare pestriţă, cu totul opusă mediului şters, lipsit de relief, interes şi valoare, al provinciei onorabile în care crescuse băiatul.

Mergînd la fabrică, luînd contact, spre a se împrieteni ori a se înfrunta, cu lumea de-acolo, Dolfi făcea o călătorie foarte instructivă în lumea largă, dormind totuşi serile în patul de-acasă, rămînînd alături de taică-său, cu care putea comenta cu folos evenimentele mari sau mărunte, avînd în preajmă cărţile care-i erau dragi şi chiar

foşti colegi de clasă pe care se putea bizui în sens moral şi intelectual.

Relaţiile cu mediul căpătaseră un dinamism altfel de neconceput, iar dezvăluirile privind natura umană erau torenţiale.

Pînă şi amorul luă o înfăţişare de neconceput în condiţiile obişnuite. Prima descoperire feminină fu o ardeleancă, doar cu vreo doi ani mai în vîrstă decît el, destul de atracţioasă, dar nu excesiv, încît să-i scape într-una din mîini, o făptură destul de încîfrată, alături de care se maturiză rapid şi nu doar în înţelesul sexual. O chema Rica Logigan şi spunea că fusese funcţionară la penitenciarul pentru deţinuţi politici de la Aiud, unde locuiau părinţii ei (un tată muncitor, devenit colonel de poliţie) şi venise la uzină pentru a se califica în meseria de desenatoare tehnică. Dar atelierul de proiectare era tixit deja, încît Rica trebui deocamdată să învîrtească hîrtiile într-un birou de maiştri de la secţia de întreţinere, unde lucra şi Dolfi. Fata se simţi imediat atrasă de acest adolescent „spălat", intră în vorbă cu el fără fasoane şi fără să-i pese de băşcălia celorlalţi, nepăsătoare, chiar prea sigură de sine, în raport cu grosolăniile şi agresivităţile.

Dolfi roşea, era stingherit, dar fata îl asigură că „se vor potoli", îi spuse direct că îi plac evreii. Ieşi cu ea la plimbare în grădina publică, încercă să se adapteze feminităţii ei coapte, îmbrăţişărilor şi mîngîierilor experimentate, iar încă din prima seară se culcă cu ea pe divanul, acoperit cu pătură cazonă, din noua bucătărie de vară, pe care o construiseră în curtea locuinţei, lîngă magazia de lemne. Era prima lui femeie, dar Rica nu dădu nici o însemnătate experienţei, îl ajută colegial să se descurce, apoi îl sărută voioasă ca să-l asigure că totul era în regulă. Nici aere de superioritate, nici jena că nu era fecioară, nici un fel de explicaţii ori completări verbale la relaţia fizică.

Avea un corp plăcut, răcoros, o feminitate adaptabilă, senină, mediocră într-un anume sens, perfect normală. Torcea pisiceşte povestioare despre oraşul de baştină, insistînd asupra prezenţei

bunicilor care o crescuseră, descria pe larg mediul deţinuţilor care o urmăreau cu poftă neputincioasă, de parcă ar fi rupt în tăcere bucăţi din trupul ei, „ceea ce nu-i distractiv, să ştii", dar trebuise să lucreze, căci şcoala o plictisea. Tot ce spunea, părea că nu trebuie supus examenului adevăr-neadevăr, pentru a nu se prăbuşi starea de echilibru sănătos al relaţiei.

Alvis îşi urmărea fiul cu neliniştc, cu senzaţia neplăcută a pîndei. Asculta cu atenţie şi cu mare interes tot ce acesta îi relata despre liceul seral, despre oamenii neobişnuiţi împreună cu care lucra şi îl ajuta la întocmirea dosarului, tot mai groscior, al întîmpinărilor adresate ierarhiei politice, de la care primeau răspunsuri scurte, seci şi deloc lămuritoare sau încurajatoare.

Într-o paralelă de neînţeles cu situaţia sa de „exclus", i se făcuse un dosar de trimitere la politehnică pe cheltuiala uzinei, căci era nevoie de specialişti, iar mecanicul şef — de care depindea atelierul — îl aprecia în mod deosebit. Tatăl aştepta crispat momentul plecării la facultate, al despărţirii pe termen lung, căci începuse să-şi dea seama că existenţa sa începuse să depindă într-o măsură crescîndă, neliniştitoare, de prezenţa fiului. Dar parcă anume pentru a grăbi şi mai mult acest moment dureros al desprinderii, Dolfi îl anunţă, într-o bună zi, că se mută la căminul de nefamilişti, unde primise aprobarea de a locui împreună cu un coleg, cu care putea învăţa pentru examenul de admitere.

Alvis află, de la fetişcana din Aiud, care continua să-i viziteze şi să sporovăiască, mai ales cu Bella, a cărei dulceaţă de cireşe amare o aprecia grozav, că, de fapt, Dolfi se mutase, pentru că se încurcase cu o femeie vîrstnică (31 de ani!), o ţărancă angajată pentru curăţenie la cămin. Fosta iubită a fiului nu părea să sufere prea mult că fusese trădată, era doar mirată de alternativa care-i fusese preferată. Nici gînd să se supere pentru atîta lucru pe părinţi, care n-aveau desigur vreo vină pentru nefericita înlocuire sentimentală, dimpotrivă, rămăseseră aliaţii Ricăi. O îndemnau să nu ezite să se

răzbune, lăudîndu-i farmecele şi îngrozindu-se doar la aflarea veştilor pe care ea le culegea despre noua şi nepotrivita amantă.

Căci fata probabil că se îndrăgostise, deşi nu părea afectată şi nu voia s-o recunoască în ruptul capului, altminteri nu se explica de ce păstrase fidelitate familiei lui Dolfi şi locului întîlnirilor amoroase, de ce mai ales punea asemenea stăruinţă în adunarea de informaţii, în treacăt fie spus, alarmante, despre perspectivele noii legături: femeia era măritată, ba chiar avea şi doi copii, iar soţul lucra şi el la uzină, aşa că, mai devreme sau mai tîrziu, un scandal de proporţii era inevitabil.

— Numai să nu-l oblige s-o ia de nevastă, că atunci îi distruge definitiv viitorul! se tînguia mama băiatului.

— În locul lui, mai ales că e drăguţ şi are succes, m-aş feri de orice încurcătură şi de orice fel de obligaţii, surîdea Rica, cu o suspectă detaşare.

Dar în afara faptului că Dolfi arăta palid şi slăbit, era nervos şi frămîntat, în duminicile cînd lua prînzul la părinţi, iar la întrebările privind femeia de la cămin răspundea că e vorba de o atracţie fizică extrem de puternică, irezistibilă, o ardere ce nu poate să se consume şi că femeia face totul ca să se rupă de el, temîndu-se mai ales pentru soarta copiilor în cazul descoperirii adulterului. Dolfi lucra mai ales nopţile, ca să poată rămîne cu ea ziua, cînd căminul era aproape gol şi soţul, portar de profesie, nu se putea clinti din post.

— O să treacă! îi asigura el, în vreme ce gîndul lui Alvis zbura spre Liubiţa tinereţii sale, iar gîndul mamei spre focul Gheenei.

— Rica e fată atît de bună şi te iubeşte! şoptea Belluţa.

— N-are patimă! se justifica băiatul.

Acum, în loc să se teamă de despărţirea de fiu, Alvis ajunsese să se roage lui Dumnezeu să-l vadă cît mai curînd plecat. În fine, lucrurile se încheiară cu bine. Soţul află de legătură, dar nu recurse la violenţe, nici măcar nu ceru explicaţii — „A spus că şi el, la viaţa lui, a făcut multe greşeli şi uite, acum, i-a venit rîndul să plătească

oalele sparte!" îi informă voioasă Rica — dar obţinu ca nevasta să fie mutată la birouri şi puse astfel capăt poveştii. Amanţii se resemnară, bucuroşi că au scăpat atît de uşor, copleşiţi de reacţia înţeleaptă a bărbatului crunt lovit. Relaţia lui Dolfi cu fata din Aiud (care ţinuse de urît părinţilor săi) se reluă, tot în spaţiul bucătăriei de vară, pe aceeaşi pătură şi cu aceeaşi înseninare.

30

Şi, în marginea acestor întîmplări, care-l îndepărtaseră de casa în care se născuse „doar cu o zvîrlitură de băţ", la propriu şi la figurat, se produse veritabila ruptură, cea care avea să-l smulgă de lîngă ai săi, definitiv şi pentru totdeauna. „Mi-am pierdut copilul!" ar fi trebuit să urle de durere Alvis, în dimineaţa cînd primise vestea. Trimis de uzină în Suedia, pentru a prelua nişte freze noi şi a învăţa să le mînuiască, într-un moment cînd tocmai i se respinsese, de către regiunea de partid, dosarul de intrare la facultate, Dolfi dispăru într-un lagăr pentru refugiaţi şi, de-acolo, în Canada. La început, luni şi luni, nu avură nici un fel de veşti de la el, de parcă, în adevăr, l-ar fi înghiţit pămîntul; numai instinctul îi asigurase că se mai află în viaţă. Instinctul, dar, într-o măsură oarecare, şi tracasările la care-i supuse, din nou — în temeiul înfricoşător al unui dosar de trădare de patrie — tovarăşul locotenent-colonel Iancu Herman. A fost cumplit, pentru că singura lor dovadă că băiatul e încă în viaţă (altminteri cine şi-ar mai fi pierdut vremea să-l judece şi să-l condamne în contumacie la ani grei de temniţă?) era tocmai instruirea minuţioasă pe care o ducea la capăt, cu furie neputincioasă, grosolanul ofiţer de securitate, care, de astă dată, nu se mai obosea (şi distra) cu joaca de-a conexiunile.

În fine, apăru prima ştire, transmisă prin cine ştie cîte guri şi urechi şi mîini tremurătoare, ajunsă sub forma unui bilet, compus

cu litere tăiate din ziare şi virît într-o noapte sub oblonul uşii de la intrare. Putea fi o păcăleală, făcută cu bună sau rea intenţie, ori cu indiferenţă, dar ei o socotiră adevărată. După aceea (trecuse aproape un an), scrisă de mîna lui, primiră o carte poştală ilustrată, ce reprezenta Niagara. Se dăduse aprobarea să le fie înmînată.

Din clipa aceea începu adevărata despărţire de fiu, aceea la care participă bucuria de a-l şti în viaţă, poate într-un loc unde norocul îi surîde, dar fără speranţa de a-l mai revedea vreodată pe această lume, acel amestec între un dor fără sfîrşit şi o singurătate neînchipuit de apăsătoare. Aveau şi nu aveau copil.

De fapt, începuseră să trăiască, precum atîtea familii asemeni lor, în lagărul comunist al acelor vremi cumplite, undeva la marginea dintre realitate şi irealitate. Într-un sens, nu mai simţeau apăsarea permanentă a lumii monocromo şi triviale, ce izbutea să-ţi controleze, pe nesimţite, fiecare clipă a existenţei, pentru că o parte din fiinţa lor era transportată şi respira dincolo de marginile imperiului fricii, alături de băiatul care încerca să-şi facă un rost în celălalt capăt al planetei, într-un loc, nu doar de neînţeles, dar de neconceput pentru ei.

Izbutiră să facă rost — ar fi trebuit să se gîndească de la început — de o legătură permanentă şi relativ oficială cu Dolfi. Deşi Securitatea controla fireşte întreagă această corespondenţă, nu-şi permitea s-o interzică formal. Dar poate că Securitatea însăşi era dornică, ca sub acest acoperămînt oficial, să afle cîte ceva despre acela care... executa pedeapsa (şapte ani muncă grea) undeva în lumea largă. Plicurile conţinînd scrisorile lui Dolfi erau expediate întotdeauna din New York, unde locuia, încă din 1920, într-o căsuţă din Brooklyn (din acelea cu cîteva trepte la intrare şi cu grilaj de fier forjat, lipită de casa de alături, un peisaj tipic pentru cartierele sărace din filmele americane văzute înainte de război), sora cea mare a Belluţei.

Plecase acolo de foarte tînără, pentru că părinţii îi interziseseră

să se căsătorească exact cu cine dorea. Se măritase în America, tocmai cu acel Sami (devenit Sam, unchiul Sam), pe care, la Iaşi, nu-l acceptaseră ai ei, deoarece era simplu tîmplar, pe cînd ea, Clara, făcuse şcoala comercială şi era contabilă „autorizată". O întîmplare aproape de necrezut, dar adevărată: să alegi, în 1920, „lumea liberă" dintr-un motiv ce părea ridicol.

Cu o mică pauză, între sfîrşitul dictaturii fasciste şi începutul celei staliniste, corespondenţa cu Clara fusese întreruptă încă dinainte de război. Era reluată acum, iar fiecare plic, aşteptat cu teribilă nerăbdare, conţinea un mesaj, scris direct sau rescris de mătuşa „parcă de Dumnezeu inventată", pe baza unei convorbiri telefonice inter-americane (Dolfi locuia la Montreal) şi aşa totul era acceptat.

În alt sens, resimţeau şi mai puternic decît alţii încercuirea comunistă, pentru că aveau motive să viseze la (poate mai corect ar fi „în") lumea de dincolo. Aşa fiind, comparat cu lumea în care vieţuiau, orice amănunt relatat de „dincolo de Cortina de fier" avea o încărcătură de normalitate care aproape le încovoia umerii, în vreme ce vecinii şi colegii lor, trăind exclusiv între şedinţe şi cozi la magazine ori autorităţi abuzive, erau lipsiţi de orice element de comparaţie. Iar cei care trăiau altfel decît aşa constituiau pentru ei o lume ireală. Sensibilitatea nu le era zgîriată, altfel spus insensibilitatea le rămînea intactă. Lumea „celorlalţi" era considerată (la o comparaţie rece, expresie a înstrăinării de ei înşişi, o comparaţie în care dorinţele, poftele, chiar scîrbele erau abstracte, lipsite de palpitul vieţii) o lume mult mai bună. (Deşi nu lipseau nici aceia care, din inconştienţă sau din oportunism, o socoteau o lume mai rea, cu inegalitate socială flagrantă şi inumană. Nu mai vorbim de presa „de partid", adică absolut toate ziarele şi posturile de radio şi jurnalele de actualităţi cinematografice, televiziunea încă nu era răspîndită, care, pe bază de documente şi fotografii demonstra, cu un aer de obiectivitate, „contrastele din lumea capitalului" şi „viaţa îmbelşugată, ajunsă pe cele mai înalte culmi de progres şi civilizaţie",

fraze aparținînd unei propagande cărcia numai deșănțarea îi mai asigura, de fapt, un fel de șiră a spinării din cauciuc artificial.)

În acest cadru general, știrile venite de la Dolfi, oricît de detaliate ar fi fost, n-aveau cum să recompună existența sa de fiecare zi. Își găsise de lucru la un atelier mecanic (spre norocul lui, plecase cu o meserie), închiriase un mic apartament, mînca la o pensiune ori pe apucate, se înscrisese la studii — cine știe ce-l mînase într-acolo — la un Institut de arte, la secția de imagine filmică și fotografie artistică (la Bîrlad, întreaga afacere profesională rămînea cețoasă, amestec între Hollywood și atelierul de poze al domnului Rapaport) și, ceea ce era cel mai îngrijorător pentru părinți, avea crize puternice și repetate de sinuzită, datorită iernilor grele și, firește, moștenirii paterne. Oricît de încurajatoare ar fi fost alte vești, sănătatea rămînea pe primul plan. Cît despre faptul că se simțea străin în lumea aceea străină...

31

Băiatul n-avea cum, pe lumea asta, să mai ajungă în țară. Presupunînd că ar fi venit totuși, că i s-ar fi acordat grațierea sau ar fi intervenit o amnistie pentru „dezertori" — din cînd în cînd autoritățile fluturau, la zile festive, o scutire de pedeapsă, cu condiția revenirii într-un anumit termen — ar fi trebuit să obțină și reabilitarea, spre a reveni în rîndul oamenilor. O poveste atît de lungă depășea puterile unor părinți, pentru care anii ajunseseră să treacă nespus de repede. Cum să-l revadă? Cînd, mai ales? Așa apăru în casa lor gîndul plecării. În Israel, desigur, pentru că despre Canada nici nu îndrăzneau să pomenească deocamdată. Și pentru că Securitatea le-ar fi refuzat viza și pentru că Dolfi nu-i putea întreține acolo, iar „să-și refacă viața" pe cont propriu nu existau, serios discutînd, șanse. Oricum, Clara era categorică în această privință, iar

pentru ei cuvîntul unei surori, care trăia de aproape jumătate de secol în America, era lege. Carol avea desigur anumite reţineri sau temeri de ordin ideologic, dar, spre surprinderea tuturor, nu pomeni despre ele. Să-ţi revezi ori să nu-ţi revezi niciodată unicul copil!

Dar pe cît de repede — relativ vorbind — se hotărîră ei să apuce drumul sionist, pe atît de greu ajunseră să-şi pună planul în aplicare. Urmară cei mai grei dintre ani; şi doar trecuseră prin atîtea! La prima cerere primiră „negativ". Deveniră astfel un fel de „refuznici", deşi termenul încă nu circula în România acelor ani. Fără milă fură scoşi din nenorocitele lor slujbe umile şi deveniră — cîtă bunăvoinţă! — muncitori necalificaţi la fabrica de marmeladă. Angajaţi sezonieri, dar prelungindu-li-se contractul şi peste iarnă, cînd activitatea productivă era oprită din lipsa materiei prime: Carol trecea pe funcţia de portar, Bella pe aceea de arhivară. Un calvar pe care îl suportară cu stoicism şi resemnare ani şi ani. La începutul toamnei, se alăturau zecilor de ţigani şi indivizi certaţi cu legea, uneori criminali trimişi la reeducare, alteori simpli „chiaburi" hăituiţi, sionişti refuzaţi la export, sîrbi alungaţi de la graniţa lui Tito. Un ghiveci social numai bun să fabrice ghiveciurile aflate pe lista de produse ale întreprinderii. Muncă istovitoare, nenormată, adică prelungindu-se, cu o pauză de masă, din zori pînă-n seară. Somn epuizant. Zi după zi, pînă la iarna viitoare.

Acum scrisorile venite din America reprezentau mai mult decît o alinare a unui dor de nestins. Însemnau gura de aer, fără care n-ar fi putut respira următoarea perioadă de vreme, pînă la sosirea mesajului viitor. În cîte o dimineaţă de „învoire" (la concediu, ca lucrători temporari n-aveau dreptul), apucau iar drumul secţiei de paşapoarte, pentru a depune o nouă cerere, cînd termenele îngăduiau!, spre a li se trimite un nou refuz.

După o noapte agitată — era primăvară, cu insomniile ei, ce încă nu căpătaseră denumirea de astenie a acelui anotimp — Carol îşi anunţă nevasta să meargă singură la lucru, deoarece îl bîntuiseră

fantome vindicative şi era musai să meargă la cimitir, fără întîrziere, chiar în dimineaţa aceea şi să se afle un răstimp în preajma mormintelor părinteşti. N-ar fi exclus ca ăsta să fie semnul că plecarea le va fi curînd aprobată (de la cine să-ţi mai ici întîi rămas bun dacă nu de la amintirea fiinţelor care s-au unit ca să-ţi dea viaţa?), aşa încît Bella n-ar face rău să se gîndească la o călătorie la Iaşi, unde-i era înmormîntat tatăl, bătrînul Iakov, fie-i amintirea binecuvîntată, căci minunat om a fost acest la fel de bun părinte pentru toţi cei unsprezece copii ai săi, şi unde încă mai locuia maică-sa, Sura-Leia, numită de Carol „apriga poloneză", poreclă nu se poate mai nimerită pentru această galiţiancă, neîndurătoare cu slăbiciunile firesti ale oamenilor, cu neasemănările dintre unii şi alţii, cu tot ce nu convenea voinţei ei de fier, mîini ferme — lipsite de ezitări, îndoieli, nuanţe — ce trebuia să facă oameni întregi din acea, ironic socotită, acolo, în pustietatea de peste Podul Roşu de dincolo de Bahlui, „echipă de fotbal familială".

Şi se ţinu de cuvînt, într-o măsură anumită. Închirie o trăsură, pe Ghiuju birjarul, cimitirul evreiesc fiind inaccesibil altcumva, plasat dincolo de dealul cel mai îndepărtat de oraş al văii Bîrladului, greu de zărit chiar de la fabrica de confecţii pentru armată, APACA, pînă unde te hurducăia un autobuz preistoric, apt să te facă să-ţi verşi fierea pe şoseaua nepietruită ce ajungea lîngă zidurile, ca de puşcărie, ale întreprinderii dotate acum cu firma „Proletarul roşu".

Nici ţipenie de om în dimineaţa aceea printre mormintele modeste în marea lor majoritate — nu existau bogătaşi precum la Iaşi — unde fără întîrziere Carol îi găsi pe ai săi şi se închină smerit în faţa amintirii lor pămîntene, căci în lumea de apoi nu credea şi nu crezuse. Curînd, însă, porni către adevărata ţintă a vizitei sale, dar şi adevărata pricină a neliniştii intense ce nu-l lăsase să lipească geană de geană, către mormîntul cu bogată piatră de marmură neagră şi litere mari, aurite, pe care nu întîrziaseră să-l ridice — de îndată ce nefericitul reintrase în posesia lor deplină — părinţii lui Tully,

rămaşi în viaţă să-l plîngă pe unicul fiu, atît de dotat şi, în ochii lor, măcinat de contradicţii, ce nu-i puteau fi decît, de timpuriu, fatale.

Era singurul loc de pe glob, cu acest gînd veghease Carol întreaga noapte, unde dator era să dea socoteală pentru hotărîrea de a pleca în Israel. Întreaga tinereţe de zbucium ateu şi antinaţionalist, trăită sub semnul prietenici protectoare a lui Tully, se socotise dintr-o dată trădată de această decizie, în raport cu care pînă şi dorinţa de a-şi revedea fiul pălea, chit că, în nici un caz, n-avea cum să se stingă. Iar Carol n-avea motive să roşească în faţa lespedei negre, nici să ofere explicaţii pe care spiritul fiinţei iubite le cunoştea prea bine, ci doar să se afle acolo şi să aştepte eventualele întrebări pe care propria minte, dar numai în acea parcelă de pămînt încărcată de sensuri ascunse, putea să le ivească. Dar interogaţiile aşteptate nu se grăbiră să-i iasă în întîmpinare.

După o vreme, Carol simţi că poziţia de „drepţi" şi privirea încordat-aţintită spre lespede ajung să-l oboseacă, iar mişcările de dezmorţire sparg parcă atmosfera de ceremonie şi solemnitatea clipei. Respiră adînc şi, fără să-şi răsucească trupul, întreprinse prin mişcarea capului (avînd drept punct de sprijin al rotirii tocmai gîtul fragilizat, locul cel mai sensibil al fiinţei sale) o amplă panoramare a locului, peste dealurile argiloase, lipsite de vegetaţie (singurul loc bogat în arbori, arbuşti, flori, buruieni era, asemeni unei oaze, concentrarea de pietre ce alcătuia cimitirul).

Undeva, în colţul acestui amplu tablou natural, se afla trăsura cu care venise, înţepenită, cu Ghiuju aproape adormit pe capră. În ciuda voinţei de a se supune şi de a asculta, care-l îndemnaseră încă de cu noapte să vină pe acest altar al reculegerii, îl cuprinse deodată un sentiment de plinătate fizică şi psihică, de putere şi de bună dispoziţie, cum de foarte mult nu mai încercase. Toate suferinţele şi umilinţele, atît de numeroase şi de adînci în anii din urmă, slăbiciunea şi oboseala, frica şi neputinţa de a se concentra, se topiseră. Iar el ar fi jurat că nu-l vor lăsa niciodată din cleştele strînsorii...

Puternic, tînăr şi surîzător (motivul, ca şi explicaţia lipseau), destins, neînfricat, liber. Cine ar fi crezut? Îşi bombă pieptul şi respiră încă o dată, şi mai adînc. Parcă era singurul stăpîn al acelui loc ce se pierdea în marginile orizontului. Iar nici un gînd nu se ivea, spre a tulbura senzaţia de răcoare ce-i invadase circumvoluţiunile creierului.

Apoi, venind de departe, plin de prospeţime, gîndul că are toată viaţa aşternută înainte. Vor pleca, plini de încredere în ţara aceea îndepărtată, scuturîndu-se de orice apăsare a trecutului, Dolfi le va ieşi în întîmpinare şi bucuria îi va cotropi. După care, desigur, viaţa obişnuită îşi va relua cursul monoton. Temerile ideologice şi teroarea existenţială care, împletite, îl mînaseră spre acel spaţiu al judecăţii i se păreau acum puerile, chit că de fapt puerilă şi lipsită de răspundere era starea de împlinire care brusc îl invadase...

Îşi reveni treptat în simţiri şi gîndurile, pînă atunci suspendate, reîncepură să funcţioneze, să se depene. Tully îl chemase nu ca să-l interogheze, să-l tragă la răspundere, ci uite, să-i dea curaj, să-l îndemne să revină la viaţă, să-l asigure că hotărîrea fiind luată, ezitările se cuvin îndepărtate. Ce făcuse el rău la urma urmei? Nimic. Căutase un sens vieţii. Atîta tot. Asta era mai important decît orice, mai preţios, pentru existenţă, decît orice fel de comoară, decît bunăstarea materială şi decît amorţirea de invidiat a celor săraci cu duhul. Nu găsise acel sens, ori îl pierduse, se înşelase asupra lui, asta n-avea importanţă. De acum încolo tot asta are de făcut, să sfredelească întunericul din jur cu propria-i minte, să descopere pîlpîirile de lumină şi să se bucure de orice înţeles desluşit. Să lase altora dreptul de a trăi în încordarea întunecată a scopului de a aduna avere.

Nu era călugăr, nu-şi refuza bunăstarea şi bucuriile. Doar atît că nu le punea deasupra ori în locul dorinţei de a înţelege. Nu bătuse degeaba drumul pînă la cimitir. Se înclină, plin de recunoştinţă, în faţa lespedei negre. Îşi irosise anii cu fleacuri politice, care se întor-

sescră împotriva lui; era adevărat. Nu se putea apăra decît spunînd: „Am căutat un sens vieţii, n-am vrut, nu m-am mulţumit să trăiesc la nimereală, asemeni unei vite. Am plătit scump pentru asta, dar nu mă resemnez, sînt dispus să plătesc şi de-acum încolo. Experienţa social-politică o consider încheiată, mă simt eliberat de ea. Să vedem ce altceva mai există!"

32

Cînd se întoarse către casă, călătorind tolănit pe pernele trăsurii, picior peste picior, cu ţigara aprinsă, i se păru că întregul oraş arăta schimbat. O altă lumină şi o altă ambianţă sonoră, în care zgomotele neplăcute ale tîrgului erau estompate. Pînă şi praful, permanent ridicat pe străzile podite doar pe jumătate cu piatră de rîu, avea o anume irizare, pe care nu o remarcase, într-o viaţă de om, căci acolo se născuse, decît doar de cîteva ori.

Pe strada Beloescu, mai mulţi vecini săriră să-l întîmpine cu feţele radioase, iar Meir Cohn, cu figura lui de copil îmbătrînit, cu ochii vii sub chelia strălucitoare, dădu chiar să întindă braţele spre el, ca şi cum ar fi vrut să-l îmbrăţişeze. Carol avea senzaţia că el, sau lumea întreagă, s-a îmbătat. Nici chiar aşa. Se dovedi însă că, în clipele în care „sensul vieţii" năvălise asupră-i la cimitir, se produsese o „conexiune", dintre cele pe care Iancu Herman insistase să-i dovedească, ţinînd cnutul legii în mînă, spre a-l convinge, că îi marcaseră drumul vieţii.

— N-ai aflat, nu ştii nimic?! se interesă Meir, cu vocea lui, în aşa fel modulată de parcă negustoraşul (ultimul rămas pe acea stradă) ar fi molfăit o piatră. Dumnezeu fie binecuvîntat, Iancu Herman a fost dat afară din Securitate, cu un picior în fund! Eu, la început, n-am vrut să cred, însă, uite, întreabă oamenii, aşa să am sănătate, cu Hemi al meu, ăsta e purul adevăr, crudul adevăr, nici eu

nu ştiu cum se mai spune, atît sînt de tulburat şi de bucuros! Întreabă pe cine vrei!

Se grăbiră să-l facă părtaş la încîntarea lor, Meir fusese să-l caute şi la fabrica de marmeladă, iar apoi, cînd aflase de la Belluţa că e plecat la cimitir, aşa nitam-nisam, căci nu era zi de pomenire, spusese:

— Dumnezeu există, aşa să am sănătate cu Hemi al meu, ăsta e semn sigur că există, altfel ce să caute Haim (numele băieţelului său, Hemi era diminutiv de la Haim, deci Alvis şi Carol n-aveau ce căuta dintr-un dublu motiv) tocmai la mama dracului şi tocmai într-o zi ca asta?!

Uliţa evreiască — vreo cîteva mii de-ai lor erau încă în oraş, căci plecările spre Israel erau neoficial suspendate — fremăta de bucurie autentică, de parcă ar fi primit un cadou, de parcă se reparase o nedreptate flagrantă, care pe toţi îi afectase.

Lucrurile erau desigur ceva mai complicate, cum se întîmplă întotdeauna. Formal, motivul concedierii acestui „ofiţer", care-şi găsise de fapt vocaţia, rostul în viaţă, era că îi lipseau studiile necesare funcţiei pe care o ocupa. Că i se pusese în vedere să le completeze, dar cu doar cîteva luni mai devreme. Iar Iancu socotise pe drept cuvînt că... la vîrsta lui şi pentru meritele excepţionale, datorită cărora fusese de două ori avansat în grad şi decorat cu „Meritul militar" clasa treia, n-o să i se facă mizerii, pentru nişte clase nefăcute din vina burgheziei naţionaliste.

Unii colegi se înscriseseră şi frecventau facultatea muncitorească, aşa că scăpaseră, sub motiv că „se află în curs". Deosebirea de grad de cultură între el şi ei era minimă, ba înclina chiar în favoarea sa, avînd în vedere amplele cunoştinţe ideologice pe care şi le însuşise, la un nivel la care „seraliştii" nici nu puteau visa.

Erau destui care spuneau că toţi evreii fuseseră alungaţi din Securitate, pe baza unui ordin secret, ce venise de foarte sus. Pentru a masca ilegalitatea măsurii, se inventase povestea cu studiile, se

aplicase excluderea, dar pe sprînceană, multor creştini pravoslavnici, iar, tot pentru a arunca praf în ochii mulţimii, nişte evrei fuseseră păstraţi în efective, iar un anume colonel Hollinger fusese avansat la Bucureşti, ca şef al Direcţiei a III-a, iar la Ploieşti, un celebru Ştrul rămăsese comandant de regiune.

Oricum ar fi fost, chestia era sau părea destul de încîlcită, pentru a-l deruta pe Iancu Herman. Îl făcu să-şi piardă mintile pînă-ntr-acolo, încît să se plîngă la Comitetul Central, să protesteze pe toate drumurile şi să ajungă să declare că, „în cazul său, partidul a greşit, deoarece trecîndu-l la munca de jos, dăduse satisfacţie duşmanilor socialismului, care-l urau de moarte şi ştiau numai de frica lui". Ajunse chiar în faţa unei comisii de control care, prefăcîndu-se că-i studiază dosarul, încercase să-l potolească. Acest sincer, îndreptăţit, dar foarte neinspirat, gest de disperare, atrase punerea sa în discuţia organizaţiei de bază de la fabrica de marmeladă — unde, altminteri, fusese repartizat ca director (dar ce însemna această biată funcţie de conducere, faţă de puterea gogoliană pe care i-o dădeau, ameţindu-l, uniforma de securist mare şi puterea socială respectivă?!) — precum şi excluderea sa fără milă din rîndurile acelui Partid care nu a greşit niciodată.

Printre motivele excluderii, organizatorii represaliilor socotiră potrivit să evoce şi cazul Alvis, ajuns tatăl unui trădător de patrie, iar el însuşi un dezertor, din cauza modului în care se comportase ca anchetator Iancu Herman. Deşi Carol n-avea evident nici o vină, bănuind doar pe drept că acesta se bucură de răul pe care-l pătimea, dar şi pentru că fusese invocat în plenara de excludere, fostul securist ajunse să-l urască.

— Dacă-mi pare rău că n-am acceptat să conduc fabrica, numai că pentru mine principiile sînt mai importante ca orice, este că pierd astfel posibilitatea să-ţi fi tăbăcit pielea ca să-ţi aminteşti de mine şi în mormînt, tu şi tot neamul tău! nu ezită el să i-o spună în faţă lui Alvis. Pînă la vîrsta aceea — prin toate cîte trecuse, inclusiv perioada

„conexiunilor" — nimeni nu-i aruncase astfel de cuvinte, nimeni de fapt nu ajunsese să-l urască. Alvis era zguduit.

Din fericire, curînd după asta, Iancu Herman dispăru din oraş, abandonîndu-şi familia. Se zvonea că a plecat să lucreze la o mină de metale de la Baia Mare, pentru a se îmbogăţi şi a-şi întări dosarul, dar mai ales pentru a i se pierde urma. Cert e că Alvis nu mai auzi de el pînă cînd plecase în Israel, ceea ce nu însemna că-l uitase. Încă şi pe aeroportul Băneasa, amintirea fostului magazioner de băcănie îi reveni în memorie.

33

Scrisorile lui Dolfi deveniseră mai calde şi mai frumoase după ce fiul aflase că îşi va întîlni părinţii. El promise să vină să-i întîmpine, dar îi anunţă că, în nici un caz, nu intenţionează să-şi părăsească rosturile în Canada, mai ales studiile care-l pasionau; pe lîngă asta, nu putea suferi armata, iar în ţara evreilor erau mereu mobilizări şi chiar războaie. Nici despre posibilitatea de a-i aduce pe ai săi la Montreal nu pomenea direct. Scrisese doar că la vîrsta lor şi fără meserie, nu poţi face faţă duritãţilor vieţii de peste Ocean.

Dar aprobarea plecării continua să întîrzie. Intraseră în lumea aceea îngustă a celor preocupaţi în exclusivitate de chestiunile emigrării, un univers la fel de conturat şi absorbit cu desăvîrşire de o unică nelinişte, ca şi acela al bolnavilor de tuberculoză, în care veştile despre politica paşapoartelor şi scrisorile din ţara „aleasă" circulau fără întrerupere, alinînd ori îngrozind, după caz.

Existau, în această lume, tot ca şi în aceea a bolnavilor de orice soi, specialişti, avînd relaţii ascunse, ce duceau pînă în vîrful piramidei sociale, inşi care puteau şi aveau voluptatea să furnizeze, prin aluzii şi subînţelesuri, informaţii autorizate şi îndrumări preţioase.

Deşi, de cele mai multe ori, previziunile lor categorice nu se prea îndeplineau (nu atît pentru că ei s-ar fi lăudat cu o pricepere inexistentă, dar din pricina haosului care domnea în domeniul respectiv, al unor conjuncturi politice, apte să schimbe pe neşteptate făgaşul lucrurilor), cei contaminaţi de boala plecării definitive continuau să se orienteze după zvonurile lansate de aceşti ghizi. În ceva trebuie să crezi!

Pe lîngă ştirile centrale („Nu se aprobă nimic pînă după Congresul partidului", sau: „Israelul rămîne deschis, însă Europa Occidentală e oprită acum, se aşteaptă rezultatul alegerilor din Germania, dacă nu vin social-democraţii e jale" etc.), erau oferite şi vînate altele, de amănunt, privind normele vamale — ce, cît, cum, unde se poate lua sau trimite cu vaporul, avionul, trenul — sau evoluţia condiţiilor legale de imigrare dintr-o ţară sau alta.

Ca şi în cazul maniacilor de orice gen, contactele cu ceilalţi oameni, fie ei oricît de apropiaţi, erau întrerupte sau limitate, încît, vrînd-nevrînd, chiar şi chestiunile neutre, de interes general, cum ar fi reţetele culinare sau prognoza meteorologică, erau discutate în cerc închis, pentru că, în restul lumii, ori n-aveai chef să te duci, ori nu erai primit. O izolare ce funcţiona, de altfel, din ambele direcţii, deoarece „înscrişii", cei cu „actele depuse", erau ocoliţi sau prost trataţi, de mediul înconjurător.

Un eveniment în această lume închisă îl constitui lansarea de către Securitate — despre care pînă şi cei din lumea „cealaltă" ştiau că dirijează direct Serviciul de paşapoarte, aflat formal într-o independenţă administrativă, iar teritorial în subordinea miliţiei, a poliţiei obişnuite adică — a unei noi formule de „acordare în principiu" a plecării definitive din ţară. Ceea ce în alte colţuri ale planetei, chiar pentru cetăţenii unor ţări de dictatură militară, constituie adesea o simplă formalitate, era, în fostul imperiu sovietic al acelor ani, întins

şi peste gubernia socialismului românesc — eliberarea unui paşaport şi libera circulaţie în străinătate — un proces lent şi îndelungat, cu şanse de aprobare puţine şi nesigure, căci depindea de bunul plac al unor autorităţi abuzive, iar respingerea acelui drept, altminteri prevăzut în Constituţia stalinistă (nu o numim noi acum astfel, aceasta era numele ei oficial atunci, oricît de puţin verosimil ar părea faptul cititorului tînăr şi normal de azi) nu putea fi contestată pe nici o cale publică sau judiciară.

„Respinsul" nu avea decît dreptul — iar în unele perioade chiar acesta îi era refuzat, fiind abolit prin instrucţiuni ale ceea ce se numea Ministerul Afacerilor Interne — să facă o revenire, adică să ia de la capăt complicata procedură, să alcătuiască un alt dosar, primind o nouă respingere. La orice „mîrîială" era, firește, arestat şi deţinut fără judecată, ani întregi, în condiţii inimaginabile. Numai norocul, întîmplarea, jocul conjuncturilor politice, îl puteau smulge din acest cerc vicios al umilinţei şi nedreptăţii flagrante (din societatea care se lăuda a fi cea mai umanistă din istorie, afişînd, uneori pe panouri înfipte cu neruşinare chiar printre straturile de flori din grădina acelui serviciu de paşapoarte, lozinca marxistă, ce suna batjocoritor: „Omul e cel mai preţios capital", cu explicaţia, pentru cei mai grei de cap: „El reprezintă, în societatea noastră, valoarea supremă") care, însă, putea funcţiona nestingherit, pînă la moartea petiţionarului şi a întregii sale familii, aşa cum s-a şi întîmplat, bătrînii o pot confirma, de multe ori, în realitate.

„Acordul de principiu", de curînd lansat, era constituit, în practica acelei perioade la care ne referim, dintr-o vizită „de curtoazie" a unui ofiţer superior de Securitate, la locuinţa familiei care înaintase actele pentru plecare. Într-o bună zi, acest vestitor mult aşteptat, ca un Mesia, se ivi în pragul casei unde locuiau Carol şi Bella Weiss. Dacă erai bolnav de inimă, puteai foarte bine să faci un

infarct şi să te cureţi, de fericire, văzînd cum apare acest sol, prin nimic anunţat dinainte.

Cum... o fericire nu vine niciodată singură, persoana respectivă, care, prin definiţie, s-ar fi cuvenit să inspire teamă, se dovedi o fiinţă mai curînd ciudată şi nu tocmai potrivită funcţiei — şi gradului — pe care le îndeplinea. O necunoscută, în ambele înţelesuri ale expresiei. Mai întîi, lucru rar şi surprinzător, era o femeie. O femeie, cu o înfăţişare plăcută, deschisă, nu lipsită de o anume căldură a privirii şi a cărei figură era traversată, în răstimpuri, de un surîs învăluitor. Aceasta, mai curînd doamnă, nu fusese văzută de ei pe străzile oraşului, ceea ce, pentru o urbe de dimensiunile şi de conformaţia moral-socială a Bîrladului, însemna că este o străină în acele locuri. Fusese ea anume trimisă din capitală, ori dintr-un alt oraş, anume pentru a aduce, modestelor gazde, vestea cea bună? De ce atîta cinste? Ori aşa se obişnuia acum?

Chestiunea se lămuri destul de repede. Femeia se aşeză, împreună cu cei doi soţi, pe scaunele din jurul mesei din sufragerie, cercetă oarecum stingherită odaia, după care, parcă ghicindu-le gîndurile (nici un era greu) spuse că este detaşată în acest tîrg „cu oameni plăcuţi şi simpatici" (ce gen de judecată la un ofiţer superior de Securitate!) pentru doar trei luni. Cel puţin aşa spera. Adică perioada să nu fie prelungită prin ordin, căci, „sîntem militari, la noi ordinele se execută, nu se discută". După aceste cuvinte, oftă îndelung şi adăugă:

— Îmi faceţi o bună impresie, mă pot deci încrede în discreţia dumneavoastră („Vai, doamnă, să nu aveţi nici o grijă!" o asigură gospodăreşte Belluţa) şi vă pot spune că am fost sancţionată, cu o retrogadare pe trei luni şi mutată disciplinar la această unitate a noastră, unde nu cunosc pe nimeni. Alaltăieri am sosit! Să nu credeţi că am săvîrşit cine ştie ce păcat, doar am rătăcit nişte acte, relativ

importante şi cum la noi, firește, mai totul e secret, nu mă pot plînge că am fost sancționată pe nedrept ori prea aspru. Fiecare slujbă are rigorile ei!

Şi adăugă, surîzînd:

— Doar noi, femeile, am luptat pentru egalitate cu bărbații, ce-i drept, nu-i păcat!

Emoționată (cam fără motiv), Bella o rugă să accepte o dulceață de vișine, cum e obiceiul la moldoveni, cînd ești în vizită.

— Vizită e un fel de a spune... surîse iar femeia. Primesc şi vă mulțumesc. Am venit în legătură cu dosarul dumneavoastră de plecare definitivă (scoase din mapă niște hîrtii şi se apucă, folosindu-se de ochelari, să le frunzărească), pentru a încheia raportul pe care-l vom înainta Comisiei guvernamentale, cu mențiunea că propunem aprobarea de principiu a cererii. Văd că aveți un fiu condamnat pentru...

Se opri, înainte de a pronunța cumplita formulă a infracțiunii săvîrşite de Dolfi, pentru care el fusese condamnat în contumacie şi completă:

— Am şi eu o fetiță de şase ani, am trimis-o la bunici pentru perioada asta, n-avea rost s-o car după mine printre străini.

Discuția, un semi-interogatoriu, continuă pe acest ton şi cu asemenea expresii civilizate şi politicoase, o situație buimăcitoare pentru perechea de provinciali. După plecarea distinsei tovarăşe, ei îşi dădură seama că, pe calea acelei „dulceți" de comportare, ofițereasa izbutise să obțină toate datele care-i erau necesare, aproape fără nici un efort, oricum fără a lăsa impresia că le smulge vreo informație. Nu că ar fi avut ceva de ascuns, Doamne ferește, dar ai o senzație curioasă, ca şi cum cineva, un anchetator abil, te-ar fi tras pe sfoară. Dar, ce mai conta? Aprobarea de principiu era ca şi obținută!

34

Trebuia găsită o cale pe care vestea cea bună (şi atît de însemnată) să ajungă pînă la Dolfi. Băiatul să fie prevenit din timp, pentru a avea el însuşi vreme să se pregătească pentru lunga călătorie necesară reîntîlnirii. Cînd eşti atît de neştiutor în ale lumii, cum erau cei doi soţi, totul ţi se pare copleşitor de complicat şi insurmontabil. Era îngăduit „pe lumea ceialtă" să călătoreşti, cînd ai chef (nevoie), de colo pînă colo, costa bani mulţi, era necesar să ţi se aprobe un concediu? Dar înainte de astea, avea oare Dolfi un statut civil definit, căpătase cetăţenia, era refugiat politic sau rezident; auziseră că un timp, chiar şi-acolo, într-o ţară liberă, erai ţinut sub supraveghere, chiar urmărit, deoarece puteai să fii, Doamne fereşte, spion, sau trimis în acest deghizament de fugar şi condamnat în contumacie, pentru a executa cine ştie ce misiune ilicită!

Hotărîră, după o noapte de nesomn şi frămîntare (poate că, oricum, sub presiunea aprobării adusă în casă de strania mesageră a Securităţii, a gîndului că în curînd viaţa li se va schimba cu desăvîrşire, tot n-ar fi aţipit nici o clipă), să se adreseze unui cunoscător, ca să nu bîjbîie ori să facă, din nepricepere, o greşeală greu de reparat. În sfera îngustă a existenţei de indivizi dornici să emigreze, musai era cineva de încredere, un om care umblase prin lume, dar nu rămăsese acolo, precum Dolfi, ci se întorsese să-şi ia familia.

Tatonară cu grijă, în dreapta şi-n stînga — ofiţereasa le atrăsese atenţia să nu pomenească nimănui conţinutul mesajului primit şi nici al convorbirii purtate cu acel prilej — pînă aflară că, la Galaţi, există o persoană avizată şi de încredere, un fost marinar de cursă lungă, scos din funcţie şi condamnat pentru trafic de valută sau cam aşa ceva, care acum aştepta paşapoartele definitive tot pentru Israel (mai sînt pe lume şi evrei-lupi de mare!), un individ destul de ciufut, nici nu era de mirare după cîte pătimise, dar în esenţă bun la suflet ca pîinea caldă şi discret ca o statuie. Pentru Alvis, Galaţii erau un al doilea oraş de baştină, nimic mai simplu deci să se descurce acolo,

cît despre călătoria propriu-zisă, ca n-avea cum să bată la ochi, căci, nu-i aşa, „orice criminal se întoarce odată şi-odată la locul faptei". Da, dar Bella voia să audă şi ea, direct de la sursă, ce-şi-cum: pune-te cu voinţa unei femei! Plecară împreună.

Navigatorul, chit că evreu de-ai noştri, semăna ca două picături de apă cu marinarii din filme, atît la chip — faţa prelungă şi uscăţivă, bărbia parcă retezată cu dalta, obrazul tăiat de cicatrice, pielea subţiată de vîntul aprig al depărtărilor oceanice, plus pipa frămîntată necontenit de buzele cojite — cît şi la comportarea repezită şi suspicioasă, la răspunsurile scurte şi energice, nelăsînd loc îndoielii.

Alvis era acum bucuros că nu venise singur. Poate femeia va reuşi să-l mai tragă de limbă pe acest ins de cremene. După ce îi explicară cazul şi repetară cine anume îi trimisese la el şi omul îşi aminti de acea rudă prin alianţă, gălăţeanul, ce refuzase destinul de marinar de apă dulce, la care îl ducea naşterea pe malurile Dunării, le recomandă prompt o soluţie, uluitoare pentru ei, drept singura adecvată. Îl ascultară năuciţi, dar, după o perioadă de gîndire, se sfătuiră din ochi şi înţeleseră că omul avea perfectă dreptate şi nu degeaba bătuseră drumul pînă acolo.

— Veţi face un drum în străinătate, vă propun Praga, un oraş potrivit din toate punctele de vedere, şi numai de-acolo veţi expedia scrisoarea către fiu, pentru ca nici măcar un perete aici să nu afle ce şi cum!

Să pornească la o excursie în străinătate, prima oară în viaţa lor, tocmai acum cînd aveau atîtea griji şi probleme pe cap, timpul le era măsurat! Dar nu bătea la ochi înscrierea la Oficiul de turism?

— Multă evreime, cel puţin la Galaţi, face o călătorie de agrement după primirea acordului de principiu. Altă ocazie să vă deconectaţi şi să vedeţi lumea n-o să aveţi prea curînd, că nici acolo, la Tel Aviv, nu curge lapte şi miere. Iar încoace, e păcat să irosiţi banii pentru a veni. Preferabil va fi atunci Parisul, acum inaccesibil. Este? Dar important e că veţi putea scrie exact ce vă trece prin minte, cu certitudinea că nu va şti nimeni. Încă şi mai bun ar fi un telefon, dacă faceţi rost de valută. A, nu ştiţi numărul! La revedere, să ne ajute Dumnezeu să primim şi noi odată aprobarea! Multă sănătate!

35

Pentru existența, nu prea bogată în bucurii, a celor doi oameni trecuți de prima tinerețe, Praga a reprezentat o veritabilă oază de farmec și strălucire. Nu călătoriseră niciodată în străinătate, nu urcaseră niciciînd într-un avion, încît însăși experiența drumului, aspectul celor două aeropoarte, vameșii circotași, grănicerii disprețuitori, norii de vată și auzul nefirese, de dincolo de ferestrele micuțe ale aeroplanului sovietic, foiala și zgomotele, anunțurile în engleză și celelalte impresii, aglomerate pînă la umplerea pieptului cu un aer necunoscut și greu de bănuit, deja îi puseseră într-o stare specială.

Uitînd oarecum pentru ce și în ce condiții porniseră la acest drum spre centrul Europei, își spuneau că, oricum, o asemenea excursie trebuia inventată, pentru a-i obișnui cu smulgerea definitivă din lumea în care se născuseră și trăiseră, ei și bunicii lor. Strălucitoarea Pragă se constituia într-o „fază", de natură să amortizeze șocul frîngerii existențiale, pentru care se pregăteau, la o vîrstă cînd trupul și sufletul cu greu mai rezistă unor astfel de încercări.

Capitala Boemiei îi fascină pur și simplu. Fiecare popas turistic la o bibliotecă, la un palat ori la o catedrală, ca și aspectul străzii, al grădinilor, al unor simple magazine și berării, vacarmul tramvaielor și autobuzelor, neobișnuite pentru provincialii care erau, totul îi uluia și îi încînta, făcîndu-i să uite ori să nu observe că, în sens geo-politic, social și psihologic, n-au depășit marginile imperiului de răsărit, cu sărăcia, duritatea și esența sa sumbră. Privind podurile de peste Vîltava și ascultînd sonoritățile clopotelor de la catedrale, aveau impresia — și nu greșeau prea mult — că un colț al cortinei, ce acoperă imaginea Paradisului, a fost ridicat anume pentru ei. Iar cînd ajunseră la sinagoga veche-nouă și la cimitirul evreiesc medieval, simțiră că impresiile călătoriei sînt mai mult decît copleșitoare.

Uitaseră cu totul dificultăţile prin care trecuseră, înainte de a obţine neînsemnata aprobare, a acestei prime excursii internaţionale. Ori poate socoteau că „preţul" merita să fie plătit, deoarece eliberarea paşapoartelor turistice nu fusese decît „un cadou", înmînat la semnarea pactului cu Diavolul. Aşa cum se petrecuseră lucrurile înainte de plecare, încîlcite, muiate în ceaţă, era în adevăr destul de greu să declari ceva răspicat în această privinţă.

Cînd se înscriseseră la Oficiul de turism, aflat într-o fostă prăvălie dezafectată de pe strada Republicii, completaseră doar nişte formulare ample, pe patru pagini, aproape cît cele pentru plecarea definitivă, achitaseră un acont de 20%, apoi alte două rate lunare, plătind astfel trei sferturi din costul total al călătoriei. Urma ca ultimul sfert să-l plătească de Paşti, cu o săptămînă înainte de a porni spre Bucureşti, unde se afla aeroportul de îmbarcare. Dar... încă nu sosiseră paşapoartele.

— Pentru ţările socialiste nu e nici o problemă, paşaportul şi viza cehă sînt simple formalităţi! îi asigurase funcţionarul de la agenţie. Altceva ar fi fost pentru Viena, ori pentru mai ştiu eu unde! Avem actele pentru majoritatea tovarăşilor, le vom primi şi pe ale dumneavoastră, dacă nu mîine, atunci poimîine!

— Putem plăti restul pentru completarea biletelor? Nu de alta, dar am înţeles că pierdem rezervarea locurilor. Ori trebuie să renunţăm din timp, spre a nu pierde avansul, cum scrie în instrucţiuni?

Sărmanii, erau atît de cuminţi şi de corecţi! Nu ştiau cu cine au de-a face, nu-l cunoşteau pe acela care domnea nestingherit peste destinele lor!

— Nici o grijă, veniţi poimîine!

Dar cu o zi înainte de plecare, tot nu veniseră vizele. Hotărîră să se adreseze doamnei de la Securitate, nu pentru vreo intervenţie, Doamne fereşte, dacă se poate bine, dacă nu, nu. Îi dădură imediat telefon (le lăsase numărul ei de la birou), din fericire o găsiră la lucru, deşi era o oră destul de nepotrivită, iar ea nu dădu din colţ în colţ, amînînd *sine die*. Înţelesese şi ea că ori e albă, ori e neagră, deoarece era ultima zi. La poarta importantei instituţii, instalate în clădirea fostei şcoli de arte şi meserii, anume amenajată, cu gard înalt de

beton ce împrejmuia toată incinta, subofițerul de servici le dădu drumul fără probleme, deoarece exista un bilet de intrare special pentru ei.

Cînd îi primi, femeia avea privirea îndreptată spre podea.

— Am vorbit cu șeful, a cerut dosarul și mi-a spus că nu e posibil, avînd în vedere situația fiului. Mi-a dat acest angajament, vă rog să-l citiți și, dacă vă convine, să-l semnați.

— Nu semnăm nimic. Dacă nu se poate, nu se poate! spuse Alvis. Am crezut că s-au rătăcit hîrtiile. Atîta tot!

Ofițereasa oftă.

— Cum doriți! Dar părerea mea e să vedeți despre ce e vorba. Nu vreau să vorbesc cu păcat, dar cînd o fi pentru Israel, tot o să trebuiască să-l citiți. Mai bine acum și împușcați doi iepuri deodată.

Bella se speriе și ceru formularul. Apoi îl întinse soțului. O declarație că nu știau nimic despre Dolfi.

— Păi, am spus de zece ori, altceva nou n-am de adăugat!

Ofițereasa plecă în alt birou, se întoarse, cu aceeași privire smerită ca și la început.

— Am obținut să dați o declarație scrisă de mînă, redactată cum doriți, dar din care să rezulte angajamentul că îndată ce aflați ceva în domeniul de care ne ocupăm, ne veți încunoștiința imediat, pe orice cale posibilă. Altfel nu vă semnează. Iar fără semnătura lui...

Nu mai era nici o glumă. Îl blestemară în gînd pe fostul marinar din Galați că-i vîrîse în asemenea capcană.

— E o îndatorire cetățenească! reluă ofițereasa, pe un ton neașteptat de dur. Refuzul poate fi interpretat într-un mod care nu v-aș sfătui să-l riscați!

Devenise amenințătoare. Sfătuindu-se din ochi — în ai Bellei se iviseră lacrimi — nenorociții de „cetățeni" se așezară lîngă masa din holul rece, bărbatul luă condeiul și foaia, apucîndu-se de compunerea unui text, care să nu-i oblige prea mult. După ce îl parcurse, ofițereasa ceru adăugarea unei fraze, mai limpezi, iar cei doi se înnegriră la chip, Bella luă condeiul și notă ce i se pretinsese, apoi semnă mai întîi ea.

Cînd se întoarseră la oficiul de turism, paşapoartele lor se aflau deja în sertarul funcţionarului, care avea să le servească drept ghid la Praga.

— Va fi o excursie de neuitat, n-o să vă pară rău! îi asigură el, voios, neangajat.

În adevăr, în tot timpul plimbărilor prin Praga şi prin împrejurimi (o puternică impresie produse asupra lor castelul, înconjurat de impunătorul parc, ce aparţinuse arhiducelui Franz Ferdinand — cel cu atentatul de la Sarajevo şi începutul primului război mondial — de la Konopiste), simţiră aţintite asupra lor privirile ghidului şi, cum pericolul ca ei să se „refugieze" în Cehoslovacia era exclus, înţeleseră că îi fuseseră daţi în atentă supraveghere, tocmai pentru că securiştii ştiau prea bine cu ce gînd porniseră la drum. Dar, dracul nu e niciodată chiar atît de negru! Într-o după-amiază „la dispoziţia turiştilor", plecară la cumpărături, se rătăciră de grup şi ajunseră la Palatul Telefoanelor. Era un local vechi de poştă, provincial şi demodat, pe lîngă asta pustiu de te lua groaza, în acea după-amiază încinsă. Cînd îi cerură numărul Clarei din America — îşi făcuseră încă de-acasă socoteala că dincolo de Ocean era, prin diferenţele fusului orar, dimineaţă — funcţionara de la ghişeu tresări, dar luă comanda. Costul unei convorbiri de trei minute depăşea întreaga sumă pe care o primiseră pentru cheltuieli independente, aşa că, în idişul lor germanizat de circumstanţă, reuşiră să explice: taxă inversă. Dar se înserase şi convorbirea tot nu venea, aşa că renunţară.

Expediară, în schimb, o frumoasă carte poştală ilustrată, scriind cu satisfacţie, la vedere, că primiseră aprobarea de principiu şi semnaseră şi un angajament că vor informa — Securitatea le dăduse în acest scop o adresă particulară a unui agent — tot ce vor afla despre fiul lor. („E în avantajul băiatului, îi va prinde bine la prescripţia executării pedepsei", îi minţi convingător bizara ofiţereasă.) Cum ilustrata nu ajunse niciodată la destinaţie, se simţiră şi ei eliberaţi de angajamentul luat şi, chiar în seara ajungerii în Israel, aruncară la coş scîrboasa adresă, pe care nu îndrăzniseră să nu o ia totuşi cu ei.

De cum se întoarseră de la Praga, începură să pregătească, după lista vamală, care circula din mînă în mînă, lăzile şi valizele. Iar pînă li se înmînară paşapoartele, se angajară în nesfîrşitul calvar birocratic, de lichidare a datoriilor de tot felul şi obţinerii actelor pentru dosarul de renunţare la cetăţenie. Apoi vîndură pe nimic lucrurile din casă, nişte hîrburi adunate într-o viaţă şi de care se despărţeau cu strîngere de inimă, cu un consum afectiv uriaş, care-i topea, asemeni luminărilor aprinse de Bella în serile de vineri. Propria existenţă parcă era aruncată în foc şi, dacă n-ar fi fost visul visat cu ochii deschişi, al întîlnirii copilului, probabil că s-ar fi prăbuşit amîndoi.

36

Senzaţia de fericire, despre care auziseră că te cuprinde în preajma plecării, nu funcţionase în cazul lor. Abia pe aeroportul din Tel Aviv, sub presiunea sentimentală a îmbrăţişărilor — erau copleşiţi de cîtă omenire venise să-i întîmpine, noian de rude, prieteni de care aproape uitaseră, foşti vecini, necunoscuţi ce sperau să afle de la ei despre venirea altor necunoscuţi, reprezentanţi ai organizaţiilor de binefacere, funcţionari suspect de binevoitori şi zîmbăreţi, un noian, încoronat de prezenţa acelora care trecuseră anume Oceanul spre ai aştepta, respectiv Clara şi Sami, Dolfi şi logodnica — se destinseră, izbucnind într-un plîns eliberator, cu-adevărat fericiţi.

Firesc, nu lipsea o anumită stare de nelinişte, acea nelămurită îngrijorare, ce nu poate să nu se ivească sub impactul unui eveniment de asemenea proporţii. Dar această stare nu se exprima la nici unul din ei prin vreo preocupare pentru soarta unei valize ori pentru un act, ci se îndrepta, cu întreaga energie a cuţitului răsucit în inimă spre plăpînda făptură a logodnicei, o blondă cu păr lung şi prelins pe umeri, cu ochi de un albastru incert, cu un aer destul de stingher şi de suferind.

— Nu am înțeles cum o chemă! exclamă deodată Bella, cu o agresivitate imposibil de disimulat, pentru a-și elibera, de greutatea ce-i apăsa pieptul, această „surpriză", care, teoretic, s-ar fi cuvenit s-o bucure. Andrela?

Alvis deschise, la rîndu-i, larg brațele dînd a înțelege prin acest gest că nu găsea deloc deplasată întrebarea soției sale, dimpotrivă o împărtășea pe de-a întregul.

— Dar ce importanță are numele ?! se văzu nevoită să le atragă atenția Clara, nedumerită de efectul șocant, în asemenea împrejurări, șocante în toate privințele, produs asupra noilor veniți de o fetișcană ce nu le era nici măcar noră. O cheamă Ardell, dacă asta vă potolește curiozitatea! preciză ea cu o anume iritare. Și nu e frumos să vă năpustiți asupra unei biete copile, obosită de drumul atît de lung și oricum speriată de întîlnirea cu voi!

După care se apucă să sporovăiască, în englezește, cu fata, plină de veselie și întorcîndu-se ostentativ cu spatele la sora și cumnatul care, după decenii de cînd nu se văzuseră, încît abia se recunoșteau, întîrziau să vădească emoția și uluirea cuvenite. Se supărase.

— Așa se întîmplă! spuse cineva, o figură necunoscută celor din familie, dar cu o siguranță a tonului și cu o înțelepciune a constatării, încît cu toții se decrispară, iar surîsul împăcării le lumină din nou chipurile.

Prezența acelei logodnice, de-acum încolo pe un fond de normală seninătate, continuă să rămînă pentru părinții lui Dolfi preocuparea principală a primelor zile după sosire, deși acum o înconjurau pe față cu simpatie și nu îndrăzneau să adreseze întrebări în ce o privește, nici măcar pentru a afla, de la ea ori de la altcineva, răspunsul cel mai important: dacă este sau nu evreică. Poate că de această firavă domnișoară era legat refuzul lui Dolfi, repetat, de a veni să locuiască acolo, împreună cu ei.

Lăsînd-o deci pe Ardell în plata Domnului, începură să zgîndărească — se terminase cu scrisorile învăluite — întîmplările trecute, prezente și viitoare ale unicului lor copil. Vai, nu mai era copil și nu prea mai era al lor! Fără să aparțină — asta le deveni clar în momentul cînd nu le mai putea aduce nici liniște, nici neliniște —

acelei blonduțe care-i speriase. Căci acum puteau jura că el n-avea de gînd să se căsătorească, iar fata venise într-o excursie turistică, folosind prilejul de a fi însoțită de băiatul cu care tocmai făcea amor în perioada aceea. Iar Ardeli era, tot n-avea importanță, evreică.

Faptul că peste cîteva zile, o săptămînă, relația cu fiul lor avea să revină în făgașul săpat în anii din urmă — un dor îndelung și nevindecabil, presărat cu scrisori pline de căldură — faptul că, deci, părăsind România, îl puteau vedea pe Dolfi din cînd în cînd, poate chiar acolo la el, adică în locuri unde imbecila condamnare pentru trădarea de patrie dispăruse, acest fapt dureros, ireparabil, reușiră să-i aducă, în fine, cu picioarele pe pămînt.

În adăpostul care le fusese repartizat, două camere la etajul unui bloc ce servea drept „centru de absorbție al noilor veniți", undeva lîngă Ierusalim, dormiră prima noapte „reală", scufundîndu-se într-un somn adînc, precum noaptea, abia cînd perechile americane luară drumul înapoi, spre meleagurile unde-și duceau, mai demult ori de curînd, viața „reală". Alvis și Bella se treziră în zori, privindu-se, încă nedezmeticiți, unul pe celălalt. După cîteva clipe, bărbatul sări din pat și se repezi să caute în buzunarele genții de voiaj (o servietă destul de modernă) actul de identitate comun, ce le fusese înmînat pe aeroport de autoritățile care-i primiseră.

Datorită pălăvrăgelii care-l cuprindea ori de cîte ori voia să-și ascundă frămîntarea, pălăvrăgeală ce semăna mult cu buna dispoziție, declarase că numele său ebraic este Haim, adică viață și se apucase să brodeze pe marginea acestui substantiv plural, care se folosește nu doar în acest caz, ci și pentru apă sau cer, dovedind o stăpînire a limbii (tot fusese bună la ceva tinerețea socialistă și oferta rabinului Avrumolă!) care-i ului pe cei prezenți.

— Poți fi trecut sub numele pe care-l alegi. Poate acum, cînd nu mai ești în Galut, te simți mai bine sub numele biblic! îi spuse reprezentantul Ministerului de Externe, un fel de securist al acestor meleaguri, ceva mai politicos, dar la fel de dur și intransigent precum colegii de „branșă" din România, unde, poate, făcuse aceeași treabă, pentru care e nevoie de o înzestrare specială.

— Haim să fie, adică să fiu, de ce adică viaţă — jocul de cuvinte funcţionă perfect — să mi se spună doar Alvis?!

— Am revenit la copilărie! Atunci, mama şi bunica îmi spuneau Haim, se adresă el nevestei, destul de speriat de constatare, dar şi amuzat de situaţie. Dacă mai ţineau mult formalităţile, te potcoveam şi pe tine cu numele de Hana! adăugă, oftînd bosumflat.

O verişoară a Bellei, care imigrase nu de mult şi cunoştea perfect şirul de drepturi şi obligaţii ce reveneau noilor cetăţeni (o formalitate dintre cele mai deosebite era acordarea cetăţeniei încă la aeroport, o reglementare juridică exclusivă ţării evreilor, bazată pe „legea reîntoarcerii în patrie", ce elimina obişnuitele pretenţii adoptate în această privinţă de toate Constituţiile statelor lumii), trimise ziarului românesc un anunţ, ce se publica gratuit, inserînd ştirea sosirii lor şi adresa locuinţei temporare. Astfel începu peregrinarea a fel de fel de figuri, pe care demult le socotiseră înghiţite de timp. Colegi de şcoală ai ambilor soţi, dar şi ai lui Dolfi, dar şi foşti vecini, mai mult sau mai puţin îndepărtaţi. Fiecare aducea flori, ciocolate, bomboane, băuturi, fructe exotice, obiecte de gospodărie, plicuri cu bancnote, dar mai ales fotografii şterse de timp, care să dovedească „relaţia", pe care ei înşişi păreau s-o considere demnă de a fi pusă la îndoială, dată fiind scurgerea deceniilor şi absenţa, nu doar a comunicării, dar adesea chiar a brumei de informaţii care să înlăture straturile de praf ale uitării firești.

Senzaţia, prin acumulare, era absolut teribilă şi ar fi putut alcătui un film documentar de lung metraj, tulburător, emoţionant, senzaţional, uneori neverosimil. Dar cum, o dată cu fiecare nouvenit, povestea se relua, jocul revederilor incredibile fiind oarecum identic, se crea un soi de repetare monotonă, ce excludea cheful filmării şi făcea inutilă, căci aparţinea unei „grămezi de unicate", pelicula respectivă.

În general, veneau cei care izbutiseră, de bine-de rău, să se aranjeze, să aibă casă, maşină, copii, funcţii sau avere, care călătoriseră mult în străinătate şi erau sănătoşi. Ceilalţi — o minoritate, e drept — rămîneau la casele lor, călcîndu-şi în suflete dorul revederii.

Cei mai voioşi, înfloritori, expansivi şi chiar sentimentali, erau aceia care reuşiseră să se distingă într-un fel anume, ori să aibă copii bine situaţi în plan social sau material. Nu puteai să nu rămîi uimit (mai ales un om ce păstrase intactă capacitatea de mirare, cum era Alvis), aflînd că un mucea de la „heidăr", un fost băieţaş şters şi prostuţ, umil şi bolnăvicios, făcut parcă anume să piardă neîncetat pariurile cu destinul, devenise ambasador, trecînd prin mai multe capitale importante şi fotografiindu-se la recepţii cu miniştri cunoscuţi din jurnalele de actualităţi, cu vedete de cinema, chiar cu monarhi în exerciţiul regalităţii.

Altul avea un fiu general de aviaţie, decorat cu înalte distincţii, solemn, băţos, aducînd drept noră acelui fost vecin nevoiaş, copleşit de mizerie, pe fiica unui armator grec milionar.

. Cutare ţaţă agramată conducea plictisită un automobil luxos, ca care, odinioară, se angaja la Bîrlad cu ziua să ajute la spălat ori la curăţat de pene o găină pentru vineri seara, iar asta datorită faptului că fratele ei, adunat cîndva de prin cotloanele unei case de corecţie pentru delincvenţii minori, era acum proprietarul unei reţele de hoteluri şi restaurante. Etc.

. De la un timp, Alvis începu să se irite, să-şi manifeste plictiseala, iar uneori să-şi ascundă cu greu furia, în faţa unor aiureli ale sorţii, ce parcă pierduse frînele, dînd inculturii şi grosolăniei de caracter premiile cele mai însemnate, iar ticăloşilor dreptul de a te privi de sus. Impulsurile tinereţii sale socialiste, domolite de ghionturile pe care i le aplicase Istoria, reveneau, răzvrătite.

El însuşi trăia o stare de plinătate şi revigorare, datorită în special efectului pe care-l făceau asupra tuturor cunoştinţele sale de ebraică. În vreme ce Bella fusese înscrisă la un „ulpan" şi se chinuia, sărmana, laolată cu alţi oameni în vîrstă, unii chiar bătrîni, să deprindă slovele de care-şi amintea ca prin vis, apoi să lege cuvinte şi să le rostească în cor, alcătuind propoziţii simple şi uzuale, apelînd pentru asta la întreaga energie intelectuală şi psihică (iar uneori şi cea fizică, pentru că adesea era epuizată de efortul asemănător celui depus de un şcolar în clasa întîi, efort la care fibrele trupului protestau energic), Haim se plimba de colo-colo, dădea informaţii şi

indicații, după care lua ziarul și, așa cum era moda, fără punctele de sub litere, care indicau, în cărțile de rugăciuni de odinioară, majoritatea vocalelor, citea uluitor de bine, de corect și de repede, înțelegînd cam trei sferturi din text.

Cînd cineva îl întreba, în idiș, dacă n-ar fi bine să ceară un post de profesor de ivrit, Alvis-Carol-Haim era în culmea fericirii, se bucura și se simțea cuprins de mîndrie ca în vremurile cele mai luminoase ale tinereții. O însoțea uneori pe Bella la orele de curs, stînd gînditor la o parte, iar în pauze intra în vorbă cu noii veniți din Persia ori din țările Americii Latine — era o tînără divorțată din Uruguay, cu care se înțelegea de minune, încercînd să prindă din zbor, spre hazul colectiv, expresii în spaniolă — iar starea lui de spirit era aceea a unui student venit în vacanță la conacul de la țară al familiei, după ce a trecut cu strălucire examenele la Sorbona. O sărbătoare continuă...

Datorită acestei stări de prea plin sufletesc, avea reacții și chiar fantasme de adolescent. Într-una din dimineți, după ce soția plecase la școală, rămase mai mult în așternut — de obicei deretica sau ieșea la cumpărături, la discuții cu vecinii, în fața cărora se bucura de respect, chiar cînd era vorba de suspicioșii evrei orientali, cu fețele lor măslinii și ochii negri ca tăciunele — și atipi din nou. Se trezi în mijlocul unui vis erotic bulversant, în plină aventură de tinerețe cu Liubița. Tocmai isprăvise o lungă îmbrățișare, una dintre acelea în care sîrboaica se pricepea de minune să le „umple" cu atingeri dintre cele mai arzătoare și dătătoare de delicii sexuale multipe, se ridicase de pe divan, își făcuse toaleta post-amoroasă, apoi se așezase pe o canapea cu spătar aflată în sufrageria femeii, aprinzîndu-și o țigară de foi și savurînd-o cu voluptatea ce prelungește moleșeala bine cunoscută.

Apoi i se alăturase și Liubița, înveșmîntată, direct pe piele, cu un halat subțire și pufos, de o culoare care-i plăcea și-l excita întotdeauna pe Alvis. Femeia se întinse de-a lungul canapelei, sprijinindu-și creștetul de genunchii lui, aprinzîndu-și o țigară subțire, mentolată. Poalele halatului se desfăcură la una din mișcările ei bruște, dezvelind chemător coapsele pînă sus. Apoi, dintr-o dată,

gura femeii, încă fierbinte şi umedă, se alătură sexului sau aţipit. O tresărire a amîndurora, o lucire a ochilor şi Liubiţa nu întîrzie să-şi alipească buzele de locul cel sensibil al corpului său, în vreme ce privirea lui Alvis se mări de dorinţă reînnoită, trupul îi fremătă, cuprins de friguri, iar palma lui se întinse să mîngîie sînul umflat ce se ridicase, cu sfîrcul intens rotunjit.

Sărutul ei deveni atît de aţiţător, poftа lui de posesie atît de pregnantă, imaginea voluptăţii, reflectată de cunoştinţă, căpătă dimensiunile unei plăceri ameţitoare, pe măsură ce dorinţa femeii făcea ca mozoleala să devină tot mai frenetică, încît îl împinse spre satisfacţia deplină. Sămînţa izbucni cu putere şi, revărsîndu-se peste sînul umflat, înconjură cu grijă sfîrcul, strălucind în lumină, în vreme ce degetele ei, lungi şi albe, netezeau lichidul, răspîndindu-l uniform, într-o joacă violentă şi subtilă, iar buzele reluau strînsoarea inelară irezistibilă, asemeni unei ventuze necruţătoare, fierbinte ca o arsură.

37

Alvis se trezi din acest vis pătimaş, deloc potrivit cu vîrsta şi cu imaginaţia-i potolită, stors ca o lămîie, cu inima gata să-i sară din piept. Simţi dintr-o dată că nu e de joacă. Trebuia neapărat să-şi găsească de lucru, o ocupaţie care să-l absoarbă şi să-i consume puterile fizice, să-l smulgă din acea vacanţă prelungită, din acea lipsă de griji care-l acaparase o viaţă întreagă, ţinîndu-i trupul şi mintea (deci şi imaginaţia) într-un cleşte, asemănător celui al poftei dezlănţuite, aşa cum se concentrase, pentru cîteva clipe, în gura de foc a sîrboaicei.

Peste doar o oră intra, elegant şi bărbierit cu îngrijire deosebită, în biroul unei anume Dafna, care se ocupa de plasarea în muncă a locatarilor din Merkaz Klita, o brunetă subţire, cu figura aspră şi rea, cu ochişori de culoare violetă, cu buzele răsucite într-un rictus

dispreţuitor. O fiinţă vicleană fără justificare, făcînd mereu impresia, în special datorită înţepenelii întregului corp, că face o favoare, fie şi numai primindu-i şi ascultîndu-i pe acela în slujba cărora era chemată să se devoteze, căci doar alt rost nu avea prezenţa ei şi leafa ce i se plătea de către Ministerul Muncii.

De fapt, această disjuncţie organizatorică şi administrativă — adică faptul că funcţionara nu era subordonată Agenţiei evreieşti numită Sohnut, care era proprietara imobilului şi patroana întregului aparat funcţionăresc şi de întreţinere, de la director pînă la grădinar, nici Ministerul Absorbţiei, care plătea indemnizaţiile în perioada de adaptare la mediu şi învăţare a limbii, nici măcar Ministerului Învăţămîntului, răspunzător de cursurile de ivrit, de pregătire profesională, de căminul şi grădiniţa de copii, de înscrierea la şcoli a elevilor şi studenţilor — această independenţă relativă o determina pe Dafna să lase impresia că lucrează benevol, într-un voluntariat pe care-l poate oricînd suspenda.

Alvis o ocolise multă vreme, pentru că tînăra îi strica starea de bine, de confort interior şi de libertate redobîndită. Dar acum, hotărît să pună capăt, prin propriu voinţă, acelei stări lipsite de răspundere, să pretindă „un jug", i se adresă Dafnei ca unei servitoare. Cale de mijloc, în asemenea cazuri, gîndea el, nu există.

Procedeul avu în adevăr efect: din ţîfnoasă şi intangibilă, tînăra deveni binevoitoare şi chiar supusă, desigur în limitele pe care personalitatea ei, strînsă în chingi, le îngăduia. În loc să-i întindă formularul de carton, care alcătuia aici „dosarul de muncă", se apucă ea însăşi să-l completeze, cerînd lămuriri şi insistînd la fiecare din capitolele „cazierului" său profesional. E drept, o meserie definită, Haim nu avea. O diplomă de studii, nici pe-atît.

Adresîndu-i-se pe numele mic, cum era obiceiul — simpatic, la care de obicei adaptarea e rapidă, iar ştergerea instantanee a distanţelor e evidentă (ca şi cum pluralul politeţii ar fi cel care impune bariere în comunicarea interindividuală şi nu determinările per-

sonale şi împrejurările existenţei) — în această ţară aflată pe calea americanizării rapide, Dafna încercă să se scuze pentru dificultăţile care-l aşteptau pe destul de vîrstnicul solicitant:

— Haim, să ştii că n-o să fie uşor! Trebuie să avem, amîndoi, multă răbdare, să insistăm chiar cînd ni se trînteşte uşa în nas, să nu ne dăm bătuţi pînă nu reuşim! De acord?

Era de nerecunoscut. Îşi făcea datoria!

Şi nu exagera, nu folosise acele îndemnuri în mod gratuit. Trecîndu-şi în revistă episoadele profesionale, circuitul bizar pe care i-l impusese viaţa anterioară, Alvis îşi dădea prea bine seama de adevărul spuselor fetei. Negustor! Pentru asta trebuiau bani, fără a mai vorbi de faptul că îi lipsea dorinţa de a mai sta în dosul unei tejghele şi nici nu credea în norocul absolut necesar pentru a obţine fie şi un succes modest. Nu avea, nu avusese talent pentru asta.

Îi plăcuse cariera scurtă de gazetar şi de activist. Partide, chiar de stînga, existau şi aici. Dar ele îşi formează „cadrele" încă de la vîrsta şcolară, uneori chiar mai devreme. Iar un patron de jurnal, efemer ori cu tradiţii, nu l-ar fi primit în nici un caz, fie şi numai pentru că îi lipsea acea experienţă specifică, de vînător şi analist de ştiri. Oh, el lucrase în domeniul ideilor, al concepţiei, ceva pentru care în lumea civilizată se fac studii superioare de politologie!

Condusese o cooperativă. Iată o funcţie pentru care societatea de aici ar fi trebuit prefăcută din temelii, spre a pricepe măcar despre ce fusese vorba. Şi-apoi, chiar „dincolo" dăduse chix, ajungînd la puşcărie, de priceput ce se dovedise în evitarea capcanelor specifice.

Ultima perioadă o petrecuse la difuzarea presei. Asta echivala cu un chioşc de ziare, la care toţi clienţii sînt abonaţi (o veritabilă aberaţie în sens social), sau cu un centru de expediere a coletelor proaspăt ieşite din tipografii, o muncă de noapte, cerînd efort fizic.

— Ar trebui ceva asemănător! începu el să explice, plin de transpiraţie. Funcţionar la un depozit sau la un centru poştal sau la o arhivă.

Figura Dafnei se lumină.

— Aceştia sînt de obicei oamenii de încredere ai patronilor! dădu ea, în contrazicere cu nădejdea care păruse s-o susţină, răspunsul corect. Dar putem face altceva. Profitînd de faptul că ştii limba, te-aş putea recomanda la un curs de recalificare, ai căpăta o diplomă, iar pe baza ei, ne-am putea zbate cu mai mult folos. Te trimit la şcoală.

Exista, pe lista alcătuită de Ministerul Muncii, un curs de contabilitate mecanizată şi unul de arhivari publici. Optară pentru acesta din urmă, deoarece în hîrţogăria financiară putea Bella să aibă o şansă de a se vîri. Plecînd din biroul Dafnei, Alvis-Haim fu cuprins de un pesimism, pe care nu-l simţise nici în cele mai grele momente dinaintea plecării din România, cînd viitorul îi apărea în culori atît de sumbre.

Aşa de pildă se întîmplase după şedinţa de excludere din partid. Lui Alvis i se spusese, mai întîi, de către unii, că trebuie doar să se prezinte la biroul de evidenţă al judeţenei, să predea carnetul roşu şi să obţină o dovadă, pe care s-o depună la dosarul de plecare definitivă.

Erau de făcut în total trei dosare distincte: unul la depunerea formularelor mici, unul la depunerea formularelor mari, adică după aprobarea de principiu, iar ultimul în ziua obţinerii paşapoartelor propriu-zise, cînd se producea lichidarea, inclusiv pierderea cetăţeniei, cînd deveneai apatrid, al nimănui, stare ce dura pînă la coborîrea din avion, dincolo, în lumea unde te strămutai.

Dar se dovedise că nu mai era aşa, deoarece intrucţiunile se tot modificau, adesea structural, complicîndu-se mereu, devenind tot mai greoaie, apăsătoare, sufocante. Rareori se şi simplificau, de formă, atunci cînd era de obţinut un avantaj politic sau economic, celebra „clauză a naţiunii celei mai favorizate în comerţul cu Statele Unite", iar americanii condiţionau — aflai asta de la postul Europa Liberă — respectivul sprijin de liberalizarea emigrărilor, care deveniseră astfel un soi de negoţ cu sclavi de partid, acum, se ţinea o adunare generală a organizaţiei de bază, unde se prezenta un raport

special de către secretar, unde participa musai şi cineva de la eşalonul superior, după care „se lua poziţie categorică de înfierare a trădătorului de patrie".

Carol, pentru care expresia din urmă avea, după procesul băiatului, o încărcătură emoţională grozavă, era cît pe-aci să se răzgîndească, spusese că renunţă la plecare, de teamă că inima n-o să-i reziste. Cineva îl învăţase însă să ia cu două ore înainte de judecare, o pastilă americană — tot americană — care desface intelectul de afectivitate, încît parcă ai participa la drama altuia, nu te impresionează, iar inima este astfel ferită de şoc.

În noaptea precedentă nu lipise geană de geană. Era atunci înscris în organizaţia de bază a cartierului Popa Iancu, unde îşi începuse el însuşi activitatea, apoi fusese avansat agitator şi unde o parte din efectiv era alcătuit din oameni pe care el îi convinsese, ca şi pe Herman, să se înscrie la comunişti, iar pe Alvis îl măcina ruşinea.

Urma să se despartă de singurul ideal care-i luminase existenţa! Chit că păţise ce păţise şi n-ar fi trebuit să sufere în vecii vecilor! Intrase în sala de şedinţe palid ca un mort, neîndrăznind să spună bună ziua. Totul se desfăşurase ca la carte, pastila îşi făcuse efectul, slavă Domnului, iar la plecarea acasă, îl conduseseră doi foşti ceferişti, oameni care nu cunoşteau frica, asigurîndu-l că l-au stimat o viaţă întreagă şi îl înţeleg şi-acuma. Era uluit.

Mai fuseseră şi alte întîmplări care-l marcaseră puternic înainte de plecare. De altfel însăşi perspectiva schimbării destinului era, în multe momente, apăsătoare, neliniştitoare şi chiar insuportabilă, aşa cum numai viaţa de fiecare zi, cînd devine plicticoasă şi lipsită de rost, poate fi. Cînd îl cuprindea refuzul lăuntric de acceptare a modificării existenţiale, cu greu îşi aduna puterile pentru a nu renunţa, a nu lăsa totul să rămînă aşa cum era.

Simţea dintr-o dată că nu va fi capabil să se urnească şi-apoi să accepte un alt peisaj şi un alt aer de respirat, alte figuri decît acelea cu care se obişnuise. Dar asta nu însemna totuşi un ataşament afectiv faţă de prezent.

Lipsa de energie interioară acţiona în dublu sens, iar între a se smulge din inerţie şi a lăsa, ca o moluscă, timpul să-şi urmeze curgerea implacabilă, prefera, îl tenta, să nu mişte un deget. Precum un mic moşier de ţară dintr-un roman rusesc, începea atunci să pună preţ pe tabieturile pe care nici nu le observase înainte, ori care îi stîrniseră iritarea, dispreţul de sine şi rîsul. Ajungea să considere sărmana comoditate drept valoarea supremă, ceva ce nu se cuvine pierdut sau înlocuit.

Somnul de după amiază, acea oră şi jumătate de relaxare, căreia i se abandona de cîte ori avea prilejul, îşi va mai găsi loc în existenţa lui de dincolo, mai ales în anii de început? Va suporta — dar înainte de asta, va găsi — o altă locuinţă? Pentru a se convinge că dracul nu e atît de negru, se apucă să scrie lungi epistole prietenilor şi rudelor, cerînd sumedenie de amănunte, iar cînd răspunsurile adunate se băteau, cum e şi normal, cap în cap, căci fiecare din corespondenţi avea experienţa, opinia şi „viziunea" temperamentală proprie, Alvis rămînea năucit, ca şi cum s-ar fi pregătit să navigheze, fără busolă ori hărţi, către un continent abia descoperit.

Toată această stare de imobilism, de respingere mentală a urnirii din loc, îl năpădise acum, după ce încercase, împreună cu Dafna, să găsească posibilitatea unei inserţii sociale. Pe cît de voios, nepăsător şi receptiv la noutăţi fusese în întreaga perioadă scurtă de la venire, pe-atît de întunecat şi sumbru intrase în (dar şi părăsise) biroul funcţionarei de la Ministerul Muncii. Iar asta, în ciuda faptului că stabiliseră împreună o soluţie acceptabilă, chiar mai puţin rea decît prevăzuse în proiectele sale realiste. Un curs, o calificare, ceva care să-l ancoreze în noile condiţii, o şansă care ar fi trebuit să-i surîdă.

Curînd se destinse iar, în special şi din nou, datorită cunoaşterii limbii şi a inteligenţei sale native, prin care se făcuse remarcat şi stimat, a surîsului cald, îngăduitor şi ironic, cu care cucerise simpatia şi încrederea proaspeţilor colegi, majoritatea femei, pentru care fiecare explicaţie profesională constituia o prăpastie de netrecut.

Deloc de mirare, în asemenea condiţii, că isprăvi cursul cu un elan de campion, devenind unicul absolvent care avea locul de muncă dinainte asigurat, chiar la arhiva filialei centrale a Băncii naţionale, care finanţase şi patronase respectivul „efort de integrare şi absorbţie", cum se numea, în limbajul patetic al tinerei ţări, orice operă caritabilă ori de filantropie generoasă. Era invidiat, felicitat, se liniştise.

38

Se apucă de treabă — o muncă rutinieră, desigur, aceea de plasare, în dosare şi cartoteci, a unor fişe primite cu toptanul în subsolul unde lucra — nu resemnat şi împăcat cu sine, cum ar fi fost deajuns, ci punînd oarecare suflet, dorinţă de perfecţionare a stilului de lucru, chiar avînt. Îl distra, era o componentă structurală a firii lui, să afle biografiile celor din jur, făcînd să treacă neobservată birocraţia greoaie, căreia trebuia să-i consacre timpul şi energia.

Îl atrăgeau în special, la noul loc de muncă, discuţiile cu o colegă, originară din Leningrad, dar ai cărei părinţi erau evrei basarabeni. O chema Valeria, înţelegea românește, chiar şi idiş, aruncînd din cînd în cînd cîte o expresie, destul de stîlcită, într-una din aceste limbi, ori în ivrit, cu un fermecător accent rusesc. Era o femeie solidă, cu puţin mai tînără decît el, care fusese frumoasă, iar acum, cu trăsăturile bine desenate, cu o pasionalitate coaptă şi provocatoare, stîrnea încă simţurile bărbaţilor şi invidia femeilor. Se îmbrăca în rochii bine mulate, care-i scoteau în evidenţă formele masive ale pieptului şi şoldurilor, îşi vopsea părul, revărsat pe umeri, într-un roşu aprins, cosmeticele subliniau violent trăsăturile chipului, iar rîsul ei sonor, provenind din adîncurile unei feminităţi nepotolite, răsuna cu vigoare voluptuoasă, mai des decît ar fi îngăduit mediul stins-auster în care lucrau, dar şi experienţele dure, care-i marcaseră existenţa.

În ciuda aerului „aprins" pe care-l arbora, avea o comportare mai curînd rezervată şi îi plăcea să ţină la distanţă, folosind uneori expresii grosolane în ruseşte, pe cei care se lăsau înşelaţi de aparenţe şi încercau să profite de atingerile fierbinţi ale trupului ei, ori să-i facă propuneri deocheate. Căpătase încredere în Alvis, pentru că acesta îi ghicise firea răzvrătită şi furiile năvalnice, i se adresa cu politeţe respectuoasă şi, mai ales, ştia s-o asculte, receptiv şi îngîndurat, cînd pe Valeria (nicicînd Vali sau Valea) o cuprindea fie cheful de chiote deşănţate, fie nevoia aprigă de confesiune.

La acest din urmă capitol, avea, în adevăr, ce să povestească. Talentul narativ nu-i lipsea, iar expresiile erau colorate. Relata fără fasoane şi prefăcătorie, cu un refuz al posturii de victimă a destinului, care-i umfla pieptul, ca şi încordarea unui halterofil, făcînd-o agresivă, gata să atace un duşman inexistent.

Cînd îşi dădea seama, proastă nu era deloc, că a depăşit măsura „duduitului cosmic", surîdea blajin, sfios, adesea feciorelnic. Ochii ei, de un verde deschis, ca ai unei vulpi desenate, cu sprîncenele arcuite malefic şi genele încărcate de tăciune, căpătau transparenţa tinereţii, îngropate în dezastrele neiertătoare ce-i fuseseră din belşug hărăzite.

Se căsătorise, pe la şaptespreceze ani, cu un medic celebru şi bogat, pe cît de brutal pe-atît de afemeiat, care-i stîrnise o gelozie sălbatică, pedepsită, la desele-i beţii, cu cnutul clasic. Turnase în grabă trei copii, la douăzeci şi trei de ani era deja văduvă, venise războiul, asedierea oraşului, munca la tranşee, asalturile şefilor de tot soiul, foamea copiilor, singurătatea adîncă, ura generalizată, propriul alcoolism, depravarea irezistibilă, protestul, arestarea, lagărul politic, plecarea în lume.

Acum, copiii aveau copii, dar ea era atît de departe de-a fi devenit o bunicuţă răbdătoare şi servilă. O nevoie irepresibilă de răzbunare, împotriva lumii întregi, continua să mocnească, izbucnind uneori în vîlvătăi aberante, la adresa unui contopist anemic, ori

a unui birocrat bătucit de proteste. Îndată o cuprindeau remuşcările, plînsul îi năclăia chipul, vopselele grase se mîzgîleau, scoţînd la iveală riduri adînci şi incurabile tristeţi.

Pentru Alvis, prezenţa în preajmă a unei personalităţi accentuate, gata de harţă din zori şi pînă-n noapte, era mai mult decît binefăcătoare. Îl distra, îl liniştea, îl fascina, parcă îl ajuta să respire mai uşor în timpul crizelor, des repetate de la venirea în Israel, de anghină pectorală. Reuşise — performanţă unică pentru el, avînd un „ce" neverosimil şi încurajator, prin natura auroralâ a situaţiei — să transforme într-o camaradă de încredere (întreţinînd cu ea o relaţie permanent senină şi fără echivocul vreunei atracţii sexuale) pe singura muiere adevărată din acea instituţie, dominată numeric de bărbăţuşi stătuţi şi sfioşi, pe singura femeie din lume care mai putea stîrni pofte oarecum uitate şi dorinţi pătimaşe acelor bătrîiori porniţi demult pe făgaşul impotenţei fără de întoarcere.

Era, poate, un semn rău prevestitor pentru admiratorul neclintit al femeilor atrăgătoare, ce fusese o viaţă întreagă, dar, curios, îşi satisfăcea astfel o plăcere necunoscută şi obţinea o victorie de netăgăduit asupra oricărei aţîţări a simţurilor, de oriunde ar fi venit ea. Iar Valeria era — nici surprinsă, nici încîntată — recunoscătoare şi plină de admiraţie.

— Se vede că eşti un bărbat adevărat! îi spuse ea.

— Sînt deştept! glumi Alvis.

— Foarte deştept! şuiera rusoaica, punînd în slujba acestei aprecieri, rostite în româneşte, o şerpuire trupească şi o umflare a pieptului, ambele deopotrivă de focoase.

Această camaraderie neobişnuită nu rămase fără consecinţe în plan social. Cum basarabeanca era poficioasă de sulemeneli şi boarfe, care-i lipsiseră la Leningrad, dar se găseau aici, în deşertul Iudeii, din plin, cum pe de altă parte renunţase a-şi mai vinde

farmecele, se înţelege de la sine că era mereu în pană de parale, cu conturile bancare părăduite şi cărţile de credit anulate pentru abuzuri, uneori ameninţată de închisoarea datornicilor. La figurat, firește.

Salariul la arhivă era al naibii de mic (în raport cu tentaţiile irepresibile), iar Valeria degeaba (ori cu folos neînsemnat) organiza greve şi convorbiri cu patronatul. Sastisită, se apucă să caute, punînd la bătaie promisiuni galeşe, pe care era hotărîtă să nu le respecte, un loc de muncă mai bine retribuit. În fine, găsi ceva la o firmă particulară, un mare depozit al unui concern de medicamente şi cosmetice din Germania, care oferea cadouri, premii şi reduceri substanţiale de preţuri pentru angajaţi. O firmă generoasă, în curs de lansare pe piaţa locală şi care se pricepea să prevină nemulţumirile sindicale de orice gen.

Cînd transferul era perfectat, îl anunţă pe Haimolă (diminutivare calină) că a pus „nemţilor" condiţia să-l primească şi pe camaradul ei mult iubit, iar şeful de sector de la seruri şi vaccinuri, unde vor lucra, se declarase de acord.

— E un român de-al vostru. Îi ard coaiele după fusta mea, mi-ar da şi luna de pe cer numai să-l las să mă lingă puţin! anunţă ea, hohotind suav şi dezlănţuit, încît ochii i se făcură mici de tot de plăcerea întîmplării şi a cuvintelor, al căror sens îl stăpînea doar pe jumătate.

Aşa încît Carol şi camarada sa fură angajaţi, împreună şi în aceleaşi condiţii contractuale, asemeni unei perechi de nedespărţit. Fără ca Valeria să bănuiască — Dumnezeu ştie cum ar fi reacţionat — Alvis ezită cîteva clipe lungi (lungi cît destinul) înainte de a se stăpîni şi a nu da bir cu fugiţii, renunţînd, de bună voie şi de-a pururi, la avantajoasa angajare. Poate doar faptul că nevastă-sa Bella, era la curent cu povestea transferului şi a noilor condiţii de plată (chestiunea atîrna greu în balanţă, mai ales în perspectiva pensionării,

deoarece firma germană plătea fondului de asigurări pentru bătrîneţe un spor dublu, atît în ţară cît şi la sediul central al concernului), îl făcuse să rămînă pe loc, să nu retracteze; ar fi fost teribil de complicat să-i spună, abia acum, ceea ce nu-i spusese din capul locului, explicîndu-i adică rolul jucat de Valeria în saltul social pe care-l putea realiza, o dată cu motivul care-l împinsese la renunţare.

Era, din acest punct de vedere, foarte riscant să mai dea înapoi. Cu-atît mai mult cu cît, aşteptîndu-l să vină acasă cu vestea cea bună, Bella tocmai îşi făcea bagajele pentru primul zbor peste Ocean, pentru care Dolfi, receptiv la dezlănţuitul dor de mamă, îi trimisese biletele, plătite la Montreal. Şi fiul trebuia să se bucure de faptul că aveau s-o ducă mai bine, să progreseze (cum se spune) în ţara cea nouă...

Căci ajungînd lîngă masa de ambalare, unde trebuiau să dea, formal, testul de cunoştinţe şi de pricepere, prealabil angajării, Alvis descoperi, ca într-un vis urît, că „românul", căruia îi sfîriiau călcîiele după nurii veştejiţi ai Valericî, nu era altul decît partenerul său de viaţă şi de moarte, Iancu Herman!

Pînă ca Alvis să se dezmeticească, să apuce să se frece la ochi, spre a pricepe că-l are în faţă, mult schimbat de timp, cu privirea mai vicleană decît înainte, buhăit de trai bun şi de senzaţia puterii recăpătate aici, sigur de sine şi agresiv pînă la obrăznicie, fostul băiat de prăvălie şi fostul atotputernic călău din serviciul de Securitate îl recunoscuse, el, pe concetăţeanul din Bîrlad şi făcuse (dacă nu cumva era o halucinaţie datorită şocului revederii incredibile) un semn cu ochiul, în sensul că e mai convenabil să se prefacă amîndoi că se întîlnesc prima oară pe această lume.

Lui Carol i se tăie respiraţia. La propriu, simţi că aerul înmagazinat în coşul pieptului i-a devenit insuficient, încît o puternică senzaţie de sufocare era cît pe-aci să-l înăbuşe. Îşi reveni cu greu şi se apucă să repete mecanic, ca un arierat mintal, mişcările pe care le

făcea alături Valeria. Duse la bun sfîrşit operaţia de completare cu sticle şi închidere a cutiei de carton, fără a sparge nimic, fără a-şi zgîria mîinile, ca un robot, după care ridică privirea, desluşind obscenitatea surîsului de consimţămînt şi acel „O.K." rostit de Iancu.

Clătină el însuşi afirmativ din cap şi făcu un inexplicabil pas înapoi, desprinzîndu-se de marginea mesei la care lucrase. Valeria îl luă de gît, sărutîndu-l cu zgomot pe ambii obraji. Plecară împreună, stabilind că se vor prezenta la întîi ale lunii (ceea ce însemna peste exact cinci zile), aducînd şi certificatul medical, în vederea căruia viitorul lor şef direct le înmînă cîte o recomandare, din partea firmei, pentru un dispensar din vecinătate.

Abia după ce ieşiră pe poarta depozitului, pe Alvis îl cuprinse ameţeala şi trebui să se sprijine de un zid, ca să nu se prăbuşească. Valeria surîse înţelegător.

— L-am dat gata, mînca-mi-ar... spuse ea, satisfăcută.

Deşi nu se produsese nici un incident „obiectiv" la întîlnirea atît de neaşteptată (şi de rău augur) cu Iancu Herman, zguduirea produsă în fiinţa lui Alvis era atît de puternică, încît acesta nu reuşi să doarmă cum trebuie în vreuna din cele cinci nopţi, prealabile prezentării la noul loc de muncă. E drept că plecarea din ţară a Bellei atîrna şi ea în balanţă, deoarece bărbatul se dezobişnuise, în aceşti aproape treizeci de ani de căsnicie, să se răsucească de unul singur în pat.

Pe de altă parte, vizita medicală şi testele la care trebuise să se supună pentru primirea certificatului de sănătate, acţionaseră şi ele întru producerea unei stări generale de nelinişte şi indispoziţie; mai ales că doctorul insistă să afle cu precizie ce operaţii trebuia să îndeplinească, avertizîndu-l (scriind şi în actul eliberat) că îi sînt interzise eforturile fizice deosebite.

În fine, începură lucrul. Valeria venise mai vopsită şi mai provocator îmbrăcată ca oricînd. Iancu Herman le explică binevoitor ce au de făcut, apoi demonstră el însuşi în ce constau operaţiile pe care le au de executat. Fiolele şi sticluţele, sosite direct din Germania, de la Bremen, unde se aflau fabricile, ori de la un laborator local, erau ambalate în cutii uriaşe. Aici doar le sortau, le împachetau în cutiile simple ce urmau să ajungă la farmacii sau spitale, introducînd anumite formulare tipărite, lipeau sau doar închideau cartoanele, apoi, în funcţie de comenzile primite de la biroul de facturări, pregăteau marfa pentru expediere, înscriind numele destinatarilor, cantităţile şi data.

O muncă extrem de monotonă (las' că nici la arhiva băncii nu era mai distractivă!), dar curată şi liniştită, deoarece nemţii, care o gîndiseră şi oferiseră materialele pentru executare, erau riguroşi, alegînd căile potrivite pentru ca totul să se desfăşoare rapid şi cu efort minim.

Iancu Herman însuşi, cu o pieptănătură linsă, fixată de ţeasta în curs de chelire, bărbierit cu grijă, purtînd ochelari scumpi, îmbrăcat într-un halat albastru, bine croit, lăsînd să se vadă cămaşa scrobită şi nodul ţeapăn al cravatei elegante, arăta grozav de schimbat. Mişcările sale căpătaseră o distincţie greu de întrevăzut înainte, încît ai fi jurat — nici nu era exclus — că trecuse printr-un stagiu în Republica Federală, fiind apoi trimis aici, în Israel.

Alvis nu-i puse vreo întrebare cu caracter personal, încîntat să constate că nici fostul căpitan anchetator, specializat în căutarea „conexiunilor dialectice" nu pomeneşte despre trecutul comun, nu-i pune întrebări indiscrete. Întreaga atenţie a „neamţului" părea absorbită de prezenţa magneticei „rusoaice", încît — în acest înţeles — uitai că amîndoi sînt evrei moldoveni, de pe cele două maluri ale Prutului.

Se pare că Iancu Herman lăsase o vreme — un respiro — înainte de a porni la cucerirea Valeriei (acest veritabil bastion inexpugnabil, în ciuda aspectului de turn vechi, pe cale de năruire) şi a impune aplicarea pactului tacit, încheiat o dată cu angajarea. Văzînd că femeia „prea o face pe proasta" şi „prea departe întinde coarda", el începu să strîngă cercul necruţător al mijloacelor sale de presiune, deopotrivă în jurul celor doi proaspeţi ambalatori de seruri şi vaccinuri.

Cîte o oră întreagă nu se desprindea de lîngă masa la care lucrau Carol şi Valeria, privindu-i fix şi intens, drept în ochi, cînd pe unul, cînd pe celălalt, pîndind cel mai mărunt semn de oboseală al vreunuia din ei, speculînd orice greşeală, exploatînd fiecare ieşire din ritmul mişcărilor automate şi somîndu-i, cu un fel de grohăit, să nu-l oblige să ia măsuri de pedepsire ori să întocmească un raport superiorilor, declarînd că noii angajaţi nu fac faţă şi deci trebuie concediaţi, proba dată de ei la primirea la lucru neţiind decisivă.

— Ştiţi, desigur, că pînă la prima plată lunară, firma nu vă consideră angajaţi. Aşa e regulamentul. Dar şi după aceea, dacă se constată incapacitatea profesională, şeful de laborator, adică eu, poate raporta asta în orice moment, se numeşte o comisie — vă rog să citiţi contractul de muncă — care analizează şi decide. Hotărîrea acestei comisii poate fi anulată numai de tribunalul de muncă! Deocamdată însă nu s-a împlinit luna, mai sînt (se uită la ceasul cu calendar) şapte, iar fără azi şase zile. Sper că s-a înţeles, că am vorbit limpede. Vă rog din suflet să nu mă puneţi într-o situaţie delicată, ar fi dureros pentru mine să-mi exercit obligaţiile, dar n-am încotro, altfel risc eu însumi concedierea, nu e joacă, sîntem cu toţii oameni maturi.

Valeria nu scotea o vorbă, nu-l privea, se încorda ca un arc, ai fi zis că de la o clipă la alta îi va sări în (nu „de") gît, îl va sfîşia, înfigîndu-i în beregată unghiile ascuţite, sîngerii. Privind-o, Alvis

regreta amarnic pasul pe care-l făcuse, urmînd-o, părăsind serviciul de la arhiva băncii, de unde, liniştit, ar fi putut ieşi la pensie. Dar acum... era prea tîrziu. Într-un fel îi era desigur ruşine de această laşitate de gîndire, atribuită de el vîrstei şi condiţiei precare de imigrant.

Această condiţie, resimţită la început ca o bucurie şi o eliberare din chingile sociale, apoi ca o constrîngere dureroasă, apoi ca o împăcare cu sine, la cursul de calificare profesională şi în subsolul, rezistent şi solid, unde fusese repartizat, apoi ca o nostimadă, o joacă, cînd se ivise propunerea de transfer, oferită ca un dar camaraderesc de apriga rusoaică. Iar acum devenise, datorită şocului reîntîlnirii cu Iancu Herman, un semn rău prevestitor al destinului, înfricoşîndu-l şi încovoindu-l lăuntric.

Avea senzaţia că zburdase ca un căţeluş pe lîngă fustele înmiresmate ale Valeriei, fără a intui caracterul demonic al acestei femei, capacitatea ei „înnăscută" de a-l duce, într-o plasă nevăzută, către buza unei prăpăstii. Ferindu-se să privească în adîncurile acesteia, clătinîndu-se totuşi din pricina curentului de aer specific pe care-l emană adîncurile ameţitoare, trebuia acum să rămînă ţintuit locului, fără a îndrăzni să-şi asume o poziţie anume şi o iniţiativă în acord cu acea poziţie.

În adevăr, nu-i convenea, fiind cu totul străină caracterului şi firii sale, să o îndemne pe atractioasa muiere să cedeze patimii fostului securist, prevalîndu-se de argumentul că ea îşi vîrîse coada în capcana diavolului, nesilită de nimeni, iar acum era datoare, dintr-o onestitate, a oricărui ins care a semnat un contract (inclusiv pactul cu necuratul), să-şi respecte cuvîntul dat, să se vîre în aşternutul acestui dezgustător, în toate privinţele, partener de voluptăţi interzise. Căci fostul căpitan, precum amantul polonez al Gruşencăi din *Fraţii Karamazov*, care frumos nu fusese niciodată, arăta, sub aspectul său de funcţionar teuton, buhăit şi stins ca o luminare evaporată.

Dar nici să-i cînte în strună basarabencei parşive, să facă „front comun" cu ea întru apărarea onoarei şi dreptăţii acestei făpturi, ce trecuse prin toate furcile depravării şi se voia iar proaspătă ca o fecioară, intangibilă ca un arc de triumf, pentru asta, iarăşi, n-avea putere şi nici convingere interioară. Atunci?

Cert este că Iancu Herman, deşi îl implica şi pe Alvis în întreaga tărăşenie, ameninţîndu-i în bloc pe amîndoi cu sancţiunea concedierii, chit că, nu-i aşa, plata o aştepta numai de la Valeria, nu se purta, în cadrul dat, ca un individ abuziv şi necinstit. Îşi întemeia pretenţiile pe funcţia sa de şef, dar nu manevrase pentru a înşela pe nimeni, jucase cu cărţile pe faţă. Ceea ce îl înfuria pe Alvis era cutremurătoarea amintire a trecutului din ţara de dincolo, ticăloşia măruntă şi insolenţa teribilă de care dăduse acela dovadă, precum şi, se înţelege, faptul că el „căzuse în picioare", iar viaţa lui Alvis depindea iarăşi, aici, de acest, culmea, luptător vajnic contra sionismului. Toate criteriile politice şi morale erau încălcate, chiar răsturnate.

În ziua aceea era joi (vineri şi sîmbătă erau liberi), aşa că, după ce încheiară lucrul — fără a sparge sau a greşi ceva, în ciuda supravegherii permanente a lui Iancu Herman, ceea ce însemna că-şi adunaseră toate puterile pentru a rezista, dar însemna şi că erau epuizaţi de efort şi de enervare — şi trecură pe la vestiare pentru a face cîte un duş, a aduna salopetele şi lenjurile ce trebuiau duse acasă pentru spălat la fiecare sfîrşit de săptămînă, se reîntîlniră la ceasul de pontaj, apoi, în drum spre poartă, Valeria, clocotind, îi propuse să o însoţească, deoarece trebuiau neapărat să clarifice lucrurile între ei şi să pună la punct o linie tactică de blocare a asaltului pe care-l va reîncepe, de duminică dimineaţă, şeful lor direct.

— E o treabă care ne priveşte pe amîndoi, în egală măsură. Dac-ar fi vorba numai de mine, treacă-meargă. Mi-aş lua frumos la revedere de la tine, sublinie ea rîzînd, lui i-aş arăta doar curul meu mare, să mă pupe, ar vrea el (zîmbi iar, lasciv, reuşind să-l liniştească

în acest fel pe Alvis într-o oarecare măsură, căci acesta se temea de o criză oarbă de furie şi violenţă), apoi mi-aş vedea liniştită de drum. Nu e prima oară cînd rămîn în aer în viaţa mea, cam din exact aceleaşi motive. Vorba aia, nu-mi plîng copii de foame, sînt la casele lor, eu sînt învăţată cu greul din vremea blocadei, iar pînă la urmă s-ar putea să găsesc ceva mai bun, de exemplu la îngrijirea bătrînilor. Mai ales pentru orele de noapte se plăteşte foarte bine, iar eu nu mă tem să-i şterg de caca, la mine mila-i aşa de puternică, încît nimic nu mă scîrbeşte, iar alt rău, ei, săracii, nu-mi pot face. Dar mă simt (sîmt, spunea ea) răspunzătoare faţă de tine, eu te-am tîrît în aventura asta, chit că, Dumnezeu mi-e martor, n-am ştiut că voi doi vă cunoaşteţi dinainte şi e atîta ură între voi. Acum sînt prinsă la mijloc, nu pot nici să te las, nici să te apăr, dar nu vreau să-i fac pe plac bestiei, să mă sacrific numai ca să te scap. Să ne gîndim împreună, o să dibuim noi ceva, că sîntem mai deştepţi decît el şi nu e el chiar diavolul în persoană, să nu găsim ac de cojocul lui. Dă-i un telefon nevestei şi spune-i că întîrzii, inventează un motiv, nu-i pomeni de mine, că femeile sînt bănuitoare şi n-am chef să dau de alt bucluc. Mergem în parc, fumăm o ţigară pe malul lacului, ca doi îndrăgostiţi, care n-au culcuş comun. Din vorbă-n vorbă, punem un plan la cale şi scăpăm nevătămaţi. Să-l reclamăm pentru abuz, nemţii sînt sensibili la chestiile astea, ori să-l ameninţăm cu o ciomăgeală, cunosc eu doi gruzini care, pentru un sutar, îl bagă în spital pentru trei luni. E periculos, de-aia ezit. Mă rog, vedem noi!

— Nevastă-mea e plecată în Canada la copil, sînt liber ca pasărea cerului!

— Aşa, vasăzică, ticălosule?! Şi nu mi-ai spus nimic, ţi-era frică să nu vin peste noapte să te violez?! Ruşine!

— Nu de-asta îmi era frică! replică Alvis, glumind doar pe jumătate. Dar dacă te informam, o luai ca o aluzie şi, nebună cum eşti, mă trezeam cu capul spart. Am început să te cunosc.

Ochii Valeriei se luminară: explicaţia îi plăcuse teribil.

— Uite, pentru lucruri de astea mi-ai căzut cu tronc la inimă. Dacă n-aş avea principii de fier, de mult te vîram eu la aşternut şi te luam la întrebări, de rămînea numai pielea pe tine, de sărutai

picioarele lui Dumnezeu de plăcere. Ori crezi că de-atîta abstinenţă mi-am pierdut antrenamentul şi reflexele? Mergem direct în parc! spuse ea înviorată, încheind pe un ton serios, de afaceri, această declaraţie de amor.

Se aşezară pe o bancă de pe malul lacului, cu faţa spre soare. Întregul parc, cu pomii săi umbroşi, inclusiv sălciile plîngătoare, cu scorburi adînci, purtînd pecetea timpului, ce străjuiau lacul, muindu-şi crengile pletoase în apele din zona podului de piatră afumată, ce unea ţărmul cu o insulă miniaturală, covîrşită de boschete cu liliac şi tufe de trandafiri sălbatic, făcînd un frumos pandant cu nuferii roz şi cu frunzele lor de un verde intens, întreagă această oază de verdeaţă era „artificială", ca atîtea din minunile „naturale" ce răsfăţau oraşul, construit direct pe dunele de nisip ale pustiului multimilenar.

Oglinda lacului, pe care se intersectau ambarcaţiuni de tot soiul, de la bărci cu motoare puternice, trăgînd după ele, cu otgoane marinăreşti, schiuri nautice dintre cele mai moderne, pînă la bărci scorojite, avînd rame de pe vremea bunicii, pînă la bicicletele de apă, la caiacuri şi săgeţi cu pînze, acest lac, în jurul căruia se organizaseră baze sportive, zeci de terenuri de tenis, dispuse în scară, cîmpuri de călărie, mini-golfuri, nenumărate covoare de beton pentru parcarea maşinilor, totul fusese mai întîi trasat pe proiectele urbaniştilor, prezentat filantropilor canadieni, care avansaseră fondurile necesare, şi-apoi deveniseră realitate, cu asemenea pregnanţă, încît păsările se grăbiseră să adopte noul lăcaş şi să-l înzestreze cu trilurile lor inimitabile, cu zborul lor suav-planat, cu tot ceea ce depăşea puterile, poate şi nădejdile, arhitecţilor şi decoratorilor.

Soarele pîrjolea nemilos la ora aceea de după-amiază, arzînd creştetele şi pleoapele celor doi muncitori, marcaţi de virstă şi osteniţi de o săptămînă de lucru şi de tensiune nervoasă, dar răcoarea emanată de pînza de lichid verzui şi foşnetul frunzişului bogat îi ademenea, dîndu-le iluzia dezmorţirii şi destinderii. Preocupaţi de

dezbaterea subiectului acaparator — cum puteau fi anihilate pretenţiile posesive şi ameninţările străvezii ale'securistului transplantat în Orientul Mijlociu — Alvis şi Valeria simţiră abia tîrziu uscăciunea gîtlejelor şi toropeala consecutivă caniculei.

Aerul nemişcat, era o zi de hamsin[1], cu greu se lăsa respirat, producînd plămînilor dificultăţi tot mai pronunţate. Venind direct de la muncă, purtaseră amîndoi sacul de umăr cu emblema fabricii de medicamente, arătînd ca doi şcolari de la acelaşi liceu, fugiţi de la cursuri; deodată se treziră, dar numai fiindcă asta îi împiedica în operaţiunea, tot mai des repetată, pe măsură ce conversaţia se înteţea, de aprindere a ţigărilor, că ridicară sacii de pînză impregnată deasupra capetelor, spre a se feri de arşiţă. Transpiraseră abundent, sudoarea se usca în straturi pe trupurile lor înfierbîntate şi o senzaţie de pre-leşin îi încerca.

— Să-l reclamăm la Şin Bet ca spion travestit. Precis a uitat să declare că se ocupa cu pedepsirea sioniştilor! propuse, cam fără avînt, bărbatul.

— Ăştia ştiu tot! replică moale Valeria. Toţi spionii sînt dubli! adăugă ea cu bun simţ, după care exclamă cu năduf: Nu mai suport! Hai la mine să facem cîte un duş. Mi s-a topit toată boiala de pe faţă! Cum ajungem, pun repede ceainicul electric în priză. Asta, la noi, e lucru ştiut. Nimic altceva nu te răcoreşte mai bine decît două-trei căni cu ceai clocotit! spuse Valeria, cu ochii strălucind de un nou elan, îndată ce se urcară într-un taxi, pe care-l prinseră chiar la ieşirea din parc.

Locuia într-o căscioară cam prăpădită, dar singură în curte, nu la bloc, cum era obiceiul, la capătul unei străzi pustii şi prăfoase, în cartierul unde se afla şi parcul, departe de centrul oraşului. În

---

1 Vînt specific zonei geografice, numit aşa pentru că durează cincizeci de zile.

salonul unde se opriră era răcoare, iar Alvis, ameţit de căldură şi oboseală, se grăbi să se înfunde într-un fotoliu bătrînesc şi odihnitor, în vreme ce stăpîna casei se foia prin încăpere, adunînd lucruri risipite pe ici şi pe colo, făcînd oarecare ordine.

— Scuză-mă, dar la mine nu prea calcă picior de străin. De bărbaţi nu mai spun, dar şi de femei mă feresc. Nu pot să le sufăr. Duc o viaţă destul de ursuză, dar nu mă plîng, am petrecut destul. Uf, acuma parcă mai arată a casă de om! spuse ea, punînd mîinile în şolduri şi răsucindu-se să privească în jur.

Deodată se smulse din loc şi alergă spre baie, începînd să-şi descheie bluza încă de pe drum. Însă avusese grijă să pună ceainicul în priză. Cîtă vreme rămase sub duş, musafirul o auzi fredonînd, destul de tărişor, cîntece populare ruseşti, destul de cunoscute. Îşi desfăcuse părul bogat şi, prin sticla mată a fantei tăiate în uşa care dădea direct în salon, Alvis vedea, ca într-un joc de umbre, trupul ei masiv, agitîndu-se plin de vioiciune şi energie. Curios, dar imaginaţia ori pofta nu-i erau stîrnite, fantasmele cu femei goale, plinuţe şi voluptuoase, care de atîtea ori îl bîntuiau, parcă aţipiseră. Se simţea sfîrşit.

Nici cînd ea reapăru în cameră, înveşmîntată destul de provocator (fără intenţie?), cu un capoţel de dantelă violetă, prea strîmt şi prea scurt pentru trupul ei voinic şi cam revărsat, dar avînd epiderma mătăsoasă şi irizată, de o albeaţă surprinzătoare pe porţiunile mereu ascunse de vederea soarelui, Alvis nu înregistră, în subsolurile fiinţei, acea presiune a dorinţei pe care el însuşi socotea că feminitatea clocotitoare s-ar fi cuvenit să o dezlănţuie.

Curînd se ivi tava cu ceşti aburinde şi aromate. Cutia depusă pe masă purta denumirea unui celebru soi de ceai englezesc. După primele înghiţituri, băutura tare, concentrată şi excitantă, îşi făcu efectul. Crescînd tensiunea arterială, inima lui începu să bată furtunos, în vreme ce privirea, parcă fără voia lui, prinse să alunece după rotunjimile femeii, lipindu-se magnetic de pulpele groase, pe care

bordura încreţită a dantelei desena geometrii gingaşe. Pieptul Valeriei, atît de bogat şi semeţ cînd era încins în chinga sutienelor, arăta acum, din păcate, istovit, avînd, cu cît femeia se apleca cu mai mare îndrăzneală (sau nepăsare) peste tava cu ceşti înfierbîntate, un efect de potolire a simţurilor deja stîrnite.

— O altă soluţie ar fi — reluă gazda o discuţie prea mult întreruptă, singura care justifica faptul de a fi totuşi împreună — să schimb complet macazul, să-i dau a înţelege că m-am hotărît să mă vîr sub burta lui, dar că deocamdată n-am cum să-mi respect promisiunea, avînd un chist la păsărică, pentru care sînt deja programată la operaţie peste o lună jumate, dar după ce mă vindec şi sînt iarăşi aptă de petreceri, batem palma. Bineînţeles, în răgazul astfel obţinut, mă fac luntre şi punte ca să găsim un loc de muncă, bun şi fără şef pus pe şotii. Mi se pare că motivul e rezistent, căci în adevăr sînt înscrisă în liga abstinenţei, n-am treabă cu nimeni, iar la temperamentul şi trecutul meu bogat, ce altă explicaţie se poate da? Motivul e valabil şi pentru tine, chiar în clipa asta, căci văd că începi să-ţi sticlească ochii şi să ţi se umfle pantalonii, puişorule! chicoti ea, venind să mîngîie pe creştet, pentru a-l împăca, pe musafirul care tresărise surprins. Ce-ar fi să faci şi tu un duş? Te răcoreşte, te curăţă de toată zgura. Uite, merg să-ţi aduc un halat de baie, rămas de la un pretendent, de pe cînd eram şi eu în rînd cu lumea.

— Nu, mulţumesc! spuse Alvis, părîndu-i pe loc rău că lăsase să vadă că e supărat. Nu mă simt prea bine. Am stat prea mult în soare cu capul descoperit. De la o vreme... Iar ceaiul... parcă era esenţă pură.

— Micuţul meu! se apucă să-l alinte basarabeanca, lipindu-i fruntea de obrazul ei înfierbîntat şi, cuprinzîndu-l cu amîndouă braţele, începu să-l legene încetişor.

Încercînd (şi reuşind, ca în prima tinereţe) să şteargă în întregime din minte pelicula întregii relaţii cu Valeria, inclusiv ultimele ei fraze, păstrînd vie doar senzualitatea acelei clipe, ba chiar

potențînd-o cu ajutorul imaginației, Alvis își fixă palmele umede pe cele două coapse pline, care-i stăteau la dispoziție, pornind să urce pe sub dantelele răvășite ale capotului.

Femeia nu protestă, nici măcar nu tresări.

— Știam eu că aici o să ajungem! spuse ea într-un tîrziu, cînd degetele bărbatului se înfipseseră deja în adînciturile de sub pîntec.

Constatare în așa măsură golită de participare emoțională, încît el se opri la rădăcina sexului, așteptînd o reacție mai clară: spre deosebire de prima tinerețe, cînd puțin îi păsa de angajamentul partenerei, acum n-avea cum (nici chef) să înainteze orbește, pe un teren secat de consimțămînt interior. Pauza se prelungea.

— S-o lăsăm pe altădată! spuse Alvis (ca să n-o supere, căci nu credea în reluarea demersului), lăsînd brațele să-i cadă pe proprii genunchi.

— Te-am necăjit? se interesă ea, cu un freamăt în fine pasional. Sînt o femeie rea, nu trebuie să mă iubești! îl avertiză, aproape frenetic. Nimic nu-mi place mai mult decît să chinui bărbații!

Din nou, de astă dată fără voia lui, pelicula firească se întrerupse. „Să zicem că în noaptea asta rămîn în patul ei. Dar am eu răbdarea să intru într-o legătură de durată? Iar dacă nu, ce rost are? Doar mă văd cu ea toată ziua, bună ziua!"

Își adună puterile și, oftînd adînc, se ridică, avînd însă grijă să nu se îndepărteze cu bruscheță de trupul, care tocmai începuse să se monteze.

— Cred că o să mă duc! Ajunge pentru azi!

Valeria se grăbi să-și aprindă o țigară.

— Iartă-mă, spuse, trăgînd adînc fumul și umflîndu-și pieptul ca un atlet. Eu sînt de vină. Nu trebuia să te provoc. Nu știam nici eu că pofta e doar ațipită.

Cînd se despărțiră, lîngă ușă, în ochii ei sclipiră, neașteptat, lacrimile. În clipele acelea, privirea ei era mai stinsă ca oricînd, în lungul răstimp scurs de la prima lor întîlnire în subsolul arhivei, iar

pe Alvis îl cuprinse o milă atît de adîncă, o compătimire fără obiect precis, încît inima începu, la propriu, să-l doară...

41

— David Ben Haruş!

O, după accent, rusoaică, tînără şi arătoasă, intrase energic în salonul celor trei bolnavi, internaţi la secţia de urgenţe, citind, cu destulă dificultate, de pe coperta dosarului pe care-l ţinea strîns la piept, numele bătrînului irakian.

Acesta nu se grăbi să răspundă la apel, ci o privi îndelung pe noua venită, parcă ar fi vrut mai întîi să se lămurească în ce scop era căutat şi numai după aceea să decidă dacă să-şi decline (sau nu) identitatea. Ceilalţi doi pacienţi din încăpere nu reacţionară nici ei. Alvis abia se dezmeticise din starea de somnolenţă, în care cădea adesea din pricina liniştii, oboselii, dar şi tranchilizantelor înghiţite dimineaţa şi seara, Hugo surîdea încîntat, atras vizibil de formele femeii, care se conturau frumos sub halatul alb. Iar ea îi cerceta încurcată pe bolnavii din paturi, socotind probabil că a nimerit la o adresă greşită.

— Nu e salonul numărul şase?

Se exprima greu în ebraică, îşi căuta cuvintele, apoi le înşira cu încetineală, cîntărindu-le mai întîi în gînd, spre a evita orice greşeală.

— Eşti de la spitalul celălalt? se interesă, sever, irakianul.

La început, ea nu pricepu molfăiala bătrînului, apoi se lămuri totuşi asupra sensului întrebării şi clătină afirmativ din cap.

— Atunci pe mine mă căutaţi. N-ai greşit. Ai venit să mă iei, ai adus mijloc de transport?

De astă dată, femeia rămase cu gura căscată, iar Hugo izbucni într-un rîs sănătos, care-i clătină burticica rotundă. Femeia îl privi nedumerită şi se supără brusc:

— Nu e nimic rău. Nici tu n-ai priceput mai nimic cînd erai venit de un an!

Argentinianul, care nu era în stare să lege nici două cuvinte, socoti nimerit, incapabil de răspuns cum era, să hohotească încă mai vîrtos.

— Manuela! strigă el, înecîndu-se, după sora medicală care-i servea şi drept translatoare.

— Gata! Ajunge cu prostiile! decretă Ben Haruş.

— A venit să te ia înapoi! spuse Alvis.

În fine, rusoaica se lămuri; în orice caz, pricepu şi că a dat peste cine trebuie şi ce anume pretinde, pe drept, acela să afle.

— Am venit să te anunţ: Mîine trimitem maşina!

După care, părăsi în grabă încăperea.

— Slavă Domnului! Reiau tratamentul! spuse irakianul, extrem de încîntat.

— Îmi pare rău că ne despărţim. Dar mă bucur că te-ai însănătoşit! îl asigură Alvis.

— Lasă, Haim. Peste două săptămîni, viu să te văd. Dacă ai să mai fii aici! Eu îţi doresc să mergi acasă şi să nu mai auzim de rele. Cît despre faptul că m-am însănătoşit...

Începu să rîdă, în felul său special, mai mult un chicotit, întrerupt de sughiţuri scurte, decît acea cascadă de hohote pe care o numim, în Europa, rîs. Părea mai curînd batjocoritor decît înveselit, totuşi o bucurie, o stare de bine, de robusteţe încrezătoare în viitor, răzbătea din acea chiţcăială înfundată. De altfel, în clipa următoare, el se aşeză mai comod în pat, frecîndu-şi spinarea de perna cu aer, pentru a-şi găsi o poziţie cît mai comodă, înainte de a începe relatarea. Adoptă un aer hîtru, pus pe şotii, specific celui care se pregăteşte să dea glas unei dezvăluiri absolut neaşteptate de auditoriu: chit că Alvis, în răstimpul care trecuse de cînd momeala narativă a „celuilalt spital" fusese aruncată, ghicise — nici nu era greu — continuarea poveştii.

Totuşi, spre a nu strica plăcerea babilonianului, el avu grijă să se prefacă uluit de ceea ce-i auzeau urechile. Curios era şi faptul că bătrînul se adresa deopotrivă şi lui Hugo Vainer, deşi acesta, evident, nu pricepea nici o boabă din ivritul bălmăjit al lui Ben Haruş. Dar argentinianul, adoptînd — deşi de pe cu totul altă poziţie — aceeaşi atitudine de atenţie şi curiozitate, părea (pentru un neavizat) că soarbe fiecare vorbă, lansîndu-se într-o mimică de tot hazul, prin excesul de expresivitate „pură", adică total neadecvată mersului naraţiunii pe care avea aerul că o „comentează".

— Sînt sănătos tun, cu un picior în groapă! Mă întorc, dacă vrei să ştii adevărul-adevărat, anume nu m-am grăbit să-l declar, din superstiţie, dar şi pentru că, între noi fie vorba, nu-mi face mare plăcere să pomenesc despre el. Acum însă nu mai contează, se cheamă că de o moarte am scăpat, asta de inimă rea, pe care mi-a copt-o drăguţul de fecior al meu, cu sufletul lui vîndut Diavolului. Cine ştie, poate îl trag pe sfoară pe Necuratul şi-a doua oară şi scap şi de cancerul cu metastază. Căci ăsta-i tratamentul la care mă întorc, dragi prieteni, nişte şedinţe speciale de iradiere cu nu-ştiu-ce metale radioactive. Impresia mea este că nici doctorii n-au habar ce fel anume de combinaţie nouă au găsit nişte savanţi din Cape Town, ăsta fiind un oraş din Africa de Sud, unde o să domnească peste cîţiva ani deţinutul Nelson Mandela. Of şi iar of! Tratament scump de tot, cum ţi-am spus, dragă Haim, nu mulţi au onoarea şi posibilitatea să beneficieze de el. Numai bogătaşi ca mine, ori ca Rothschild! Cine are parale, are o şansă în plus să trăiască mai mult pe acest pămînt. Cine nu, îşi pune în cui pofta de viaţă. Eu acuma vă întreb pe voi, că sînteţi oameni cu mai multă şcoală şi mai umblaţi prin lume: o să fie vreodată dreptatea aceeaşi pentru toţi, fie bogat, fie sărac?! N-o să mai moară copiii de foamete şi molime prin cine ştie ce colţ din Africa, în vreme ce un bătrîn urît şi ticălos o să vire în buzunar suta de milioane de dolari?! Eu unul, personal, nu cred că se poate, decît în vis. Iar din vis e bine să te trezeşti cît mai repede, ori dacă nu, atunci să nu te mai trezeşti deloc! Am dreptate? Am!

Fratele lui Hugo, din Natania, apăru îndată după vizita medicală de dimineaţă. Pe cît de gras, blond, pleşuv, blînd şi surîzător era „frăţiorul cel slab de înger" — căci, în concepţia bunului simţ popular, numai un individ lipsit de vlagă, „o plăcintă", se prăbuşeşte în pragul spitalului, tocmai cînd să dea ochii cu mămica bolnavă de inimă, în loc să meargă frumos şi s-o încurajeze — pe-atît era noul venit, Pablo, chirurg de profesie, de vînos, avînd părul des şi rezistent, precum şi o impunătoare mustaţă pe oală — în cel mai pur spirit latino-american — un ins cu mişcări energice, dominator, care nu se lasă indus în eroare de fleacuri şi de aparenţe. El „rezolvă" situaţia cît ai bate din palme, mobilizînd în acest scop întreaga echipă de surori şi infirmiere, care lucrau acolo şi care, cum se ştie, foloseau spaniola ca limbă comună (maternă).

Alvis, pentru care întrebările, explicaţiile şi ordinele lui Pablo, ca şi sporovăiala de gaiţe a argentinienelor (în care putea fi inclusă şi vorbirea piţigăiată a lui Hugo) erau transparente, uşor de înţeles, asista acum la un vodevil, spre deosebire de filmul mut, pe care i-l proiectase soţia şi nepoţeii irakianului şi de teatrul absurd al vizitei „fiului risipitor" al acestuia din urmă, pe care îl urmărise, prin intermediul unor accente guturale, înregistrate, cu urechea ciulită, de după cortina albă a cearşafurilor de izolare.

Fireşte, Pablo urcă la etajul unde era internată bătrîna, îi spulberă acesteia orice bănuială privind absenţa lui Hugo, „puiul mamei", de la vizita anunţată — relatîndu-i, nici mai mult nici mai puţin, stîrnind acum veselia dezlănţuită a clocotitoarelor „amante latine", că băieţelul ei a fost arestat de grănicerii de coastă ai oraşului de pe malul Mediteranei, fiind confundat cu un celebru traficant columbian de droguri (Cartelul Medelin), despre care Mosadul transmisese informaţia că vine în vizită turistică în Israel, deghizat în banal negustor de bijuterii. Iar din ghearele anchetatorilor unităţii speciale de poliţie din Tel Aviv nu e lesne de scăpat, „doar cunoşti, mamina, birocraţia orientală", dar Pablo se făcea luntre şi punte, apelînd chiar la mituiri, pentru a-l scoate cît mai rapid basma curată

pe moliu. Apoi el luă legătura cu colegii medici şi obţinu mutarea lui Hugo, de la camera de urgenţă la un salon obişnuit, fiindcă, nu-i aşa, faza acută a infarctului trecuse. Zis şi făcut. Bolnavul fu urcat din nou pe targă şi dus unde trebuie, într-o atmosferă de fiesta, ca la carnavalul din Rio, încît Alvis însuşi, după zilele amare ale acestui sfîrşit de săptămînă, reuşi să se destindă, să-şi redobîndească buna dispoziţie.

42

În salon se instală o linişte mormîntală, care se prelungi pînă la căderea întunericului. Îndată după prînz, David Ben Haruş coborî din pat — de data asta avea autorizaţia necesară, pericolul de infarct trecuse, altfel nu se explica de ce medicii îl lăsau să se întoarcă la spitalul de oncologie — şi se apucă să-şi facă bagajul, cu meticulozitatea-i cunoscută. Apoi se cocoţă din nou în aşternut, gata îmbrăcat, aşteptînd venirea dimineţii, precum un călător ce are de schimbat trenul, într-o gară cu trafic redus. De linişte şi moleşeală, el aţipi curînd, sforăind îndelung şi egal.

Aşadar, de mîine, vor veni noi camarazi de suferinţă. Săptămîna era încheiată, aşa că, neîndoios, Valeria va afla şi ea ce s-a petrecut după despărţirea lor şi va apărea val-vîrtej să-l viziteze. Era convins că îl căutase la telefon în repetate rînduri, iar tăcerea lui îi păruse îngrijorătoare.

De altfel, vorbiseră cu puţin înainte ca el să cheme ambulanţa de la Maghen David Adom, dar convorbirea aceea avusese loc la iniţiativa lui. Alvis simţise că felul în care plecase din casa rusoaicei produsese confuzie şi voise, la adăpostul distanţei, să clarifice oarecum lucrurile, adică să îndulcească aspectul despărţirii şi bruscheţea plecării. Cu atît mai mult cu cît nu excludea, în acele momente, o posibilă revedere, a doua zi, vineri, sau sîmbătă, cînd vor fi fost amîndoi mai destinşi, poate şi mai decişi în privinţa turnurii pe care s-o ia relaţia lor.

Joi, ajuns acasă, se grăbi mai întîi să intre sub duşul, pe care nu-l făcuse înainte de a o lua din loc. De fapt, asta era interpretarea pe care i-o furnizase, odată instalat în taxi, propriul subconştient: cînd o femeie, mai ales una atît de avizată şi experimentată, care trăieşte singură, te invită la ea acasă, se bagă sub duş, apare apoi sumar învesmîntată, insistă să te răcoreşti tu însuţi, ei bine, oricît de categoric camaraderească i-ar fi comportarea, cît de univoc amicală atitudinea, un element erotic, chiar în sensul (bun) unei fisuri de „concepţie", al unei îndoieli în privinţa continuării situaţiei, un fel de subversiune în însuşi refuzul obstinat şi declarat al intimităţii, nu poate să nu se ivească, fie şi numai pe calea ironic-bagatelizatoare, pe care Valeria o adoptase.

Dacă el ar fi intrat în camera de baie şi s-ar fi dezbrăcat să se spele, gîndise apoi Alvis — care avea nu doar înclinaţii analitice înnăscute, dar şi simţul nuanţelor relaţionale — gazda ar fi avut răgazul să se dezmeticească din „brambureala amoroasă" în care intrase, fără umbră de îndoială, decizînd la rece, cum e şi firesc la vîrsta coaptă pe care o aveau amîndoi, dacă să vireze către o despărţire „socială" sau să alunece, lin ori tăios, după caz, către aşternut. Ori acest interval necesar îi fusese răpit, lăsînd-o aşadar pradă echivocului interior şi unei senzaţii de frustrare a feminităţii, ambele neplăcute, ambele greu de alungat.

Aşa că, răcorit el însuşi, Alvis ridicase telefonul, formă numărul femeii şi... înţelese imediat că a procedat corect.

— Oh, eşti un veritabil cavaler! declară Valeria încîntată, cu o voce din care promisiunile erotice nu dispăruseră, ci se accentuaseră.

S-ar fi zis că — asta bărbatul nu prevăzuse — ea considera partida iubirii în plină desfăşurare. Aprecia delicateţea cu care Alvis bătuse discret în retragere (deşi poftele îi erau stîrnite!), lăsînd „o portiţă de scăpare" unei fiinţe atît de chinuite de conflictul cu însuşi destinul ei de femeie. Căci, asta era acum clar, decizia de a ceda fusese luată şi numai calea de a se oferi încă nu se precizase în mintea

ei. O dovadă suplimentară — atenţie! — că nu minţea în privinţa „blocadei" impuse simţurilor ani de-a rîndul. Dăruirea nu mai era degajată, firească, act natural, ca pe timpuri, ci implica un proces de gîndire, implica opţiuni.

— Uite, ca să-mi potolesc nervii, furia contra şefului abuziv nu-mi trece, m-am apucat de spălat rufe! îl informă ea „cinstit", adică în pofida vicleniei feminine cu care era din belşug înzestrată. Metoda Maiakovski, poetul se apuca să spargă lemne, cînd se dezlănţuiau simţurile, eu, casnică, spăl rufe. Noroc că nu m-am apucat, ca părintele Serghei de Tolstoi, să-mi zdrobesc degetele în canatul uşii! Te sun peste cel mult o oră.

Alvis se întinse pe canapeaua din salon, dar n-apucă să rămînă în această poziţie mai mult de zece minute, cînd simţi o puternică izbitură în partea dreaptă a spinării, ca un pumnal înfipt în omoplat. Durerea nu trecea, oricum încerca el să-şi schimbe poziţia corpului, iar dificultatea de a respira devenea tot mai accentuată, aproape insuportabilă. Înghiţi nişte pastile, zadarnic. Deodată îi încolţi în minte — n-o cunoscuse pînă atunci — teama de moarte, aşa că, pradă instinctului de supravieţuire, îngrozit şi de singurătatea în care se afla, formă numărul 100, iar un sfert de oră mai tîrziu, maşina Salvării îl ducea, gonind, spre spitalul de gardă.

Da, aşa începuse povestea internării. Bine — în rău, oricît de cuprinzător, e întotdeauna loc şi pentru un pic de bine — că Bella era plecată, iar pînă la întoarcerea ei era destulă vreme. Îi va putea relata preinfarctul ca pe o aventură încheiată, ca pe o ciudăţenie oarecare a vieţii, puţin amuzantă, puţin, desigur, îngrijorătoare.

Deodată, probabil sub presiunea singurătăţii absolute, a tăcerii, vag subliniate de horcăitul irakianului, ce-l înconjura şi apăsa, asemeni unei carcase a tărîmurilor de dincolo, îl cuprinse un dor teribil de femeia cu care trăise împreună, uite, peste treizeci şi opt de ani.

Se trezi, sub presiunea valului de emoţie, plin de remuşcări, din pricina unui gînd, care-i tot revenise în minte, în această lungă

perioadă de convieţuire, anume că o nedreptăţise pe Bella, socotind că nu fusese în stare (dar nu din vina ei) să impună legăturii lor acea adîncă intimitate, capacitate pe care, de pildă, Liubiţa o avusese pe deplin, deşi dispusese de un timp de zece ori mai scurt.

Poate căsătoria, ca instituţie, are acest defect, de a împiedica osmoza trupească, întrucît partenerii, de obicei, ezită să se expună arderii mistuitoare ce-i mînă din urmă, parcă pînă la istovire, pe amanţi. O legătură trecătoare poate fi deci scurtă şi intensă, pe cînd una îndelungată are tendinţa, opusă, de a evita consumul rapid, înlocuindu-l printr-o tandreţe reţinută şi caldă, care asigură senzaţia unui alt tip de dăruire totală, senină, discretă, răbdătoare.

„Pe cale să o trădez cu Valeria — medită el surîzător — am resimţit nevoia de a o avea lîngă mine, spre a mă feri de căderea în păcat!" Dar nu era asta. Dorul de Belluţa avea o intensitate amară şi dureroasă, necunoscută pînă atunci. Acest dor năpraznic însemna recunoaşterea dimensiunilor abisale ale unei legături omeneşti, într-un moment de revelaţie a adevărurilor ultime, aprecierea corectă a însemnătăţii unei relaţii fundamentale, considerată atîta vreme drept simplă şi comodă, o lungă obişnuinţă a convieţuirii cu un om preţuit, dar nu mai mult.

Alvis era atît de agitat sufleteşte, de lumina dezvăluirii care-l invadase, încît simţi nevoia să se ridice, mai întîi sprijinindu-se în coate, apoi îndoind trunchiul, în fine — oricum mîine dimineaţă se încheiau cele şaptezeci şi două de ore de nemişcare prescrise de medic — coborî cu totul din pat, căută papucii de pînză, uimit de moliciunea lor plăcută şi porni, tîrşind paşii, spre fereastră...

Se aşeză cu coatele îndoite şi încercă să străpungă întunericul de afară. La început nu desluşi nimic, treptat ochii i se obişnuiră să prindă contururile lucrurilor. Majoritatea ferestrelor erau întunecate, numai undeva în depărtare, în cadrul unui geam slab luminat se vedea profilul înceţoşat al unui individ în pijama, ca şi el. Ceva îi părea cunoscut la omul acela. Parcă era Iancu Herman...

Alvis își încordă puterile și, da, omul care-l urmărise o viață întreagă era prezent și acum, acolo, în zare, privindu-l, la rîndu-i, drept în ochi, stăruitor și mustrător. Instinctiv, vru să se îndepărteze de fereastră, să scape de vedenia neliniștitoare. Pe drumul scurt pînă la pat, îl cotropi slăbiciunea, abia îi ajunseră puterile să se întindă iar în așternut. Transpiră abundent, din cap și pînă în picioare, epuizat.

Întinse mîna spre cordonul soneriei de alarmă, cînd simți un val greu, ridicîndu-i-se în piept, blocîndu-i respirația. Cînd sora Manuela intră, alergînd, în încăpere și aprinse lumina, Alvis mai percepu doar o ușoară irizare. Cu un efort, își adună un zîmbet de încurajare, cu intenția de a o liniști pe femeie.

— Moare împăcat! o auzi el spunînd.

Înțelese că surîsul său fusese greșit interpretat, de aceea se străduí să-l sublinieze, voi chiar să adauge un cuvînt de explicație, dar, în loc de asta, se posomorî, un gînd îi invadă creierul, asemeni unui val de ceață, ceva confuz privind o datorie neachitată, dar nu în sens moral, niște bani, o chitanță, un ins care pretindea ceva, ce îi era cu neputință să-și amintească. Surîse iar, pentru ultima oară...

Tehnoredactare computerizată: ROMFEL S.R.L.

TIPARUL EXECUTAT LA
INTERGRAPH
Bulevardul Păcii nr. 69 A sect 6.
Bucureşti – România

După ce a publicat zece cărţi în România, impunîndu-se la începutul anilor '70 cu romanele "Anchetatorul apatic" şi "Deruta", Virgil Duda (născut la 25 februarie 1939, la Bîrlad) a emigrat în Israel în 1988, continuînd să scrie în româneşte. Editura Cartea Românească i-a tipărit în 1991 volumul "România, sfîrşit de decembrie".

Alvis şi destinul **este rememorarea traseului vieţii unui evreu, martor al evenimentelor istorice din România de după cel de-al doilea război mondial, şi deopotrivă o imagine a vieţii în comunitatea evreiască a epocii.**

ISBN 973 - 9132 - 63 - 4